

1085

ԳԵՍԵԳԵՐ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԻՆ ԼԵՂՈՒԻ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

ԱՍԵՔԱՆ Գ. ԳՕԼԱՍ ՓԵՐՉԵԱՅ

ՉՈՐՈՐԴ ՏՊԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԱԻՐԸՅԵԱԼ

ՅԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԻՈՐԴՐՈՅ
ԿԵՐՈՆԱԿԱՆ ԼԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՈՂՏԱՆՈՒ ՄԻՒՏԵՆՏԻՍԵԱՆ

1865

Gabriel Noradounian

ap...

26

la petitesse de Penikéoum Patricque

est très-remarquable

~~la grandesse de Penikéoum Patricque~~

très-remarquable

La grandesse de

Noradounian

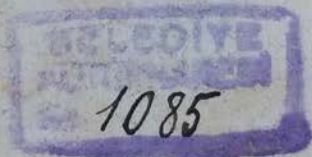
Gabriel

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a faint, mirrored impression.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a faint, mirrored impression.

ԴԵՍԵՊՏԻՐՔ
ՔԵՐԵԿԸՆՈՒԹԵԸՆ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԼԵԶՈՒԻ

1874

W. B. GIBBS & CO.

NEW YORK

Գ Լ Ս Ե Գ Ի Բ Բ
Ք Ե Բ Լ Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Հ Ա Յ Ե Բ Ե Ն Լ Ե Զ Ո Ւ Ի

Ա Շ Ի Ա Տ Ա Ս Ի Բ Ե Ա Յ
Ս Տ Ե Փ Ա Ն Պ Ե Ի Ճ Պ Օ Ղ Ո Ս Փ Ա Փ Ա Զ Ե Ա Ն Յ

Զ Ո Բ Բ Ո Ր Ի Տ Պ Ա Գ Ի Ո Թ Ի Ի Ն

Վ Ա Ի Բ Ա Տ Ե Ա
Յ Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն Ո Ւ Ս Ո Ւ Մ Ե Ա Կ Ա Ն Խ Ո Ր Կ Դ Պ Յ
Կ Ե Դ Բ Ո Ն Ա Կ Ա Ն Վ Ա Բ Զ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Կ Ո Ս Տ Ա Ն Դ Ն Ո Ւ Պ Օ Լ Է Ս

Ի Տ Պ Ա Բ Ա Ն Ի Յ Ս Ի Ի Կ Ե Ն Տ Ի Ս Ե Ա Ն

1865

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ . Տ . ՄԱՏԹԵՈՍԻ ԱՌԱՋՆՈՅ

ԱՍՏՈՒԱԾԸՆՏԻՐ ԵՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՒԹԵԱՆ Ս . ԵՐՈՒՍԱԴՆԻՄԻ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ . Տ . ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԿԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ . Տ . ՊՕՂՈՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԿԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Հայերէն լեզուի Վերականգնութեան Դասագիրքս
այս անգամ Չորրորդ սպառազրութեամբ ի ըյս
կ'ընծայուի :

Հետզհետէ չորս անգամի սպառազրութիւն
ները, իրարմէ կարճ միջոցով, բաւական սպա-
քոյց են Վերականգնութեանս գտած ընդունե-
լութեանը : Արդէն Կ. Պօլսոյ և գաւառներ
բու ազգային վարժարանաց մէջ Վերակա-
նութեան Դասագրքիս գործածութիւնն ըն-
դունուած ըլլալով, գոհ ենք որ մեր մայրենի
լեզուին ուսման ծաւարմանը, և Հայ մանկրու-
ւոյն՝ նոյնին մէջ դիւրաւ զարգացմանը բոս
մերում կարի ձեռնտու գտնուելու բաղդն
ունեցած ենք, որ մեր նպատակն և ուրախու-
թիւնն է :

Ներկայ չորրորդ սպառազրութիւնս քանի
մը կարևոր փոփոխութիւններ ունի, մանա-
ւանդ Ազգային Ուսումնական Խորհրդոյ գի-
տողութեանց համաձայն : Յիշեալ Ազգային
Խորհուրդը Վերականգնութեանս գիւրուսոյց
պարզ և ամփոփ ընթացք մ'ունենալը, և յար-
մար դասագիրք մ'ըլլալը վաւերացոյց :

Արյուսանք որ այս ալ իր առջիններուն
բաղդին հանդիպելով, սխալիւ կ'ունենանաք

Աստուծոյ շնորհիւ սւրիշ նոր անգագրութիւնս
ներուն ալ հետողհետէ ձեռնարկել, և ազգա-
յին վարժարանաց մէջ մեր մայրենի լեզուին
յառաջադիմութիւնը սեսնելով բերկրի և
մխիթարուիլ:

Ս . Գ . Գ . ՓԱՓԱՋԵԱՆՑ

1 Հոկտ . 1865

ԱՄԵՆԱՓՐԿԶԻ ՎԱՄԱԲԱՆ

Ի ՂԱԱԹԻԱ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՈԳԻՈՅ

ՌՈՒԲԻՆ ԸՆԴՐԷԼՍ Յ. ՓԸՓԸՐՔԵՆ

ԲԱԶՄԱՐԴԻԻՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԻ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԶՄԻՌՆԻՈՅ

1857

LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

BERKELEY, CALIFORNIA

1950

1950

Գ Ը Ս Ա Գ Ի Բ Բ

Ք Ե Բ Ը Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ե Լ Ն

Հ Ա Յ Ե Բ Ե Ն Լ Ե Չ Ո Ւ Ի

1. Ք Ե Բ Ը Կ Ը Ն Ո Ւ Թ Ի Բ Ի Ն Ը լիսայի խօսիլ և անար-
խալ գրել կը սորվեցնէ :

2. Ք երականու թիւը երկու մասի կը բաժ-
նուի . Բ Ա Ռ Ը Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Բ Ի Ն և Հ Ա Մ Ա Չ Ա Յ Ն Ո Ւ Թ Ի Բ Ի Ն :

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Չ Ի Ն

Բ Ը Ո Ը Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Բ Ի Ն

3. Խօսք մը բառերէ կը շինուի :

Հայերէն լեզուին բառերն ու թ տեսակ
են . Ը նուն , Գ երանուն , Ն ախդիր , Բ այ ,
Գ երբայ , Ս աղբայ , Շ աղիապ , Չ այնարիու-
թիւն . որոնք Մ ասո-նէ բանի կ'ըսուին :

Գ Ը Ն Ո Ւ Ի Ը

Ը Ն Ո Ւ Ն

4. Ը նունը բառ մ'է , որ կը ցուցնէ թէ
բան մը ինչ է կամ ինչպէս է կամ որչափ է :

5. Բանի մը Ինչ ըլլալը ցուցնող բառին Պոյական կ'ըսուի . և Ինչպէս կամ որչա՞ն ըլլալը ցուցնողին Ածական . ինչպէս՝ Թէ որ ըսեմ քաղաք , այս բառը կը ցուցնէ Թէ շատ աներ մէկ տեղ ինչէ . և Թէ որ ըսեմ ՏՏ քաղաք , հոս ՏՏ բառը կը ցուցնէ Թէ քաղաքը ինչպէս է :

6. Երկու կերպ գոյական անուն կայ . Յարոյի և Հասարակ :

7. Յարոյի կ'ըսուի այն գոյականը , որ միայն մէկի կը պատշաճի . ինչպէս են տեղի ու մարդու անունները . Կոստանդնուպօլիս , Երոսաղէմ , Լ՛Վիւծիւն , Հայի (մեր Ազգին նախաահայրը իմանալով) , Պարոյը (մեր առաջին հայկազուն Թադաւորը) , և այլն : Ետնք հասարակօրէն յոգնակի չունին :

8. Հասարակ կ'ըսուի այն գոյականը , որ մէկի ալ կ'ըսուի , շատի ալ . ինչպէս՝ ասպղ , ծաղիկ , մարդ հասարակ գոյական են . վասն զի ամէն աստղի՝ աստղ . ամէն ծաղկի՝ ծաղիկ , ամէն մարդու՝ մարդ կրնանք ըսել :

9. Արքանութիւն ցուցնող ածականներուն Թոական կ'ըսուի , որոնք երկու տեսակ են , Որոշեալ Թոական , ինչպէս են Տի , Երկու , Երէք , և այլն . և Անորոշ Թոական , ինչպէս են ոմն , ինչ . այլ , և այլն :

10. Անուններն ունին Թիւ , Հորով և Հորովումն :

11. Թիւն երկու է , Եղակի և Յոգնակի :

Եղակին ձայնով մէկի կ'ըսուի . իսկ Յոգնակին մէկէն շատին . ինչպէս՝ Եկէլէյի , մէկ

եկե զեցի նշանակելուն համար Ազակի է . Այն-
 շէյի, եկե զեցիներ՝ մէկէն շատ եկե զեցի նը-
 շանակելուն համար Յոգնակի է : Բայց կայ
 անուն որ եզակի չունի, ինչպէս՝ աչ, աշօի, ,
 որ եզակի աչ, աշօի չըլար, և կ'ըսուի Անիշ-
 կան : Կայ հասարակ անուն ալ որ յոգնակի չու-
 նի, ինչպէս՝ խաւար, հարաւ որ յոգնակի խա-
 ւար, հարաւ չըլար :

12. Հոլով կ'ըսուի անունին պէսպէս
 փոխուելը, իր վերջը կամ սկիզբը գիր աւել-
 նալով :

13. Հայերէն լեզուի մէջ հօլովը վեց է .
 Ուղղիան, Սեւիան, Վործիական, Հայցական,
 Տրական, Բացառական :

14. Ամէն անուն մէկ կերպ չեն հօլովը .
 այլ զանազան կերպով, և կ'ըսուի Հոլովման .
 որ գլխաւոր եօթն են, որոնց օրինակները
 կարգաւ կը գնենք :

15. Ա. ՀՈՒՍՎՈՒՄՆ

Ելակ

	ԻՐԱՐԱՐ	ԱՐԻՐԱՐԱՐԱՐ	ՏԱՃԱԿԵՆ
Ուղղիան .	Բան .	խօս .	սեօլ .
Սեւիան .	Բանի .	խօսի .	սեօլի .
Վործիական .	Բանի .	խօսիլ .	սեօլիլ .
Հայցական .	չ Բան .	խօսալ .	սեօլի .

Տրական . Բանի¹ , խօսի . սեօղե .
 ի բան .
 Բացառական . ի Բանե . խօսե . սեօղակն .

Յոգնակի

Ուղղական . Բանո . խօսեր . սեօղեր .
 Սեռական . Բանից . խօսերո . սեօղերն .
 Գործիական . Բանի- . խօսերով . սեօղեր ելե .
 Հայցական . շ Բանա . խօսերը . սեօղերե .
 Տրական . Բանից , խօսերո . սեօղերե .
 ի բանա .
 Բացառական . ի Բանից . խօսերե . սեօղերպեն :

16. Այսպէս կը հօլովն շատ հասարակ անուեներ . քանի մ'ալ յատուկ և անեղական բաւեր , որոնցմէ քանի մը հաս զնենք կրթութեան համար :

Աբբայ ,	արբայի .	լուգաւոր ,	շարիշահ :
Վարդ ,	վարդի ,	Վարդ ,	իւլ :
Կետ ,	նետի .	նէս .	օգ :
Տօն ,	տօնի .	սօն .	շիւնէլ :
Բանտ ,	բանտի .	բանտ ,	շընպան :

Յայտնի անոտնոյ

Եզիպտոս ,	եզիպտոսի .	Մըւր :
Մովսէս ,	մովսէսի .	Մովսէս Տարգարե :

Լինդակնոյ

Ազօթք ,	ազօթից .	ազօթ ,	սրահ :
Հրաշք ,	հրաշից .	հրաշ ,	իւծիւղէ :

¹ Տրականն երկու է , Վերջահոլով և նախորդա . Բանին վերջահոլով տրականը քանի է , սակիս գրեթէ միշտ սեռական հարկին նման կըլլայ թէ եզակի և թէ յողնակի ընդհանաւոր հարկմանց մէջ . իսկ նախորդա տրականն է ի քան : Այս ի ինտեղ յ կը գրուի , երբ բաւը ճայնաւոր գրով սրի , ինչպէս՝ Արտայ ին նախորդա տրականը կ'ըլլայ ՍԱբբայ . Ազօթիւր կ'ըլլայ ՍԱզօթս , և այլն :

17. Բ. ՀՈՒՈՎՈՒՄՆ

Ելիկ

Ո-1.	Քաղաք .	չաղաք .	Չեկե .
Սե-	Քաղաքի .	չաղաքի .	Չեկեի .
Գործ .	Քաղաքա-	չաղաքով .	Չեկեի .
Հայ .	չ Քաղաք .	չաղաք .	Չեկեի .
Տրա .	Քաղաքի ,	չաղաքի .	Չեկեի .
	ի քաղաք .		
Բայ .	ի Քաղաքի .	չաղաքի .	Չեկեի .

Յոգնակի

Ո-2.	Քաղաքք .	չաղաքներ .	Չեկեիք .
Սե-	Քաղաքաց .	չաղաքներո .	Չեկեիքի .
Գործ .	Քաղաքօք .	չաղաքներով .	Չեկեիքի .
Հայ .	չ Քաղաքս .	չաղաքներ .	Չեկեիքի .
Տրա .	Քաղաքաց ,	չաղաքներո .	Չեկեիքի .
	ի քաղաքս .		

Բայ . ի Քաղաքաց . չաղաքների . Չեկեիքի .

18. Այս հոլովման տակ կերթան ընդհանրապես ալ ,
ան , կան , բան . ոոր , որդ , ոց , ոս , ոչ . և այլն մասնիկներ ունե-
ցող բառերը , և ուրիշ բառեր ալ , որանցմէ քանի մը հաստ գը-
ննը կրթութեան համար :

Ժամանակ ,	ժամանակի .	տրեն ,	ժամքի .
Զօրական ,	զօրականի .	շինուոր ,	տախի .
Աւազան ,	աւազանի .	տաւառան ,	համուր .
Թաղաւոր ,	Թաղաւորի .	Թաղաւոր ,	ժառիշտի .
Կշորդ ,	կշորդի .	կշորք ,	Թեւորի .

Յարտակ անոանք

Հայաստան , հայաստանի . Հայաստան աշխարհ . Երթնիստան .
Երուսաղէմ , երուսաղէմի . Երուսաղէմ չաղաք . Գոտարը շերիք :

Լիկականք

Կամք ,	կամաց .	կամք ,	կեօյն .
Աշխարհ ,	աշաց .	ալք ,	կեօլ .
Փառք ,	փառաց .	ժառք ,	շտն , շեօհիքի .

19. Գ. ՀՈՒՈՎՈՒՄՆ

Ելիկ

Ուշ .	Գեա .	Գեպ .	չայ .
Սեռ .	Գետոյ .	Գեպի .	չայըն .
Գործ .	Գետով .	Գեպով .	չայըլա .
Հայ .	չ Գեա .	Գեպը .	չայը .
Տրա .	Գետոյ ,	Գեպի .	չայա .
	ի գեա .		
Բայ .	ի Գետոյ .	Գեպե .	չայպան .

Յոգնակի

Ուշ .	Գետի .	Գեպեր .	չայլար .
Սեռ .	Գետոյ .	Գեպերո .	չայլարըն .
Գործ .	Գետով .	Գեպերով .	չայլարըլա .
Հայ .	չ Գետա .	Գեպերը .	չայլարը .
Տրա .	Գետոյ ,	Գեպերո .	չայլարա .
	ի գետա .		
Բայ .	ի Գետոյ .	Գեպերե .	չայլարպան :

20. Այս հոլովման տակ կ'երթան ընդհանրապէս ի վերջաւորած միավանկ բառերը և սովորաբար էն, ոան, էալ մասնիկ ունեցողները, ուրիշ շատ բառեր ալ որոնցմէ քանի մը հատ գննիք կրթութեան համար :

Չի .	ձիոյ .	Յի .	ալի =
Խոս .	խոսոյ .	Խոպ .	օլի =
Գործ .	գործոյ .	Գործ .	իւլ =
Ծեր .	ծերոյ .	Ծեր .	իհիտար =
Տղայ .	տղայոյ .	Կղայ .	չօճոպ =

Յապոնի անոն

Կարին .	կարնայ .	Կարին քաղաք .	Կըրըրոմ :
---------	----------	---------------	-----------

Ընկալանք

Պահք .	պահոյ .	պահք .	իերհիւլ :
Գժօխք .	գժօխոյ .	Գժօխք .	ճիհիլիլ :

21. Գ. ՀՈՒՈՎՈՒՄՆ

Եղանի

Ուշ .	Բարի .	աղէի .	էյի .
Սեռ .	Բարոյ .	աղէի .	էյի՛ն .
Գործ .	Բարեւ .	աղէի՛ղ .	էյի էլ .
Հայ .	Ղ Բարի .	աղէիլ .	էյի .
Տրա .	Բարոյ ,	աղէի .	էյիէ .
	ի բարի .		
Բայ .	ի Բարոյ .	աղէիէ .	էյիպէն .

Յոգնաի

Ուշ .	Բարի* .	աղէի՛ներ .	էյիլէր .
Սեռ .	Բարեայ .	աղէի՛ներո՛ .	էյիլէրի՛ն .
Գործ .	Բարեօ* .	աղէի՛ներո՛ղ .	էյիլէր էլ .
Հայ .	Ղ Բարի* .	աղէի՛ներլ .	էյիլէրի .
Տրա .	Բարեայ .	աղէի՛ներո՛ .	էյիլէրէ .
	ի բարի* .		
Բայ .	ի Բարեայ .	աղէի՛ներէ .	էյիլէրպէն :

22. Այս հոլովման տակ կերթան ընդհանրապէս մէկ զանկէն աւելի ի վերջաւորած բառերը . որոնցմէ քանի մը հաստ զնենք կրթութեան համար :

Եկեղեցի ,	եկեղեցւոյ .	Եկեղեցի՛ ,	դիւտէ :
Այդի ,	այդւոյ .	Եգի՛ ,	այալ :
Գինի ,	գինւոյ .	Գինի՛ ,	չարայ :
Տեղի ,	տեղւոյ .	Կեղ .	էր :
Սիրելի ,	սիրելւոյ .	Կիրելի՛ ,	տէլի-էր :

Լնեղականս

Երախտիք ,	երախտաց .	Երախտի՛ ,	էյիտ , Կիլիէլ =
Ընթրիք ,	ընթրեաց .	Ընթրի՛ ,	տալամ Լուամլ =
Կարծիք ,	կարծեաց .	Կարծի՛ ,	Լուհիլի =

23. Ե. ՀՈՒՈՎՈՒՄՆ

Եղանի

Ուշ .	Ջարդ .	չարդ .	պի-ղէն .
-------	--------	--------	----------

Սե- . Չարդ- . շարդի . Կի-ղէնէն .
 Գործ- . Չարդ- . շարդով . Կի-ղէն իւլ .
 Հայ . շարդ . շարդը . Կի-ղէնի .
 Տր- . Չարդ- , շարդի . Կի-ղէնէ .
 ի շարդ .
 Բայ . ի Չարդէ . շարդի . Կի-ղէնպէն .

Յոգնակի

Ու-շ . Չարդ- . շարդեր . Կի-ղէնէր .
 Սե- . Չարդ-ոյ . շարդեր- . Կի-ղէնէրէն .
 Գործ- . Չարդ-ո- . շարդերով . Կի-ղէնէր իւլ .
 Հայ . շարդ- . շարդեր , Կի-ղէնէրի .
 Տր- . Չարդ-ոյ , շարդեր- . Կի-ղէնէրի .
 ի շարդ- .
 Բայ . ի Չարդ-ոյ . շարդերի . Կի-ղէնէրպէն :

24. Այս հարկման տակ կ'երթան շատ բաւեր . որոնցմէ
 քանի մը հատ դնէր կրթութեան համար :

Չգետ ,	զգետու .	հաշտար ,	հապարտ =
Աւաւոտ ,	աւաւօտու .	առարտ ,	առարտի =
Ժամ ,	ժամու .	ժող .	առհալ =
Ծով ,	ծովու .	ծով .	Կի-ղէն =
Գանձ ,	գանձու .	գանձ .	խաղի =

Յարտի օտն-օտնի

Ղուկա ,	ղուկաու .	Ղուկա ա-էրարտիւ =
Աբրահամ ,	աբրահամու .	Հայր Աբրահամ նահապետ =

Անգլիանի

Բարք ,	բարուց .	Բար ,	Բարիքիւ =
Պարք ,	պարուց .	պարտ ,	պարտ =

25. Փոքր . պարի , Կի-ղէնի =

Երկի

Յոգնակի

Ո . Փորր .	Փորոնի .
Ս . Փոր- .	Փորոնի .

- Գ. Փորո- . Փորո-ճք- .
 Հ. շ Փորր . շ Փորրո-նս .
 Տ. Փորո- , է փորր . Փորրո-նց , է փորրո-նս .
 Բ. է Փորր-է . է Փորրո-նց =

Ասանկ կը հարավնն քանի մը ըր վերջով բաւեր .

- Թանծր , ձու , թանծուեր , ձուեց . Թանջր , գալլէն , գալլա =
 Մանր , մանու , մանուեր , մանուեց . մանր , ու-քաղ =
 Ծանր , ծանու , ծանուեր , ծանուեց . ծանր , աղւր =
 Քաղցր , քաղցու , քաղցուեր , ցուեց . անուալ , թանկէլ =

26 . Օ . Հ Ո Լ Ո Վ Ս Ի Մ Ե

Եղակի

- Ո-լ . Սերմն . հո-նս . թօհո-մ .
 Սե- . Սերման . հո-նսի . թօհո-մո-ն .
 Գործ . Սերմաճք . հո-նսով . թօհո-մ էլէ .
 Հայց . շ Սերմն . հո-նսար . թօհո-մը .
 Տրա . Սերման , հո-նսի . թօհո-մա .
 է սերմն .
 Բայ . է Սերմանէ . հո-նսի . թօհո-մարան .

Յոգնակի

- Ո-լ . Սերմո-նս . հո-նսիեր . թօհո-մլար .
 Սե- . Սերմանց . հո-նսիերո- . թօհո-մլարըն .
 Գործ . Սերմաճք . հո-նսիերով . թօհո-մլարըլա .
 Հայց . շ Սերմո-նս . հո-նսիերը . թօհո-մլարը .
 Տրա . Սերմանց , հո-նսիերո- . թօհո-մլարա .
 է սերմո-նս .
 Բայ . է Սերմանց . հո-նսիերի . թօհո-մլարարան =

27 . Ասանկ կը հարավնն ըն վերջուորած բաւերը , որանց-մէ քանի մը հաս գնեկը կը թու թեան համար =

- Արեղակն , արեղական , արե , իւնէլ =
 Հինն , հինան . հիմ , Բեժէլ =
 Աղեղն , արեղան , աղեղ , էայ =

Որդն ,	որդան .	որդ ,	Գո-րդ =
Ամառն ,	ամառան ¹ .	ամառ ,	Էաղ :
Չմեռն ,	ձմեռան .	Յմեռ ,	Գըը :

Յարասի անուանի

Գողթն ,	գողթան .	Գողթն Գասառը :
Ճաղկոտն ,	ճաղկոտան .	Ճաղկոտն Յոր :

Լիւրանի

Արուանունք ,	արուանանց .	աւից Բարեւեւեց ,	Իբրեւ :
Իրաւունք ,	իրաւանց .	Իրա-ունի ,	Կագ :

28. ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ . նեղո-ւթի-ն . սըգլէլ , սըգընիւր :

Ելի

Յոգնակի

Ո .	Նեղութիւն .	Նեղութիւնի .
Ս .	Նեղութեան .	Նեղութեանց .
Գ .	Նեղութեամբ .	Նեղութեամբի .
Հ .	Նեղութիւն .	Նեղութիւնա .
Տ .	Նեղութեան ,	Նեղութեանց ,
	ի նեղութիւն .	ի նեղութիւնա .
Բ .	ի նեղութեան .	ի նեղութեանց :

29. Ասանկ կը հորովն ին վերջաւորած բառերը . որոնց մէքանի մը հատ գնեք կրթութեան համար :

Չորութիւն ,	չորութեան .	ոյժ ,	Գո-լիլի :
Մեծութիւն ,	մեծութեան .	մեծո-ւթի-ն ,	Կեօյի-տի-տ :
Արիւն ,	արեան .	արի-ան ,	Գան :
Գոհութիւն ,	գոհութեան .	Գնորհանալու-թի-ն ,	Ղի-տ :
Գողութիւն ,	գողութեան .	Գողո-ւթի-ն ,	Իւր-ըրըգ :

30. ԵՁՆ . Եղ . սըլըր :

Ելի

Յոգնակի

Ո-ը .	Եզն .	Եզնի .
Սե .	Եզն .	Եզանց .

¹ Հայ լեզուի մէջ բնիկ ո գրէն առաջը գրով ըզարու բառերը միշտ ո ով կը գրուին . ուստի աստանկներէն օմանց ո գի-րըն ալ ո էն հեռացած ատենը ր ի կը փոխուի :

Գործ . եզամբ . եզամբ .
 Հայց . շեզն . շեզն .
 Տրա . եզն , յեզն . եզանց , յեզն .
 Բայ . յեզանէ . յեզանց :

31. Ասոր նման՝ Սերն էն քիչ տարբերութեամբ կը հորը
 վնն ըն վերջաւորած մէկ քանի բառեր , ինչպէս՝

Գառն , գառին . գառ , գառու :
 Բեռն , բեռին . բեռ , բեռ :
 Խաչն , խաչին . գոյուն լէ քէլէ սեբեբս :

32. Լ , Հ Ո Ւ Ո Վ Ո Ւ Ս Ն

Լըսիի

Ուշ . Համբ . ճոնջ . Կիւտիւ .
 Սեռ . Համբ . ճոնջի . Կիւտիւն .
 Գործ . Համբբ . ճոնջիւ . Կիւտիւիւ .
 Հայց . շ Համբ . ճոնջ . Կիւտիւ .
 Տրա . Համբ , ճոնջի . Կիւտիւ .
 ի Համբ .
 Բայ . ի Համբի . ճոնջի . Կիւտիւն .

Յգնակի

Ուշ . Համբբ . ճոնջի . Կիւտիւիւ .
 Սեռ . Համբբ . ճոնջիբ . Կիւտիւիւն .
 Գործ . Համբբբ . ճոնջիբի . Կիւտիւիւիւ .
 Հայց . շ Համբբ . ճոնջիբ . Կիւտիւիւ .
 Տրա . Համբբ , ճոնջիբ . Կիւտիւիւ .
 ի Համբբ .
 Բայ . ի Համբբ . ճոնջիբի . Կիւտիւիւիւ :

33. Ասանկ կը հորովն ըր , ըր վերջաւորած¹ բառերը , ու
 ընցմէ քանի մը հաս դնէնք կրթութեան համար :

Ոսկր , ոսկեր . սոյոր , քէփ :
 Ուստր , ուստեր . մանչ զառն , օշլան :

¹ Շատ քիչ ալ ի-ր վերջաւորածներ կը հորովն , որոնք ական
 էրես 19 :

Վարդ ,	վարեր .	լուսեր ,	հալանն =
Ասող ,	աստեղ .	ասարդ ,	Ելևուրը =
Անդղ ,	անդեղ .	անհղ Լուսուհի .	ազարարու =

34. ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՄՆՅ ԵՐԿՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀՈՒՈՎՄՈՒՆՔ

Ա .

Բ .

Եղալի անյոգնական		Եղալի անյոգնական
Ուլ .	Հայի .	Հռիփսիմէ .
Սեւ .	Հայկայ .	Հռիփսիմեայ .
Գործ .	Հայկաւ .	Հռիփսիմեաւ .
Հայց .	ը Հայի .	ը Հռիփսիմէ .
Տրա .	Հայկայ ,	Հռիփսիմեայ ,
	ի Հայի .	ի Հռիփսիմէ .
Բայ .	ի Հայկայ =	ի Հռիփսիմեայ =

35. Վերը եօթը հարվանց կարգին մէջ տեսնուի այնպէս սիյատուէ անուններ , որոնք աննցմէ ամէն մէկին վրայ սեփական կը հորովին . բայց ընդհանրապէս յատուէ անունները այն երկու հարվանց վրայ կ'երթան , և եթէ յոգնակի ալ շինել պէտք ըլլայ , երկուրդ հարվանս պէս կը ձևանան : Արթուրեան համար քանի մը յատուէ անուններ դնենք :

Արամ ,	արամայ .	Արամ նահապէպը =
Այրարատ ,	այրարատայ .	Այրարատ նահանգը =
Մեարտայ ,	մեարտայ .	Ս . Սեարտայ լարդապէպը =
Սահակ ,	սահակայ .	Ս . Սահակ հայրապէպը =
Գայիանէ ,	գայիանեայ .	Ս . Գայիանէ իոյսը =
Հեղինէ ,	հեղինեայ .	Ս . Հեղինէ դալայն =
Օգոստոս ,	օգոստոսայ .	Օգոստոս իոյսը =
Սոկրատես ,	սոկրատեայ .	Սոկրատես իբլիսոփայն =

36. ԵՐՏՈՒՂԻ ՀՈՒՈՎՈՒՄՆ ՈՒՆԵՅՈՂ ԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Քանի մը բառեր կան , որոնց հարվանս կըր եօթը հարվանսներէն դուրս է , թէպէտ անոնք անոնք մէկուն կամ մէկոյին նմանազներ կը գտնուին , և ասոնք են :

37. ԱՅԲ. Երկի Տարր, Երեկի =

Ելլի

Ո.	Այր.	Երկի Տարր.	Երեկի.
Ս.	Առն.	Երկի Տարրո-	Երեկին.
Գ.	Արամբ.	Երկի Տարրով.	Երեկի ելլ.
Հ.	ԳԱյր.	Երկի Տարրը.	Երեկի.
Տ.	Առն, յայր.	Երկի Տարրո-	Երեկի.
Բ.	Մանե.	Երկի Տարրե.	Երեկիպե.

Յոգնաի

Ո.	Աբբ.	Երկի Տարրեր.	Երեկիներ.
Ս.	Արանց.	Երկի Տարրերո-	Երեկիներն.
Գ.	Արամբբ.	Երկի Տարրերով.	Երեկիներ ելլ.
Հ.	ԳԱրս.	Երկի Տարրերը.	Երեկիներ.
Տ.	Արանց,	Երկի Տարրերո-	Երեկիներ.
	յարս.		
Բ.	Մարանց.	Երկի Տարրերե.	Երեկիներպե.

38. ՏԵԲ. Գեր, ասհայ =

Ելլի

Ո.	Տեր.	Գեր.	ասհայ.
Ս.	Տեառն.	Գերը.	ասհայըն.
Գ.	Տերամբ.	Գերով.	ասհայըլլ.
Հ.	ԳՏեր.	Գերը.	ասհայը.
Տ.	Տեառն,	Գերը.	ասհայս.
	ի ատեր.		
Բ.	ի Տեառնե.	Գերով.	ասհայըպե.

Յոգնաի

Ո.	Տարբ.	Գերեր.	ասհայլար.
Ս.	Տերանց.	Գերերո-	ասհայլարն.
Գ.	Տերամբբ.	Գերերով.	ասհայլարլլ.

Հ . զ Տեարս . Կերերը . ասկապլարը .
 Տ . Տերանց , Կերերո- . ասկապլար .
 Ի տեարս .
 Բ . Ի Տերանց . Կերերէ . ասկապլարպահ :
 39 . ՀԱՅՐ . հայր , Ժեպեր :

Ելլի

Ո . Հայր . հայր . Ժեպեր .
 Ս . Հօր . հօր . Ժեպերի .
 Պ . Հարբ . հօրճով . Ժեպեր էլ .
 Հ . զՀայր . հայրը . Ժեպերի .
 Տ . Հօր , Ի հայր . հօր . Ժեպերէ .
 Բ . Ի Հօրէ . հօրի . Ժեպերպի .

Յոգնալի

Ո . Հարբ . հայրեր . Ժեպերէր .
 Ս . Հարց . հայրերո- . Ժեպերէրի .
 Պ . Հարբբ . հայրերով . Ժեպերէր էլ .
 Հ . զՀարս . հայրերը . Ժեպերէրի .
 Տ . Հարց , Ի հարս . հայրերո- . Ժեպերէրէ .
 Բ . Ի Հարց . հայրերէ . Ժեպերէրպի :

40 . Ղիշդ ասոր նման կը հողովին ՄԱՅՐ ,
 ան , ԵԼԲԱՅՐ , Կարպալ :

	Ելլի	Յոգնալի	Ելլի	Յոգնալի
Ո .	Մայր .	Մարբ .	Եղբայր .	Եղբարբ .
Ս .	Մօր .	Մարց .	Եղբօր .	Եղբարց .
Պ .	Մարբ .	Մարբբ .	Եղբարբ .	Եղբարբբ .
Հ .	զՄայր .	զՄարս .	զԵղբայր .	զԵղբարս .
Տ .	Մօր ,	Մարց ,	Եղբօր ,	Եղբարց ,
	Ի մայր .	Ի մարս .	յԵղբայր .	յԵղբարս .
Բ .	Ի Մօրէ .	Ի Մարց :	յԵղբօրէ .	յԵղբարց :

41. ԿԻՆ . ԿԻԻ , ԳՄԸ :

ԵՂԻԻ

Ո .	ԿԻՆ .	ԿԻԻ .	ԳՄԸ .
Ս .	ԿԻՆՁ .	ԿԻԿՆ .	ԳՄԸԸԸ .
Գ .	ԿԻՆԱԸ .	ԿԻԻԻԻԻ .	ԳՄԸԸԸԸ .
Հ .	Դ ԿԻՆ .	ԿԻԻԸ .	ԳՄԸԸԸ .
Տ .	ԿԻՆՁ , Ի ԿԻՆ .	ԿԻԿՆ .	ԳՄԸԸՄ .
Բ .	Ի ԿԻՆՁԷ .	ԿԻԻԻԸ .	ԳՄԸԸԿՆՆ .

ՅԳՆԱԿԻ

Ո .	ԿԱՆԱՅ .	ԿԻԻԻԻԵՐ .	ԳՄԸԸԼԱՐ .
Ս .	ԿԱՆԱՆՅ .	ԿԻԻԻԻԵՐԻՐ .	ԳՄԸԸԼԱՐԸ .
Գ .	ԿԱՆԱՄԸԸ .	ԿԻԻԻԻԵՐԻԻԻ .	ԳՄԸԸԼԱՐԸԸ .
Հ .	Դ ԿԱՆԱՅ .	ԿԻԻԻԵՐԸ .	ԳՄԸԸԼԱՐԸ .
Տ .	ԿԱՆԱՆՅ , Ի ԿԱՆԱՅ .	ԿԻԻԻԵՐԻՐ .	ԳՄԸԸԼԱՐՄ .
Բ .	Ի ԿԱՆԱՆՅ .	ԿԻԻԻԵՐԸԸ .	ԳՄԸԸԼԱՐԿՆՆ :

42. ԸՍՍՐՆՄԱՆ ԿՐ ՀՈՂՈՒԸ ՏԻԿԻՆ . ՏԵԺ ԿԻՆ ,

ԽԱՄԽՈՆ , ՀԱՆՆԸՄ :

ԵՂԻԻ

ՅԳՆԱԿԻ

Ո .	ՏԻԿԻՆ .	ՏԻԿՆԱՅ .
Ս .	ՏԻԿՆՁ .	ՏԻԿՆԱՆՅ .
Գ .	ՏԻԿՆԱԸ .	ՏԻԿՆԱՄԸԸ .
Հ .	ԴՏԻԿԻՆ .	ԴՏԻԿՆԱՅ .
Տ .	ՏԻԿՆՁ , Ի ՏԻԿԻՆ .	ՏԻԿՆԱՆՅ , Ի ՏԻԿՆԱՅ .
Բ .	ԻՏԻԿՆՁԷ .	ԻՏԻԿՆԱՆՅ :

43. ՔՈՅՐ . ՔՅՐ , ԳՐԴՄԱՐԿԱԼ :

ԵՂԻԻ

Ո .	ՔՅՐ .	ՔՅՐ .	ԳՐԴՄԱՐԿԱԼ .
-----	-------	-------	-------------

Ս.	Քեռ .	չրոջ .	Գըզհարկաւ շն .
Գ.	Քերբ .	չրոջո՛վ .	Գըզհարկաւ շլա .
Հ.	ՉԲոյր .	չոյրը .	Գըզհարկաւ շը .
Տ.	Քեռ ,	չրոջ .	Գըզհարկաւ շա .
	<i>ի քոյր .</i>		
Բ.	ի Քեռէ ,	չրոջէ .	Գըզհարկաւ շամն .

Յոգնակի

Ո.	Քորբ .	չո-րեր .	Գըզհարկաւ շար .
Ս.	Քերց .	չո-րերո- .	Գըզհարկաւ շարն .
Գ.	Քերբբ .	չո-րերով .	Գըզհարկաւ շարլա .
Հ.	ՉԲորս .	չո-րերը .	Գըզհարկաւ շարը .
Տ.	Քերց ,	չո-րերո- .	Գըզհարկաւ շարա .
	<i>ի քորս .</i>		
Բ.	ի Քերց .	չո-րերէ .	Գըզհարկաւ շարամն :

44 . օր . օր , կի-ն :

Աւակի

Ո.	Օր .	օր .	կի-ն .
Ս.	Աւուր .	օրի .	կի-նի-ն .
Գ.	Աւուրբ .	օրով .	կի-ն իւլ .
Հ.	ՉՕր .	օրը .	կի-նի .
Տ.	Աւուր , յօր .	օրի .	կի-նի .
Բ.	յ Օրէ .	օրի .	կի-նսի .

Յոգնակի

Ո.	Աւուրբ .	օրեր .	կի-նլեր .
Ս.	Աւուրց .	օրերո- .	կի-նլերի .
Գ.	Աւուրբբ .	օրերով .	կի-նլեր իւլ .
Հ.	ՉԱւուրս .	օրերը .	կի-նլերի .
Տ.	Աւուրց , յաւուրս .	օրերո- .	կի-նլերի .
Բ.	յ Աւուրց .	օրերի .	կի-նլերսի :

45. ԳԻԻՂ. ԳԻՂ, ԳԻՅ. միայն եղակին
մէջ արտուղի է :

Ելակ

Յոգնակ

Ո.	ԳԻՂ.	ԳԻՂԷ.
Ս.	ԳԵՂ.	ԳԻՂԵԿ.
Գ.	ԳԻՂԻԸ.	ԳԻՂԻՂԷ.
Հ.	ՉԳԻՂ.	ՉԳԻՂԱ.
Տ.	ԳԵՂ, Ի ԳԻՂ.	ԳԻՂԵԿ, Ի ԳԻՂԱ.
Բ.	Ի ԳԵՂԷ.	Ի ԳԻՂԵԿ :

46. ՏԻԻ. ԵՐԵԼ, ԿԻՆԻՂ. աս ալ միայն
եղակի ունի :

Ելակ

Յոգնակ

Ո.	ՏԻԸ.	ՏԻՂԷ.
Ս.	ՏՈՒՐՆՁԵԱՆ.	—
Գ.	ՏՈՒՐՆՁԵԱՄԷ.	—
Հ.	ՉՏԻԸ.	ՉՏԻՂԱ.
Տ.	ՏՈՒՐՆՁԵԱՆ, Ի ՏԻԸ.	—
Բ.	Ի ՏՈՒՐՆՁԵՆԷ.	—

47. ԳԻՏԵԼԻՔ ՀՈԼՈՎՄԱՆՅ ՎՐԱՅ

Ա. Կան անանկ բառեր որ հարմարու ատեն իրենց ետքի
բաղաձայնէն առաջ եղած ձայնաւոր գիրն ուրիշ ձայնաւորի
հետ կը փոխեն .

- Ե կը փոխուի Ի, Ե. Սէր. սիրոյ. Եղէզն, Եղէզան :
- Ի, ՈՒ կը փոխուին ը չգրուած. Գիր, գրոյ. Ջուր, ջրոյ : Ափ-
կա երկու բաղաձայնի մէջ եղած ատեննին կ'ըլլայ. Իսկ միա-
վանիներու սկզբնատաւ ըլլան նէ ոմանց կը փոխուի Լ ոմանց
ու. Ինչպէս, Ինձ, ընձու. Իղճ, ըղճի : Իժ, Իժի. ԻԼ, ԻԼոյ :
- Ուղո, ըղտու. Ունդ, ընդոյ : Ուլ, ուլու. Ուշ, ուշոյ :
- Գիւ, բու, բուոյ. Կու, նուոյ :
- ԻՒ կը փոխուի ՈՒ. Հովի, հովուի :

ԵՍ կը փոխուի Ե՝ Ե՝ Ատէան ր ատէնի • Հրէայ, հրէի •

ՈՅ կը փոխուի ՈԻ • Լոյս • լոսոյ •

Իսկ ա • Է • ո • օ • ի •, բաղաձայն գրով մը վերջաւորածն ըր սովորաբար չեն փոխուիր, ինչպէս վերը հորովմանց օրինակներուն մէջ տեսնուեցաւ • Հիմա իւրաքանչիւր օրինակներուն վրայ փոփոխութեան ենթակայ եղողներէն քանի մը բառ դնենք կրթութեան համար •

Բանին վրայ •

Սէրտ •	տրտի •	սիրտ •	Իրէի •
Հանդէս •	հանդէսի •	հանդէս •	սխնէի •
Ողջոյն •	ողջանի •	բարե •	սելամ •
Հրէայ •	հրէի •	հրէայ •	Էսհոսփի •

Քաղաքին վրայ •

Դահլիճ •	դահլի •	դահլիճ •	ճէլլապ •
Աղբն-ի •	աղբի •	աղճոն •	՛լէլլէլէ •
Պարտեզ •	պարտիզի •	պարտեզ •	պահճի •
Հովիտ •	հովտի •	հովիտ •	լօպան •
Մակոյկ •	մակոկի •	նասան •	ասնփալ •
Որշէակ •	որշէկի •	զասան •	ժուսլ •

Գետին վրայ •

Մարմին •	մարմնոյ •	ճարմին •	իլին •
Խորհուրդ •	խորհրդոյ •	խորհուրդ •	Միւսանլէրի •
Չուարթան •	չուարթնոյ •	արթնան •	այլճի •
Սէր •	սիրոյ •	սեր •	Տոհապուլի •
Պատիւ •	պատանոյ •	պապիւ •	Իսլիլի •
Տոյս •	տոսոյ •	տոյս •	ոսմոս •
Աւարբեակ •	աւարբէլոյ •	իբրեւած •	լիսոնլ •

Բարիին վրայ չկայ •

Չարիին վրայ •

Ինձ •	լինձ •	ինձ •	Քաթէան •
Տու •	լու •	տու •	պոսոյ •
Չին •	լին •	չին •	սիլան •

Սերմին վրայ •

Սկզբն •	սկզբան •	սիլլի •	իլլիլ •
Թեկն •	թիկան •	իլն •	Օճուլ պալլ •

Իզէզն ,	եղէզան .	էրէգ .	խաժը :
Դոռնն ,	գրան .	դոռո :	գաբոռ :
Պաշտոմն ,	պաշտման .	պաշտն ,	խապէլ :

Հարին վրայ .

Լիոր ,	լուր .	Լիբրէ :	
Դոստր ,	գոստր .	աշէի դոստի :	գըշ էլլապ :
Աւեր ,	պլէր .	աւեր :	սուն :
Ազբեր ,	ազբեր .	աշբեր :	էէրէ :

Բ. Գիանալ պիտը է նաև թէ քանի մը հորվմանց հորվ ներուն մէջ վերը գրուած օրինակներէն խոսորմունք սենեցող բառեր կան . ինչպէս .

Գեպին վրայ հորված բառերուն ոմանց եզակի տրականը ուժ կըլլայ , մանաւանդ ինչ , ինչ վերջաւորածները , ինչպէս . վերին կըլլայ վերջահորով տրական վերնոյ նաև վերնուժ . Անցեալ անցելոյ կամ անցելուժ . Հին հնոյ կամ հնուժ . Սաբբ տրոյ կամ տրուժ .

Բարին վրայ հորված բառերուն մէջ կան ի վերջաւորած բազմական բառեր , որ աւելի Գեպին պէս կըլլան . ինչպէս , Որդի , որդւոյ , որդւով , կըրէք , որդւոց , որդւովք . Հոգի , հոգւոյ , հոգւով , Հոգիք , հոգւոց , հոգւովք .

Ասանկ կըլլան ամէն ի վերջաւորած անունները . Աթենացի , աթենացւոյ , ցւով , ցիք , ցւոց , ցւովք ; Հո ոմայցի , ցւոյ , ցւով , ցիք , ցւոց , ցւովք ; Իտրայցի , ցւոյ , ցւով , ցիք , ցւոց , ցւովք :

Գարձեալ այս հորվման բառերուն ոմանց եզակի վերջահորով տրականը ոչ կը վերջանայ , և անկեց ոմանց բացառական ալ ոչէ . ինչպէս , Գինի , գինուժ ; Այլի , ալգուժ ; Տէրի , տէրուժ , ի տէրուժէ : Տարի , տարուժ , ի տարուժէ :

Չարին վրայ հորված բառերուն ոմանց բացառականը ուժ ալ կը վերջանայ . ինչպէս , Չարք , ի զարքէ կամ ի զարքուէ ; Գանձ , ի դանձէ կամ ի դանձուէ ; Դաս , ի դասէ կամ ի դասուէ . և այլն :

Փորին վրայ հորված բառերուն մէջէն Բարձրին յոյնակին կըլլայ բարձուք , բարձանչ , բարձամբէ , Սերմին յոյնակին նման , փոխանակ բարձուք , բարձամբէ ըլլալու :

Յոգն և Երէն բառերը թէպէտ չը չեն վերջաւորիր , բայց Փոռին պէս կը հորվին , Յոգնը միայն յոյնակի առանց եզակի

ունենալու , և Երէնը եղակի՝ Փոքրին նման , և յոգնակի՝ Սէրճին նման . ինչպէս :

	Յոգն .	չար :	Երէց .	պարիտո՛ղ մեջ :
Ո .	Յոգն , Յոգունք .		Երէց .	Երեցունք .
Ս .	Յոգունց .		Երեցոս .	Երեցանց .
Գ .	Յոգումքք .		Երեցոս .	Երեցամքք .
Հ .	չ Յոգունս .		չ Երէց .	չ Երեցունս .
Տ .	Յոգունց , ի յոգունս .		Երեցոս , յերէց .	Երեցանց , յերեցունս .
Բ .	ի Յոգունց :		յ Երեցոսէ .	յ Երեցանց :

Սէրճին վրայ հորոված բառերուն ոմանց յոգնակի ուղղա-
կանը և հայցականը անք , անս կը վերջանան . ինչպէս :

Սերմն , սերմանք , դսերմանս : կողմն , կողմանք , կկողմանս . ևն :

Կան բանի մը բառեր , որ թէպէտ ըն շեն վերջանար , բայց
Սէրճին նման կը հորովին . ինչպէս :

Ե՛ւ . Մահ , մահուան , մահուամբ , զմահ , մահուան , ի մահ ,
ի մահուանէ .

Յո՛գ . Մահունք կամ մահուանք , մահուանց , մահուամբք , զմա-
հունս կամ զմահուանս , մահուանց , ի մահունս կամ ի մահ-
ուանս , ի մահուանց :

Ե՛ւ . Գալուստ , գալտեան , գալտեամբ , զգալուստ , գալու-
տեան , ի գալուստ , ի գալտեանէ .

Յո՛գ . Գալուստք , գալտեանց , գալտեամբք , զգալուստս , գա-
լտտեանց , ի գալուստս , ի գալտեանց :

Ե՛ւ . Պաշտօն , պաշտաման , պաշտամամբ , զպաշտօն , պաշտա-
ման , ի պաշտօն , ի պաշտամանէ .

Յո՛գ . Պաշտամունք , պաշտանց , պաշտամամբք , զպաշտա-
մունս , պաշտամանց , ի պաշտամունս , ի պաշտամանց :

Նոյնպէս Տոսն և Լնոն և Ըոսն բառերը թէպէտ ըն շեն
վերջնար , բայց Սէրճին նման կը հորովին . ինչպէս :

Ե՛ւ . Տուն , տան , տամբ , զտուն , տան , ի տուն , ի տանէ .

Յո՛գ . Տունք , տանց , տամբք , զտունս , տանց , ի տունս , ի
տանց :

Ե՛ւ . Լնուն , անուան , անուամբ , զանուն , անուան , յանուն :
յանուանէ .

Յո՛գ . Անուանք , անուանց , անուամբք , զանուանս , անուանց ,
յանուանս , յանուանց :

Սեղաթիւնին վրայ հորոված բառերէն ոմանց եղակի բացա-

աականը կռիւ ալ կ'ըլլայ, ինչպէս, Սիւն, ի սէանէ, Չիւն, ի
ձէանէ :

Ենի վրայ հորված բառերէն ոմանք, ինչպէս Հարսն,
Ման, բացառականին մէջ ի հարսնէ, ի մաննէ կ'ըլլան, փոխա-
նակ ի հարսննէ, ի մասաննէ ըլլալու :

Դարձեալ ոմանց յոգնակի ուղղականը և հայցականը ոմնք,
ոմնս կը վերջաւորին, ինչպէս, Հարսն, հարսոմնք, զհարսոմնս :
Մանն, մասոմնք, զմասոմնս : Մանն, մասոմնք, զմասոմնս, փո-
խանակ հարսնիք, հարսնիս, Մասնիք, մասնիս ըլլալու :

Լեառն, լէռ, փաշ, կը հորվին, Ենի վրայ, ինչպէս,

Եւ. Լեառն, լերին, լերամբ, զլեառն, լերին, ի լեառն, ի
լեռնէ :

Յոգ. Լերինք, լերանց, լերամբք, զլերինս, լերանց, ի լերինս,
ի լերանց :

Համբին վրայ հորված բառերուն յոգնակին ընդհանրապէս
քաղաքին յոգնակին նման ալ կ'ըլլայ, ինչպէս, Համբք, համերաց,
համերոք : Կայսերք, կայսերաց, կայսերոք : Տիեզերք, տիեզերաց,
տիեզերոք :

Արտուղի հորվմունք ունեցող Տէր բառին յոգնակի սեռա-
կանը փեարց, գործիականը փեարքք, բացառականը ի փեարց
ալ կ'ըլլայ : Մյնպէս Հայք բառին յոգնակի սեռականը հարանց,
գործիականը հարամքք, տրականը հարանց, բացառականը ի հա-
րանց կ'ըլլայ, բայց իր վրայ հորված Մայր և Եղբայր բառերը
ասանկ չեն կրնար ըլլալ :

Գ. Կան բառեր, որոնց եղակին մէկ կերպ, յոգնակին ու-
տէ կերպ կ'ըլլայ սովորաբար, ինչպէս,

Եւ. Շորհ, շորհի, շորհիք, Բանին պէս,

Յոգ. Շորհք, շորհաց, շորհոք, Բաղադին պէս :

Եւ. Երկին, երկի, երկնս, Բաղադին պէս,

Յոգ. Երկինք, երկնց, երկնիք, Բանիին պէս :

Եւ. Քար, քարի, քարիք, Իմ քարամբ, Բանին պէս,

Յոգ. Քարինք, քարանց, քարամք, Ելինիին պէս :

Եւ. Ժողովուրդ, Ժողովուրեան, Ժողովուրեամբ, Սերմին պէս,

Յոգ. Ժողովուրդք, Ժողովուրդց, Ժողովուրդիք, Գէպիին պէս :

Եւ. Չեռն, ձեռն, ձեռամբ, Ելին պէս,

Յոգ. Չեռք, ձեռաց, ձեռոք, Բաղադին պէս,

Եւ. Ոտն, ոտն, ոտամբ, Ելին պէս,

Յոգ. Ոտք, ոտից, ոտիք, Բանիին պէս :

Գ. Կան բառեր ար: որոնք տարբեր կերպով հոլովելով
ուրիշ նշանակութիւն կունենան. ինչպէս:

Այր: այրի, այրիւ.	այր:	Տաղարու:
Այր: առն, արամբ.	երէի՝ Տարդ,	երէի՝:
Իյր: մայրի, մայրիւ.	մայր ծառ:	չամ տղամշ:
Մայր: մար, մարը.	մայր:	անն:
Արե՛լ, արե՛ղ, արե՛տլ:	արե՛լ:	տամա:
Արե՛լ, արե՛ու, արե՛ու.	հարե՛լ:	արանն:
Փող, փողոյ, փողով:	փող:	պօղոս:
Փող, փողի, փողիւ:	փող:	պօղապղ:
Օդ, օդի, օդիւ.	ոպից տման:	փապաած:
Օդ, օդոյ, օդով:	օդ:	հաղա:

Ե. Քանի մը մասնիկներ կան: որ եզակի անուան վրայ
բրտելով յոգնակի կը շինեն. ինչպէս:

Էար, եր, էշ, էշար.	էշեր:
Էան.	շէնարներ:
որայ.	հարմաներ:
Էան.	իողեր:
անի.	նամակներ:
ան.	ձի, ձիան.
որի, որի.	Յիեր:
	(ոսկորներ:
	որայներ: Ոսկր, օսկրոտի.

Երբեմն ասոնք ալ կրկին յոգնակի կ'ըլլան + ով և ով, սովորաբար ուղղական և հոյցական. ինչպէս, Արտորայ, զԱրտորայ. Մանկոտ, զՄանկոտ:

Շատ անգամ անուն մը կրկնուելով, յոգնակիի ոյժ կ'ունենայ. ինչպէս, Ազգ ազգ, աշէեր: Այր այր, առն առն, ամէն մէջ մարդ, ամէն մէջ մարդոս: Բաղաքի քաղաքի, ամէն քաղաքի: Աւուր աւուր, ամէն օրոսան: Ղբարի բարին, աղէկները: զՅօսի յօսին, գէշերը:

48. ՈՐՈՇԵԱԼ ԹՈՒՍԿԱՆՆԵՄՈՒՆ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆԻՔ

Մի.	Երկու.	Երեք.	Չորս.
Եր. անյոգ.	Յոգ. անէլ.	Յոգ. անէլ.	Յոգ. անէլ.
Ո.	Մի.	Երկու.	Երեք.
Ս.	Միոյ,	Երկուց.	Երեք.
	միով.		Չորից.

Գ. Միով. երկուք. երեւք. Չորեւք.
 Հ. զՄի. զերկուս. զերես. զՉորս.
 Տ. Միում, երկուց, երեց, Չորեց,
 միոյ, ի մի. յերկուս. յերես. ի չորս.
 Բ. ի Միովէ. յերկուց. յերեց. ի Չորեց:

ՀԻՆԳ

ՎԵՑ

Ելի	Յոգնալի	Ելի	Յոգնալի
Ո. Հինգ. Հինգք.	Վեց. Վեցք.		
Ս. Հնգի. Հնգից.	Վեցի. Վեցից.		
Գ. Հնգի-. Հնգիք.	Վեցի-. Վեցիք.		
Հ. շՀինգ. շՀինգք.	շՎեց. շՎեցք.		
Տ. Հնգի, Հնգից,	Վեցի, Վեցից,		
ի հինգ. ի հինգք.	ի վեց. ի վեցք.		
Բ. ի Հնգի. ի Հնգից:	ի Վեցի. ի Վեցից:		

Հինգ յոգնալիի մէջ կ'ըլայ նաև հնգոյ, հնգք.

ԵՕԹՆ

ՈՒԹ

Ելի	Յոգնալի	Ելի	Յոգնալի
Ո. Եօթն. Եօթնք.	Ութ. Ութք.		
Ս. Եօթնն. Եօթննց.	Ութի. Ութից.		
Գ. Եօթամբ. Եօթամբք.	Ութի-. Ութիք.		
Հ. շԵօթն. շԵօթնն.	շՈւթ. շՈւթն.		
Տ. Եօթն, Եօթնց,	Ութի, Ութից,		
յ Եօթն. յԵօթնն.	յութ. յութն.		
Բ. յ Եօթնի. յԵօթնց:	յ Ութի. յ Ութից:		

ԻՆՆ

ՏԱՄՆ

Ելի	Յոգնալի	Ելի	Յոգնալի
Ո. Ինն. Իննք.	Տասն. Տասնք.		

Ս. Ընկի . Ընկից . Տասին . Տասանց .
 Կ. Ընկի . Ընկից . Տասամբ . Տասամբս .
 Ղ. Ղինն . Ղինոնն . ՂՏասն . ՂՏասանն .
 Տ. Ընկի . Ընկից . Տասին . Տասանց .
 յինն . յինոնն . Ի տասն . Ի տասանն .
 Ը. յԸնկի . յԸնկից . Ի Տասնե . Ի Տասանց :

Ինն յոգ . սինն . Իննանց ալ ԿԸնկի . Տասն յոգնակիին մեջ
 տասնից . տասնիստ ալ ԿԸնկաց :

Մե տասան .	}	տասանակի :
Երկու տասան .		տասաներիս :
Երեք տասան .		տասաներեք :
Չորեք տասան .		տասանչորս :
Հնգ տասան .		տասանհինգ :
Վեց տասան .		տասանեց :

Եօթն տասան .	}	տին , ասմբ , սնե , ասնս , ասանց ,
Ութ տասան .		ասմբս :
Ինն տասան .		

Քսանն .	}	տն , տնց , տնս .	
Երեսուն .			
Քառասուն .			
Յրսուն .			
Վաթսուն .		տնի , տնիս , տնե , տնիս ,	
Եօթանասուն .		տնից , տնիցս :	
Ութսուն .			
Իննսուն .			

Հարիւր .

Երկերիւր .

Երեք հարիւր .

Չորեք հարիւր .

Հինգ հարիւր .

Վեց հարիւր .

Եօթն հարիւր .

Ութ հարիւր .

Ինն հարիւր .

րոյ , րով . ր՜ , րոց , րով՛ :

Հազար , ըի , րաւ , ըի , ր՜ , րաց , րօ՛ :

Իիւր , րու , րու , ըի , ր՜ , րուց , րու՛ :

Առաջին , ջնոց , ջնով , ջնոց , ջնով՛ :

Առաջներորդ .

Երկրորդ .

Երրորդ .

Չորրորդ .

Հինգերորդ .

Խայլն .

Միակ .

Երկեակ .

Երրեակ .

Քառեակ .

Խայլն .

Կրկին .

Երեքկին .

Չորեքկին .

Հնգապատիկ , ի ,

կնոց , կնով , կնոց , կնով՛ :

Խայլն .

աւ , ալ , օր :

Երկորեան ,	Երկորին ,	Երկո՛ւն ալ ,	Ի՛կ-ի՛պէ :
Ո .	Երկորեան .	Երկորին .	
Ս .	Երկօցուն .	Երկօցունց .	
Կ .	Երկօրումք .	Երկօրումքք .	
Հ .	ՉԵրկօսեան .	ՉԵրկօսին .	
Տ .	Երկօցուն ,	Երկօցունց ,	
	յերկօսեան .	յերկօսին .	
Բ .	յԵրկօցուն .	յԵրկօցունց ,	
Երեքեան ,	Երեքին ,	Երեքն ալ ,	Ի՛ւղ-ի՛պէ :
Չորեքեան ,	Չորեքին ,	չորսն ալ ,	Կէօր-ի՛պէ-պէ :
	Լայն .		

49 . ԱՆՈՐՈՇ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈՒՈՎ ՄՈՒՆ ԲԸ
 ՈՄՆ . ՏԷԼԸ , ԺԸ , ԿԻՐԻԻԻ :

ԵՆԻԻ

Ո .	Ո՞նն .	ՏԷԼԸ .	ԿԻՐԻԻԻ .
Ս .	Ուրումն .	ՏԷԼԻ-ՏԸ .	ԿԻՐԻԻԻԻԻ .
Կ .	Ոմամք .	ՏԷԼԻՉՏԸ .	ԿԻՐԻԻԻ ԻԼԸ .
Հ .	Չ Ո՞նն .	ՏԷԼԸ .	ԿԻՐԻԻԻԻԻ .
Տ .	Ումեմն , յոմն .	ՏԷԼԻ-ՏԸ .	ԿԻՐԻԻԻԻԻԻ .
Բ .	յՈւմեմնէ .	ՏԷԻԸ ՏԸ .	ԿԻՐԻԻԻԻԻԻԻ .

ՅԳՆԱԻԻ

Ո .	Ոմանք .	ՏԷԼԻ ԳՆԱԻԻ .	ԿԿԱՂԸԼԱՐ .
Ս .	Ոմանց .	ՏԷԼԻ ԳՆԱԻԻԻ .	ԿԿԱՂԸԼԱՐԸՆ .
Կ .	Ոմամքք .	ՏԷԼԻ ԳՆԱԻԻՉ .	ԿԿԱՂԸԼԱՐ ԻԼԸ .
Հ .	Չ Ոմանս .	ՏԷԼԻ ԳՆԱԻԻՆ .	ԿԿԱՂԸԼԱՐԸ .
Տ .	Ոմանց , յոմանս .	ՏԷԼԻ ԳՆԱԻԻԻ .	ԿԿԱՂԸԼԱՐՈՍ .
Բ .	յՈմանց .	ՏԷԼԻ ԳՆԱԻԻԻ .	ԿԿԱՂԸԼԱՐԳՆԱՆՆԸ

50. ՌՔ, ՌԷԸ, ՏԸ, ԿԻՐԻՒԻ. ՃԻՂԴ ԴՖԻ ՆՂԱ-
 ՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿՐԲԱՆԻ. Ե ԵՐԳՆԱԿԻ ԶՈՒՆԻ,
 ՄԻՅՆ ԵՂԱԿԻ ԱԵՍԱԿԵՍ ԿՐ ՀՈՂՈՎԼԵ,

Ո. ՈՔ.

Ս. ՈՒՐՈՒՔ.

Գ. —

Հ. ԿՈՔ.

Տ. ՈՒՄԷՔ, ԵՐՔ.

Բ. ԵՈՒՄԷՔԷ.

51. ԻՄՆ, ԻՔ, ԻՆԶ, ԲԱՆ ՏԸ, ՏԸ, ԿԻՐ ՂԵՅ.

ԵՂԱԿԻ ԱՆԵՐԳՆԱԿԱՆ

Ո. ԻՄՆ, ԵՔ, ԻՆՃ. ԲԱՆ ՏԸ. ԿԻՐ ՂԵՅ.

Ս. — ԵՐԵՔ, — ԲԱՆԻ ՏԸ. ԿԻՐ ՂԵՅԻՆ.

Գ. — ԵՒԵՔ, — ԲԱՆՈՂ ՏԸ. ԿԻՐ ՂԵՅԻՆԷ.

Հ. ԻՄՆ, — ԻՆՃ. ԲԱՆ ՏԸ. ԿԻՐ ՂԵՅԻ.

Տ. ԻՄՆԻՄՆ, ԵՄԻՔ, ԵՐՆՃ. ԲԱՆԻ ՏԸ. ԿԻՐ ՂԵՅԻ.

Բ. ԵՄՆԻՄՆԷ, ԵՄՆԷՔԷ, — ԲԱՆԷ ՏԸ. ԿԻՐ ՂԵՅԻԷՆ.

52. ՁԻ, ՁԻՆԶ, ԻՆԶ. ԻՆՂ. ՆԷ, ՆԷ ՂԵՅ.

ԵՂԱԿԻ ԱՆԵՐԳՆԱԿԱՆ

Ո. ՁԻ, ՂԻՆՃ, ԻՆՃ.

ԻՆՂ. ՆԷ ՂԵՅ.

Ս. ԵՐ, ԵՐ.

ԻՆՂ-ՆԷ ՂԵՅԻՆ.

Գ. ԻՒ.

ԻՆՂՂ. ՆԷ ՂԵՅԻՆԷ.

Հ. ՁԻ, ՂԻՆՃ, ԻՆՃ.

ԻՆՂ. ՆԷ ՂԵՅ.

Տ. ԻՄ, ՏԻՄ, ԵՐՈՒՄ, ԵՐՈՒՄ, ԵՐՆՃ. ԻՆՂ-ՆԷ ՂԵՅԻ.

Բ. ԱՈՒ ԻՄԷ.

ԻՆՂԷ. ՆԷ ՂԵՅԻԷՆ.

53. ՄՃԵՆԵՔԵԱՆ ԿՄՃ ԱՄԼԵՆԵՔԻՆ. ԲՈՂՐՐԵ-
 ՔԵԱՆ ԿՄՃ ԲՈՂՐՐԵՔԻՆ, ԿՐ ՀՈՂՈՎԼԻՆ ԵՐԿՐԻՒՄՆ,
 ԵՐԿՐԻՒՆ ԱԿԵՍ, ԱՌԵՍ. ԵՐԵՍ 26.

Ամենայն, ամենը, կը հորովի բանին պէս .
վերջ. տր. Ամենայնոր՝ ալ կ'ըլլայ, և յոգնա-
կիին տեղ Ամենե՛տեանը կը բանի, կամ եզակի
Ամենայնը :

54. Այլ, որիչ, պարգա, կը հորովի գեպին
պէս . վերջահորով արականը Այլ՝, բացա-
ռականը Այլի՛ կ'ըլլայ :

Նոյնպէս իւրաքանչիւր, ամեն թիւ, և եր
պիւրիս, կը հորովի գեպին պէս . վերջ. տր. իւ-
րաքանչիւրո՛ւմ, բաց . իւրաքանչիւրոյ կամ
իւրաքանչիւրի՛ կ'ըլլայ :

Նոյնպէս Միւս, թիւը, օ պիւրի, կը հորովի
գեպին պէս . վերջ. տր. Միւսո՛ւմ. բաց . ի
Միւսի՛ կ'ըլլայ :

Միմեանց . թի թիո՛ւ, պիւրպիւրիսին . յոգնակի
է, և ուղղական չունի, կը հորովի անբնին յոգ-
նակիին պէս . Միմեամբք, զՄիմեանս, ի Միմ
եանց :

Իրերաց, իւրո՛ւ, պիւրպիւրիսին, յոգնակի է,
և ուղղական չունի, կը հորովի արաքին յոգնա-
կիին պէս . Իրերօք, զԻրեարս, իրերաց :

Գ Լ ՈՒ Խ Բ .

Դ Ե Ր Ա Ն ՈՒ Ն

55. Ըրդէն յիշուած խօսք մը չկրկնելու
համար, անոր տեղն ուրիշ բառ մը կը դրուի
որ Դերանուն կ'ըսուի :

56. Դերանունը չորս տեսակ է . Լշախն,
Յրացական, Արացական և Յարաբերական :

57. ԷՄԱՆՆ ԳԵՐԱՆՈՒՆԵՐ

Գիմահանն կամ Դիմահանն կը ըսուին այն դե-
րանուունեքը, որոնք դէմք կը ցուցնեն:

58. Գէմքն երեք է. Առաջին, Արեւորտ,
Արեւորտ: Առաջին դէմքը խօսողն է, Այս. երկ-
րորդ դէմքը որու որ կը խօսուի, Գու. եր-
րորդ դէմքը որու համար որ խօսք կ'ըլլայ, Աս:

59. Դահանն Գերանուունեքն ասոնք են,
Աս, Գու, Ինչն, Իր. որոնք գոյական են, և
առանձին հորովմունք սենին այսպէս:

60. ՄԱՆՁԻՆ ԴԵՄԳ-ԵՍ

Աղակ

Ո.	Ես.	Ես.	պէն.
Ս.	Իմ.	Իմ.	պէնիմ.
Գ.	Ինե.	Ինչմով.	պէնիմ ինչ.
Հ.	զիս.	իս.	պէնի.
Տ.	Ինձ, յիս.	Ինձի.	պանս.
Բ.	Ե ինչն.	Ինչի.	պէնպէն.

Յգնակի

Ո.	Մէք.	Մէք.	պիդ.
Ս.	Մեր.	Մեր.	պիդիմ.
Գ.	Մեզք.	Մեզմով.	պիդիմ ինչ.
Հ.	զՄեզ.	Մեզ.	պիդի.
Տ.	Մեզ, իմեզ.	Մեզի.	պիդի.
Բ.	Ե Մեզն.	Մեզի.	պիդպի.

61. ԵՐԱՐԵԴ ԴԵՄԳ-ԴՈՒ

Աղակ

Ո.	Դու.	Դու.	պիմ.
----	------	------	------

Ս.	Քո .	բո .	սելնին .
Գ.	Քև .	խեղճով .	սինին ին .
Հ.	ՂՔեզ .	խեղ .	սելնի .
Տ.	Քեզ , ի քեզ .	խեղն .	սանա .
Բ.	ի քեն .	խեղն .	սենպեն .

Յոգնակի

Ո.	Դուք .	բո .	սիղ .
Ս.	Ձեր .	յեր .	սիղն .
Գ.	Ձօք .	յեղճով .	սիղն ին .
Հ.	ՂՁեզ .	յեղ .	սիղն .
Տ.	Ձեզ , ի ձեզ .	յեղն .	սիղն .
Բ.	ի Ձենջ .	յեղն .	սիղպեն .

62 . ԵՐՐՈՐԴ ԴԵՄԲ-ԻՒՐ , ԻՆՔՆ

Եղակի

Ո.	—	—	—
Ս.	Իւր , իւրեան .	իւր .	սենպինին .
Գ.	Իւրև , իւրեաւ , իրճով , իւրեամբ .		սենպի ին .
Հ.	—	—	—
Տ.	Իւր , իւրեան , յիւր .	իւրն .	սենպինն .
Բ.	յ Իւրմէ .	իւրն .	սենպինպեն .

Յոգնակի

Ո.	Իւրեանք .	իւրնք .	սենպիլերի .
Ս.	Իւրեանց .	իւրնց .	սենպիլերինն .
Գ.	Իւրեամբք .	իւրնցճով .	սենպիլերիին .
Հ.	ՂԻւրեանս .	իւրնք .	սենպիլերինն .

S. Իւրեանց , Իրեց . *Էնպիւրիւնի .
 յԻւրեանս .

Բ. յԻւրեանց . Իրեցի . *Էնպիւրիւնպէն .
 ԻՆՔՆ , Ինչը , *Էնպի , կը հօլովի Սերճինս պէս .
 Ինքն , ինքեան , ինքեամբ . ինքեանք , ինքեանց ,
 ինքեամբք , զինքեանս :

63 . ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Յուցական դերանունները երբ տեսակ են .

Սա ,	Այս ,	Սոյն ,	աս ,	պո - :
Դա ,	Այդ ,	Դոյն ,	աք ,	ը - :
Նա ,	Այն ,	Նոյն ,	ան ,	օ :

Սա , Դա , Նա՝ գոյական են . իսկ Այս ,
 Այդ , Այն . Սոյն , Դոյն , Նոյն՝ ածական են .
 և այսպէս կը հօլովին .

64 . ՍԱ , ԱՍ , ԱՊ - :

Ելալի

Ո . Սա .	աս .	պո - .
Ս . Սորա .	ասոր .	պո - նո - ն .
Դ . Սովա .	ասով .	պո - նո - ն իլի .
Ն . զՍա .	ասս .	պո - նո - .
S . Սմա , ի սա .	ասոր .	պո - նաս .
Բ . ի Սմանէ .	ասիլի .	պո - նապան .

Յոգեալի

Ո . Սորա .	ասոնի .	պո - նլար .
Ս . Սոցա .	ասոնց .	պո - նլարըն .
Դ . Սորօք .	ասոնցճով .	պո - նլար իլի .
Ն . զՍոսա .	ասոնի .	պո - նլարը .
S . Սոցա , ի սոսա .	ասոնց .	պո - նլարաս .
Բ . ի Սոցանէ .	ասոնցիլի .	պո - նլարապան .

Ասոր նման կը հօլովին ԴԱ. ՆԱ. սին տեղ չ կ'ը բը-
 ուեւըլ. զիւրու թեան համար անոնց հօլովման ամբողջ ձևը
 գնենք .

Եղակի Յոգնակի Եղակի Յոգնակի

Ո .	Դա .	Դորա .	Նա .	Նորա .
Ս .	Դորա .	Դոցա .	Նորա .	Նոցա .
Գ .	Դովաւ .	Դորօք .	Նովաւ .	Նորօք .
Հ .	զԴա .	զԴոսա .	զՆա .	զՆոսա .
Տ .	Դմա ,	Դոցա ,	Նմա ,	Նոցա ,
	ի դա .	ի դոսա .	ի նա .	ի նոսա .
Բ .	ի Դմանէ .	ի Դոցանէ .	ի Նմանէ .	ի Նոցանէ :

65 . ԱՅՍ , սս , սյո =

Եղակի

Ո .	Այս .	սս .	սյո =
Ս .	Այսք , այսորիկ .	սսոր .	սյո-նո-ն .
Գ .	Այսաւ , այսու-իկ .	սսորւ .	սյո-նո-ն էլ .
Հ .	զԱյս .	սս .	սյո-նո-ն .
Տ .	Այսմ , այսմիկ , յայս .	սսոր .	սյո-նո-ն .
Բ .	յ Այսմ , յայսմանէ .	սսիկ .	սյո-նո-նո-ն .

Յոգնակի

Ո .	Այսք , Այսքիկ .	սսոնք .	սյո-նո-նաք .
Ս .	Այսց , Այսցիկ .	սսոնց .	սյո-նո-նաքն .
Գ .	Այսքիւք .	սսոնցմով .	սյո-նո-նաք էլ .
Հ .	զԱյսսիկ .	սսոնք .	սյո-նո-նաքն .
Տ .	Այսց , այսոցիկ ,		
	յայսս .	յայսսիկ .	սսոնց .
Բ .	յ Այսց , յայսցանէ .	սսոնցիկ .	սյո-նո-նաքն .

Այս օրինակէն կ'երևայ թէ երկու կերպ կը հօլովն, չարձ
և երկայն : ԱՅԴ, ԱՅՆ կը հօլովն ասոր նման, Դ և Ն գրուե-
լով Վի տեղ, դիւրութեան համար անոնց հօլովման ամբողջ
ձեւը դիտել :

ԱՅԴ, ապ, շո =

Եղակի

Յոգնակի

Ո.	Այդ.	Այդք, այդքիկ.
Ս.	Այդք, այդքիկ.	Այդց, այդցիկ.
Գ.	Այդու, այդուիկ.	Այդքիւք.
Հ.	չԱյդ.	չԱյդուսիկ.
Տ.	Այդմ, այդմիկ, յայդ.	Այդց, այդցիկ, յայդուսիկ.
Բ.	յԱյդմ, յայդմանէ.	յԱյդց, յայդցանէ :

ԱՅՆ, ան, օ :

Ո.	Այն.	Այնք, այնքիկ.
Ս.	Այնք, այնքիկ.	Այնց, այնցիկ.
Գ.	Այնու, այնուիկ.	Այնքիւք.
Հ.	չԱյն.	չԱյնա, զայնուսիկ.
Տ.	Այնմ, այնմիկ, յայն.	Այնց, այնցիկ, յայնա, յայնուսիկ.
Բ.	յԱյնմ, յայնմանէ.	յԱյնց, յայնցանէ :

66. ՍՈՅՆ, սո, պո =

Եղակի

Յոգնակի

Ո.	Սոյն.	Սոքին.
Ս.	Սոքին.	Սոցին.
Գ.	Սովին.	Սովիմքք.
Հ.	չՍոյն.	չՍոսին.
Տ.	Սմին, ի սոյն.	Սոցին, ի սոսին.
Բ.	—	ի Սոցուհց.

Ըստ նման կը հարավին ԴՈՅՆ, ՆՈՅՆ :

	Ելաիէ	Յոգնաիէ	Ելաիէ	Յոգնաիէ
Ո.	Դոյն .	Դոքին .	Նոյն .	Նոքին .
Ս.	Դորին .	Դոցին .	Նորին .	Նոցին .
Գ.	Դովին .	Դովիմբբ .	Նովին .	Նովիմբբ .
Հ.	զԴոյն .	զԴոսին .	զՆոյն .	զՆոսին .
Տ.	Դմին ,	Դոցին ,	Նմին .	Նոցին ,
	ի դոյն .	ի դոսին .	ի նոյն .	ի նոսին .
Բ.	—	ի Դոցուենց :	—	ի Նոցուենց :

Սոյն . Դոյն . Նոյն կ'ըլլան նաև եզակի սեռականի մէջ Սորուն . Դորուն . Նորուն . գործիական Սովիմբբ , Դովիմբբ , Նովիմբբ . յոգնակիի մէջ Ուղղական Սոյնք , Դոյնք , Նոյնք . Սեռական Սոցուն . Սոցունց . Դոցուն . Դոցունց . Նոցուն . Նոցունց . Գործիական Սոտիմբբ . Սոտումբբ . Դոտիմբբ . Դոտումբբ . Նոտիմբբ . Նոտումբբ . Հայցական զՍոյնս . զԴոյնս . զՆոյնս :

67 . ՍՏՍ ՅԱԿԱՆ ԳԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Եւ , Գո , Իական դերանուններուն եզակի և յոգնակի սեռականները Իմ , Գո , Սեր , Չեր , և Ի-ը եզակին՝ Ստացական դերանուն կ'սուին , և ամական են , ու այսպէս կը հարավին :

ԻՄ

ԳՈ

	Ելաիէ	Յոգնաիէ	Ելաիէ	Յոգնաիէ
Ո.	Իմ .	Իմբ .	Գո .	Գոյբ .
Ս.	Իմոյ .	Իմոց .	Գոյ .	Գոց .
Գ.	Իմով .	Իմովբ .	Գով .	Գովբ .
Հ.	զԻմ .	զԻմս .	զԳո .	զԳոյս .
Տ.	Իմում ,	Իմոց ,	Գում ,	Գոց ,
	յիմ .	յիմս .	ի բո .	ի բոյս .
Բ.	յիմմէ ,	յիմոց :	ի բումմէ ,	ի բոց :

ՄԵՐ

ՁԵՐ

Եղևի Երգնալի Եղևի Երգնալի

- Ո. Մեր . Մերք . Ձեր . Ձերք .
 Ս. Մերոյ . Մերոյք . Ձերոյ . Ձերոյք .
 Գ. Մերով . Մերովք . Ձերով . Ձերովք .
 Հ. զՄեր . զՄերս . զՁեր . զՁերս .
 Տ. Մերում , Մերոյ , Ձերում , Ձերոյ ,
 ի մեր . ի մերս . ի ձեր . ի ձերս .
 Բ. ի Մերմէ . ի Մերոյք : ի Ձերմէ . ի Ձերոյք :

ԻԻՐ

Եղևի

Երգնալի

- Ո. Իւր . Իւրք .
 Ս. Իւրոյ . Իւրոյք .
 Գ. Իւրով . Իւրովք .
 Հ. զԻւր . զԻւրս .
 Տ. Իւրում , յԻւր . Իւրոյ , յԻւրս .
 Բ. յ Իւրմէ . յ Իւրոյք :

Քո ին սեռականն ու տրականը ու գործիականը չոյոյ , չոյում , չոյով . չոյոյ , չոյովք . և բացառական ի չոյոյ , ի չոյոյ ալ գործածուած կոյ :

Ասոնց եզակի տրական իժոյ , չոյ , մերոյ , ջերոյ , իւրոյ ալ կըլլայ , և բացառական յիժոյ , ի չոյ , ի մերոյ , ի ջերոյ յիւրոյ :

Սա , դա , նա՝ Յուցական գերանուններուն եզակի և յուրնակի սեռականներն ալ սորա , սոցա , դորա , դոցա , նորա , նոցա Ստացական գերանուն գործածուած կան . և վերջններուն նրման կը հորովին , սորա , սորայոյ , սորայով . սորայք , սորայոյք , սորայովք , և այլն :

68. ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Որ , Ո կ'ըսուի Յարաբերական Դերանունն . որ դէմք չունի , բայց ամէն դէմքի անուն կամ

դերանունն մէջ կը բերէ, ինչպէս, Ես որ կը
խօսիմ, Դու որ կը խօսիս, Ըն կամ Ստեփան
որ կը խօսի :

	ՈՐ,	որն որ,	Ք :	Ո կամ ՈՎ,	որը :
	Ելաի	Յոգնաի	Ելաի	Յոգնաի	
Ո.	ՈՐ.	ՈՐԲ.	Ո, սլ.	ՈՂԲ.	
Ս.	ՈՐՅ.	ՈՐՅԳ.	ՈՂԲ.	ՈՂԳ.	
Գ.	ՈՐՈՎ.	ՈՐՈՎԲ.	—	—	
Հ.	ՉՈՐ.	ՉՈՐՍ.	ՉՈ, ՉՈՎ.	ՉՈՂՍ.	
Տ.	ՈՐՈՒՄ,	ՈՐՅԳ,	ՈՒՄ, յո,	ՈՂԳ,	
	յոր.	յորս.	յով.	յոյս.	
Բ.	ՅՈՐԱՒ.	ՅՈՐՅ :	ՅՈՒՄ,	ՅՈՂԳ :	
			յուժմէ.		

Իսկան, Յուցական և Ստացական դերա-
նուններու ոյժ ունեցող երեք գրեր կան «,
ր, ն, որոնց Դիմող յօր կ'ըսուի: Ըստնց վը-
րայ կարևոր տեղեկութիւն աւանդուած է
Քերականութեանս Բ. Սասին մէջ:

ԳՆՈՒԻ Գ.

ՆԸԽԻԻՐ

69. Մինչև ցարդ հարվմանց մէջ տե-
սանք, որ Հայցական հարվը շգիք մը, և բա-
ղաձայնով սկսուած բառերուն Նախդրիւ տը

բականներն և Քացառականներն ալ ի գիր մը ,
և ձայնաւորով սկսուածներունն ալ , գիր մը
կ'առնէին :

70 . Այս շ , ի , յ գրերը Նախորդ կըս-
ուին . և ոչ միայն հայցական , նախգրիւ տրա-
կան և բացառական հորովները շինելու կը
գործածուին . այլ ուրիշ հորովներու վրայ ալ
գրուելով ուրիշ նշանակու թիւն կուտան ա-
նոնց , որ գիտնալու է :

71 . Օ , նախգրիւ վերջահորով տրականի
վրայ ալ կը գրուի , և կ'ըսուի շ նախգրով տը-
րական հորով , որ քիչ կը գործածուի ¹ .

Ուղ . Քար . տրա . Քարի . շ գնելով շ Քարի .
սարի , Քաշ :

Ուղ . Ահ . տրա . Ահի . շ գնելով շ Ահի . Վախ
Գորգոյս :

Օ , նախգրիւ գործիական հորովի վրայ ալ
կը գրուի , և կ'ըսուի շ նախգրով գործիական
հորով , կամ որ նոյնն է՝ Պարասական հորով . նը-
շանակու թիւնը կ'ըրայ Բոլորփիշը կամ վրան . Էի-
րաֆընփա կամ Ի-սի-նփ . ինչպէս ,

Ուղ . Տոն , գործ . Տա՛ք . շ նախգրով շ Տա՛ք .
փան Բոլորփիշը :

¹ Այս շ նախգրով տրական հորովը Հարկանել , Զարկա-
նել քայերուն հետ կը գործածուի . ինչպէս ,

Հարկանիլ զքարի . սարի զարկուիլ :

ՂԱՏի հարկանիլ . Վախ զարկուիլ . Վախ Վճ ինքու :

Հարկանիլ զայսմ . ասոր զարկուիլ :

Զնմն Քրիստոսի զարկուցեալ հրեայքն . հրեայները նոյն Քը-
րիստոսին զարկուցելով :

նենան, որոնք Քերականութեանս Արկորդ
Սասին մէջ պիտի աւանդուին :

76. Օ, ի, յ, յ, ա, ընդ, ըստ նախդիր
ներէն զատ, ուրիշ բառեր ալ կան, որոնք հո-
լովով մը կը բանին, ու բառին մէկ միտք մը
կուտան. և հոլովաւոր բառ կամ Նախադրո-
ւիւն կ'ըսուին. անոնցմէ խիստ զօրծածականներն
ասոնք են .

Յետ, եփչը : Առանց, առանց : Իբրև, Որպէս,
պէս : Բան, եւել կամ վեր : Սինչ, Ֆինչ : Բաց,
զստ : Չափ, չսի : Կողմն, Կոյս, Դեպ, Դին :
Վասն, Սակս, Ի սակս, Յաղագս, Կամար : Ի
վերայ, վրայ : Օկնի, Օհետ, եպեւէն : Առա-
ջի, առջև : Ինթեր, Արնթեր, Կով : Յանդի-
ման, Հանդէպ, Դիմաց : Ներքոյ, Ի ներքոյ,
դասի : Հանդերձ, Կես, Ռիպեղ :

Ասոնց ինչ հոլովներով բանելուն վրայ Քե-
րականութեանս Արկորդ Սասին մէջ պիտի
խօսինք :

Գ Լ ՈՒ Ի Դ .

Բ Ա Յ

77. Բայ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք
ընել կամ ըրլալ կը նշանակեն :

78. Բայերը երեք տեսակ են, Ներգործ-
իւն, Արատորական և Չեղոյ :

79. Բայերն ունին թիւ, դէմք, եղանակ, յամանակ :

80. Թիւն՝ Եզակին և Յոզնակին է :

81. Դէմքը գերանուան պէտ էրէք է, առաջին, երկրորդ, երրորդ :

82. Եղանակն ալ երէք է, Սահմանական, Հրամայական, Ստորարասական :

83. Եամանակն ալ երէք է, ներկայ, անցեալ, ապառնի : Անցեալն ալ երկու է, անցեալ անկապար, անցեալ կապարեալ :

84. Երէք հաս ալ գերբայներ կան, Անորիշ, Անցեալ, Ապառնի, որոնք դէմք չունին :

85. Բայերը թիւ, դէմք, եղանակ, ժամանակ ցուցներու համար իրենց վերջաւորութիւնը կը փոխեն. այս փոփոխութեանը խնարհում կ'ըսուի : Ամէն բայ միւսնոյն կերպով չխոնարհիր. գլխաւոր չորս կերպ խոնարհմունք կայ, չորս լծորդութեանց համեմատ, որք են ԵՄ, ԻՄ, ԱՄ, ՈՒՄ :

Ե. ԼՕ՝ ՈՐ ԴՈՒԹԻՒՆՆԵՄ

86. ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ներգործական ՍԻՆՄ. արմատ ՍԵՐ, ՍԻՐԵԱՅ :

ՍՏՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

(Ե՞) Սիրեմ.

իւրեմ.

եմքեմ.

(Գ ^ո)	Սիրե ^ս .	իւ սրե ^ս .	սեւերս ^ն .
(Ն ^ս)	Սիրե ^ե .	իւ սրե ^ե .	սեւեր .

Յոգնակի

(Մե ^ս)	Սիրե ^ճ .	իւ սրե ^ն .	սեւերիչ .
(Գ ^ո - ^ս)	Սիրե ^ճ .	իւ սրե ^ճ .	սեւերսիիչ .
(Ն ^ո)	Սիրե ^ն .	իւ սրե ^ն .	սեւերեւ .

Այլալ սնկապար

Սիրե ^ե .	իւ սրե ^ե .	սեւերսիճ .
Սիրե ^ե .	իւ սրե ^ե .	սեւերսին .
Սիրե ^ե .	իւ սրե ^ե .	սեւերսի .
Սիրե ^ս .	իւ սրե ^ն .	սեւերսի .
Սիրե ^ի .	իւ սրե ^ի .	սեւերսիիչ .
Սիրե ^ն .	իւ սրե ^ն .	սեւերսիեւ .

Այլալ կապարալ

Սիրեցի .	սրեցի .	սեւիճ .
Սիրեցեր .	սրեցեր .	սեւին .
Սիրեց .	սրեց .	սեւի .
Սիրեցս .	սրեցին .	սեւի .
Սիրեցի .	սրեցի .	սեւիիչ .
Սիրեցին .	սրեցին .	սեւիեւ .

Այլալ

Սիրեցից .	(սրե)	սրեճ .	սեւիճ .
Սիրեցես .		սրե .	սեւին .
Սիրեցե .		սրե .	սեւին .
Սիրեցոս .		սրեն .	սեւիճ .
Սիրեցի .		սրե .	սեւիիչ .
Սիրեցին .		սրեն .	սեւիեւ .

ՀԻՄՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

- (Դո-) Սիրեա . սիրե . սե՛վ .
- (Դո-) Մի՛ Սիրեր . Մի՛ սիրեր . սե՛վե՛ .
- (Դո-×) Սիրեցե՛ք . սիրեցե՛ք . սե՛վե՛նիղ .
- (Դո-×) Մի՛ Սիրե՛ք . Մի՛ սիրե՛ք . սե՛վե՛ցի՛նիղ :

ՍՏՈՐԱՂ-ԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

- Սիրեցե՛մ . (Ի՛ն ո՛ր) սիրե՛մ . սե՛վե՛մ .
- Սիրեցե՛ա . սիրե՛ա . սե՛վե՛ն .
- Սիրեցե՛ . սիրե՛ . սե՛վե՛ .
- Սիրեցե՛՜ք . սիրե՛նք . սե՛վե՛ք .
- Սիրեցե՛՜ք . սիրե՛ք . սե՛վե՛նիղ .
- Սիրեցե՛ն . սիրե՛ն . սե՛վե՛նե՛ր :

- ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Սիրե՛լ . սիրե՛լ . սե՛վե՛ք :
- ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Սիրե՛ալ¹ . սիրա՛ծ . սե՛վի՛ղ :
- ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Սիրե՛լոյ . սիրե՛լո- . սե՛վե՛ճե՛ք :

87. Սիրե՛մ ին սէս կը խոնարհին ընդհանրապէս արմատին վրայ պարզ է՛մ վերջաւորած ամէն բայերը , թէ ներգործական և թէ չէրբ . որոնցմէ քանի մը հաս գնե՛նք կըթու թեան համար :

Ներգործական

- Գործե՛մ , գործե՛ցի , գործե՛ա՛ . ին գործե՛մ , ինքե՛րե՛մ :
- Կռչե՛մ , կռչե՛ցի , կռչե՛ա՛ . ին կռչե՛մ , լաւ շրջե՛մ :
- Գրե՛մ , գրե՛ցի . գրե՛ա՛ . ին գրե՛մ , ետալա՛րե՛մ :
- Սերմանե՛մ , սերմանե՛ցի , սերմանե՛ա՛ . ին ցանե՛մ , լսահո՛ւմ ետե՛րե՛մ :

Չէրբ

- Ժամանե՛մ , ժամանե՛ցի , ժամանե՛ա՛ . ին հասնե՛մ , եկե՛նի՛նի՛մ : (ըմ = Թագաւորե՛մ . ւորե՛ցի , ւորե՛ա՛ . լագաւոր ի՛նչում , գաղաղակ օլաւ . Աղաղակե՛մ , աղաղակե՛ցի , աղաղակե՛ա՛ . ին պօտամ , պաղ շրջե՛մ :

¹ Այս լծորդութեան վրայ խոնարհող շատ բայերուն անցեալ գերբայը եղեալ ալ կը յանգի , սիրեցե՛ալ . բայց անխափր ա՛նկեալն համար չէ սա :

Ներգործական ՏԵՍԸՆԵՄ, արմատ ՏԵՍ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներիայ

Տեսանեմ .	իլ փեանեմ .	իէօրի-րի-մ .
Տեսանես .	իլ փեանես .	իէօրի-րսի-ն .
Տեսանէ .	իլ փեանէ .	իէօրի-ր .
Տեսանեմք .	իլ փեանեմք .	իէօրի-րի-դ .
Տեսանեքք .	իլ փեանեքք .	իէօրի-րսի-նի-դ .
Տեսանեն .	իլ փեանեն .	իէօրի-րէր =

Ընդեալ անկապար

Տեսանէի .	իլ փեանէի .	իէօրի-րի-փիմ .
Տեսանէիր .	իլ փեանէիր .	իէօրի-րի-փին .
Տեսանէր .	իլ փեանէր .	իէօրի-րի-փի .
Տեսանեաք .	իլ փեանէիքք .	իէօրի-րի-փիքք .
Տեսանէիքք .	իլ փեանէիքք .	իէօրի-րի-փինիդ .
Տեսանէին .	իլ փեանէին .	իէօրի-րի-փիէր =

Ընդեալ կապարեալ

Տեսի .	փեսայ .	իէօրփի-մ .
Տեսիր .	փեսար .	իէօրփի-ն .
Տես , ե՛տես .	փեսա .	իէօրփի- .

¹ Ո՛ր բային արմատը որ միավանկ և բաղաձայնով սկսած է, ինչպէս Տեսանեմ՝ արմատ փես, Հատանեմ՝ արմատ կապ, ասանկներուն կատարեալ եղակի երրորդ դեմքը սկիզբը է գիր առնելով ալ կ'ըլլայ էտես, Ե՛տես : Նշեալէս մինակ ա ձայնաւորով սկսող միավանկ արմատներուն սկիզբն ալ է գիրը կը շքրուի . ինչպէս Արկանեմ՝ արմատ արկ, կատարեալ կարկ . ևն :

Տեսաք .	պեսանք .	կէօրպիւք .
Տեսէք .	պեսասք .	կէօրպիւնիւղ .
Տեսին .	պեսանն .	կէօրպիւլէր :

ԼՊԱՌՆԻ

Տեսից .	(պիպի)	պեսնեմ .	կէօրեմ .
Տեսցես .		պեսնես .	կէօրեսին .
Տեսցի .		պեսնի .	կէօրսիւն .
Տեսցուք .		պեսնեք .	կէօրելմ .
Տեսցիք .		պեսնեք .	կէօրեսինիւղ .
Տեսցին .		պեսնեն .	կէօրսիւնլէր :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տես .	պես .	կէօր .
Մի Տեսաներ .	մի պեսներ .	կէօրմե .
Տեսէք .	պեսէք .	կէօրիւնիւղ .
Մի Տեսանեք .	մի պեսնեք .	կէօրմիւնիւղ :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տեսանիցեմ .	(ին ոք)	պեսնեմ .	կէօրիւրաեմ .
Տեսանիցես .		պեսնես .	կէօրիւրաեն .
Տեսանիցի .		պեսնի .	կէօրիւրաի .
Տեսանիցեք .		պեսնեք .	կէօրիւրաեք .
Տեսանիցիք .		պեսնեք .	կէօրիւրաենիւղ .
Տեսանիցին .		պեսնեն .	կէօրիւրլէրաի :

ԱՆՈՒՇ ԴԵՐԱՅ .	Տեսանել .	պեսնել .	կէօրմեք :
ԱՆՅԵՍ ԴԵՐԱՅ .	Տեսեալ .	պեսած .	կէօրմիւղ :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԱՅ .	Տեսանելոց .	պեսնելո .	կէօրեճեք :

89. Տեսանեմ ին պես կը խոնարհին ընդհանրապէս արմա տին վրայ անէմ վերջաւորած ամէն բայերը , թէ ներգործական և թէ չէզբք . որոնցմէ քանի մը հաստ դնենք կրթութեան համար :

Ներդրածական

Հատանեմ, հատի, հատ իմ եհատ, հատ. ին իպրեմ, իեհերի,
 Հարցանեմ, հարցի, հարց, իմ եհարց, հարց. ին հարցեմ, սորոցմ,
 Պատանեմ. (արմատ գիտ) գտի, գիտ իմ եգիտ, գիտ. ին գե.
 նեմ, պո-լըբըմ.
 Սպանանեմ, սպանի, սպան, սպանե. ին սեպեմ, ետեպեպեպեմ.

Չեղոք

Ելանեմ, ելի, ել, ել. ինեմ, լըգարեմ,
 Անցանեմ, անցի, անց իմ եանց, անց. ինանցիմ, իեանցիի
 Մտանեմ (արմատ մոտ) մտի, մտա իմ եմտա, մտա, ին մե.
 նեմ, իբեբեմ:

Տեսանեմ ին պէս կը խոնարհին դարձուցանեմ, Ամրացուցանեմ, Ապրեցուցանեմ, և ուրիշ այս տեսակ բայեր, որոնց արմատը Գարջոյց, ամբաջոյց, սպրեջոյց բլլալով, կատարեալ եզակի երրորդ դէմք կ'ըլլան, սակայն եզակի հրամայականը նոյն արմատին յո գրերը թողլով կը կազմուի, ինչպէս, դարձուցանեմ՝ արմատ դարձոյց հրամայական դարձո. ամրացուցանեմ՝ հրամայական ամրացո. սպրեցուցանեմ՝ հրամայական սպրեցո: Իիւրութեան համար ամբողջ խոնարհուած օրինակ մը դնենք:

ՄԱՏՈՒՅԱՆԵՄ, իո-սամ, մոս ին բեբեմ.
 արմատ ՄԱՏՈՅՅ:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ Ներկայ

Եզակի

Մատուցանեմ.
 Մատուցանեա.
 Մատուցանի.

Յոգնակի

Մատուցանեմք.
 Մատուցանեաք.
 Մատուցանիք.

Անյեալ անկապար

Մատուցանելի .	Մատուցանելաք .
Մատուցանելիր .	Մատուցանելիք .
Մատուցանելր .	Մատուցանելին ։

Անյեալ կապարեալ

Մատուցի .	Մատուցաք .
Մատուցիր .	Մատուցեք .
Մատոյց .	Մատուցին ։

Այառանի

Մատուցից .	Մատուցոք .
Մատուցիւ .	Մատուցիւք .
Մատուցիէ .	Մատուցիւն ։

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Մատո .	Մատուցեք .
Մի Մատուցանելր .	Մի Մատուցանելիք ։

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Մատուցանիցեմ .	Մատուցանիցեմք .
Մատուցանիցես .	Մատուցանիցեք .
Մատուցանիցէ .	Մատուցանիցին ։

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Մատուցանել ։
 ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Մատուցեալ ։
 ԱՊԱՌԻՒ ԴԵՐԲԱՅ . Մատուցանելոյ ։

Ասոր պէս կը խոնարհին

Դարձուցանեմ, դարձուցի, դարձոյց, դարձո . ինչ դարձնեմ, պե՞տքի-բի-բի-մ ։

Չեկուցանեմ, ղեկուցի, ղեկոյց, ղեկո . ի՞նչ ինքս, պոսոյո-բո-բլ ։

Ամրացուցանեմ, ամրացուցի, ամրացոյց, ամրացո . ի՞նչ ամրացնեմ, մե-հե-հեմ ի պե՞րեմ ։

Ազգրեցուցանէ՛մ, ապրեցուցի՛, ապրեցիցից՛, ապրեցու՛ . Հասրեցիւն՛մ,
Էաշապրը՛մ :

Բ . Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ի Մ

90 . Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Ներքործականն ԽՕՍԻՄ, արմատ ԽՕՍ,
ԽՕՍԵԱՑ :

ՍԱՏՄԱՆԱԿՆ ԵՂԱՆՍԿ Ներկայ

Խօսի՛մ .	հը Խօսի՛մ .	սէօյլէրի՛մ .
Խօսի՛ս .	հը Խօսի՛ս .	սէօյլէրսի՛ն .
Խօսի՛ .	հը Խօսի՛ .	սէօյլէր .
Խօսի՛մք .	հը Խօսի՛մք .	սէօյլէրի՛շ .
Խօսի՛ք .	հը Խօսի՛ք .	սէօյլէրսի՛նիշ .
Խօսի՛ն .	հը Խօսի՛ն .	սէօյլէրի՛ք =

Անցեալ անկապար

Խօսե՛ի .	հը Խօսե՛ի .	սէօյլէրի՛սիմ .
Խօսե՛իր .	հը Խօսե՛իր .	սէօյլէրի՛սին .
Խօսե՛ր .	հը Խօսե՛ր .	սէօյլէրի՛սի .
Խօսե՛մք .	հը Խօսե՛մք .	սէօյլէրի՛սիք .
Խօսե՛իք .	հը Խօսե՛իք .	սէօյլէրի՛սինիշ .
Խօսե՛ին .	հը Խօսե՛ին .	սէօյլէրի՛սիք =

Անցեալ կապարեալ

Խօսե՛ցայ .	Խօսե՛ցայ .	սէօյլէրի՛մ .
Խօսե՛ցար .	Խօսե՛ցար .	սէօյլէրսի՛ն .
Խօսե՛ցաւ .	Խօսե՛ցաւ .	սէօյլէրի՛ .
Խօսե՛ցաք .	Խօսե՛ցանք .	սէօյլէրի՛ք .
Խօսե՛ցայք .	Խօսե՛ցաք .	սէօյլէրսի՛նիշ .
Խօսե՛ցան .	Խօսե՛ցան .	սէօյլէրի՛ք =

Լայառնի

Խօսեցայց .	(պիպի) Խօսեմ .	«Էօյլէյիմ .
Խօսեցիս .	Խօսիս .	«Էօյլէյեմիմ .
Խօսեցի .	Խօսի .	«Էօյլէմիմ .
Խօսեցիսք .	Խօսիսք .	«Էօյլէյեմիմ .
Խօսեցիք .	Խօսիք .	«Էօյլէյեմիմիլ .
Խօսեցին .	Խօսին .	«Էօյլէմիմիլը .

ՀՐԱՄԱՅՆԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Խօսեաց .	Խօսե .	«Էօյլէ .
Մի Խօսիր .	Մի Խօսիր .	«Էօյլէմի .
Խօսեցարոսք .	Խօսեցեք .	«Էօյլէյիմիլ .
Մի Խօսեք .	Մի Խօսեք .	«Էօյլէմիմիլը .

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Խօսեցիմ .	(Ին որ) Խօսեմ .	«Էօյլէրսեմ .
Խօսեցիս .	Խօսիս .	«Էօյլէրսեմ .
Խօսեցի .	Խօսի .	«Էօյլէրսե .
Խօսեցիսք .	Խօսիսք .	«Էօյլէրսեք .
Խօսեցիք .	Խօսիք .	«Էօյլէրսեմիլ .
Խօսեցին .	Խօսին .	«Էօյլէրլէրսե .

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Խօսել .	Խօսիլ .	«Էօյլէմեք .
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Խօսեալ .	Խօսեցած .	«Էօյլէմիլ .
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Խօսելոց .	Խօսելոս .	«Էօյլէյեմիլք .

91. Խօսիմ ին պէս կը խոնարհին ընդհանրապէս արմատին վրայ իմ վերջաւորած ամէն բայերը, թէ ներգործական և թէ չէրբ: որոնցմէ քանի մը հաստ գնենք կրթութեան համար .

Ներգործական

Դատիմ ,	գատեցայ .	չե րապեմ ,	չերասն փեւերիմ .
Կամիմ ,	կամեցայ .	չի ուլեմ ,	իսկերիմ :
Խորհիմ ,	խորհեցայ .	չե խորհիմ ,	պեւլեմիւրիմ .
Համարիմ ,	համարեցայ .	չե սեպեմ ,	չանն իպերիմ .

ՉԿԸ

Ա շատիճ .	ա շատեցայ .	ի աշխարհիճ .	աշխարհեցիճ .
Ա սորիճ .	ս սորեցայ .	ի սորիճ .	ս սորեցիճ .
Բ նահիճ .	բ նահեցայ .	ի բ նահիճ .	ս սորիճ .

92. Ե Ր Կ Ր Ա Ր Դ Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Ն երգ որ ծական ՈՒՍԸՆԴԻՄ, արմատ ՈՅՍ :

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ղ Մ Ն Ա Կ

Ն երկայ

Ու աանիճ .	իւ սորվեճ .	էօյրէնիբեճ .
Ու աանիս .	իւ սորվես .	էօյրէնիբես .
Ու աանիբ .	իւ սորվե .	էօյրէնիբ .
Ու աանիճք .	իւ սորվեճք .	էօյրէնիբեղ .
Ու աանիք .	իւ սորվեք .	էօյրէնիբեղ .
Ու աանին .	իւ սորվեն .	էօյրէնիբեւ .

Ա նցեալ անկաբար

Ու աանեի .	իւ սորվեի .	էօյրէնիբեի .
Ու աանեիբ .	իւ սորվեիբ .	էօյրէնիբեիբ .
Ու աանեիբք .	իւ սորվեիբք .	էօյրէնիբեիբք .
Ու աանեիբնք .	իւ սորվեիբնք .	էօյրէնիբեիբնք .
Ու աանեիբն .	իւ սորվեիբն .	էօյրէնիբեիբն .

Ա նցեալ կաբարեալ

Ու աայ .	սորվեցայ .	էօյրէնաիճ .
Ու սար .	սորվեցար .	էօյրէնաին .
Ու սա .	սորվեցա .	էօյրէնաի .
Ու սաք .	սորվեցանք .	էօյրէնաիք .
Ու սայք .	սորվեցանք .	էօյրէնաիքն .
Ու սան .	սորվեցան .	էօյրէնաիւ .

Ապարհի

Ուսայց .	(պիտի) սորվիճ .	էօյրէնէյիճ .
Ուսյիս .	սորվիս .	էօյրէնէսիս .
Ուսյի .	սորվի .	էօյրէնսիս .
Ուսյորոք .	սորվիևք .	էօյրէնէյիճ .
Ուսջիք .	սորվիք .	էօյրէնէսիսիչ .
Ուսյիև .	սորվիև .	էօյրէնսիսիւր :

ՀՐԱՐԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ուսիւր .	սորվի .	էօյրէն .
Մի Ուսանիւր .	մի սորվիւր .	էօյրէնմի .
Ուսարոք .	սորվիցեք .	էօյրէնիսիչ .
Մի Ուսանիք .	մի սորվիք .	էօյրէնմիսիսիչ :

ՍՏՈՐԱՂԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ուսանիցիճ .	(իւր որ) սորվիճ .	էօյրէնիւրսէճ .
Ուսանիցիս .	սորվիս .	էօյրէնիւրսէն .
Ուսանիցի .	սորվի .	էօյրէնիւրսէ .
Ուսանիցիք .	սորվիևք .	էօյրէնիւրսէք .
Ուսանիցիք .	սորվիք .	էօյրէնիւրսէնիչ .
Ուսանիցիև .	սորվիև .	էօյրէնիւրսէրսէ :

ԱնՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Ուսանել .	սորվիլ .	էօյրէնմիք .
ԱնՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Ուսեալ .	սորված .	էօյրէնմիլ :
ԱՊԱԹԵՒ ԴԵՐԲԱՅ .	Ուսանելոյ .	սորվելոյ .	էօյրէնէճիք :

93. Ուսանիճ ին պէս կը խոնարհին ընդհանրապէս արմատին վրայ անիճ վերջաւորած ամէն բայերը, թէ ներդարձական է թէ չեզոք որոնցմէ քանի մը հաս զննեք կրթութեան համար :

Ներգործական

Ճանիճ, ծնայ, ծնիւր .	իւ ծնիճ, արտաբեր .
Սկսանիճ, սկսայ, սկսիւր .	իւ սկսիճ, պաշար .

Չէրոյ

Բուռանիճ, բուռայ, բուռիճ.
Մեռանիճ, մեռայ, մեռիճ.

իւ բուռանիճ, պիւլերիճ.
իւ մեռանիճ, կօյիւրիճ.

Գ. ԼՕՌՊՌՌԹԻԻՆ-ԱՄ

94. ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ներգործականն ԱՂԱՄ, արմատ ԱՂ, ԱՂԱՑ.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ Ներկայ

Աղամ.	ի'աղամ.	էօյի-լի-րի-մ.
Աղաս.	ի'աղաս.	էօյի-լի-րաի-ն.
Աղայ.	ի'աղայ.	էօյի-լի-ր.
Աղամք.	ի'աղանք.	էօյի-լի-րի-ղ.
Աղայք.	ի'աղանք.	էօյի-լի-րաի-նի-ղ.
Աղան.	ի'աղան.	էօյի-լի-րէր :

Անյեալ անկապար

Աղայի.	ի'աղայի.	էօյի-լի-րի-պիճ.
Աղայիւր.	ի'աղայիւր.	էօյի-լի-րի-պիճն.
Աղայր.	ի'աղար.	էօյի-լի-րի-պի.
Աղայաք.	ի'աղայիք.	էօյի-լի-րի-պիք.
Աղայիք.	ի'աղայիք.	էօյի-լի-րի-պիքնիղ.
Աղայիճ.	ի'աղայիճ.	էօյի-լի-րէրի-պիճ :

Անյեալ կապարեալ

Աղայի.	աղայի.	էօյի-լի-պիճ.
Աղայիւր.	աղայիւր.	էօյի-լի-պիճն.
Աղայ.	աղայ.	էօյի-լի-պի.
Աղայաք.	աղայիք.	էօյի-լի-պիք.
Աղայիք.	աղայիք.	էօյի-լի-պիքնիղ.
Աղայիճ.	աղայիճ.	էօյի-լի-պիքէր :

Աղասանի

Աղասից .	(սիսի) աղամ .	էօյի-իէյիճ .
Աղասիս .	աղաս .	էօյի-իէսիճ .
Աղասի .	աղայ .	էօյի-իսի-ն .
Աղասիոս .	աղանս .	էօյի-իէլիճ .
Աղասիէ .	աղասէ .	էօյի-իէսիճիչ .
Աղասիեն .	աղանեն .	էօյի-իէսի-նիչ .

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աղա .	աղա .	էօյի-ի .
Մի Աղար .	Մի աղար .	էօյի-իէ .
Աղայէ .	աղայէ .	էօյի-իի-նի-չ .
Մի Աղայ .	Մի աղաս .	էօյի-իի-նի-նի-չ .

ՍՏՈՐԱԻՆԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աղայիճ .	(իի որ) աղամ .	էօյի-իի-բաիճ .
Աղայիս .	աղաս .	էօյի-իի-բան .
Աղայի .	աղայ .	էօյի-իի-բա .
Աղայիս .	աղանս .	էօյի-իի-բաս .
Աղայիէ .	աղասէ .	էօյի-իի-բանիչ .
Աղայիեն .	աղանեն .	էօյի-իի-բաիչ .

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Աղալ . աղալ . էօյի-իի-սէ .
 ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Աղայիալ . աղայած . էօյի-իի-ի-չ .
 ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Աղալոյ . աղալու . էօյի-իի-ճիչ .
 95. Աղամ ին պէս կը խոնարհին ընդհանրապէս արմատին
 զոյց ան վերջաորսած ամէն բայերը . թէ ներգործական և թէ
 չէզոք . որոնցմէ քանի մը հասո դնենք կրթութեան համար :

Ներգործական

Կարգամ , կարգայի , կարգա . ին իանէմ , ին իարդամ . օգո-րւմ .
 ւարճաբերմ :
 Հաւատամ , հաւատայի , հաւատա . ին հաւոսամ . ին անբերմ :
 Ողբամ , ողբայի , ողբա . իո-լամ . Էօի-բ Էօի-բ աղարբմ :
 Լամ (արմատ լայ) , լայի , լայ իմ էլայ , լայ . իո-լամ , աղարբմ .

Չէզոք

Խաղաղ, Խաղաղի, Խաղաղ. առաջ չ'երևած, Իւերի իրերի՞ս =
 Կամ (արմատ չայ), Կացի, Կաց իմ էկաց, Կաց. Ին ինձ,
 քո-բո-բո-ճ =

Գնամ, Գնացի, Գնա. չ'երևած, իրերի՞ս =

96. Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ Ե Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Ներքործական ՍՏՆԼԸՄ, արմատ ՍՍԱՑ =

ՍԱՀՄԸՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ստանամ.	չ'ըստանամ.	Էպիների՞ս.
Ստանաս.	չ'ըստանաս.	Էպիներսին.
Ստանայ.	չ'ըստանայ.	Էպիներ.
Ստանասք.	չ'ըստանասք.	Էպիներիչ.
Ստանացք.	չ'ըստանացք.	Էպիներսինիչ.
Ստանան.	չ'ըստանան.	Էպիներիլէր =

Անցեալ անկապար

Ստանայի.	չ'ըստանայի.	Էպիներբաի՞ս.
Ստանայիր.	չ'ըստանայիր.	Էպիներբաին.
Ստանայր.	չ'ըստանայր.	Էպիներբաի.
Ստանայսք.	չ'ըստանայինք.	Էպիներբաիք.
Ստանայիք.	չ'ըստանայիք.	Էպիներբաինիչ.
Ստանային.	չ'ըստանային.	Էպիներբաիլէր =

Անցեալ կապարեալ

Ստացայ.	ապացայ.	Էպինաի՞ս.
Ստացար.	ապացար.	Էպինաին.
Ստացաւ.	ապացաւ.	Էպինաի.
Ստացսք.	ապացանք.	Էպինաիք.
Ստացայք.	ապացայք.	Էպինաինիչ.
Ստացան.	ապացան.	Էպինաիլէր =

Արարեալի

Ստացայց .	(պիպի) արանամ .	էպինէյիմ .
Ստացիս .	արանաս .	էպինէպին .
Ստացի .	արանայ .	էպինսին .
Ստացոս .	արանանս .	էպինէլիմ .
Ստացիս .	արանաս .	էպինէպինիլ .
Ստացին .	արանան .	էպինսինլէր .

ՀԻԱՐԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ստացիր .	արացիր .	էպին .
Մի Ստանար .	Մի արանար .	էպինսե .
Ստացարոս .	արացիս .	էպինիսիլ .
Մի Ստանայս .	Մի արանաս .	էպինսիլիլ .

ՍՏՈՐԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ստանայիմ . (իէ որ) արանամ .	էպինէմ .
Ստանայես .	արանաս .
Ստանայե .	արանայ .
Ստանայիմս .	արանանս .
Ստանայիս .	արանաս .
Ստանային .	արանան .

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Ստանալ . արանալ . էպինսէս .
 ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Ստացեալ . արացած . էպինսիլ .
 ԱՊԱՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Ստանալոյ . արանալո . էպինսիլիլ .

97. Ստանամ ին պէս կը խոնարհին ընդհանրապէս արմատին վրայ անամ վերջաւորած ամէն բայերը, թէ ներգործական ե թէ չէզոք, որոնցմէ քանի մը հաստ դնենք կրթութեան համար .

Ներգործական

Խորտանամ, խոտոցայ, խոտոցի . խոտ հոտամ, սեօղ, շերերիմ .
 Գողանամ, գողացայ, գողացի . ին գողնամ, լալարմ .
 Մերբանամ, մերբացայ, մերբացի . ին մերբանամ, ոչոյանըմ .

ՉԷՂԻՔ

Գոհանամ, գոհացայ, գոհացիք, գոհաւթիան իսպամ, շխար իսեբիմ, շեռանամ, հեռացայ, հեռացիք, ին հեռանամ, երբաք օլորբմ: Կուրանամ, կուրացայ, կուրացիք, ին իո-րնամ, քեօրէկիթիմ:

Գ. ԼՕՌՆՐԳՈՒԹՒՅՆՈՒՄ

98. ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ներգործական ԹԵՆՈՒՄ, արմատ՝ ԶԵՆ:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ Ներկայ

Զենոմ.	իւ Տորթեմ.	պօղապարտմ.
Զենոս.	իւ Տորթես.	պօղապարտն.
Զենո.	իւ Տորթե.	պօղապար.
Զենոմք.	իւ Տորթեմք.	պօղապարտք.
Զենոք.	իւ Տորթեք.	պօղապարտնք.
Զենոն.	իւ Տորթեն.	պօղապարտ =
Ընդեալ անիսպար		
Զենոի.	իւ Տորթեի.	պօղապարտմ.
Զենոիք.	իւ Տորթեիք.	պօղապարտն.
Զենոյր.	իւ Տորթեր.	պօղապարտք.
Զենոսք.	իւ Տորթեմք.	պօղապարտք.
Զենոիք.	իւ Տորթեիք.	պօղապարտնք.
Զենոին.	իւ Տորթեին.	պօղապարտար =
Ընդեալ Կարարեալ		
Զենի.	Տորթեցի.	պօղապարտմ.
Զենիք.	Տորթեցիք.	պօղապարտն.
Զեն, եզեն.	Տորթեց.	պօղապարտք.
Զենսք.	Տորթեցիք.	պօղապարտք.
Զենեք.	Տորթեցիք.	պօղապարտնք.
Զենին.	Տորթեցին.	պօղապարտար =

Այստեղի

Ձենից .	(պիպի) Տորիեմ .	պողաղլայրմ .
Ձենցե .	Տորիեա .	պողաղլայասրն .
Ձենցե .	Տորիե .	պողաղլասրն .
Ձենցո-չ .	Տորիեիչ .	պողաղլայայրմ .
Ձենջիչ .	Տորիեիչ .	պողաղլայասրնը .
Ձենցեի .	Տորիեի .	պողաղլասրնլար :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ձեն .	Տորիե .	պողաղլա .
Մի Ձենո-ր .	Մի Տորիեր .	պողաղլամա .
Ձենիչ .	Տորիեիչիչ .	պողաղլայրնը .
Մի Ձենո-չ .	Մի Տորիեիչ .	պողաղլամայրնը :

ՍՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ձենո-ցոմ . (իե որ)	Տորիեմ .	պողաղլարսամ .
Ձենո-ցոա .	Տորիեա .	պողաղլարսան .
Ձենո-ցո .	Տորիե .	պողաղլարսա .
Ձենո-ցոմիչ .	Տորիեիիչ .	պողաղլարսաիչ .
Ձենո-ցոիչ .	Տորիեիիչ .	պողաղլարսանը .
Ձենո-ցոան .	Տորիեան .	պողաղլարսալար :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Ձենո-լ . Տորիել . պողաղլամաիչ :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Ձենեալ . Տորիեաթ . պողաղլաննը :

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Ձենուր . Տորիելու . պողաղլայամաիչ :

99 . Ձենոմ ին պես կը խոնարհին ընդհանրապես արմա տին վրայ ում վերջաւորած ներդործական բայերը , որոնցմէ քանի մը հատ ղնենք կըթութեան համար :

Ներգործական

Թողում , Թողի , Թողիւմ եւ Թող . Թող . Թող չում , Գոյնեցիցիւմ .

Հեղում , հեղի , հեղիւմ եւ հեղ , հեղ . իւր Բոգիւմ , Կեօտեցիւմ :

Կիզում , կիզի , կիզիւմ եւ կիզ , կիզ . իւրեւմ , Էսգարում :

Արգելում , արգելի , արգել , արգել . իւրեւմ , Էստագ իւրեցիւմ :

Ներդարձական Օրինակի արմատ՝ ԶԳԵԱՑ.

ԶԳԵՑԱԻ :

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Զգեհոմ .	իւ հագնիմ .	իյերիմ .
Զգեհոս .	իւ հագնիս .	իյերսին .
Զգեհո .	իւ հագնի .	իյեր .
Զգեհոմք .	իւ հագնինք .	իյերիլ .
Զգեհոք .	իւ հագնիք .	իյերսինիլ .
Զգեհոն .	իւ հագնին .	իյերիւր :

Այլալ անկապար

Զգեհոի .	իւ հագնեի .	իյերիսիմ .
Զգեհոիւր .	իւ հագնեիւր .	իյերիսին .
Զգեհոյր .	իւ հագնեւր .	իյերիսի .
Զգեհոսք .	իւ հագնեինք .	իյերիսիք .
Զգեհոիք .	իւ հագնեիք .	իյերիսինիլ .
Զգեհոին .	իւ հագնեին .	իյերիսիւր :

Այլալ կապարեալ

Զգեցայ .	հագայ .	իյսիմ .
Զգեցար .	հագար .	իյսին .
Զգեցաս .	հագաս .	իյսի .
Զգեցաք .	հագանք .	իյսիք .
Զգեցայք .	հագաք .	իյսինիլ .
Զգեցան .	հագան .	իյսիւր :

Այսուհի

Զգեցայց .	(սիսի) հագնիմ .	իյսիմ .
-----------	-----------------	---------

101. Վերի օրինակներուն մէջ տեսանք որ ամէն լծորդու թիւնով է՛մ, է՛մ, ամ, ու՛մ, ներգործական բայեր կան :

Ամէն ներգործական բայ իր կրաւորականն ունի . ներգործականը ընէ՛մ կը նշանակէ, կրաւորականը ըլլո՛ւիլ . հարկաւ ընող մը ունի ըլլող մը . ինչպէս, թէ որ ըսեմ՝ կը սիրեմ, հարկաւ բան մը կայ որ կը սիրուի . կը գտնեմ՝ բան մը կայ որ կը գտնուի . կը խօսեմ՝ բան մը կայ որ կը խօսուի . կ'ոտանեմ՝ բան մը կայ որ կ'ոտանուի . կ'աղայտեմ՝ բան մը կայ որ կ'աղայտուի . կ'ըստանամ՝ բան մը կայ որ կ'ըստանուի . կը զենեմ՝ բան մը կայ որ կը հագնուի . կ'ըզգենեմ՝ բան մը կայ որ կը հագնուի :

102. Տեսանք որ ամէն լծորդու թիւն խոնարհման երկերկու օրինակ ունէր է՛մ և անէ՛մ, է՛մ և անի՛մ, ամ և անամ, ու՛մ և նո՛ւմ :

Արդ է՛մ լծորդին կրաւորականը երկրորդ լծորդին առաջին օրինակին՝ այսինքն է՛մ ինչպէս կ'ըլլայ, և անէ՛մ ինչպէս կրաւորականն ալ երկրորդ լծորդին երկրորդ օրինակին՝ այսինքն անի՛մ ինչպէս . Սիրեմ ներգործական՝ Սիրի՛մ կրաւորական, Խօսեմ ինչպէս . Տեսանեմ ներգործական՝ Տեսանի՛մ կրաւորական, Ոտանեմ ինչպէս :

103. Սիրեմ կրաւորականը ամբողջ աշխարհաբառով և տառիկերէնով խոնարհենք :

Կրաւորական ՍԻՐԻՄ . կը սիրուի՛մ, սեփեմ :

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ ՆԵՐԻՅ
Սիրեմ . կը սիրուի՛մ . սեփեմ :

Սերէա .	իւ սերո-իա .	սե վե վերսի .
Սերէ .	իւ սերո-ի .	սե վե վեր .
Սերէճ .	իւ սերո-իճ .	սե վե վերի .
Սերէճ .	իւ սերո-իճ .	սե վե վերսիի .
Սերէն .	իւ սերո-ին .	սե վե վերեր =

Անցեալ անկարար

Սերէի .	իւ սերո-իի .	սե վե վերսիի .
Սերէիւ .	իւ սերո-իւ .	սե վե վերսիւ .
Սերէի .	իւ սերո-իի .	սե վե վերսիի .
Սերէաք .	իւ սերո-իաք .	սե վե վերսիաք .
Սերէիք .	իւ սերո-իիք .	սե վե վերսիիք .
Սերէին .	իւ սերո-իին .	սե վե վերսիիւր =

Անցեալ կարարեալ

Սերէցայ .	սերո-եցայ .	սե վելսիճ .
Սերէցար .	սերո-եցար .	սե վելսին .
Սերէցա .	սերո-եցա .	սե վելսի .
Սերէցաք .	սերո-եցաք .	սե վելսիք .
Սերէցիք .	սերո-եցիք .	սե վելսիիք .
Սերէցան .	սերո-եցան .	սե վելսիւր =

Այսանի

Սերէցայց . (պիպի)	սերո-իճ .	սե վե վելսիճ .
Սերէցիս .	սերո-իս .	սե վե վելսիս .
Սերէցի .	սերո-ի .	սե վե վելսի .
Սերէցիք .	սերո-իք .	սե վե վելսիք .
Սերէցիք .	սերո-իք .	սե վե վելսիիք .
Սերէցին .	սերո-ին .	սե վե վելսիւր =

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սերէե .	սերո-ի .	սե վել .
---------	----------	----------

ՍԻ ՍԻՐԻՐ .	ՏԻ սԻՐՐ-ԻՐ .	սԷՎԷԼԻԷ .
ՍԻՐԵՅԱՐՐՐ-՜ .	սԻՐՐ-ԵՅԷ՜ .	սԷՎԷԼԻՆԻՂ .
ՍԻ ՍԻՐԻ՜ .	ՏԻ սԻՐՐ-Ի՜ .	սԷՎԷԼԻՏԻՆԻՂ՜ .

ՍՏՈՐԱՌԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՍԻՐԻՅԷՏ .	(ԻԷ յՐ) սԻՐՐ-ԷՏ .	սԷՎԷԼԷՏ .
ՍԻՐԻՅԷՍ .	սԻՐՐ-ԷՍ .	սԷՎԷԼԷՆ .
ՍԻՐԻՅԷ .	սԻՐՐ-Է .	սԷՎԷԼԷ .
ՍԻՐԻՅԷՏ՜ .	սԻՐՐ-ԷՆ՜ .	սԷՎԷԼԷ՜ .
ՍԻՐԻՅԷ՜ .	սԻՐՐ-Է՜ .	սԷՎԷԼԷՆԻՂ .
ՍԻՐԻՅԷՆ .	սԻՐՐ-ԷՆ .	սԷՎԷԼԷՆԷՐ =

ԱՆՈՐԸ ԴԵՐԲԱՅ .	ՍԻՐԵԼ .	սԻՐՐ-ԷԼ .	սԷՎԷԼԷ՜ =
ԱՆՅԵՍԼ ԴԵՐԲԱՅ .	ՍԻՐԷՍԼ .	սԻՐՐ-ՍՏ .	սԷՎԷԼԷՂ =
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	ՍԻՐԵԼՅ .	սԻՐՐ-ԵԼՐ- .	սԷՎԷԼԷՃԷ՜ =

104 . Պարզ է՛մ վերջաւորած ներգործական բայերուն կը բաւորականը ճիշտ ասոր նման կը խոնարհի .

Ներհ . Գործէ՛մ . նրա . Գործէ՛մ , գործեցայ , գործեաց =
 Ներհ . կոչէ՛մ . նրա . կոչէ՛մ , կոչեցայ , կոչեաց =
 Ներհ . Գրէ՛մ . նրա . Գրէ՛մ , գրեցայ , գրեաց =
 Ներհ , Սերմանէ՛մ . նրա . Սերմանէ՛մ , սերմանեցայ , սերմանեաց =

105 . կրաւորական ՏԵՍԱՆԻՄ . կը պետանդիմ , կեօրի-ղ-րի-մ :

ՍՏՅՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

ՏԵՍԱՆԻՏ .	ՏԵՍԱՆԻՏ՜ .
ՏԵՍԱՆԻՍ .	ՏԵՍԱՆԻ՜ .
ՏԵՍԱՆԻ .	ՏԵՍԱՆԻՆ =

Անյեալ անկապար

ՏԵՍԱՆԷԻ .	ՏԵՍԱՆԷ՛աց .
ՏԵՍԱՆԷԻՐ .	ՏԵՍԱՆԷԻ՜ .
ՏԵՍԱՆԷՐ .	ՏԵՍԱՆԷԻՆ =

Անյեալ Կապարեալ

Տեօայ .	Տեօայք .
Տեօար .	Տեօայք .
Տեօամ .	Տեօան :

Ապամեի

Տեօայց .	Տեօայոք .
Տեօայի .	Տեօայիք .
Տեօայի .	Տեօային :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տեօիլ .	Տեօարոսք .
Մի Տեօանիլ .	Մի Տեօանիլք :

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տեօանիլիմ .	Տեօանիլիմք .
Տեօանիլիս .	Տեօանիլիք .
Տեօանիլի .	Տեօանիլին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեօանիլ :
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեօեալ :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Տեօանիլոց :

106. Անիմ վերջաւորած ներգործական բայերուն կրաւորականը ճիշդ ասոր նման կը խոնարհի .

Ներգ. Հատանիմ . իրս . Հատանիմ, հատայ, հատիլ :

Ներգ. Հարցանիմ . իրս . Հարցանիմ, հարցայ, հարցիլ :

Ներգ. Գտանիմ . իրս . Գտանիմ, գտայ, գտիլ :

Ներգ. Սպանանիմ . իրս . Սպանանիմ, սպանայ, սպանիլ :

107. Երկրորդ լծորդու թեան երկու օրինակներուն ալ, այսինքն՝ իմ և անիմ վերջաւորած ներգործականներուն կրաւորականը ճիշդ ներգործականին հետ միևնոյն է . ուստի խօսիմ, խօսեցայ . Ուսանիմ, ուսայ թէ՛ ներգործաբար, այսինքն՝ իլ խօսիմ, խօսեցայ . իլ արդէմ :

սորվեցայ կը նշանակեն , և թէ կրաւորաբար ,
այսինքն՝ ինչո՞ւր-ի՞ժ , ի՞ժո՞ւր-եցայ . ի՞նչ սորվո՞ւ-ի՞ժ , սոր
վո՞ւ-եցայ կը նշանակեն : Այս տեսակ բացերուն
Հասարակ Բայ կ'ըսուի :

108 . Երբորդ լծորդութեան առաջին օ
րինակին , այսինքն՝ ա՛ժ վերջաւորած ներդոր
ճականներուն կրաւորականը նոյն լծորդու
թեան երկրորդ օրինակին , այսինքն ահա՛ժ վեր
ջաւորածին պէս կ'ըլլայ , բայ ի ստորագասա
կանէն , որ այժի՛ժ կը վերջանայ . ինչպէս ,

Կրաւորական ԱՂԱԲ . կ'աղայո՞ւ-ի՞ժ , եօյի-լի-լե-րի՞ժ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներիցայ

Ազա՛ժ .

Ազա՛ժք .

Ազա՛ս .

Ազայ՝ք .

Ազայ՝ .

Ազան՝ :

Անիտալ անկապար

Ազայի՛ .

Ազայա՝ք .

Ազայի՛ր .

Ազայի՛ք .

Ազայր՝ .

Ազային՝ :

Անիտալ կապարեալ

Ազայաց .

Ազայա՝ք .

Ազայար՝ .

Ազայաց՝ք .

Ազայաւ .

Ազայան՝ :

Այտանի

Ազայացի .

Ազայո՞ւք .

Ազայիս .

Ազայի՞ք .

Ազայի .

Ազային՝ :

ՀԻՐՄԱՆՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աշայեբ .

Մէ Աշար .

Աշայարո՞ւ .

Մէ Աշայ .

ՍՏՈՐԱԲՆԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աշայե՛մ .

Աշայե՛ն .

Աշայե՛ն .

Աշայե՛մ .

Աշայե՛ն .

Աշայե՛ն .

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .

Աշալ .

ԱՆՅԵԱԿ ԴԵՐԲԱՅ .

Աշայե՛ալ .

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .

Աշալոյ .

109. Պարզ ամ վերջաւորած ներդարձական բայերուն կը բաւորականը ճիշդ ասոր նման կը խոնարհի .

Ներգ . կարգ ամ . կր . կարգ ամ , կարգացայ , կարգացիբ .

Ներգ . հաւատամ . կր . հաւատամ , հաւատացայ , հաւատացիբ .

Ներգ . ողբ ամ . կր . ողբ ամ , ողբացայ , ողբացիբ .

Ներգ . Լամ . կր . Լամ , բացայ , բացիբ .

110. Իսկ երրորդ լծորդութեան երկրորդ օրինակին , այսինքն՝ անամ վերջաւորած ներդարձականներուն կրաւորականը ներդարձականին հետ նոյն ըլլալով , ասոնք ալ Հասարակ Բայ բառած են . ուստի Ստանամ , սաացայ՝ թէ կ'ըստանամ , սպացայ ըսելէ և թէ կ'ըսպացո՞ւիմ , սպացո՞ւեցայ : Սիսայն ստորագասականին մէջ ստանայիմ կ'ըլլայ փոխանակ ստանայիմ ըլլալու :

111. Չորրորդ լծորդութեան առաջին օրինակին , այսինքն՝ ում վերջաւորած ներդարձականներուն կրաւորականը նոյն լծորդութեան երկրորդ օրինակին , այսինքն՝ նոմ վերջաւորածին պէս կ'ըլլայ . ինչպէս ,

Կրթութեան ԶԵՆՈՒՄ, իւր ճորձոյթով, պօշտուածն ըլլալով:

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ԴԵՐԿՈՒՄ

ԶԵՆՈՒՄ .	ԶԵՆՈՒՄ .
ԶԵՆՈՒՄ .	ԶԵՆՈՒՄ .
ԶԵՆՈՒՄ .	ԶԵՆՈՒՄ :

ԼՆԵՒԱԼ ԿԱՊԱՐԵՐ

ԶԵՆՈՒԻ .	ԶԵՆՈՒՄ .
ԶԵՆՈՒԻՐ .	ԶԵՆՈՒԻՐ .
ԶԵՆՈՅՐ .	ԶԵՆՈՒԻՆ :

ԼՆԵՒԱԼ ԿԱՊԱՐԵՐԻՆ

ԶԵՆՈՅ .	ԶԵՆՈՄ .
ԶԵՆՈՐ .	ԶԵՆՈՄՐ .
ԶԵՆՈՒ .	ԶԵՆՈՒՆ :

ԼՆՈՒՆԻ

ԶԵՆՈՅ .	ԶԵՆՈՅՐ .
ԶԵՆՈՅԻ .	ԶԵՆՈՅԻՐ .
ԶԵՆՈՅԻՐ .	ԶԵՆՈՅԻՆ :

ՏՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ԶԵՆԻՐ .	ԶԵՆՈՅՐՐ .
ՄԻ ԶԵՆՈՒՐ .	ՄԻ ԶԵՆՈՒՐ :

ՍՏՈՐԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ԶԵՆՈՅՐՐ .	ԶԵՆՈՅՐՐ .
ԶԵՆՈՅՐՐՐ .	ԶԵՆՈՅՐՐՐ .
ԶԵՆՈՅՐՐՐՐ .	ԶԵՆՈՅՐՐՐՐ :

ԱՆՈՐԿ ԴԵՐԿԱՅ . ԶԵՆՈՒՆ :

ԱՆՅԵԱԿ ԴԵՐԿԱՅ . ԶԵՆՈՒՆ :

ԵՊՈՐԿ ԴԵՐԿԱՅ . ԶԵՆՈՅ :

112. Պարզ առձ վերջաւորած ներգործական բայերուն
կրաւորականը ձիշտ ասոր նման կը խոնարհի .

Ներգ. Թողում . իրա . Թողում , Թողայ , Թողէ :

Ներգ. Հեղում . իրա . Հեղում , Հեղայ , Հեղէ :

Ներգ. Կեղում . իրա . Կեղում , Կեղայ , Կեղէ :

Ներգ. Արգելում . իրա . Արգելում , արգելայ , արգելէ :

113. Իսկ չորրորդ լծորդութեան երկ-
րորդ օրինակին , այսինքն՝ նո՛ւմ վերջաւորած
ներգործականներուն կրաւորականը՝ միւսնոյն
ըլլալով ներգործականին հետ , ասոնք ալ Հա-
սարայի Բայ ըսուած են . աւստի՛ Օգե՛նում , զգե-
ցայ՝ Թէ՛ կը հագնի՛մ , հագայ ըսելէ , և Թէ՛ կը
հագո՛ւի՛մ , հագո՛ւեցայ :

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք Խ Ո Ն Ա Ր Հ Մ Ա Ն Ց Վ Ր Ա Ց

114. Ա. Վերը (78) ըսինք որ բայերն երեք տեսակ են .
Վերգործական , կրաւորական և Չեղք :

Ներգործական կ'ըսուին այն բայերը , որոնք գործողութեան
աւարկաց մը ունին , այսինքն իրենք ըսող ըլլալով , ըսող մ'ալ
հարկաւ կ'ունենան . ըսող բային՝ Ներգործական կ'ըսուի . (ըսող-ու
բային ալ կ'ըսողական կ'ըսուի , ինչպէ՛ս տեսանք վերը 101) . Ինչ-
պէս , Սիրեմ , Տեսնեմ , Խօսիմ , Ուսանիմ՝ ներգործական բա-
յեր են . վրան զի սիրուելու , տեսնուելու , խօսուելու , սոր-
վուելու բան մը պիտի ըլլայ որ սիրեմ , տեսնեմ , խօսիմ , սորվիմ :

Ըսելէ Թէ ամէն ներգործական իր կրաւորականը , և փո-
խադարձաբար ամէն կրաւորական ալ իր ներգործականն ունի :

Հասարակ Բայ կ'ըսուին Թէ՛ ներգործական և Թէ՛ կրաւո-
րական նշանակութեամբ գործածուած բայերը , (տես 107) .

Չեղք կ'ըսուին այն բայերը , որոնք գործողութեան ա-
ւարկաց չունին , ինչպէ՛ս . Թագաւորեմ , Նստիմ , Գնամ ,
Չարթում . ես կը Թագաւորեմ , ես կը Նստիմ , ես կ'ընթամ .
Ես կ'արթնամ կը նշանակեն . և ոչ Թէ՛ մէկ ուրիշին վրայ գոր-
ծողութիւն մը կը ցուցնեն :

Բ. Վերը (82) ըսինք որ բային եղանակը երեք է . Սահ-
մանական , Հրամայական և Ստորադասական .

Սահմանադրութիւնը ստացաւ և հաստատուան կը դը-
րուցէ և կը պատմէ :

Հրամայումներ գործողութիւնը կը հրամայէ կամ կ'արգելէ .
անոր համար երկու կերպ հրամայական կայ , մէկը Ստորաստիան
որ կը հրամայէ ընելու , և միւսը Բացասական՝ որ կ'արգելէ չը-
նելու : Հրամայականը միայն երկրորդ դէմք ունի , վասնզի հը-
րամայել կամ արգելել գեղեցիկին կ'ըլլա :

Ստորաստիանը գործողութիւնը կախ կը թողու , և կը
ցուցնէ թէ ուրիշ եղանակով մը պիտի լիննայ :

Գ. Վերը (85) ըսինք որ բային ժամանակն երեք է , Վեր-
կայ , Անցեալ , Ապառնի :

Ներկայն հիմնկուածը կը ցուցնէ . ինչպէս , Սիրեմ , հիմա
իւ սիրեմ :

Անցեալն անցածը կը ցուցնէ . ինչպէս , Սիրեցի , երէկ , առ-
ջի օրը եւ այլն սիրեցի :

Ապառնին գալիքը կը ցուցնէ . ինչպէս , Սիրեցից , պիտի
սիրեմ :

Անցեալը՝ որ անցած բանի վրայ կը խօսուի , եթէ չէ ք-
մինցած՝ Անցեալ անխառն կ'ըսուի . ինչպէս , Գրէի , իւ Գրէի , ք-
սել է գրել սկսած եմ , բայց գեւ լինցած չեմ . բայց Գրեցի ,
ըսել է որ գրեք լինցեք եմ , և կ'ըսուի Անցեալ Խառնեալ :

Ներկայ , Անցեալ անխառն , Անցեալ կատարեալ , Ապառ-
նի , այս չորս ժամանակներն ալ Սահմանական եղանակին ներքե
կը պարունակին : Իսկ Հրամայականն իր նշանակութեան համե-
մատ երբեմն ներկայ և երբեմն ապառնի ժամանակ միայն կը
ցուցնէ . Ստորագատականն ալ միայն ապառնի ժամանակ :

Դ. Խոնարհմանց կարգին մէջ տեսնեք (88) որ անէմ և ում ք-
ծողութեանց կատարեալ եղակի երրորդ դէմքին վրայ է գի-
րը կ'աւելնայ , երբ բային սովորն ըլլայ բաղաձայնով սկսած ու
միակնակ . զոր օրինակ , Տեսնեմ , ԵՏես . Հասնեմ , ԵՀաս .
Որանեմ , ԵՈրան . Զեղեմ , ԵԶեղ : Իսկ ձայնաւորով սկսած
միակնակ սովորներուն մէջէն մինակ ա գրով սկսածներուն
կատարեալ եղակի երրորդ դէմքը է գիւրը կ'աւել . զոր օրինակ
Սրբանեմ , ԵՍրի . Անցանեմ , ԵԱնց : Բայց բաղաձայնի
սովորներուն վրայ գիւր աւելնել չըլլար . զոր օրինակ , Անիծա-
նեմ , անեմ . Արգելում , արգել . Յաւերում , յաւել , շտուրի
հանեմ , քարգել , Եյաւել :

Գիտել պէտք է նաև որ թէ Տեսնեմ ին և թէ Զեղեմ ին

վերայ խոնարհող բայերուն արմատը կատարեալ եղակի երբորդ գէմք և հրամայական ըլլալով, անոնց մէջ բուն արմատին զըրերը կը գրուին. զորօրինակ գտանէ՞մ, արմատ՝ դիւ, կտր. և հրմ. գիւ. Մտանէ՞մ, արմատ՝ մոյծ, կտր. և հրմ. մոււ. Մուծանէ՞մ, արմատ՝ մոյծ, կտր. և հրմ. մոյծ : Ըսանկ գիւնալ պէտք է որ շատ բայի արմատը լծորդութենէ՛ զատուած մասը չկազմեր, այլ պակաս գիր ունի նէ, պակասը կը լեցուի, կամ մասնիկ ունենալ հարկ է նէ, մասնիկ կ'աւելնայ :

Ե. Խոնարհմանց կարգին մէջ տեսանք որ կատարեալ յոգնակի երկրորդ գէմքը կ'ըլլար, Սիրեմ՝ Սիրեցէք, Տեսանեմ՝ տեսէք, Խօսիմ՝ Խօսեցայ, Ուսանիմ՝ ուսայ, Ազամ՝ աղացէք, Ստանամ՝ ստացայ, Չենում՝ զենէք, Չգենում՝ ըզգեցայ, կը գործածուի նաև Սիրեցիք. Տեսիք, Խօսեցարո՞ւ, Ուսարո՞ւ, Ազոյի, Ստացարո՞ւ, Չենի, Չգեցարո՞ւ : Ըսանկ հասկնալու է իւրաքանչիւր լծորդութեան վրայ խոնարհուած բայերուն համար :

Զ. Ազատնի ժամանակին ալ ուրիշ կերպ եղակի առաջին գէմք, և յոգնակի Ա. և Բ. գէմք իւրաքանչիւր լծորդութեանց համար կը խոնարհուին : Օրինակով բացատրենք :

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ի Թ Ի Ի Ն - Ե Մ

Ա. օրինակ

Բ. օրինակ

Ազատնի

Սիրեցից, սիրեցից՞մ.

Տեսից, տեսցի՞մ.

Սիրեսցես.

Տեսցես.

Սիրեսցէ.

Տեսցէ.

Սիրեսցուք, սիրեսցի՞մ.

Տեսցուք, տեսցի՞մ.

Սիրեսցիք, սիրեսցիք.

Տեսցիք, տեսցիք.

Սիրեսցեն.

Տեսցեն.

Բ. Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ի Թ Ի Ի Ն - Ի Մ

Ա. օրինակ

Բ. օրինակ

Խօսեցայց, Խօսեսցի՞մ.

Ուսայց, ուսցի՞մ.

Խօսեսցիս.

Ուսցիս.

Խօսեսցի.

Ուսցի.

Խօսեսցուք, Խօսեսցի՞մ.

Ուսցուք, ուսցի՞մ.

Խօսեսցիք, Խօսեսցիք.

Ուսցիք, ուսցիք.

Խօսեսցին.

Ուսցին.

Գ. ԼՏ ՈՐԴ ՈՒԹ Ի ԻՆ—ԱՄ

Ա. օրինակ

Բ. օրինակ

- Ազացից . աղասցէ՛մ .
- Ազացես .
- Ազասց .
- Ազասցուք . աղասցէ՛մ .
- Ազասցիք . աղասցէ՛մ .
- Ազացեն .

- Ասացայց . սպասցի՛մ .
- Ասացես .
- Ասացի .
- Ասացուք . սպասցի՛մ .
- Ասացիք . սպասցի՛մ .
- Ասացին .

Գ. ԼՏ ՈՐԴ ՈՒԹ Ի ԻՆ—ՈՒՄ

Ա. օրինակ

Բ. օրինակ

- Չենից . չենցէ՛մ .
- Չենցես .
- Չենցի .
- Չենցուք . չենցէ՛մ .
- Չենցիք . չենցէ՛մ .
- Չենցեն .

- Չգեցայց . չգեցոյ՛մ .
- Չգեցցես .
- Չգեցցի .
- Չգեցցուք . չգեցոյ՛մ .
- Չգեցցիք . չգեցոյ՛մ .
- Չգեցցին .

Օրինակներուն մէջ նորք գրով գրուած մասերն են , որ խոնարհմանց կարգին մէջ չկային . թէ այն իւրաքանչիւր լծորդու թեանց վրայ խոնարհող ամէն բայերը և թէ ետքը գրուելիք արտուղի բայերը կ'ընան սպառնի ժամանակին այս մասերն ալ անխափր ունենալ :

Ի . Բոլոր բայերուն սպառնի յորձակի երկրորդ դէմքը յորձակի հրամայական ալ կը գործածուի . զորօրինակ , Սիրես , ջեր , Տեսիք , Խօսեցիք , Աւսիք . Ազատիք . Ստասիք , Չեն , ջեր , Չգեցիք , կը ՚չանակեն սերերէ , ունէ , խօսերէ . սպ . ջեր , աղացէ , սպացէ , ճարերէ , հագէ : Գոյնպէս ասանց * գերը * ի փոխուելով երկու հրամայական ալ կ'ըլլայ . զորօրինակ Սիրեալիք , Տեսիք , Խօսեցիք , Աւսիք , Ազատիք . Ստասիք , ջեր , Չենցիք , Չգեցցիք :

Ը . Վերք (87 և 88) ըսած ենք թէ սրբող է՛մ վերջաւորած բայերը Սերէ՛մ ին պէս , և անէ՛մ վերջաւորածներն ալ Տեսնէ՛մ ին պէս կը խոնարհին . բայց կան քանի մը է՛մ վերջաւորած բայեր . Ածէ՛մ , Բերբէ՛մ , Հաննէ՛մ , Հեղուտէ՛մ . որոնց կատարեալը , սպառնիս ալ հրամայականը Տեսանեմ ին պէս կ'ըլլան Ածի՛ , ամից , ամ . Բերբի՛ , Բերբից , բեր . Հանի՛ , հանից , համ . Հեղուտի՛ , հեղուտից . հեղուտ . և շատեր լծեոյ՛ , ամեոյց , ամիս Բերբի՛ , բերբից , բերբիս կայն :

Կորուսանէ՛մ, Փրկուանէ՛մ բայերն ալ Մատուցանէ՛մ բային նման
 կը խոնարհին, ց գրին տեղ ա և ղ առած ըլլալով . ուստի պի-
 տի ըսենք Կորուսի, կորուսից, կորուսիք, Փրուզի, փրուզից, փրու-
 ցիք :

Հարլանէ՛մ բային, արմատն ալ հոգ ըլլալուն, Կար, հարի,
 ապա . հարից, հրճ, հար, անց, քէրք, հարեալ պիտի ըսենք . և
 ոչ թէ հարլի, հարլից, հարլ, հարլեալ :

Ուշանէ՛մ, աշուշանէ՛մ, Եշուշանէ՛մ վերջաւորութեամբ ներ-
 դործական կ'ըլլան չէզոք բայերը . զորօրինակ Դառնամ չէզոք,
 Դարձուցանէ՛մ ներգործական . Մաքլիմ չէզոք . Մաքուցանէ՛մ ներ-
 գործական . Կորնլիմ չէզոք, Կորուսանէ՛մ ներգործական . Աճա-
 շէմ չէզոք, Աճաշուշուցանէ՛մ ներգործական . Եթէ այս ներգոր-
 ծականներուն կրաւորական շինել պէտք ըլլայ, իրենց չէզոքը
 դործածել սովորութիւն եղած է :

Ուսանի՛մ ին պէս (ՊԾ) խոնարհող ի՛մ վերջաւորութեամբ բայ
 ալ կայ, զորօրինակ Նստի՛մ, նստայ, նստաց . փոխանակ խօսի-
 մին պէս Նստեցայ, նստեցայց ըլլալով : Տանի՛մ (արմատ Տար) տա-
 րայ, տարայց, փոխանակ տարեցայ, տարեցայց ըլլալով : Բայց
 եզակի հրամայական նիստ, տար կ'ըլլայ, յոգնակի հրամայական
 նստարուստ, տարայտ :

Դարձեալ Ուսանի՛մ ին վրայ խոնարհող քանի մը բայերու
 յոգնակի հրամայականը էրուստ կ'ըլլայ, զորօրինակ, Անկանի՛մ,
 անկերուստ, Վգանի՛մ, աղերուստ : Ագանի՛մ ին անցեալ դերբայը ա-
 գոցեալ գործածուած կայ :

Քանի մը ա՛մ վերջաւորուած (ՊԾ) բայեր ա՛նա՛մ վերջաւորած
 ներուն պէս կը խոնարհին, զորօրինակ, Հոգամ, Յնծամ, Որսամ,
 Յուսամ, կատարեալ և ապառնին կ'ըլլան Հոգայց, Յնծայց, Որսայց,
 Յուսայց . քիչ կայ գործածուած Յնծայի, Որսայի, Բայց հրա-
 մայականները կ'ըլլան Հոգա, Յնծա, Որսա, Յուսա . քիչ կայ
 գործածուած Հոգայի, Յնծայի, Որսայի, Յուսայի :

Սորանա՛մ ին պէս խոնարհող բայերէն ոմանց եզակի հրամա-
 յակներ կ'ըլլայ նաև Աղամ ին պէս . զորօրինակ Լմանամ, իմ
 այիլ իմ իմ . Մուսանամ, մուսայիլ իմ մուսա . Անթանամ, ըն-
 թայիլ իմ ընթա . Դառնամ, դարձիլ իմ դարձ :

Սորանա՛մ ին պէս խոնարհող էնամ վերջաւորութեամբ բա-
 յալ կայ . զորօրինակ, Արբե՛նամ, արբեցայ, արբեծիլ, արբե՛նա յեմ,
 արբե՛ցեալ :

Ու՛մ վերջաւոր . Ինո՛ւմ, խնո՛ւմ, Անկենո՛ւմ բայերուն ար-

մառը լին, ինչ, շինչ ըլլալով, կատարեալ լին, խցի, ընկեցի
(ընկեաց) : ապառնի լին, խցի, ընկեցի : հրամայական լին,
խից, ընկեա . անցեալ գերբայ լինալ, խցեալ, ընկեցեալ կըլան :

Անում բայն ալ Չենում ին պէս կը խոնարհի . 2 գերբ կը
արնցնելով կատարեալի, ապառնի, հրամայականի և անցեալ
գերբայի մէջ . ինչպէս . Ատի, առից, առ, առեալ :

Ում վերջաւորած բայերուն մէջ Չգնում ին պէս խոնարհող
այ կայ . գործինակ հանում, արևաս հան, կը նշանակէ ին հի-
նէմ, էօրէրիմ, կատարեալ հանայ, ապառնի հանայ, հրամայա-
կան հանից կըլլայ :

ԱՐՏՈՒՂԻ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱՅԵՐ

115. Բայերուն կանոնաւոր խոնարհման
ձևը վերը տեսանք . հիմա պիտի անցնինք խո-
նարհել այն բայերը, որ տեղ տեղ կը խոտո-
րին կանոնաւոր խոնարհմունքէ . կամ թէ եր-
կու պակասաւոր բայեր մէկ մէկով կ'ամբող-
ջանան :

Բայց բուն արտուղի բայերուն խոնարհ-
մանց չսկսած, առաջ չորս լծորդու թեանց մէկ
քանիին վրայ եղած արտուղի բայերը խոնար-
հենք :

116. Սիրէ ին պէս կը խոնարհին երկու
ներգործական բայեր Ասեմ, Գիտեմ, և եր-
կու չէզոք բայեր Կարեմ, Վարթեմ, տեղ
տեղ անկէ խոտորելով . օրինակ մը ամբողջ
դնենք :

ԱՍԵՄ, կ'ըսեմ, փօյլէրիմ :

ՍԱՎԱՆԱԿԵՆ Ներկայ

Ատիմ .

Ատեմ .

Ասեմ .	Ասեմք .
Ասեմ .	Ասեմն :

Անցեալ անկապար

Ասեմի .	Ասեմաք .
Ասեմիր .	Ասեմիք .
Ասեմր .	Ասեմին :

Անցեալ կապարեալ

Ասացի .	Ասացաք .
Ասացիր .	Ասացիք .
Ասաց .	Ասացին :

Ապարանի

Ասացից .	Ասացադաք .
Ասացեա .	Ասացիք .
Ասացե .	Ասացին :

ՀՐԱՐԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ասա .	Ասացեք .
Մի Ասեր .	Մի Ասեք :

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ասիցեմ .	Ասիցեմք .
Ասիցեա .	Ասիցեք .
Ասիցե .	Ասիցին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Ասել :
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Ասացեալ :
ԱՊԱՐԻՒՒ ԴԵՐԲԱՅ .	Ասելոյ :

Այսպէս կը խոնարհին

Գիտեմ , գիտալի , գիտալից , գիտեալ և գիտալ :
 Կարեմ , կարալի , կարալից , կարալիք :
 Կարեմեմ , մարեմալի , մարեմալից , մարեմալիք :

Լսե՛մ, գիտե՛մ ներգործական ըլլալով կրա-
ւորական ալ ունին .

Լսե՛մ, ասացայ, ասացայց, ասիջեր . ասիցի՛մ :
Գիտե՛մ, գիտացայ, գիտացայց, գիտացի՛ր, գիտիցի՛մ :

117 . Ուսանի՛մ ինչպէս կը խոնարհին չե՛մ,
նչե՛մ վերջացած չէ՞զոք բայեր ալ : Բայց սովու-
րաբար քանի մը տեղ քիչ մը տարբերութիւն
ունենալնուն՝ ամբողջ դնենք օրինակ մը :

Չէ՞զոք ԹԼԲՉԻՄ, կը պահո-ըսի՛մ . արմատ

ԹԱԲ . ԹԱԲԵԱՅ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Երկայ

Թաքչե՛մ .

Թաքչե՛մ .

Թաքչե՛ս .

Թաքչե՛ս .

Թաքչե՛ .

Թաքչե՛ն :

Լնցեալ անկարար

Թաքչե՛ի .

Թաքչե՛ա .

Թաքչե՛ի .

Թաքչե՛ի .

Թաքչե՛ր .

Թաքչե՛ին :

Լնցեալ իսկարեալ

Թաքե՛այ .

Թաքե՛ա .

Թաքե՛ար .

Թաքե՛այ .

Թաքե՛ա .

Թաքե՛ան :

Լպտանի

Թաքե՛այց .

Թաքից՝ .

Թաքիցե՛ս .

Թաքիցե՛ս .

Թաքիցե՛ .

Թաքիցե՛ն :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Թաքի՛ր .

Թաքի՛ր .

Մի Թաքի՛ր .

Մի Թաքի՛ր .

ՍՏՈՐԱԳՎԱՍԵԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Թաքլէյի՛մ .
Թաքլէյի՛ս .
Թաքլէյի՛ .

Թաքլէյի՛մ .
Թաքլէյի՛ս .
Թաքլէյի՛ն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Թաքլէլ :
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Թաքո՛յեալ :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Թաքլէլոյ :

Ասոր նման կը խոնարհին

Թուլի՛մ , Թուէայ , Թուի՛ր .
Փախուլի՛մ , փախէայ , փախի՛ր .
Կորնուլի՛մ , կորէայ , կորի՛ր .
Մարտնուլի՛մ , մարտէայ , մարտի՛ր .

Իւրեւի՛մ , ուշաբժ՛մ :
Իւրեւի՛մ , գաւաբժ՛մ :
Իւրսոտի՛մ , գայտ օլորժ՛մ :
Իւրսոտի՛մ , ճէնի՛ իփերի՛մ :

118 . Թաքլէի՛մ ին մօտ կը խոնարհին Սեղանչեմ , Յանցանեմ , Յառնեմ բայերը . ուրոնք առանձին խոնարհենք :

Զեզոք ՄԵՂԱՆՁԵՄ , արմատ ՄԵՂ .

Դիչ կը գործէմ :

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ Ներիայ

Մեղանչեմ .
Մեղանչես .
Մեղանչի .

Մեղանչեմք .
Մեղանչէք .
Մեղանչեն :

Ընդեալ անկապար

Մեղանչի .
Մեղանչիք .
Մեղանչիր .

Մեղանչաք .
Մեղանչիք .
Մեղանչին :

Ընդեալ կապարեալ

Մեղայ .
Մեղար .
Մեղաւ .

Մեղաք .
Մեղայք .
Մեղան :

Լայանի

Մեղայց .	Մեղեցուք .
Մեղեցես .	Մեղեցիք .
Մեղեցէ .	Մեղեցեն :

ՀՐԱՄԱՅՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Մեղեր .	Մեղարուք .
Մի Մեղանչեր .	Մի Մեղանչէք :

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Մեղանչեցեմ .	Մեղանչեցեմք .
Մեղանչեցես .	Մեղանչեցէք .
Մեղանչեցէ .	Մեղանչեցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Մեղանչել :

ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Մեղուցեալ :

ԱՊԱՌԻՒ ԴԵՐԲԱՅ . Մեղանչելոց :

Չէզոք ՅԱՆՑՆԵՄ, արմատ՝ ՅԱՆՑ .

իւրիւրիս :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Լերիւ

Յանցանեմ .	Յանցանեմք .
Յանցանես .	Յանցանէք .
Յանցանէ .	Յանցանեն :

Լնցեալ անխար

Յանցանէի .	Յանցանէաք .
Յանցանէիր .	Յանցանէիք .
Յանցանէր .	Յանցանէին :

Լնցեալ Կարտեալ

Յանցեայ .	Յանցեաք .
Յանցեար .	Յանցեայք .
Յանցեալ .	Յանցեան :

Արարածնի

Յանցեայց .
Յանցիցեօ .
Յանցիցէ .

Յանցիցուք .
Յանցիջէք .
Յանցիցեն :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Յանցիր .
Մի Յանցաներ .

Յանցերուք .
Մի Յանցանէք :

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Յանցանիցեմ .
Յանցանիցես .
Յանցանիցէ .

Յանցանիցեմք .
Յանցանիցէք .
Յանցանիցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .

Յանցանեւ :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .

Յանցուցեալ էմ Յանցեալ :

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .

Յանցանելոց :

Չէզք ՅԱՌՆԵՄ, արմատ՝ ՅԱՐ, ՅԱՐԻՐ .

էմ էմ :

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱԿ

Յառնեմ .
Յառնես .
Յառնէ .

Յառնեմք .
Յառնէք .
Յառնեն :

Անցեալ անկապար

Յառնէի .
Յառնէիր .
Յառնէր .

Յառնէայք .
Յառնէիք .
Յառնէին :

Անցեալ կապարեալ

Յարեայ .
Յարեար .
Յարեաւ .

Յարեայք .
Յարեայք .
Յարեան :

Ապառի

Յարեայց .
Յարիցես .
Յարիցէ .

Յարիցուք .
Յարիջիք .
Յարիցեն :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արի .
Մի Յառներ .

Արիք .
Մի Յառներ :

ՍՏՈՐԸՂԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Յառնիցեմ .
Յառնիցես .
Յառնիցէ .

Յառնիցեմք .
Յառնիցէք .
Յառնիցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Յառնել :
ԱՆՅԵԱ ԴԵՐԲԱՅ . Յարուցեալ :
ԱՊԱՌԻԴ ԴԵՐԲԱՅ . Յառնելոց :

119 . Ալամ ին պէս՝ բայց քիչ մը խտտարե-
լով կը խոնարհի կեամ չէ զոք բայց , որուն ար-
մատը կեայ է , և կատարեալը՝ կեռի . ամբողջ օ-
րինակը հաս զնենք :

Կեամ . Կապրեմ , Եաշարմ :

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Կեամ .
Կեաս .
Կեայ .

Կեամք .
Կեայք .
Կեան :

ԱՆԵՄԱՆ անկապար

Կէի .
Կէիք .
Կէայք .

Կէաք .
Կէիք .
Կէին :

Անցեալ Կատարեալ

Կեցի .	Կեցարք .
Կեցեր .	Կեցէք .
Կեաց , եկեաց .	Կեցին :

Այսօր

Կեցից .	Կեցցուք .
Կեցցես .	Կեցցէք .
Կեցցէ .	Կեցցեն :

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կեաց .	Կեցէք .
Մի կեարք .	Մի կեայք :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԵԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կեայցեմ .	Կեայցեմք .
Կեայցես .	Կեայցէք .
Կեայցէ .	Կեայցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Կեալ :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Կեցեալ :

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Կելաց :

120 . Օգեհոմ ին պէս կը խոնարհին նոմ վերջաւորած կարգ մը չէզոք բայեր ալ, որոնք աւելի թաքցի՛մ ին պէս կ'ըլլան : Օրինակ մը ամբողջ դնենք դիւրութեան համար :

Չէզոք ՕՒՐԹՆՈՒՄ արմատ՝ ՉԱՐԹ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Չարթ նոմ .	Չարթ նոմք .
Չարթ նոս .	Չարթ նոսք .
Չարթ նո .	Չարթ նոն :

Անյեալ անկապար

Չարթնո-ի .

Չարթնո-աք .

Չարթնո-իք .

Չարթնո-իք .

Չարթնոյր .

Չարթնո-ին :

Անյեալ կապարեալ

Չարթեայ .

Չարթեաք .

Չարթեար .

Չարթեայք .

Չարթեա- .

Չարթեան :

Այառնի

Չարթեայց .

Չարթիցո-ք .

Չարթիյե .

Չարթիլէք .

Չարթիյե .

Չարթիյեին :

ՏԱՐԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Չարթիք .

Չարթերո-ք .

Մի Չարթնո-ր .

Մի Չարթնո-ք :

ՍՏՈՐՈՒՍԱՆԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Չարթնո-ցո-մ .

Չարթնո-ցո-մք .

Չարթնո-ցո-ս .

Չարթնո-ցո-ք .

Չարթնո-ցո-ւ .

Չարթնո-ցո-ն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Չարթնոալ :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Չարթո-յեալ :

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Չարթնւլոյ :

Ասոր անան կր իմարհին

Փարնո-մ . փարեայ , փարիք .

իւ փարլէմ , փարլք :

Թարնո-մ . Թարեայ , Թարիք .

իւ պարնո-լէմ , սագլանլք :

Յարնո-մ . ջարեայ , ջարիք .

իւ յարնլէմ , էօփեկլէիլք :

ԵՐԳՆՈՒՄ, արմիճա՝ ԵՐԻ, ԵՐԴՈՒՄՆ.
 Ի՛րրդո՛ւննամ, Օ՛ւրբնու՛մին պէս բայց բիջմբ.
 Խոստորելով կը խոնձորհի. ինչպէս,

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ԵՐԴԻՅ

Երդնում. Երդնումք.

Երդնուս. Երդնուք.

Երդնու. Երդնուն:

Անցեալ անխաար

Երդնուի. Երդնուաք.

Երդնուիր. Երդնուիրք.

Երդնոյք. Երդնուին:

Անցեալ խաարեալ

Երդուայ. Երդուաք.

Երդուար. Երդուայք.

Երդուաւ. Երդուան:

Այաւնի

Երդուայց. Երդուիցուք.

Երդուիցես. Երդուիջիրք.

Երդուիցէ. Երդուիցեն:

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երդուիր. Երդուարուք.

Մի Երդնոււր. Մի Երդնուք:

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երդնուցում. Երդնուցումք.

Երդնուցուս. Երդնուցուք.

Երդնուցու. Երդնուցուն:

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ. Երդնուլ:

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ. Երդուեալ:

ԱՊԱՌԻԻ ԴԵՐԲԱՅ. Երդնոց:

121. Լնցնինք բուն արատուղի բացերուն
խոնարհմանը :

ԵՄ | Ջորդութեան վրայ .

122. Երգործական ԸՌ՝ՆԵՄ , արմատ՝
ԱՐԱՐ . ԿՂՆԺՃ :

Երգործական

Կրաւորական

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ Երկայ

Առնեմ .	Առնեմք .	Առնիմ .	Առնիմք .
Առնես .	Առնէք .	Առնիս .	Առնիք .
Առնէ .	Առնեն :	Առնի .	Առնին :

Լնցեալ անկապար

Առնէի .	Առնէաք .	Առնէի .	Առնէաք .
Առնէիր .	Առնէիք .	Առնէիր .	Առնէիք .
Առնէր .	Առնէին :	Առնէր .	Առնէին :

Լնցեալ կապարեալ

Արարի .	Արարաք .	Արարայ .	Արարաք .
Արարեր .	Արարէք .	Արարար .	Արարայք .
Արար .	Արարին :	Արարաւ .	Արարան :

Լպտանի

Արարից .	Արասցուք .	Արարայց .	Արասցուք .
Արասցիս .	Արասջիք .	Արասցիս .	Արասջիք .
Արասցէ .	Արասցեն :	Արասցի .	Արասցին :

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արա .	Արարէք .	Առնիջիր .	Առնիջիք .
Մի Առներ .	Մի Առնէք .	Մի Առնիր .	Մի Առնիք .

ՍՏՈՐԱՒԱՍԵԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Առնիցեմ.	Առնիցեմք.	Առնիցիմ.	Առնիցիմք.
Առնիցես.	Առնիցէք.	Առնիցիս.	Առնիցիք.
Առնիցէ.	Առնիցեն :	Առնիցի.	Առնիցին :
ԱՅՈ. ԴԵՐԲ.	Առնել :	ԱՅՈ. ԴԵՐԲ.	Առնել :
ԱՅՑ. ԴԵՐԲ.	Արարեալ :	ԱՅՑ. ԴԵՐԲ.	Արարեալ :
ԱՊ. ԴԵՐԲ.	Առնելոց :	ԱՊ. ԴԵՐԲ.	Առնելոց :

123. Ներգործական (Մ,Լ,Մ), արմատ՝ ԴԻՐ.
 իւրնէմ :

Ներգործական

Կրաւորական

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Դնեմ.	Դնեմք.	Դնիմ.	Դնիմք.
Դնես.	Դնէք.	Դնիս.	Դնիք.
Դնէ.	Դնեն :	Դնի.	Դնին :
Լնցեալ անիսար			
Դնէի.	Դնէաք.	Դնէի.	Դնէաք.
Դնէիր.	Դնէիք.	Դնէիր.	Դնէիք.
Դնէր.	Դնէին :	Դնէր.	Դնէին :

Լնցեալ իսարեալ

Եդի.	Եդաք.	Եդայ.	Եդաք.
Եդիր.	Եդիք.	Եդար.	Եդայք.
Եդ.	Եդին :	Եդաւ.	Եդան :

Լնցեալ ի

Եդից.	Դիցուք.	Եդայց.	Դիցուք.
Դիցես.	Դիջիք.	Դիցիս.	Դիջիք.
Դիցէ.	Դիցեն :	Դիցի.	Դիցին :

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Դիր.	Դիք.	Դնիջիր.	Եդարուք.
Մի Դներ.	Մի Դնէք :	Մի Դնիր.	Մի Դնիք :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Դնիցեմ . Դնիցեմք .	Դնիցիմ . Դնիցիմք .
Դնիցես . Դնիցէք .	Դնիցիս . Դնիցիք .
Դնիցէ . Դնիցեն :	Դնիցի . Դնիցին :
ԱնՈ . ԴԵՐԲ . Դնել :	ԱնՈ . ԴԵՐԲ . Դնել :
ԱնՅ . ԴԵՐԲ . Եզեալ :	ԱնՅ . ԴԵՐԲ . Եզեալ :
ԱՊ . ԴԵՐԲ . Դնելոց :	ԱՊ . ԴԵՐԲ . Դնելոց :

124 . 'Ներգործական ՈՒՏԷՄ' , արմատ՝ ՈՅՏ ,
 ԿԵՐ . ինքնաբեր :

Ներգործական

Կրաւորական

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Ուտեմ . Ուտեմք .	Ուտիմ . Ուտիմք .
Ուտես . Ուտէք .	Ուտիս . Ուտիք .
Ուտէ . Ուտեն :	Ուտի . Ուտին :

Ընդեալ անկապար

Ուտէի . Ուտէաք .	Ուտէի . Ուտէաք .
Ուտէիր . Ուտէիք .	Ուտէիր . Ուտէիք .
Ուտէր . Ուտէին :	Ուտէր . Ուտէին :

Ընդեալ կապարեալ

Կերայ . Կերաք .	Կերայ . Կերաք .
Կերար . Կերայք .	Կերար . Կերայք .
Կերաւ . Կերան :	Կերաւ . Կերան :
Եկեր .	

Ընդանի

Կերայց . Կերիցուք .	Կերայց . Կերիցուք .
Կերիցես . Կերիջիք .	Կերիցիս . Կերիջիք .
Կերիցէ . Կերիցեն :	Կերիցի . Կերիցին :

ՀՐԱՄԱՅՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կեր .	Կերայք .		Կերիջիր .	Կերիջիք .
Մի Ուտեր .	Մի Ուտէք :		Մի Ուտիր .	Մի Ուտիք :

ՍՏՈՐԱԴ-ԱՍՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ուտիցեմ .	Ուտիցեմք .		Ուտիցիմ .	Ուտիցիմք .
Ուտիցես .	Ուտիցէք .		Ուտիցիս .	Ուտիցիք .
Ուտիցէ .	Ուտիցենն :		Ուտիցի .	Ուտիցինն :
Ան .	Դերբ .		Ան .	Դերբ .
Ուտել :			Ուտել :	
ԱնՅ .	Դերբ .		Կերեալ :	
Կերեալ :			ԱնՅ .	Դերբ .
ԱՊ .	Դերբ .		Ուտելոց :	
Ուտելոց :			ԱՊ .	Դերբ .
Ուտելոց :			Ուտելոց :	

125. 'Ներգործական ՐՄՊԼՄ', արմատ՝
ՌԻՄՊ, ԱՐԲ . իւ ի յ յ :

Ներգործական

Կրաւորական

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներիայ

Ըմպեմ .	Ըմպեմք .		Ըմպիմ .	Ըմպիմք .
Ըմպես .	Ըմպէք .		Ըմպիս .	Ըմպիք .
Ըմպէ .	Ըմպենն :		Ըմպի .	Ըմպինն :

Ընդեալ անկարար

Ըմպէի .	Ըմպէաք .		Ըմպէի .	Ըմպէաք .
Ըմպէիր .	Ըմպէիք .		Ըմպէիր .	Ըմպէիք .
Ըմպէր .	Ըմպէինն :		Ըմպէր .	Ըմպէինն :

Ընդեալ կարարեալ

Արբի .	Արբաք .		Արբայ .	Արբաք .
Արբեր .	Արբէք .		Արբար .	Արբայք .
Արբ .	Արբինն :		Արբաւ .	Արբանն :
էարբ .				

Արարի

Արրից .	Արրցուք .	Արրայց .	Արրցուք .
Արրցես .	Արրջիք .	Արրցիս .	Արրջիք .
Արրցէ .	Արրցեն :	Արրցի .	Արրցին :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արբ .	Արբէք .	Արբիր .	Արբերուք .
Մի ըմպեր .	Մի ըմպէք :	Մի ըմպիր .	Մի ըմպիրք :

ՍՏՈՐԱԳՎԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ըմպիցեմ .	Ըմպիցեմք .	Ըմպիցիմ .	Ըմպիցիմք .
Ըմպիցես .	Ըմպիցէք .	Ըմպիցիս .	Ըմպիցիք .
Ըմպիցէ .	Ըմպիցեն :	Ըմպիցի .	Ըմպիցին :
Ան .	Դերբ .	Ըմպել :	Ան .
Ան .	Դերբ .	Արբեալ :	Ան .
ԱՊ .	Դերբ .	Ըմպելոց :	ԱՊ .

126 . Ներգործական | ՍԵՄ , արմատ՝ ԼՈՒ ,
ԼՈՒՐ . ին լեմ :

Ներգործական

Կրաւորական

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Լսեմ .	Լսեմք .	Լսիմ .	Լսիմք .
Լսես .	Լսէք .	Լսիս .	Լսիք .
Լսէ .	Լսեն :	Լսի .	Լսին :

Այցեալ անկապար

Լսէի .	Լսէաք .	Լսէի .	Լսէաք .
Լսէիր .	Լսէիք .	Լսէիր .	Լսէիք .
Լսէր .	Լսէին :	Լսէր .	Լսէին :

Այցեալ կապարեալ

Լուայ .	Լուաք .	Լուայ .	Լուաք .
---------	---------	---------	---------

Լուար .	Լուայք .	Լուար .	Լուայք .
Լուաւ .	Լուան :	Լուաւ .	Լուան :

Լլաւի

Լուայց .	Լուիցուք .	Լուայց .	Լուիցուք .
Լուիցես .	Լուիջիք .	Լուիցիս .	Լուիջիք .
Լուիցէ .	Լուիցեն :	Լուիցի .	Լուիցին :

ՆԼԱՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լուր .	Լուարուք .	Լուիջիք .	Լուիջիք .
Մի Լսեր .	Մի Լսէք :	Մի Լսիր .	Մի Լսիք :

ՄՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լսիցեմ .	Լսիցեմք .	Լսիցիմ .	Լսիցիմք .
Լսիցես .	Լսիցէք .	Լսիցիս .	Լսիցիք .
Լսիցէ .	Լսիցեն :	Լսիցի .	Լսիցին :

Ան .	Դեբբ .	Լսել :	Ան .	Դեբբ .	Լսել :
ԱնՅ .	Դեբբ .	Լուեալ :	ԱնՅ .	Դեբբ .	Լուեալ :
ԱՊ .	Դեբբ .	Լսելոց :	ԱՊ .	Դեբբ .	Լսելոց :

127 . 'Ներգործական ճ'ԱՆՆԱԿԱՆ', արձատ
ճԱՆ . իշ ճանչիմ :

'Ներգործական

ՄԱՏՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Ճանաչեմ .	Ճանաչեմք .
Ճանաչես .	Ճանաչէք .
Ճանաչէ .	Ճանաչեն :

Լ'իշեալ անկարար

Ճանաչի .	Ճանաչեաք .
Ճանաչիր .	Ճանաչէիք .
Ճանաչիք .	Ճանաչէին :

Լնդեալ հասարեալ

Ճանեայ .	Ճանեարք .
Ճանեարք .	Ճանեայք .
Ճանեաւ .	Ճանեան :

Լպտանի

Ճանեայց .	Ճանիցուք .
Ճանիցես .	Ճանիջիք .
Ճանիցէ .	Ճանիցեն :

ՀԲԱՄԵՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ճանիր .	Ճաներուք .
Մի ճանաչեր .	Մի ճանաչէք :

ՍՏՈՐԱԴԵԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ճանաչիցեմ .	Ճանաչիցեմք .
Ճանաչիցես .	Ճանաչիցէք .
Ճանաչիցէ .	Ճանաչիցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Ճանաչել :
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Ճանուցեալ :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Ճանաչելոց :

Կրաւ որական

ՍԱՏՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Ճանաչիմ .	Ճանաչիմք .
Ճանաչիս .	Ճանաչիք .
Ճանաչի .	Ճանաչին :

Լնդեալ անհասար

Ճանաչի .	Ճանաչէարք .
Ճանաչիք .	Ճանաչիք .
Ճանաչիր .	Ճանաչիին :

Անդալ իսպանական

Ճանուցայ .	Ճանուցար .
Ճանուցար .	Ճանուցայք .
Ճանուցաւ .	Ճանուցան :

Ապարհի

Ճանուցայց .	Ճանուցուք .
Ճանուցիս .	Ճանուսջիք .
Ճանուցի .	Ճանուցին :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ճանուցիր .	Ճանուցարուք .
Մի ճանաչիր .	Մի ճանաչիք :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ճանաչիցիմ .	Ճանաչիցիմք .
Ճանաչիցիս .	Ճանաչիցիք .
Ճանաչիցի .	Ճանաչիցին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ .	Ճանաչել :
ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ .	Ճանուցեալ :
ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ .	Ճանաչելոց :

Ճանուցայ կրա . կատարեալը ճանուցանիմ բայէն առ
նուած է :

ԻՄ Ի ծորդութեան վրայ :

128 . Ներդործական և կրաւորական , ՈՒՆ
ՆԻՄ , արմատ՝ ՈՅՆ , ԿԱԼ . իչ բունիմ , իչ բունուիմ :

ՍՏՅՄԱՆԱԿԱՆ Ներիայ

Ունիմ .	Ունիմք .
Ունիս .	Ունիք .
Ունի .	Ունին :

Անյեւու անկարար

Ունէի .

Ունէար .

Ունէիր .

Ունէիք .

Ունէր .

Ունէին :

Անյեւու կարարեւու

կալայ .

կալար .

կալար .

կալայք .

կալաւ .

կալան :

Այտանի

կալայց .

կալցուք .

կալցիս .

կալքիք .

կալցի .

կալցին :

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

կալ, կա .

կալարուք .

Մի Ունիր .

Մի Ունիք :

ՍՏՈՐԱԴՒԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ունիցիմ .

Ունիցիմք .

Ունիցիս .

Ունիցիք .

Ունիցի .

Ունիցին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Ունել :

ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . կալեալ :

ԱՊԱԹՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Ունելոց :

Ատոր նման կը խոնարհին

Անունիմ, ակնկալայ, ակնկալ .

իւր յոսամ :

Ընդունիմ, ընկալայ, ընկալ .

իւր ընդունիմ :

ԱՍ Ի ճորդութեան վրայ :

129 . Աերդործական ՏԱՄ, արմատ՝ ՏՈՒ, ՏՈՒՐ . ինչպիսի :

Ներդարձական

Կրաւորական

ՍՐԱՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Տամ.	Տամբ.		
Տաս.	Տայ.բ.		չ-նի.
Տայ.	Տան :		

Այեալ անկար

Տայի.	Տայաբ.		
Տայիր.	Տայիբ.		չ-նի.
Տայր.	Տային :		

Այեալ արարեալ

Ետու.	Տուաբ.	Տուայ.	Տուաբ.
Ետուբ.	Ետուբ.	Տուար.	Տուայ.բ.
Ետ.	Ետուն :	Տուալ.	Տուան :

Արարի

Տայ.	Տայուբ.	Տուայց.	Տայուբ.
Տայես.	Տայիբ.	Տայիս.	Տայիբ.
Տայէ.	Տայեն :	Տայի.	Տային :

ՀՐԱՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տուբ.	Տուբ.		չ-նի.
Մի Տար.	Մի Տայ.բ :		

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տայցեմ.	Տայցեմբ.	Տայցիմ.	Տայցիմբ.
Տայցես.	Տայցեբ.	Տայցիս.	Տայցիբ.
Տայցէ.	Տայցեն :	Տայցի.	Տայցին :
Անո. Դեմբ.	Տալ :	Անո. Դեմբ.	չ-նի :
ԱնՅ. Դեմբ.	Տուեալ :	ԱնՅ. Դեմբ.	Տուեալ :
ԱՊ. Դեմբ.	Տալոց :	ԱՊ. Դեմբ.	Տալոց :

130. Չէղբ ԳՄ, արմատ՝ ԵԿ. Կ-Գամ:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐՆՅ

Գամ.

Գամք .

Գաս .

Գայք .

Գայ .

Գան :

Անյեալ անկարար

Գայի .

Գայարք .

Գայիր .

Գայիք .

Գայր .

Գային :

Անյեալ կարարեալ

Եկի .

Եկարք .

Եկիր .

Եկիք .

Եկն .

Եկին :

Աղարակի

Եկից .

Եկեսցուք .

Եկեսցես .

Եկեսցիք .

Եկեսցէ .

Եկեսցեն :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եկ .

Եկայք .

Մի Գար .

Մի Գայք :

ՍՏՈՐԱՒԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գայցեմ .

Գայցեմք .

Գայցես .

Գայցիք .

Գայցէ .

Գայցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Գալ :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Եկեալ :

ԱՊԱՌԻՒ ԴԵՐԲԱՅ . Գալոց :

131. Չէզոք Երթ-ԼՄ, արմատ՝ Երթ, ՉՈՔ.
 1/2 Երթամ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Երկայ

Երթամ,	Երթամք .
Երթաս .	Երթայք .
Երթայ .	Երթան :

ԼՆԵԿԱԼ անկապար

Երթայի .	Երթայարք .
Երթայիր .	Երթայիք .
Երթայր .	Երթային :

ԼՆԵԿԱԼ կապարեալ

Չորայ .	Չորաք .
Չորար .	Չորայք .
Չորալ .	Չորան :

ԼԿԱՊԻ

Երթայց .	Երթիցուք .
Երթիցես .	Երթիջիք .
Երթիցի .	Երթիցեն :

ՀՐԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երթ .	Երթայք .
Մի Երթար .	Մի Երթայք :

ՍՏՈՐՄԵՂԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երթայցեմ .	Երթայցեմք .
Երթայցես .	Երթայցէք .
Երթայցի .	Երթայցեն :

ԱՆՈՒՇ ԴԵՐԱՅ . Երթալ ,
 ԱՆՅԵՍԸ ԴԵՐԱՅ . Երթեալ :
 ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԱՅ . Երթալոց :

132. Մէկ երկու բայեր կան, որոնց մէկ բանի ժամանակները միայն կը բանին, անոր համար Պակասոր կ'ըսուին:

Պարտիմ. պարտիմն եմ. | Գողեւ. սեպել:

ՍԵՆՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿՈՅ

Պարտիմ.	Պարտիմք.	
Պարտիս.	Պարտիք.	չո-նի:
Պարտի.	Պարտին:	

Ընդեալ անկապար

Պարտէի.	Պարտէարք.	
Պարտէիր.	Պարտէիրք.	չո-նի:
Պարտէր.	Պարտէին:	

Ընդեալ կապարեալ

չո-նի.	չո-նի:
--------	--------

Ըպառնի

չո-նի:	—	Գողցուք.
	Գողցես.	Գողջիր.
	Գողցէ.	Գողցեն:

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

չո-նի.	Գող.	Գողէք.
	—	—

ՍՏՈՐԱԴԱՄԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Պարտիցիմ.	Պարտիցիմք.	
Պարտիցիս.	Պարտիցիք.	չո-նի:
Պարտիցի.	Պարտիցին:	
ԱՆՈ. ԴԵՐԲ.	Պարտել:	ԱՆՈ. ԴԵՐԲ. Գողեւ:

Պարտէ՛ճ կրաւորական մէջ կայ : որան ներդործական է Պարտէ՛ճ , նշանակութիւնն է ինչպէ՛նէ՛ճ , ամբողջ բայ է աս , և կը խոնարհի Սերէ՛ճ ինչպէ՛ս :

133 . Սէկ երկու ալ խիստ պակասաւ որ բայեր կան , որոնց մէկ քանի եզակի երրորդ զէմքերը միայն կը բանին . անոր համար շէմալը-րի կամ անդէ՛մ բայ կ'ըսուին , և գլխաւոր ասոնք են .

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Պիտի . պէտք է : Ցաւէ . յա- ինչույ : Մարթի . իտեւէ է :

Լ'նցեալ անկապար

Պիտեր . պէտք էր : Ցաւեր . յա- ինչուր : Մարթեր . իտեւէ եր :

Լ'նցեալ կապարեալ

Պիտեցաւ . պէտք էրաւ : Ցաւեաց . յա- երաւ :

Լ'պարանի

Պիտեցի . պէտք ըլլայ : Ցաւեցի իմ ցաւեցի . յա- ըլլայ :

ՀԻՄԱՆՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լ'նի .

ՍՏՈՐԱԳՆԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Պիտիցի . պէտք ըլլայ : Ցաւիցի . Մարթիցի . իտեւէ ըլլայ :
 իմ ցաւիցի . յա- ըլլայ :

134 . Չորս բայ կան , եւ՛մ , եղանիմ , Լի- նիմ , Գոմ , որոնք Լ'պիան բայ կ'ըսուին , և նըշանակութեամբ չէ՛զոք , ու խոնարհմանց մէջ ալ արտուղի և պակասաւ որ են . ինչպէ՛ս ,

Պակասաւ որ ԵՄ , արմատ՝ է . է՛մ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Եմ .

Եմք .

Ես .

Եք .

Է .

Էն .

Անցեալ անկապար

ԵՒ .	Եայք .
ԵԻՐ .	Եիք .
ԵՐ .	Եինն :

Անցեալ կապարեալ

չոնի .	չոնի :
--------	--------

Ապարանի

չոնի .	չոնի :
--------	--------

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ԵՐ .	Եք , Երուք :
------	--------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Իցեմ .	Իցեմք .
Իցես .	Իցէք .
Իցէ .	Իցենն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . ԵԼ :

ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . ԵՄԼ :

ԱՊԱՌԻՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . ԵԼՅ :

135 . Արտուղի ԵՂԱՆԻՄ , արմատ՝ ԵՂ .
 Կ'ըլամ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Եղանիմ .	Եղանիմք .
Եղանիս .	Եղանիք .
Եղանի .	Եղանինն :

Անցեալ անկապար

Եղանէի .	Եղանէայք .
Եղանէիր .	Եղանէիք .
Եղանէր .	Եղանէինն :

Անյեալ հապարեալ

Եղէ .	Եղաք .
Եղեր .	Եղէք .
Եղեւ .	Եղին :

Այառնի

Եղեց .	Եղեցաք .
Եղեցիս .	Եղեցիք .
Եղեցի .	Եղեցին :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եղեջեր .	Եղերուք .
Մի Եղանիր .	Մի Եղանիք :

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եղանիցիմ .	Եղանիցիմք .
Եղանիցիս .	Եղանիցիք .
Եղանիցի .	Եղանիցին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Եղանել :

ԱՆՅԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Եղեալ :

ԱՊԱՌՆԻ ԴԵՐԲԱՅ . Եղաներոց :

136 . Պահասաւոր ԼԻՆԻՄ . Կ'ըլա՛մ :

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԻՅ

Լինիմ .	Լինիմք .
Լինիս .	Լինիք .
Լինի .	Լինին :

Անյեալ հապար

Լինեի .	Լինեաք .
Լինեիր .	Լինեիք .
Լինեւ .	Լինեին :

Անյեալ հասարեալ

չ-նի .

չ-նի :

Այառնի

Լիցիմ .

Լիցուք .

Լիցիս .

Լիջէք .

Լիցի .

Լիցին :

ՀԲԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լէր .

Լէրուք .

Մի Լինիր .

Մի Լինիք :

ՍՏՈՐԱԴԱՄԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լինիցիմ .

Լինիցիմք .

Լինիցիս .

Լինիցիք .

Լինիցի .

Լինիցին :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . Լինել :

ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ . Լեալ :

ԱՊԱՌԻԴ ԴԵՐԲԱՅ . Լինելոց :

137 . Պակասաւոր ԳՈՄ , արմատ՝ ԳՈՅ .
համ , եմ :

ՍՏՄԱՆԱԿԱՆ Անրիւյ

Գոմ .

Գոմք .

Գոս .

Գոսք .

Գոյ .

Գոն :

Անյեալ հասարեալ

Գոյի .

Գոյաք .

Գոյիր .

Գոյիք .

Գոյր .

Գոյին :

Անյեալ հասարեալ

չ-նի .

չ-նի :

Ապառնի

չո-նի .

չո-նի :

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

չո-նի .

չո-նի :

ՍՏՈՐԱԳՆՍԵԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գուցեմ .

Գուցեմք .

Գուցես .

Գուցեք .

Գուցէ .

Գուցեն :

ԱՆՈՐԻՇ ԴԵՐԲԱՅ . ԳՊԼ :

138 . Լյախան բայերուն կարգը կը դրուի նաև ԻՅ բայը , որ կոչ ըսել է , և աւելի շուտ կը բանի Չիք , չի , ոչ գոյ ըսելու տեղ :

ԳԼՈՒԽ Ե .

ԴԵՐԲԱՅ

139 . Վերը (84) ըսինք թէ երեք Դերբայ կան , Լնորիչ , Լնցեալ , Լյառնի , որոնք դէմք չունին , և թէ իբրև անուն և թէ իբրև բայ կը գործածուին :

140 . Լնորիչ դերբայը իբրև գոյական Լնուն կը հարկի գեղ բառին հարկմանը պէս միայն եզակի . ինչպէս ,

Ա . Լծորդ .

Սիրեւ , սիրելոյ , սիրելով .

Տեսանեւ , տեսանելոյ , նեւով .

- Բ . Լծորդ . } Խօսել , խօսելոյ , խօսելով .
 Ուսանել , ուսանելոյ , նելով .
- Գ . Լծորդ . } Աղալ , աղալոյ , աղալով .
 Ստանալ , ստանալոյ , ստանալով .
- Դ . Լծորդ . } Ջենուլ , զենլոյ , զենլով .
 Ջգենուլ , զգենլոյ , զգենլով .

141 . Ընցեալ դերբայը իբրև ածական
 Ընուն կը հոլովի գէ . բառին հոլովմանը պէս
 Թէ եղակի և Թէ յոգնակի . ինչպէս ,

- Ա . Լծորդ . } Սիրեալ , սիրելոյ , սիրելով . Կամ
 Սիրեցեալ , սիրեցելոյ , եացն .
 Սիրեալք , սիրելոյ , սիրելովք .
- Տեսեալ , տեսելոյ , տեսելով .
 Տեսեալք , տեսելոյ , տեսելովք .
- Բ . Լծորդ . } Խօսեալ , խօսելոյ , խօսելով .
 Խօսեալք , խօսելոյ , խօսելովք .
- Ուսեալ , ուսելոյ , ուսելով .
 Ուսեալք , ուսելոյ , ուսելովք .
- Աղացեալ , աղացելոյ , ցելով .
 Աղացեալք , աղացելոյ , ցելովք .
- Ստացեալ , ստացելոյ , ցելով .
 Ստացեալք , ստացելոյ , ցելովք .
- Ջենեալ , զենելոյ , զենելով .
 Ջենեալք , զենելոյ , նելովք .
- Դ . Լծորդ . } Ջգեցեալ , զգեցելոյ , ցելով .
 Ջգեցեալք , զգեցելոյ , ցելովք .

Վինիմ էական բային անցեալ դերբայը նախդրիւ միայն կը հօլովի :

142. Ազատնի դերբայը չհօլովիր :

143. Գերբայները իբրև բայ կը գործածուին Վմ և Վինիմ էական բայերուն հետ . և անանկ ժամանակ մը կը ցուցնեն որ բայը լոկ իր վերջը փոխելով չիրնար այն ժամանակը ցուցնել :

144. Անորիչ դերբայը Վմ բային ներկայ անկատար և օտորադատական եզակի երրորդ գէմբերուն հետ կ'ըլլայ . ինչպէս , գրելէ , գրելէր , գրել իցէ , որ կը նշանակեն գրել կը վայլէ , գրել կը վայլեր , գրել վայլէ նէ , եպլմալը արբ , եպլմալը բար , եպլմալը ըսա :

145. Անցեալ դերբայն ալ Վմ բային ներկայ , անկատար և օտորադատական ժամանակներուն հետ մէկտեղ կը գործածուի : Աերկային հետ՝ եզած լմնցած բանը կը ցուցնէ , բայց բուն կատարեալին ցուցրցածէն աւելի ժամանակ անցած ըլլալն իմացնելով . ինչպէս , գրեալեմ , գրած էմ , եպլմըլըմ ըսելը շատոնց գրեր եմ ըսելու պէս է . ասոր կ'ըսուի Յարախաբար : Անկատարին հետ՝ կը ցուցնէ որ գործը լմնալէն ետքը այնքան ժամանակ անցեր է , որ այն միջոցին ուրիշ գործ մ'ալ եղեր լմնցեր է . ինչպէս , գրեալէի , գրած էի , եպլմըլըբըմ . ասոր կ'ըսուի Վերախաբար : Ստորադատականին հետ՝ գործոյն ըլլալը անսասոյգ կերպով մը կը ցուցնէ . ինչպէս , Գրեալ իցեմ ,

Գրեթեմէ, եւ զճըլլաւմ. որ թէպէտ անցած ա-
տեն կը ցուցնէ, բայց գործոյն եղած ըլլալը
տարակուսելի կը թողու. ասոր կ'ըսուի Սար-
բարաասական անցեալ ժամանակ :

Այս Յարակատար, Գերակատար և Ստու-
րադասական անցեալ ժամանակներուն մէկ
ամբողջ օրինակը զնենք հոս :

Յարակատար

Սիրեալ եմ.	սիրած եմ.	սեւեռեմ.
Սիրեալ ես.	սիրած ես.	սեւեռեմն.
Սիրեալ է.	սիրած է.	սեւեռեմք.
Սիրեալ եմք.	սիրած ենք.	սեւեռեմք.
Սիրեալ էք.	սիրած էք.	սեւեռեմքիդ.
Սիրեալ են.	սիրած են.	սեւեռեմքիդք.

Գերակատար

Սիրեալ էի.	սիրած էի.	սեւեռեմքիմ.
Սիրեալ էիր.	սիրած էիր.	սեւեռեմքին.
Սիրեալ էր.	սիրած էր.	սեւեռեմքի.
Սիրեալ էաք.	սիրած էինք.	սեւեռեմքիք.
Սիրեալ էիք.	սիրած էիք.	սեւեռեմքիդք.
Սիրեալ էին.	սիրած էին.	սեւեռեմքիդքք.

Սարբարասական անցեալ

Սիրեալ իցեմ.	սիրած եմնէ.	սեւեռեմքս.
Սիրեալ իցես.	սիրած եսնէ.	սեւեռեմքն.
Սիրեալ իցէ.	սիրած էնէ.	սեւեռեմք.
Սիրեալ իցեմք.	սիրած ենքնէ.	սեւեռեմքք.
Սիրեալ իցէք.	սիրած էքնէ.	սեւեռեմքիդք.
Սիրեալ իցեն.	սիրած եննէ.	սեւեռեմքիդքք.

146. Թէ միւս բոլոր լծորդութեանց վերայ խոնարհող, և թէ արասողի խոնարհում ունեցող բայերն այս օրինակին նման կրնան ունենալ յարակատար, գերակատար և ստորադասական անցեալ ժամանակներ, իրենց անցեալ գերբային հետ մէկտեղ Վճբային ներկայն, անկատարը և ստորադասականը գրուելով:

147. Ընցեալ գերբայը Վինիմ էական բային հետ գրուելով, թէ ներգործական և թէ կրաւորական նշանակութիւն կ'ունենայ. բայտ որում անցեալ գերբային ներգործականը ու կրաւորականը միենայն է. բայց աւելի կրաւորական բացի ոյժ կ'ունենայ. և այս ձևը կը գործածուի մանաւանդ յատուկ կրաւորական չունեցող ներգործական բայերուն համար:

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ Ներկայ

Սիրեալ լինիմ.	իւ սիրո-իմ.	սիրո-ած կ'ըլլամ.
Սիրեալ լինիս.	իւ սիրո-իս.	սիրո-ած կ'ըլլաս.
Սիրեալ լինի.	իւ սիրո-ի.	սիրո-ած կ'ըլլայ.
Սիրեալ լինիմք.	իւ սիրո-իմք.	սիրո-ած կ'ըլլանք.
Սիրեալ լինիք.	իւ սիրո-իք.	սիրո-ած կ'ըլլաք.
Սիրեալ լինին.	իւ սիրո-ին.	սիրո-ած կ'ըլլան:

Ընցեալ անկատար

Սիրեալ լինէի.	իւ սիրո-էի.	սիրո-ած կ'ըլլայի.
Սիրեալ լինէիր.	իւ սիրո-էիր.	սիրո-ած կ'ըլլայիր.
Սիրեալ լինէր.	իւ սիրո-էր.	սիրո-ած կ'ըլլար.
Սիրեալ լինէայք.	իւ սիրո-էիք.	սիրո-ած կ'ըլլայիք.
Սիրեալ լինէիք.	իւ սիրո-էիք.	սիրո-ած կ'ըլլայիք.
Սիրեալ լինէին.	իւ սիրո-էին.	սիրո-ած կ'ըլլային:

Լնցեալ Հասարեալ

Սիրեալ եղէ .	սիրո-եցայ .	սիրո-ած եղայ .
Սիրեալ եղեր .	սիրո-եցար .	սիրո-ած եղար .
Սիրեալ եղև .	սիրո-եցաւ .	սիրո-ած եղաւ .
Սիրեալ եղաք .	սիրո-եցանք .	սիրո-ած եղանք .
Սիրեալ եղէք .	սիրո-եցաք .	սիրո-ած եղաք .
Սիրեալ եղին .	սիրո-եցան .	սիրո-ած եղան :

Լնացանի

Սիրեալ եղէց . (պիսի) սիրո-իմ .	սիրո-ած ըլլամ .
Սիրեալ եղեցիս .	սիրո-իս . սիրո-ած ըլլաս .
Սիրեալ եղեցի .	սիրո-ի . սիրո-ած ըլլայ .
Սիրեալ եղեցուք .	սիրո-ինք . սիրո-ած ըլլանք .
Սիրեալ եղեցէք .	սիրո-իք . սիրո-ած ըլլաք .
Սիրեալ եղեցին .	սիրո-ին . սիրո-ած ըլլան :

Կամ

Սիրեալ լցիմ .	Սիրեալ լցուք .
Սիրեալ լցիս .	Սիրեալ լցէք .
Սիրեալ լցի .	Սիրեալ լցին :

ՀՐԱՄԱՅՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սիրեալ լեր .	սիրո-է .	սիրո-ած եղեր .
Մի Սիրեալ լինիր .	Մի սիրո-իր .	սիրո-ած մ'ըլլար .
Սիրեալ լերուք .	սիրո-եցէք .	սիրո-ած եղէք .
Մի Սիրեալ լինիք .	Մի սիրո-իք .	սիրո-ած մ'ըլլաք :

ՍՏՈՐԱԲԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Սիրեալ լնիցիմ . (լի որ) սիրո-իմ .	սիրո-ած ըլլամ .
Սիրեալ լնիցիս .	սիրո-իս . սիրո-ած ըլլաս .
Սիրեալ լնիցի .	սիրո-ի . սիրո-ած ըլլայ .
Սիրեալ լնիցիք .	սիրո-ինք . սիրո-ած ըլլանք .

Սիրեալ լինիցիք . սիրո-ւի . սիրո-ած ըլլա՞ք .
 Սիրեալ լինիցին . սիրո-ւին . սիրո-ած ըլլա՞ն :
 ԱՆՈ . ԴԵՐԲ . Սիրեալ լինել . սիրո-ւիլ . սիրո-ած
 ըլլա՞լ :
 ԱՆՅ . ԴԵՐԲ . Սիրեալ լեալ կամ եղեալ . սիրո-ած ,
 սիրո-ած եղած =
 ԱՊ . ԴԵՐԲ . Սիրեալ լինելոց . սիրո-ելլո- . սիր-
 ո-ած ըլլալո- :

148. Թէ միւս բոլոր լծորդու թեանց վը-
 րաց խոնարհող , և թէ արտուղի խոնարհում
 ունեցող ներգործական բայերը այս օրինակին
 նման կրնան կրաւորական ունենալ , իրենց
 անցեալ գերբային հետ մէկտեղ Վինիմ բայն
 ամբողջ խոնարհելով :

149. Մտառնի գերբայն ալ Նմ բային
 ներկայ , անկատար և ստորագասական ժա-
 մանակներուն հետ մէկտեղ կը գործածուի ,
 և ապառնի նշանակութիւն կուտայ , բայց
 մէկ տողութիւն մ'աւելցնելով . ինչպէս ,
 Պալոց է կ'ըսուի անոր համար , որուն գալը
 ատոյգ գիտենք , և այս է աշխարհաբառին մէջ
 պիտի գայ և տաճկերէն կելէճէ պիբ ըսուածը :
 Եկեսցէ ըսելը՝ որ բուն ապառնի է , այս ըս-
 տու գութիւնը չցուցնէր . գալու ըլլալը ըս-
 տոյգ չգիտցած մարդերնուս համար ալ կրնանք
 ըսել՝ Եկեսցէ , և աս ալ աշխարհաբառին մէջ
 կո-գայ , գայ , և տաճկերէն կելիբ ըսուածին պէս ,
 նշանակութիւն ունի :

150. Մտառնի գերբայը Նմ բայով խո-
 նարհուած ամբողջ օրինակ մը դնենք հոս , որ

Թէ՛ ներգործականն և թէ՛ կրաւորականն նշաւ
նահու թիւնն ու նի՛, բայտ որում Վսպառնի գեր-
բայր ներգործականն և կրաւորականն մէկ է :

Մերեւոյ եմ. այիպի սիրեմ, այիպի սիրո-իմ, կամ սիրե-
լում եմ, սիրո-եւլում եմ .

Մերեւոյ ես . այիպի սիրես . այիպի սիրո-իս .

Մերեւոյ է . այիպի սիրել . այիպի սիրո-ի .

Մերեւոյ էմք . այիպի սիրենք . այիպի սիրո-ինք .

Մերեւոյ էք . այիպի սիրեք . այիպի սիրո-իք .

Մերեւոյ են . այիպի սիրեն . այիպի սիրո-ին :

Մերեւոյ էի . այիպի սիրելի . այիպի սիրո-ելի .

Մերեւոյ էիր . այիպի սիրելիր . այիպի սիրո-ելիր .

Մերեւոյ էր . այիպի սիրելր . այիպի սիրո-ելր .

Մերեւոյ էաք . այիպի սիրելնք . այիպի սիրո-ելնք .

Մերեւոյ էիք . այիպի սիրելիք . այիպի սիրո-ելիք .

Մերեւոյ էին . այիպի սիրելին . այիպի սիրո-ելին :

Մերեւոյ իցեմ . (Ըէ որ) այիպի սիրեմ . այիպի սիրո-իմ .

Մերեւոյ իցես . այիպի սիրես . այիպի սիրո-իս .

Մերեւոյ իցել . այիպի սիրել . այիպի սիրո-ի .

Մերեւոյ իցեմք . այիպի սիրենք . այիպի սիրո-ինք .

Մերեւոյ իցեք . այիպի սիրեք . այիպի սիրո-իք .

Մերեւոյ իցեն . այիպի սիրեն . այիպի սիրո-ին :

151 . Թէ՛ միւս բոլոր լծորդու թեանց վը-
րաց խոնարհող և թէ՛ արաուզի խոնարհում
ու նեցող բայերը այս օրինակին նման կրնան
բլբալ . Վսպառնի գերբայր Վմ բային հետ մէկ
տեղ խոնարհելով :

152 . Հոս գիտնալ արժան է որ , գեր-
բայնէրը եական բայերով գործածուած առին :

կրնան էական բայէն ետքն ալ գրուել այսպէս,
 Ե՛ սիրեւԼ. Ե՛մ սիրեւԼ. Լինի՛մ սիրեալ.
 Ե՛մ սիրեւոյ, և այլն :

Գ Լ Ո Ւ Ի Թ Գ .

Մ Ա Կ Բ Ը Յ

153. Մակբայ կ'ըսուին այն բառերը, որ
 բայերու վրայ գրուելով՝ անոնց գործողու-
 թեան որարագայները այսինքն կերպը, տեղը,
 սատկեր և այլն կը ցուցնեն : Հատ գործածա-
 կան մակբայներն իրենց նշանակութեամբը
 հոս դնենք :

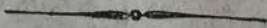
Աստ, } հոս :
 Այսբ, }
 Այսբ, հոս :
 Անդ, }
 Անդբ, } հոս :
 Անդանօր, }
 Աստի, ասիից :
 Այստի, ասիից :
 Անտի, անիից :
 Ռաստի, ասիից :
 Արասբ, գորս :
 Արասբուստ, գրեւն :
 Ի ներքս, ներս :
 Ի ներքուստ, ներսն :
 Սօս, }
 Սերձ, } Տօս :
 Հեռ-ի, հեռու :
 Ի վեր, ներ :
 Հերուն, անցած աստի :

Գիշերայն, գիշերանց :
 Այգուն, աստօտանց :
 Վաղ, շոտով :
 Իսկոյն, մէջէն է մէջ :
 Վաղվաղակի, շոտով :
 Նախ, աստ :
 Ապա, ետք :
 Չարաչար, խիստ գեշ :
 Չուր, }
 Վայրապար, } պարտադիր :
 Չիարդ, ինչպէս :
 Չի, }
 Ընդէր, } ինչպէս :
 Ահա, }
 Ահաւասիկ, } իշար :
 Ահաւագիկ, }
 Ահաւանիկ, }
 Թերեւս, անշիտ :
 Այն, այն :

Յայնժամ, ան արէն :
 Ստեպ, սբ սբ :
 Յաճախ, շար, շարունակ :
 Սահաւ, տի :
 Տոյժ, } շար :
 Կարի, }
 Ի վերուստ, շերէն :
 Բարւոյր, աշէն :
 Չ, } լե, էօգ :
 Մի, }
 Մինչ, }
 Մինչդեռ, } երբ :
 Յորժամ, }
 Երբե, }
 Ո՛ւր, ո՛ւր :
 Անդրէն, նորէն :
 Այժմ, հիմա :
 Յետոյ, ետք :
 Այսօր, այսօր :
 Վաղեւ, վաղը :
 Կանուխ, կանուխէն :
 Անագան, ուշ :
 Երէկ, երէն :
 Եւսանդ, առջի օրը :

Մերթ, մեյճ :
 Երբեմն, արեւոյ, արեւն ճը :
 Մանաւանդ, հալելու :
 Այսչափ, այսչափ :
 Այդչափ, այդչափ :
 Այնչափ, այնչափ :
 Այսքան, այսքան :
 Միանգամ, անգամ ճը :
 Միւսանգամ, ուրիշ անգամ :
 Գարձեալ, }
 Վերստին, } նորէն :
 Կրկին, }
 Միայն, }
 Եւեթ, } սալի :
 Արդեօր, }
 Միթէ, } աճապար :
 Ազարէն, ի հարկէ :
 Չե, }
 Չեւս, } դեռ չեղած :
 Աճէն, }
 Աճէն ամէն, } երբ :
 Միշտ, }
 Հանապաղ, }
 Ընդ վոյթ, շարունակ :

154. Աճականներն ալ եզակի, և երբեմն
 յոգնակի « ուլ, և ի՞նչ, ինչ, թի բառերով կը
 դրուին բայի վրայ և մակբայ կ'ըլլան. ինչպէս,
 Կոր (շինեաց), նոր (շինեց) =
 Մեծամեծա (վերալ), թե՛ թե՛ (խորխորալ) =
 Գեղեցիկ ի՞նչ (պատմել), աղւոր ճը (պատմել) =
 Սահաւ ինչ (ծառայել), տիչճը (ծառայել) =
 Փոքր թի (ննջել), տիչճը (շնանալ) =

ԳՒՆՈՒԽ Է.

Շ Ա Գ Կ Ա Գ

155. Շ աղկապ կ'ըսուին այն բառերը, որ բառ բառի և խօսք խօսքի հետ կը կապեն:

156. Գլխաւոր շաղկապները հետևեալներն են, և. ևս. ղէ. ելէ. թէ. կամ. իսկ. Բայց. այլ. սակայն. թեպէք. քանչէ. քան. արդ. սպաս. որ. թի. սպաս. որ. թի. գոնեայ. գեթ, և այլն:

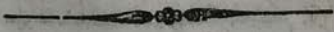
ԳՒՆՈՒԽ Ը.

Չ Ա Յ Ն Ա Ր Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

157. Չայնարկու թիւն կ'ըսուին այն տեսակ բառերը կամ ձայները, որոնք կիբք մը կը յայտնեն, երկիւղ, զարմանք, բարկու թիւն, զզուանք, ցաւ, արհամարհու թիւն, և այլն:

158. Գլխաւոր ձայնարկու թիւնները հետևեալներն են,

Ո՛հ. ո՛. ո՛ւ. ո՛ն. Վա՛հ. աղէ՛. Բա՛բէ. Եղ՛-ի. Կո՛ստ. Վա՛շ. Իցի՛. ա-ա՛ղ. ա՛յ, և այլն:

ՀԱՄԵԶԸՅՆ ՈՐԻՒՆ

159 . Ընալին մասին մէջ խօսքի մասերը կազմող ութ տեսակ բառերուն բնութեան վրայ խօսեցանք . հիմա պիտի խօսինք թէ բառերը ինչ պաշտօն կը կատարեն խօսքի մէջ . և այն պաշտօնները կատարելու համար ինչ պէս կը համաձայնին իրարու հետ :

160 . Բառերը խօսքի մէջ հետեւեալ պաշտօններն ունին .

- 1 . Տէր բայի և Բայ .
- 2 . Խնդիր և Խնդրառու .
- 3 . Յատկացուցիչ և Յատկացեալ .
- 4 . Բացայայտիչ և Բացայայտեալ .
- 5 . Ըծական և Գոյական .
- 6 . Յարաբերական և Յարաբերեալ :

161 . Հետեաբար այս Երկրորդ մասին մէջ բառերուն այս պաշտօններուն վրայ կարգաւ պիտի խօսինք նախ , յետոյ մասնաւոր գիտելիքներ պիտի աւանդենք Ղեմարտ Ծօրի , Իերեայի , Սահեայի , Եղիպի վրայ :

ՏԷՐ ԲԱՅԻ ԵՒ ԲԱՅ

162. Վերը (77) լսինք որ բայը ընել, ըստ-ել, ըստ կը ցուցնէ : Արդ ընել մը ընող մը պիտի ունենայ, ըստ-ելմը՝ ըստողմը, ըստ լալմը՝ ըստողմը : Այս ընողն, ըստողն, ըստն կ'ըստուին Տէր Բայի, կամ բային գործողութեան տէրը :

163. Տէր բային ոչ կամ ինչ Բան եղակի՝ որոնք կամ ինչ Բաներ յազնակի հարցմանց կը պատասխանէ. ինչպէս, հայրս եկաւ, առաքինութիւնը պատկուեցաւ, զինուորները մեռան, ցաւերը աւելցան, ըսեմ'նէ, ոչ եկաւ, — հայրս. ինչ Բան պատկուեցաւ, — առաքինութիւնը. որոնք մեռան, — զինուորները. ինչ Բաներ աւելցան, ցաւերը. հայրս Տէր բայի է եկաբային, առաքինութիւնը Տէր բայի է պատկուեցաբային, զինուորները Տէր բայի է մեռանբային, ցաւերը Տէր բայի է աւելցանբային :

164. Տէր բային ուղղական հօլով կը դըրուի, ու բայն ալ թող ու բեժող անոր համաձայն. ինչպէս,

Ես սիրեցի, ես սիրեցի. Սեք սիրեցար, Տե՛ն սիրեցինք. Դու ասացեր. Դո՛ն ըսիր, Դուք ասացէք. Դո՛ւ ըսիր. Ես գործեաց, ան գործեց. Եսքա գործեցին. անոնք գործեցին :

Ո՛ր սիրեց, — Ես. Տէր բայի սե՛նտ բայն : Ես Ա. գե՛մք ըստուին բայն ալ սե՛նտ եղակի Ա. գե՛մք զըստած է :

Որո՞նք սիրելիսն . — Սէք . Տէր բայի սիրելոյն բային : Սէք յոգնակի Ա . դէմք ըլլալուն բայն ալ սիրելոյն յոգնակի Ա . դէմք դրուած է :

Ո՞ւրաւ . — Դու . Տէր բայի ասացել բային : Դու եղակի Բ . դէմք ըլլալուն բայն ալ ասացել եղակի Բ . դէմք դրուած է :

Որո՞նք բոսն . — Դուք . Տէր բայի ասացէք բային : Դուք յոգնակի Բ . դէմք ըլլալուն բայն ալ ասացէք յոգնակի Բ . դէմք դրուած է :

Ո՞ւր զործելոյ . — Նա . Տէր բայի գործելոյ բային : Նա եղակի Գ . դէմք ըլլալուն բայն ալ գործելոյ եղակի Գ . դէմք դրուած է :

Որո՞նք գործելիսն . — Նոքա . Տէր բայի գործելոյն բային : Նոքա յոգնակի Գ . դէմք ըլլալուն բայն ալ գործելոյն յոգնակի Գ . դէմք դրուած է :

Վերի օրինակներուն մէջ կը տեսնենք որ Տէր բայիները միայն Դերանուն էին : Տէր բայի կ'ըլլան նաև Լնունը , Դերբայը , մինչև անգամ Սակբայը , Շաղկապը , Նախադրուածիւնն իր խնդրովը , հոլոված բառ , և դիմաւոր բայ . սակայն ասոնք խիստ քիչ կը գործածուին . ընդհանրապէս Լնունները , Դերանունները ու Դերբայները Տէր բայի կ'ըլլան :

165 . Ըռաջին ու երկրորդ դէմքով Տէր բայիներն Լս , Սէք . Դու , Դուք դերանուններն են . Լնուններն ու Դերբայները դէմք չունին , և անոր համար ամէնքն ալ երրորդ դէմքով կը բանին , և իրենց բայը երրորդ դէմքով կը դրուի . ինչպէս ,

Աստուած ստեղծ .

Հովիւն արածեն .

Անասունս սատակեցան .

Ջէնեալն գտաւ .

Մեռեալ յարիցեն .

Աստուած ստեղծելոյ :

Հովիւները կ'արածեն :

անասունները սատակեցան :

Տիրոն արածելու գտաւ :

Մեռելները պիտի յարուցեն :

166. Ըժակիան անուհները և մարգու ա-
նուհները՝ որ երրորդ գէմք են, կրնան առա-
ջին և երկրորդ գէմք ունենալ: Առաջին գէմք
ցուցնելու համար — գիմորոշ յօդը կ'առնեն.
ինչպէս,

Նուաստու ասացի. — Ես նոսաստս ըսի :

Տէրս արարի. — Ես փերս ըրի :

Երկրորդ գէմք ցուցնելու համար զ գի-
մորոշ յօդը կ'առնեն. ինչպէս,

Անմահդ մեռար. — Դոս անմահդ մեռար :

Այս և զ գիմորոշներուն զբուժեան վրայ զիմորոշ յօդերուն
գիտնն մէջ պիտի խօսինք :

167. Երբ երկու կամ աւելի բառեր
տէր բայի ըլլան, բայը յոգնակի կը դրուի, թէև
տէր բային կազմող բառերը ելակի ըլլան. ինչ-
պէս,

Պեպրոս և Յովհաննէս ելին. — Պեպրոս ու Յովհան-
նէս ելան, չըլլար ելա- :

Նոյ և որդիքն մտին. — Նոյ ու զաւիղները մտան,
չըլլար մտա- :

168. Որոշեալ թուականները թէն զատ
թէ գոյականով և թէ առանց գոյականի, ե-
լակի ալ դրուին նէ, իրենց բայը յոգնակի պիտի
դրուի, որովհետև նշանակութիւննին յօգնա-
կի է. ինչպէս,

Պատահեցան փասն այր. — փասը մարդ պատահե-
ցան, չըլլար պատահեցա- :

Հինգն եկին. — հինգն եկան, չըլլար եկա- :

169. Երբ ասանկ երկու կամ աւելի բա-
ռեր տէր բայի ըլլան, և անոնց մէջն ալ Ա.

Բ. Գ. զէմք ունեցողներ զտնուին, բայր վերի կանտնին համեմատ յոգնակի, և նախապատիւ զէմք ունեցող տէր բային զէմքովը կը դրուի: (Ա. զէմքը Բ. զէմքէն, Բ. զէմքը Գ. զէմքէն նախապատիւ է). ինչպէս,

Ես և դու և բազմու թիւնդ աշակերտեսցո՞ւք .

— Ես ու դուն ու բազմութիւնդ աշակերտինք :

Հոս Ես Ա. զէմք՝ Դոս Բ. զէմք՝ բազմութիւնդ Գ. զէմք տէր բայի են աշակերտեսցո՞ւք բային: Տէր բայներուն մէջ Ես նախապատիւ զէմքով է. բայն ալ անոր զէմքով, այսինքն Ա. զէմքով դրուեր է, և յոգնակի, ըստ որում երեք հատ տէր բայի ունի:

Դոս և որդիքդ պատուեսցինք . — Դոս ու զաւանդներդ պատուեսք :

Հոս Դոս Բ. զէմք՝ որդիքդ Գ. զէմք տէր բայի են պատուեսցինք բային: Դոս տէր բային որդիքդ տէր բային նախապատիւ է, անոր համար պատուեսցինք բայն ալ Դոս ին զէմքով այսինքն երկրորդ զէմքով դրուեր է:

170. Վերը ըսինք թէ տէր բային ուղղական հորով կը դրուի ամէն բայի վրայ. բայց անորիչ և անցեալ դերբայներուն վրայ սեռական հան հորով կը դրուի տէր բային. ինչպէս,

Տեսեալ Յիսուսի . — Յիսուսս փեսելով:

Հոս Յիսուսի տէր բայի է փեսելու անցեալ դերբային: Անցեալ դերբայը իբրև բայ դործածուի նէ, անորիչ դերբայի դործիականի ոյժ կ'ունենայ:

Ի ժողովել Պասղուսի . — Պասղուսին ժողովելու ասփելը:

Հոս Պասղուսի տէր բայի է Ի ժողովել անորիչ դերբային, որ հոված ըլլալով ասփելը նշանակուածիւն կը ցուցնէ:

Լուեալ յեր . — Դոսս լսելով:

Ձեռ տէր բայի է լուեալ անցեալ դերբային:

Ի մտանել նորա . — անոր մտնելու ասփելը:

Նորա տէր բայի է Ի մտնել անորիչ դերբային:

171. Մնորիչ գերբային, մանաւանդ ուղեզականին տէր բային եթէ գերանուէն ըլլայ, արական կը դրուի. ինչպէս,

Ի կալ նմա յաղօթս. — անոր աղօթչի իննալուս ասենը Դժա տէր բայի է ի նուէն:

Ոչ կամիմք թագաւորել Դժա. — ասոր թագաւորել ըլլէնք ուղեւ, կամ չէնք ուղեւ որ աս թագաւորել Դժա տէր բայի է թագաւորելին:

Երթալ անցանել ինչ յաշխարհ իմ. — երթամ անցիմ իմ երկիրս:

Ինչ տէր բայի է երթալ անցանելին:

172. Մնցեալ գերբայը Ա՛ճ էական բային հետ Յարակապար Գերակապար և Սարարասական անդեալ ժամանակները կը շինէ ըսինք Գերբայներուն մէջ (145): Այս ժամանակներուն եզակի երրորդ գէմքերը ամէն գէմքի տեղ կը բանին եզակի և յոգնակի, երբ քովերնին սեռական հոլովով իմ, Իո, Նորա, Սեր, Չեր, Նոցա գերանունները տէր բայի առնեն. ինչպէս,

Յարակապար ժամանակին եզակի երրորդ գէմքը ամէն գէմքի տեղ,

Սիրեալ է իմ, Ա. Դէճ Ել.

Սիրեալ է քո, Բ. Դէճ Ել.

Սիրեալ է նորա, Գ. Դէճ Ել.

Սիրեալ է մեր, Ա. Դէճ Յ՛Գ.

Սիրեալ է ձեր, Բ. Դէճ Յ՛Գ.

Սիրեալ է նոցա, Գ. Դէճ Յ՛Գ.

Ինչպէս օրինակներուն մէջ կը տեսնուի. Սերեալ է միշտ ելալի երրորդ գէմք մնացած է. բայց ի՞նչ գերանուէր Ա. Դէճ ելալին շինած է, ինչ Բ. Դէճ ելալին, նորան Գ. Դէճ ելալին.

նոյնպէս ալ թերև Ա. Դէճ յոգնակին՝ Յեր Բ. Գէճ յոգնակին՝ նոյն Գ. Դէճ յոգնակին. ամանկ որ ըստւած է

Սիրեալ է իմ,	Գոխանակ ըստեւր	Սիրեալ եմ ես.
Սիրեալ է քո,	"	Սիրեալ ես դու.
Սիրեալ է նորա,	"	Սիրեալ է նա.
Սիրեալ է մեր,	"	Սիրեալ եմք մեք.
Սիրեալ է ձեր,	"	Սիրեալ էք դուք.
Սիրեալ է նոցա.	"	Սիրեալ են նոքա:

Ասանկ ալ Գերախափար ժամանակին եզակի երրորդ գէմքը ամէն գէմքի տեղ կը գործածուի. ինչպէս,

Սիրեալ էր իմ,	Ա. Դէճ Ել.
Սիրեալ էր քո.	Բ. Դէճ Ել.
Սիրեալ էր նորա,	Գ. Դէճ Ել.
Սիրեալ էր մեր,	Ա. Դէճ Յոգ.
Սիրեալ էր ձեր,	Բ. Դէճ Յոգ.
Սիրեալ էր նոցա,	Գ. Դէճ Յոգ.

Ասանկ ալ Սարաբասական անցեալ ժամանակին եզակի երրորդ գէմքը ամէն գէմքի տեղ կը գործածուի. ինչպէս,

Սիրեալ իցէ իմ,	Ա. Դէճ Ել.
Սիրեալ իցէ քո,	Բ. Դէճ Ել.
Սիրեալ իցէ նորա,	Գ. Դէճ Ել.
Սիրեալ իցէ մեր,	Ա. Դէճ Յոգ.
Սիրեալ իցէ ձեր,	Բ. Դէճ Յոգ.
Սիրեալ իցէ նոցա,	Գ. Դէճ Յոգ.

173. Վերի օրինակներուն մէջ կը տեսնուի որ առաջ անցեալ Դերբայը, ետքը Էական Բայը և ետքը Դերանուն պէր Բային գրուած են. այս կարգը կրնայ փոփոխիլ սովորաբար. այսպէս,

Սիրեալ է իճ .

է իճ Սիրեալ .

իճ է Սիրեալ .

իճ Սիրեալ է :

Չ կամ ոչ մտերայ գնեւ պէտք ըլլայ . սովորաբար էական բայը անցեալ դերբայէն առաջ կը գրուի . ինչպէս ,

չէ Սիրեալ իմ .

իմ չէ Սիրեալ .

չէ իմ Սիրեալ .

Եւ չըսուիր Սիրեալ չէ իմ , Սիրեալ իմ չէ : 174 . Ըսածին և երկրորդ գէմքի բայերուն տէր բային , Ն՞ , Սէ՞ , Դ՞ , Դ՞ , սովորաբար յայտնի չեն դրուիր . ուստի կ'ըսուի կամիմք տեսանել . փոխանակ ըսելու , Սէ՞ կամիմք տեսանել :

Խորհեցար գնալ . փոխանակ ըսելու , Դ՞ խորհեցար գնալ :

Իայց երրորդ գէմքի բայերուն դերանուն տէր բայները , Ն՞ , Նո՞ , ինչն , ինչեանս , անատեն յայտնի չեն դրուիր , երբ նախընթաց բային տէր բային ցուցնեն . ինչպէս ,

Չաքէսս խնդրէր տեսանել , և ոչ կարէր . — Չաքէսս կ'ոչէր պեսնել , ու չէր կրնար :

Հոս կոչէր բային տէր բային զորս թեամբ նա է , որ չէ դրուած : ըստ որում միեւնոյն Չաքէսսին համար է խօսքը . ուրիշ և չկրցող Չաքէսսն է : Ուստի աւելորդ է ըսելու , Չաքէսս խնդրէր տեսանել , և ոչ կարէր նա :

175 . Վերը (164) ըսուեցաւ թէ տէր բային թուով կը համաձայնի իր բային այսին .

քրն յոգնակի բային տէր բային յոգնակի
 ուղղական կ'ըլլայ : Բայց յոգնակի ուղ-
 զական անունները երբեմն յոգնականացուցիչ
 * ին տեղ * գիրն առնելով տէր բայի կ'ըլլան ,
 և դարձեալ համաձայն կը համարուին . ինչպէս ,
 Արտասուս բազում հեղան . — շաք արցոնս
 Բախո-եցան :

Ինձ արտասուս գան ընդ մոլորութիւնդ . —
 մոլորութեանդ վրայ լալ կո-գայ :

Երիս խորհուրդս զարմանալիս գործեցան . —
 Երեք շարժանալի խորհո-րդներ գործ-եցան :

Բայն ալ եզակի կրնայ դրուիլ . ինչպէս ,
 Տուեալէ . . . այլում շնորհս բժշկութեանց .
 — որիչն արոած է Բժշկո-վեան շնորհս :

Երիս խորհուրդս սոսկալիս ի բեզ տեսանի .
 — Երեք սոկալի խորհո-րդներ քո վրայ իլ փեսնուին :

Ոչ էր ընդ նոսա Աստուածս օտարութիս . —
 անոնց կեպ օգար աստուածներ չկային :

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

ԽՆԴԻՐ ԵՒ ԽՆԴԻՐԱՌՈՒ

176 . Խնդիր կ'ըսուին այն բառերը , որ
 Խնդրառուին նշանակութիւնը կ'որոշեն կամ
 կ'ամբողջացնեն :

Ինչպէս , երբ ըսենք Աստուած սպեղծ , ասի-
 կա ամբողջ խօսք մը չկազմեր , վասն զի կ'իմա-

նանք որ Մատուած ստեղծեր է, ստեղծողն Մատուած է, բայց չենք իմանար թէ ինչ բան ստեղծեր է. ուստի հարկ է որ բովը ուրիշ բառ մը գնենք, օրինակի համար. Մատուած ստեղծ զարարածս, և կը հասկնանք որ Մատուած ստեղծեր է արարածները. կ'ըլլայ խօսք մը. ահա զարարածս բառը ստեղծ բային նշանակուած թիւնը ամբողջացուց, և անոր խնդիրն եղաւ. Իսկ թէ որ ուղենք իմանալ թէ Մատուած արարածները ուսկի՞ ստեղծեր է, վերի խօսքին քով ուրիշ բառ մ'ալ կը գնենք. օրինակի համար, Մատուած ստեղծ զարարածս յոչնչ, և կը հասկնանք որ Մատուած արարածները ոչնչ ստեղծեր է. կ'ըլլայ ամբողջ խօսք մը. վասն զի ստեղծելու գործողութեանը՝ ստեղծողը ցուցուած է, որ է Մատուած. ստեղծուածներն ալ ցուցուած են, որ են արարածները. և ուսկի ստեղծելը ցուցուած է, որ է ոչնչ բառը:

Մա զարարածս և յոչնչ բառերը խնդիր կ'ըսուին ստեղծ խնդրառուին:

Խնդիրը երկու կերպ կ'ըլլայ, Սեռի խնդիր և Բնութեան խնդիր:

1. ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

177. Ներգործական բայերը հայցական հորով խնդիր կ'ունենան, որն որ գործողութիւնը կրողն է, և կ'ըսուի Սեռի խնդիր, և զով կամ ի՞նչ բանը հարցման կը պատասխանէ, գործօրինակ, Սիրե՞մ ներգործական բայ է, և հարկ

է որ քովը դրուի հայցական հորովով այն բանը որ կը սիրուի, սիրոյ գործողութիւնը կը կրէ . ինչպէս .

Սիրեցի զԱստուած . սիրեցի շէշ . սիրեցի զնա .
 զԱստուած , զշէշ , զնա հայցական սեռի խնդիր են սիրեցի բաներուն . վասն զի ես եմ որ կը սիրեմ , և անոնք կը սիրուին :

Ձո՛վ սիրեցի , — զԱստուած , հայցական սեռի խնդիր է .

Ձո՛վ սիրեցի , — զշէշ , հայցական սեռի խնդիր է .

Ձո՛վ սիրեցի , — զնա , հայցական սեռի խնդիր է :

Անդգամն անգոսնէ զխրատ . — անդգամը կ'անգոսնէ
 խրատը :

Ո՛վ կ'անգոսնէ , — Անդգամն , տէր բայի է անգոսնէ բային . ի՞նչ բանը կ'անգոսնէ , — զխրատ , հայցական սեռի խնդիր է անգոսնէ ներգործական բային :

Յովհաննէս մկրտեաց զՅիսուս . — Յովհաննէս
 Պրոֆէթ Յիսուսը :

Ո՛վ մկրտեց , — Յովհաննէս , տէր բայի է Պրոֆէթ բային . զո՛վ մկրտեց , — զՅիսուս , հայցական սեռի խնդիր է Պրոֆէթ ներգործական բային :

Առնու զհացն . — հացը կ'առնէ :

Ո՛վ կ'առնէ , — նա . զորութեամբ տէր բայի առնու բային . ի՞նչ բանը կ'առնէ , — զհացն , սեռի խնդիր է առնու ներգործական բային :

178 . Երբ սեռի խնդիրը անորոշ բան մ'է , շնախդիրը չգրուիր , և Անդիշ կամ Անախդիր հայցական կ'ըսուի . ինչպէս ,

Որթ խաղող բերէ . — որթը խաղող չը բերէ :

Ո՛վ խաղող բերէ , — որթը , տէր բայի բերէ ին :

Որթը ի՞նչ բան բերէ , — խաղող , սեռի խնդիր է բերէ ին , բայց անախդիր հայցական սեռի խնդիր է . ինչու որ անորիշ բան մ'է , չը յայտնեց թէ այս կամ այն խաղողէն կը բերէ . այլ խաղող չը բերէ :

Յատուկ անունները , գերանունները և

անորոշ թուական ամսականները և ասոնց հետեղող գոյականները, և դիմորոշ յող ու յատկացուցիչ ունեցող բառերը աննախդիր հայցական չեն ըլլար: ջրսուիր տեսի Սարիս, նա, ոհն, այր ոհն, այրն, հայր իմ. հասլա պիտի ըսուի տեսի Ղարկոս, Ղնա, Ղոմն, Ղայր ոմն, Ղայրն, Ղհայր իմ:

179. Յողնակի աննախդիր կամ անորիչ հայցական անուանները երբեմն ուղղականի կերպով * ով կը դբուին. ինչպէս,

Օրհնութիւն և փառ* տային. — փոխանակ ըսելու, օրհնութիւն և փառ* տային. օրհնութիւնն ու փառ* իրապային:

Նոր սքանչելիք տեսանեմք. — փոխանակ ըսելու, նոր սքանչելի տեսանեմք. նոր սքանչելիք իր փեմեմնք:

Ստացան պարծանք յաւիտենական. — փոխանակ ըսելու, ստացան պարծանք յաւիտենական. յաւիտենական պարծանք ունեցան:

Ողբ* ինձ կարդացէք. — փոխանակ ըսելու, ողբ* ինձ կարդացէք. ինձի համար ողբ ըսէք:

180. Ներգործական բայերուն սեռի խնդիրը կրաւորական բայերուն մէջ տէր բայի կ'ըլլայ, և ներգործականի տէր բային՝ կրաւորականին առջև սովորաբար բացառական հորովով խնդիր կ'ըլլայ. ինչպէս,

Ներգ. Յովհաննէս մկրտեաց զՅիսուս:

կրա. Յիսուս մկրտեցաւ ի Յովհաննէս:

Միւրեայ Ներգ. բային տէր բային է Յովհաննէս, և սեռի խնդիրը զՅիսուս. բայց երբ բայը կրաւորական էրաւ, միւրեայոս,

ան առեն Յովնանիս բացառական գրուեցաւ, ի Յովնանիս,
և յՅիսուս ուղղական տէր բայի գրուեցաւ, Յիսուս. ուստի
ըսուեցաւ Յիսուս մկրտեցաւ ի Յովնանիս, ո՞չ մկրտուեցաւ,
— Յիսուս. տէր բայի է. մկրտուեցաւ, ի Յովնանիս ո՞ւստի,
բացառական խնդիր է մկրտեցաւ կրաւորական բային:

Ներք. Հիւան շինեաց զտունն:

Կրա. Տունն շինեցաւ ի հիւանիս:

Ներգործական օրինակին մէջ, ո՞չ շինեց տունը, — Հիւան,
տէր բայի է շինեաց ներգործական բային, կրաւորական օրինակին
մէջ, ի՞նչ բան շինուեցաւ, — Տունը, տէր բայի է շինեաց
կրաւորական բային: Ներք. օրինակին մէջ, հիւսը ինչ
բան շինեց, — Տունը, սեռ ի խնդիր է շինեաց ներգ. բային.
Կրա. օրինակին մէջ, տունը ո՞ւստի շինուեցաւ, — ի հիւանիս,
բացառական խնդիր է շինեաց կրաւորական բային:

2. ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

181. Ներգործական, կրաւորական և չէ-
զոք բայերը, նոյնպէս նաև դերբայները երբ
իրև բայ գործածուին, իրենց նշանակու-
թեանը համեմատ հոլովներով խնդիր կ'առ-
նեն. այս խնդիրը կ'ըսուի ինտրինս խնդիր:

182. Իւրաքանչիւր հոլովով բնութեան
խնդիրներուն վրայ համառօտիւ տեղեկու-
թիւն տանք:

Ուղղական հոլով

183. Իական բայերը Եմ, Ի ինիմ, Եղա-
նիմ, Գոմ, կը պահանջեն ուղղական հոլովով
խնդիր, որ տէր բային ինչը ըլլալը կը ցուցնէ.
ինչպէս,

Ատուած է հոջը:

Ո՛ր հոր է, — Աստուած, տեր բոցի է և բային : Ի՞նչ է
Աստուած, — հոր, ուղ. բնութեան ինչիք է և բային :

Տանկալի է նա :

Դու թծ ես :

Այն այն էր իշխան :

184. Իսկան բայերուն այս ուղղական
հորով ինչիքը երբեմն նախորդի արական հորովով
կը դրուի. բայց ան ատեն նշանակութիւնն
ալ քիչ մը կը փոխուի, անանկ որ ոչ ուղղա-
կանի և ոչ բուն տրականի նշանակութիւնն
կ'ունենայ, այլ Գեղը ըսել կ'ըլլայ. ինչպէս,

Ես եղէց ի հայր, և նա եղիցի յորդի. — Ես հոր
Գեղը ըլլամ, ան ալ զաւակի Գեղը ըլլայ :

Հոս ի հայր և յորդի նախորդի տրական են ուղղականի տեղ,
և նշանակութիւննն ալ հոր Գեղ, զաւակի Գեղ եղած է. թէ
որ ուղղական ըսուեր, ևս եղէց հայր, ան ատեն հոր տեղ չէր
նշանակեր այնչափ, որչափ բուն հայր ըլլամ ըսել կ'ըլլար :

Եղիցուք ձեզ ի ծառայս. — յեղի ծառայ կամ ծա-
այի Գեղը ըլլանք :

Մովսէս յորդեգիրս եղև. — Մովսէս որդեգիր եղաւ :

185. Իսկան բայէն զատ ուրիշ բայեր ալ
կան, ինչպէս են Անուանեմ, Կոչեմ, Առնեմ, Դը-
նեմ, Կարգեմ, Կացոցանեմ, և ուրիշ ասոնց մօտ
նշանակութիւն ունեցող բայեր և ուրիշներ,
որ ուղղական հորով ինչիք կ'առնեն. ինչպէս,

Ճնաւ Յիսուս, որ անուանեցաւ Քրիստոս. —
Ճնաւ Յիսուս, որ Քրիստոս ըսուեցաւ :

Ի՞նչ դրուեցաւ անունը, — Քրիստոս, ուղ. բնութեան խն-
դիք է անուանեցաւ բային :

Ո՞ր կացոյց զիս Գապաւոր. — ո՞ր զիս Գապաւոր կե-
ցոց :

Դու կոչեցիս Կեփաս. — Դուն Կեփաս կոչուիս :

Կօչեաց զանունն նորա Յիսուս . — անոր անունը
Յիսուս կանչէց :

Մտեմ ի բոյնն աղանի, և անգուստ ագուստ
ելանեմ . — աղանի (աղանիի պէս) իջ հանեմ
բոյնը, և անիլե ագուստ (ագուստի պէս) տորս
կ'ելեմ :

186 . Այս բայերուն ուղղական խնդիրն
ալ երբ նախգրիւ տրական գրուի, նշանակու-
թիւնը քիչ մը կը փոխուի . ինչպէս,

Եղ զնս յիջնլ . — զնս ոչնչի պէշ տրաս :
Համարեցաւ յարբեալ . — գինով պէյի կարծեց :
Կարգեաց զնա ի չափանայ . — չափանայ պէյի կար-
գեց :

187 . Վիտնալ պէտք է որ բայերուն
ուղղական խնդիրը՝ թէ որ եղականի մը վըա-
յով է խօսքը՝ սովորաբար եղակի կը գրուի .
իսկ թէ որ յոգնականի վըայով՝ յոգնակի . սա
տարբերութեամբ որ ներգործական բայերուն
և անորիչ գերբային քով յոգնակի ուղղական
խնդիրը յոգնականացուցիչ * ին տեղ աւելի *
սունեով կը գրուի (տես 175) . ինչպէս,

Կացո զնոսա իշխանս . — զանոնս իշխան կէցոր :
Կարո ներգործական բային իշխանս ուղղական խնդիր է, և
* ուղղութիւն : Սշխարհաբառ ին մէջ եղակի, իշխան, կը թարգ-
մանուի, և չէ թէ յոգնակի, իշխանի :

Եղ զձեզ տեսուչս . — յեղ պեսուչ տրաս :
Կենդանիս արար զմեզ . — Տեղ կենդանի տրաս :
Յանդիման կացուցանել զձեզ սուրբս և ան-
բիծս և անարատս . — յեղ սորբ և անբիծ և
անարատ տիմայ կէցնել :

Մինչև մերկս և վերաւորս փախչել. — Տինչ
Տրի ու վերաւոր փախչել :

Անաստօթս և անդատապարտս կալ. — անաստօթս ու
անդատապարտս կենալ :

Վերջին երկու օրինակներուն մէջ փախչել և կալ չեքք անարիշ
դերբայներ են , բայց ուղղական խնդիրնն « ով առած են :

188 . Կրնայ ըլլալ որ ուղղական խնդիր-
ները առանց « ի , ինչպէս նաև առանց « ի ե-
զակի գրուին . ինչպէս ,

Զլուսին և զաստեզս արար իշխանական գի-
շերոյ . — լուսինը և աստեզը գիշերոսն իշխան
ըրու :

Հոս իշխանականը որ ուղ . խնդիր է որոք ներգործական բային
եզակի գրուած է :

Զամենեւեանս պատերազմող և իշխաթ^օ ունել
բարի իցէ , եթէ սիրելիս և բարեկա-
մբս . — ամենքը պատերազմող և իշխաթ^օ ունեւալը
աղէկ է թի , ինչ չէ՝ սիրելի ու բարեկամ :

Հոս պատերազմող և իշխաթ^օ որ ուղ . խնդիր են որնել դերբային
եզակի գրուած են , և միևնոյն օրինակին մէջ սիրելիս և բա-
րեկամս բառերը՝ որ նոյնպէս ուղ . խնդիր են զօրութեամբ
որնել դերբայի մը , « ով յոգնակի գրուած են վերի կանոնին
համեմատ :

189 . Կըլայ որ ուղղական անուէն մը խօս-
քի մէջ պաշտօն մը չունեցած կը գրուի կան-
չելու կերպով . ասանկները որ երբեմն հօլովի
կարգ ալ անցած էին՝ կոչական բառ կ'ըսուին .
ինչպէս ,

Որբեակ , զինչ գործ գործեցեր . — արևս , ինչ
գործ գործեցիր :

Բժիշի , բժշկեա զանձն քո . — Բժիշի , Բժիշի քո-
անշտ :

Ջուրէ՛ , փութա էջ պատի . — Ջուրէ՛նս փութա է
 ջեր ասիէ :

Լուր , որդեանկ , խրատու հօր .բոյ . — Տրիկ ը
 ըն , պղաս , չո- հօրդ իրասին :

Մատերուք , հեթանոսք , և լուարուք . — Տօ
 պեցիչ , հեթանոսներ , և լեցիչ :

Ապրեցո զիս , տէր , ի մարդոյ չարէ . — Կեր ,
 չար ճարդէ պլապէ՛ զիս :

Օրինակներուն մէջ կ'երևայ որ կողական հո-
 լով ցուցուածները ուղղական հոլով են , բայց
 կանչուած կերպ մ'ունին , անոր համար երկ-
 րորդ դէմք են , և իրենց հետևորդ բայերն ալ
 երկրորդ դէմք գրուած են :

190 . Կոչական հոլովին հետ կը դրուին
 նաև ո՛վ և զո- բառերը . երբեմն զո- ին տեղ
 զ դիմորոշ մը կ'աւելցուի ծայրը . ինչպէս ,
 Ո՛վ Կեր , սոչ այս բանք են իմ . — Ո՛վ Կեր , աս լե՛ն
 իմ խօսերս :

Այս զո- , չգիտեմ զի՛նչ խօսիս . — զո-ն ո՛վ
 ճարդ , լե՛մ գիպեր ի՛նչ կը խօսիս :

Ո՛վ հէքդ և թշուառականդ . — ո՛վ հէ՛ք և լըն
 ուսուսական զո- :

Ո՛վ անարժանդ . — ո՛վ անարժան զո- :

191 . Երբ կոչականն իրմէ առաջ ածական
 մը ունի , և ինքը յատուկ անուն է , զ դիմո-
 րոշը ածականին վրայ կ'աւելցուի . ինչպէս ,
 Քաջդ Թէոփիլէ :

Քաջդ Փետոս :

Սուրբ հայրապետդ Յակոբ :

192 . Իսկ թէ որ իրմէ ետքը ածական մը

կամ յատկացուցիչ և խնդիր ըլլայ, դիմորտը
կոչական բառին վրայ կը դրուի. ինչպէս,

Խորհրդականք առաքինիք :

Այրք մահու :

Ողջ եր, արքայք հրէից :

Անուանիք ի վկայա :

Սեռական հոլով

193. Իական բայերը սեռական հոլով ալ
խնդիր կ'առնեն. ինչպէս,

Ի՞՞նչ է հանձար և զօրութիւն. — հանձար ու զօ-
րութիւնը ի՞նչ է :

Հոս ի՞նչ սեռական հոլով խնդիր է է կական բային. և նշանա-
կութիւնը աւելի սեփականութիւն մը կը ցուցնէ, իմն է՝ ի՞նչ
սեփականութիւն է ըսելու պէս :

Քո՞նք է տիւ և ի՞նչ է գիշեր. — ի՞նչ է տիւ, և
ի՞նչ է գիշեր :

Երբ է ծով. — անորն է ծովը :

194. Իական բայի բով սեռական հոլով
ներք ունենալ կը նշանակեն. ինչպէս,

Են ի՞նչ է զբարք հինգ. — ես կինգ եղբայր ունիմ :

Ի՞նչ սեռական հոլով խնդիր է է կական բային. և եղբարք
ինչ ալ տէր բայի, Դիտել արժան է որ, ունեցողը որ է ես
ուղղականը՝ գրաբարի մէջ սեռական դրուած է, և ունեցա-
ծըս որ են կինգ եղբայր հայցական սեռի խնդիրը՝ ուղղական
տէր բայի դրուած է. ասանկ պիտեալու է սեռական խնդ-
րով կական բային ունենալ նշանակած բոլոր օրինակներուն
համար :

Ոյք իցեն երկու հանդերձք. — ի՞նչ որ երկու հան-
դերձք ունի :

Ան Տիջ Էին Երկու որդիք . — Տարբ Տ Երկու
որդայ ունէր :

Ոչ գոյ Տեր զօրու թիւն . — Տէն զօրո-Նի-ն շ-
նին :

Ուստի երբ ուզենք խափառորը շաք զօրո-Նի-ն
ունէր աշխարհաբառը գրաբառի թարգմանել,
պիտի ըսենք, եր խափառորին զօրո-Նի-ն յոյժ . փու-
խանակ ըսելու խափառորն ունէր զօրո-Նի-ն յոյժ .
այս վերջին ձևն ալ թէպէտ կը գործածուի,
բայց հեղինակներն աւելի էական բայով գոր-
ծածուած ձևը կ'ընդունին :

195. Օտխերու և գներու նշանակու թիւն
ունեցող բայերն ալ սեռական հոլովով խնդիր
կ'առնեն գրամին անունը, կամ այն բանին ա-
նունը՝ որուն հետ որ փոխանակու թիւն պի-
տի ըլլայ . ինչպէս,

Վաճառեցին գՅուսէփ խան Դահեիանի . — խան
ըր-Ղի Ժախեցին Յովէէի :

Բանի՛ի վաճառեցին, — խան Դահեիանի, սեռական խնդիր է
վաճառեցին բային :

Վաճառեաց Երեսուն Դահեիանի . — Երսուն Ղ-
ըր-Ղի Ժախեց :

Ոչ ապաքէն Երկու ճնձղուկք Դանիի Տիջ վա-
ճառին . — Երկու ճնձղուկ-ի Տիջ սարլի Վախո-Էր Տի-
Գնեաց յիսուն Դահեիանի . — յիսուն Ղ-ըր-Ղի Ժախ-
ուսուս :

Ուստի երբ ուզենք Յովէէի գո-նը կինգ Կա-
շար Ղ-ըր-Ղի Ժախեց աշխարհաբառը գրաբառի
թարգմանել, պիտի ըսենք, Յովէէի վաճառեաց
ըսուն կինգ Կաշար Դահեիանաց :

196. Օտխերու և դնելու նշանակու
թիւն ունեցող բայերուն սրահանջած սեռա
կան հարով խնդիրը ընդ նախդրով ալ կը
դրուի, առանց իր նշանակու թիւնը փոխե
լու. ինչպէս,

Պաճառէ զնոսա ընդ յետոյ Դանիէլի. — զանոնս
յետոյ ընդ ի ծանկէ :

Ընդ երկից հարիւրոց դահեկանաց. երէս հար
իւր ընդ ըսելէ :

197. Տարիք ցուցնող բառերն ալ սեռա
կան հարով խնդիր կ'ըլլան, և նշանակու թիւն
նին քանի՞ քարոսան հարցման կը սլափասխանէ.
Ինչպէս,

Պախճանեցաւ Յովսէփի ամաց հարիւր և պասանց.
— Յովսէփի հարիւր պասը քարոսան Տոսա :

Քանի՞ քարոսան վախճանեցաւ Յովսէփի, — ամաց հարիւր և պա
սանց, սեռական հարով խնդիր է վախճանեցաւ բային :

Էր ամաց երկուսանից, — պասնեղիոն քարոսան էր :
Աղէքսանդր երեսուն և երկուց ամաց եղեալ վախ
ճանեցաւ. — Աղէքսանդր երեսուն և երկու քար
ոսան ըլլալով Տոսա :

Նոյ էր ամաց վեց հարիւրոց. — Նոյ վեց հարիւր քար
ոսան էր :

Ուստի երբ ուղեկը քան քարեկան Տոսա աշ
խարհարաւը դրարառի թարգմանել, պիտի
լսենք Տոսա ամաց քանից :

198. Չափ ցուցնող բառերն ալ սեռա
կան հարով խնդիր կ'ըլլան. ինչպէս,

Լայնութիւն տանն էր կանգնոց քանից. —
պանը լայնութիւնը քանն կանգունն էր :

Կանգնոյ սեռական հոլով խնդիր է եր բային :

Բարձրու թիւն նորա քան կանգնոյ . — անոր Բարձ-
րո-թիւնը քան կանգոն :

Ղործիական հոլով

199 . Ղործիականը որով կամ որոնցով, և
թիւն բանով կամ թիւն բաներով հարցմանց պատաս-
խան է . ինչպէս .

Ամենայն ինչ նովաւ եղև . — ամէն բան անով է-
լաւ :

Որով եղաւ . — նովաւ . գործիական հոլով խնդիր է եղբ բային :

Հովուեացես զնոսա Գաւաղանաւ երկաթեաւ . —
զանոնք երկաթէ Գաւաղանով հովոտես :

Ի՞նչ բանով հովուես . — Գաւաղանաւ երկաթեաւ . գործիական հո-
լով խնդիր է հոլուեացես բային :

ԶԳետաբոյ պատասարբիմք . — զԳետաբներով իր պա-
րասարո-իմք :

Որք ծո-լը-թեամբ անցուցին զկեանս, զղջացան .
անոնք որ ծո-լը-թիւնով կեանք անցոյցին շրջային :

Հայցական հոլով

200 . յամանակ ցուցնող անունները հայ-
ցական հոլով բնո-թեան խնդիր կ'ըլլան, ու որչափ
ապեն կամ որչափ ապենի Տեջ հարցման կը պատաս-
խանեն . ինչպէս .

Զիչ օր արար տէր Աստուած զերկինս և զեր-
կեր . — իչ ա-ո-ր Տեջ րէր Աստուած ապեղծեյ
երկինս ու երկրը :

Որչափ ապենի Տեջ արար . — զիչ օր, հայցական բնութեան
խնդիր է արար ներգործական բային .

Տեսին զգործս իմ՝ զխառատան ամ . — խառտուն
 փարի իմ գործերս փեամն :

Որչափ արեն տեսին . — զխառատան ամ , հայցական բնութեան
 խնդիր է փեմն ներգործական բային :

Զգիշերն ողջոյն աշխատեցար . — Բոլոր գիշերը աշ
 խափեցան :

Որչափ արեն աշխատեցար . — զգիշերն ողջոյն , հայցական բը-
 նութեան խնդիր է աշխափեցար չեզոք բային :

Եղև ջրհեղեղ զխառատուն փե . և զխառատուն գի-
 շեր . — խառտուն օր և խառտուն գիշեր ջրհեղեղ
 եղաւ :

Որչափ արեն եղև ջրհեղեղ . — զխառատուն փե և զխառատուն
 գիշեր , հայցական բնութեան խնդիր է եղև ետեան բային :

Օրինակներուն մէջ յայտնի կ'երևայ թէ
 այս հայցական բնութեան խնդիրը աւելի
 նախդրել տրական կամ ներգոյական հորովնե-
 ռու նշանակութիւն ունի . ինչպէս զից օր՝ փո-
 խանակ ըսելու ի վէջ առորս . զխառատուն ամ՝ փո-
 խանակ ըսելու ընդ խառատուն ամ . և այլն :

201 . Հայցական բնութեան խնդիրը ան-
 նախդիր ալ կը գրուի . ինչպէս ,

Ժառայեաց ամս եօթն . — եօթն փարի ծառայեց :

Լուս եկաց առորս երկրպասան . — քանակից օր
 լուս կեցաւ :

Փոր մի ծամակ ընդ ձեզ եմ . — ի՛նչքա արեն յե-
 շե կեպ եմ :

Ուստի երբ ուղենք Բոլոր օրը ծոմ կեցաւ ,
 վէջ փարի լուսադրեց աշխարհաբառները գրա-
 բառի թարգմանել , պիտի ըսենք պակեաց լորն
 ողջոյն , լուսադրեաց ամս վէջ կամ լամս վէջ :

202 . Ղամբայի անուաններն ալ նախդրով

կամ աննախօրի հայցական հօլով բնութեան
խնդիր կ'ըլլան արականի մուօք . ինչպէս ,

Տրամութեամբ երթային շէրիայնո-նի-ն ճա-
նապարհին . այսինքն՝ ընդ երիայնո-նի-ն ճա-
նապարհին . — արտո՛ճ կ'երկայի՛ն երկար ճանա-
պարհը :

Երթիջիք զճանապարհն ձեր . այսինքն՝ ընդ ճանա-
պարհն ձեր . — յեր ճանապարհը Գայէ՛ :

Նորա բնակեցան զեղ ծովուն . այսինքն՝ յեղ
կամ ընդ եղ . — անոնք ծովուն եղը բնակեցան :

Գնաց ճանապարհ ժամանակս բազումս . այսին-
քն՝ ի ճանապարհ կամ ընդ ճանապարհ . — շատ
ժամանակ ճանապարհ ըրա՛ն :

Ճանապարհ աննախօրի հայցական բնութեան խնդիր փոխանակ
արականի դրուած է Գնաց բային վրայ : Ժամանակս Բարդոմ
ալ աննախօրի հայցական բնութեան խնդիր է Գնաց բային .
վասն զի ժամանակ ցուցնող բառ է , տես վերը 201 թուա-
համարը :

Ուստի երբ ուզենք ծո-ո-ո-ո-ո-ո ճանապարհ-
ներ Գնաց աշխարհաբառք գրաբառի թարգմա-
նել , պիտի ըսենք Գնաց զճանապարհս ին-րս :

203 . Չափի անուներն ալ հայցական
բնութեան խնդիր կ'ըլլան , փոխանակ արա-
կանի կամ գործիականի . ինչպէս ,

Բարձրանալ կնգեպասան կանգո-ն . այսինքն՝ ի
կնգեպասան կանգո-ն կամ կնգեպասան կանգնա-
— ասն և կիեգ կանգո-ն Բարձրանալ :

Զիլո մարմնոց նոցա ոսկի առնուին . այսին-
քն՝ կը-ով , ի կիլո . — անոնց մարմիններուն կէ-
տով ոսկի կ'առնէին :

Բարձին զնշուարսն երկրպասան սահառի . այսինքն՝

Երկրասան սակառով, յերկրասան սակառի . — քան
 երկր- սակառ կարողանի վերջոյնն :

204 . Չեի անուններն ալ հայցական բը-
 նութեան խնդիր կըլլան, փոխանակ տրական
 նի կամ գործիականի . ինչպէս .

Ջտարսոն զն և ղօրինակ Բարիլոնի շինէր . այս-
 ինքն՝ յեով և օրինակ , ի յն և յօրինակ . — Տար-
 սոն չաղաքը կը շինէր Բաբելոնին յեովն և օրինակով :
 Չի՞նչ օրինակ վկայեցին . այսինքն՝ որով օրինակ ,
 յի՞նչ օրինակ . — Ի՞նչ օրինակով վկայեցին :

Տրական Կըլով

Ա. վերջահոշոյ տրական

205 . Վերջահոշով տրականը որո՞ն , որո՞նչ .
 րաձկերէն չի՞նչ , չի՞նչէրէ՞ հարցմանց կը պատաս-
 խանէ . ինչպէս ,

Փոխ տայ Ասոր-ծոյ , որ ողորմի անանկին . — Աս-
 րոր-ծոյ փոխ կր-պայ ան , որ անանկին կ'ողորմի :

Որո՞ն փոխ տայ , — Ասոր-ծոյ , վերջահոշով տրական բնու-
 թեան խնդիր է փոխ քային :

Որո՞ն ողորմի , — անանկին , վերջահոշով տրական բնութեան
 խնդիր է ողորմի քային :

Ոչ գոյ Տեղ փրկութիւն . — Տեղէ փրկութիւն չկայ :
 Որո՞նչ ոչ գոյ փրկութիւն , — Տեղ , վերջահոշով տրական բնու-
 թեան խնդիր է գոյ քային :

Կար իր-րի յորժամ առ աջնորդէ . — Կարէ երբ
 իր-րի առաջնորդէ :

Խոստովանել չաւանային . — չաւանային խոստովանել :
 Պատմել եղբօրն . — Եղբօրը պատմել :

Հրամայել ծառային . — ծառային հրաման ընել :

Հատուցանել փեսան . — փերձը հասոցանել :

206 . Յաղլեմ , Պաշպարանեմ բայերը հասարակօրէն հայցականի տեղ վերջահօլով տրական խնդիր կ'առնուն . ինչպէս ,

Սէր ամենայնի յաղթէ . փոխանակ ըսելու՝ սէր շամենայն յաղթէ . — սէրը ամէն բանի ինչ յաղթէ :

Պաշտպանեաց խորայել . փոխանակ ըսելու՝ պաշտպանեաց շխորայել . — խորայելն պաշպարան էրա :

207 . Կան անանկ բայեր ալ որ վերջահօլով տրական խնդիր կ'առնուն փոխանակ հայցականի . բայց ան ատեն նշանակու թիւննին ալ քիչ մը կը փոխուի . ինչպէս ,

Լուր ինձ . — ըսել կ'ըլլայ ինձի մօտի ըրէ . չքէ լար լուր զիս . բայց կ'ըսուի լուր զՅայն իմ , որ ըսել կ'ըլլայ իմ Յայնս լուր , և ոչ թէ իմ Յայնիս մօտի ըրէ . վասն զի այս վերջինին գրաբառը կ'ըլլայ լուր Յայնի իմոմ . Յայնի վերջահօլով տրական գրուած , որովհետեւ լուր կը նշանակէ մօտի ըրէ :

Անիծանել այլոց . — ըսել կ'ըլլայ անիծ * իարբալ ուրիշներուն . իսկ անիծանել զայլս , ըսել կ'ըլլայ ուրիշները անիծել :

Հովուել հօտի . — ըսել կ'ըլլայ հովուողի-ն ընել հօտի . իսկ հովուել զհօտ , ըսել կ'ըլլայ հօտը հովուել :

Զգալ ցաւոց . — ըսել կ'ըլլայ զգայող-ն ըլլալ ցաւերու . իսկ զգալ զցաւս , ըսել կ'ըլլայ ցաւերը զգալ :

Բ. Նախգրիւ տրական

208. Երբ բայը մէկ տեղաց մէկալ տեղ շարժում կը նշանակէ, ու կը հարցուի ո՞ր, նէրէյէ, նախգրիւ տրական խնդիր կ'առնու. ինչպէս.

Չորաւ ի քաղաքն . — քաղաքը Գնաց :

Ո՞ր շորաւ, — ի քաղաքն, նախգրիւ տրական բնութեան խընդեր է շորաւ բային :

Գնաց ի քոռն . — քոռն Գնաց :

Ե՛լ Յակոբ յեգիպոս . — Յակոբ եգիպոս իջաւ :

Մտանել ի նառ . — նառ Տփնէլ :

Արկանել ի ծով . — ծով նեպէլ :

Հանել ի յամաք . — յամաք հանել :

Ելանել ի լեռն . — լեռն ելնել :

Փախչել յանապար . — անապար փախչել :

Այս աշխարհաբառներուն նայելով յայտնի կ'երևայ թէ նախգրիւ տրական հոլովը աշխարհաբառի մէջ ուղղական կամ հայցական դրուած է. ուստի բային նշանակութեանը նայելու եմք. երկինք նայիլ աշխարհաբառը գրաբառի թարգմանելով պիտի ըսենք յերկինք հայել. որովհետև նայիլ Եեղ ո՞ր, — յերկինք, նախգրիւ տրական : Այսանկալ քոռն Տփնէլ, գրաբառ պիտի ըսենք Տփնէլ ի քոռն. հնոցն իցնալ. գրաբառ պիտի ըսենք անկանել ի հնոցն :

209. Յ գիրն ալ նախգրիւ է ըսինք վերը (73), և նախգրիւ տրական հոլով կ'ըլլայ, մաւնաւանդ ասեմ, հարցանեմ, քամ բայերուն քով. ինչպէս,

Ասէ յնա . — կ'ընէ անոր :

Երկնչէին հարցանել յնա . — Կը վախնային անոր հարցնել :

Եւ յպանդակապեան երկուս դահեկանս . — պանդակապեաին երկու զոռուս :

210 . ԸՆՆ ալ նախդիր է ըսինք վերը (74) , և նախդրիւ տրական հոլով կը շինէ այն բառերը , որ հոգի ունին , շնչաւոր են . ինչպէս , Յորժամ երթիցես առ իշխանն . — Երբ իշխանին երևաս :

Մատեան առ փարիսեցիս . — Կարիսեցիներուն Տօպեցան :

Իշխան և փարիսեցի հոգի ունեցողներ են , անոր համար առ ով նախդրիւ տրական դրուած են :

211 . ԸՆՆ նախդիրը Եթէ հոգի չունեցող բառերու վրայ դրուի , տրականի նշանակութիւն չտար . ինչպէս ուղղականի վրայ դրուելով զանազան նշանակութիւններ կուտայ բառին կամ բային նշանակութեան համեմատ . զոր օրինակ ,

Ա՛ռ սէր Քրիստոսի . — Քրիստոսի սիրոյն համար :

Ոչ Եթէ առ ասել ասեմ . — Ոչ թէ ասելու համար կ'ըսեմ :

Ա՛ռ չժուժել ծախաւցն և զև փախատական . — Ծախսին շրթմանալեռն առաւ քալեց :

Ա՛ռ իմաստունս ունել զինքն . — Ինչպիսիք իմաստուններու կարգի շինել :

Ա՛ռ սոն հարկանել . — Կարգի ասի զարնել :

Որպէս լոյսն առ խաւար . — Ինչպէս լոյսը ճոթին չով , այսինքն՝ ճոթին բացարձակ :

212 . ԸՆՆ ալ նախդիր է ըսինք վերը (75) ,

և նախդրիւ տրական հոլով կը շինէ , բայց կերպ կերպ նշանակութեամբ :

Ա . Իսնի մը մէջէն անցնիլ նշանակելու համար՝ ընդ ով նախդրիւ տրական հոլով կը գործածուի . ինչպէս ,

Մտանել ընդ նեղ դուռն . — ներդ գունէն հմնել :

Գնաց ընդ արտոքացսն ի շաբաթու . — շաբաթ օրը արտերոսն մեջէն անցաւ :

Ըյս աշխարհաբառներէն կ'երևայ որ բացառական հոլովի թարգմանուած են ընդ ով նախդրիւ տրական ձևացած բառերը . ուստի պատահանէն պոսն հաս-ը գրաբառ պիտի ըսենք Եճո-պ ընդ պատահանն ի պո-ն . մէկը ընդ ով նախդրիւ տրական հոլով դրուած , և միւսը ի ով նախդրիւ տրական . վասն զի ո՞ր մտաւ , ի պո-ն , նախդրիւ տրական է . ո՞սկից տուն մը տաւ , — պատու հանէն , ընդ պատահանն , ընդ ով նախդրիւ տրական բնութեան խնդիր է Եճո-պ բային :

Բ . Տեղւոյ մը բոլոր տարածութեանը վերայ եղած բան մը ցուցնելու համար ալ տեղւոյն անունը ընդ ով նախդրիւ տրական հոլով կը դրուի . ինչպէս ,

Երջել ընդ քաղաքս և ընդ գիւղս . — Բոլոր քաղաքները և գիւղերը ջրել :

Անուն Բրիստոսի փառաւորեացի ընդ ամենայն տիեզերս . — Բրիստոսի անունը Բոլոր աշխարհի փոստաւորութի :

Գ . Խնդալ , ուրախանալ , արտմել , նախանձել , ցանկալ , զարմանալ , սքանչանալ , և

ուրիշ ասոնց նման բայեր, որոնց աշխարհաբառ խնդիրը վրայ բառով կը ձևանայ, գրաբառի մէջ ընդով նախդրիւ տրական խնդիր կ'առնեն. ինչպէս.

Մի նախանձիր ընդ չարս. — չարերուն վրայ մի նախանձիր :

Մի տրամիք ընդ մահ սիրելեաց ձերոց. — Ֆեր սիրելիներուն մահոտանը վրայ մի պրփմի :

Չարմանային ընդ յամելն նորս. — անոր ուշանալուն վրայ կը զարմանային :

Ուստի որախանալ անոր գալուն վրայ աշխարհաբառը՝ գրաբառ պիտի ըսենք որախանալ ընդ գալոսսս նորս :

Գ. Եթէ ընդով նախդրիւ տրական երկու հաս գրուին ետեւէ ետեւ, երկու կերպ նշանակութիւն կ'առնենան. մէյմը՝ երկուսին մէջ րեղը կը նշանակեն Պ ինչպէս.

Մի լիցի կռիւ ընդ իս և ընդ քեզ. — ի՞մ ու չորս մէջ րեղը կռիւ-ընչայ :

Կախեցաւ ընդ երկինս և ընդ երկիր. — երկնի ու երկրի մէջ րեղ կախեցաւ :

Մէյմ՝ ալ երկուսը մէկրեղ, ամենը մէկին կը նշանակեն. ինչպէս.

Ընդ այր և ընդ կին. — երկի մարդ կնիկի մարդ մէկին :

Ընդ հեծեալ և ընդ հետեակ. — հեծեալ և հետեակ մէկին :

213. ՐՍ ալ նախդրիւ է ըսինք վերը (75), և նախդրիւ տրական հոլովալ կը շինէ, ու կը նշանակէ ամեն մէկ կամ մարդ գլուխ. ինչպէս.

Ըստ տու՛ն : արուն գլխ-ի :

Ըստ երգ .

Ըստ մարդ . — մարդ գլխ-ի :

214 . ՐՍՏ ով նախդրիւ արական ձևացած
բառերը՝ անցնելու յարմար նշանակութիւ-
նով խօսքի մէջ՝ կը նշանակեն անդին . դորս .
ինչպէս ,

Ելին ըստ քաղաքն . — քաղաքին դորս ելան :

Անցանել ըստ սահմանն . — սահմանէն դորս ելնել :

Ուստի լեռնէն անդին անցնիլ աշխարհաբառը
գրաբառ պիտի ըսենք անցանել ըստ լեռան :

Բացառական հոլով

215 . Բացառական հոլովը ո՞ւրից կամ
ի՞նչ բանէն հարցման կը պատասխանէ . ինչպէս .

Ամբարտաւանութիւնն յերկնից ընկեաց զհրեշ-
տականն . — ամբարտաւանութիւնը երկնէն յգետ
կրեշտայները :

Ո՞ւրից ընկեաց . — յերկնից . բացառական բնութեան խնդիր է
ընկեաց բային :

Ի մե՞նջ ես թէ ի իշնամեաց մերոց . — մեզմէ ես ինչ
մեր իշնամերէնն :

Արիւնն Յիսուսի սրբեցէ գմեղ յամենայն մե-
ղայ . — Յիսուսի արիւնը գմեղ ամեն մեղսերէ պի-
տի սրբէ :

Ի պարզ անտի ծառն ճանաչի . — ծառը պարզէն
կը ճանչորի :

216 . Առաջին մասին մէջ Արիւրիքներուն
վրայ խօսած ատենինս , ըսինք թէ ինչպէս կը

շինուին պարտական (փոխանակ ըսելու շ նախ-
 գրով գործիական), պարճական (փոխանակ ըսե-
 լու շ նախգրով բացառական) և ներգոյական
 (փոխանակ ըսելու է կամ չ նախգրով վերջա-
 հորով արական) հորովները, և թէ ինչ նշա-
 նակութիւն ունին. հաս ընութեան խնդրոյն
 մէջ գլխաւոր վեց հորովներուն վրայ խօսելնէս
 ետքը, անոնց վրայ ալ համառօտ տեղեկու-
 թիւն մը տանք:

Պարտական հորով

217. Պարտական հորովը մեկուն կամ
 բանի մը բողբոխիչը կամ վրան կը նշանակէ. ինչ
 պէս,

Խոնեցան զնովա՝ ժողովուրդք բազու մք. —

չապ ժողովուրդ անոր բողբոխիչը լեցո-եցան:

Որո՞նք բողբոխիչ խոնեցան, — զնովա, պարտական հորով
 բնութեան խնդիր է խոնեցան բային:

Անկաւ զպարանոցա՝ նորա. — անոր պարանոցին վը-
 րայ ինկաւ:

Որո՞նք վրայ անկաւ, — զպարանոցա, պարտական բնութեան
 խնդիր է անկաւ բային:

Պատեաց զնոճօճ ահ. — վախ պատեց անոնց վրայ:

Պատեացեն զքե՛ս թշնամիք քօ պաանէշ. — իբը-
 նափններդ չո՞ւ բողբոխիչդ պափնէշ պապեն:

Արկանել զե՛րեա՝ զգգեստն. — զգետարը վրան առ-
 նուլ, կամ պղտ-իլ, հագնիլ:

Չորձ զգլխով արկանել. — գլխուն վրայ յորձ յգել,
 կամ յորձը գլխին առնել:

218. Պարտականը անորոշ ժամանակ

մը ցուցներու համար ալ կը դրուի . ինչպէս ,
 Ձիջա-ո-րբ ծագեաց լոյս . — Իէս օրո-ան արեւ-
 ները լոյս ծագեց :

Ձհասարակ աւուրք } Իէս օրո-ան արեւները :

Ձմիջօրէիւ

Ձհասարակ գիշերաւ } Իէս գիշերո-ան արեւները :

Ձմէջ գիշերաւ

Ձայնու ժամանակաւ . — ան արեւները :

219 . Կան բանի մը բայեր որ սլարառա-
 կան հորով խնդիր առնելով ուրիշ նշանակու-
 թիւն կ'առնենան . ինչպէս ,

Անցանել զպարտ-իբանաւ . — պարտ-երը չպահել :

Անցանել զո-խարի . — ո-խար չպահել :

Անցանել զա-ո-րբ . — օրերն անցընել , ծերանալ :

Ձանց առնել զիմաստ-իեամբ . — իմաստ-իեան
 անհոգ ըլլալ :

Պարսկան հորով

220 . Պատմական հորովը մեկուն կամ բա-
 նի մը վրայով կը նշանակէ . ինչպէս ,

Եղև զնմանէ ամբաստանութիւն . — անոր վրայով
 ամբաստանութիւն էրաւ :

Որո՞ւ վրայով եղև ամբաստանութիւն , — զնմանէ , պատմական
 հորով բնութեան ինդիր է եղև բային :

Մի սուտ վկայերը զընկերէ քո-մմէ . — քո-
 ընկերո-

Ձեր վրայ սո-պ վկայութիւն ճ'ընել :

Ունել յո-մէ-ն . — մէկո-մը վրայով յո-
 ո-մէ-նալ :

Տրանջէին զնմանէ . — անոր վրայով կը արբանջէին :

Ջուր է շարահասաց զըստարան ըն դմէնջ . — լա
րահասներոն Տեր վրայ զըստարանը պարտա է :

221 . Պատմական հոլովը երբ ունել կամ
կալնուլ . բոռն հարկանել , կախել , կասել բայերուն
խնդիր ըլլայ , իր նշանակութիւնը աշխարհա
բառի մէջ բացառականի կը դառնայ . ինչպէս ,
կալաւ զՅեանն . — յեռանն բռնեց :
կախել զհայրէ . — հայրէ կախել :
Բուռն եհար զհանդերձիցն . — հանդերձներէն բռնեց :

Ներգոյական հոլով

222 . Ներգոյական հոլովը ո՞ր¹ , տաճկե
րէն ներկէս հարցման կը պատասխանէ , և երբ
բայը տեղմը դադարում կը նշանակէ , (Տե՛ջ
կամ վրայ նշանակութիւն ունենալով ,) տեղ
ւոյն անունը ներգոյական հոլով կը դրուի .
ինչպէս ,

կալ է քան . — քան Տե՛ջ կենալ :

Ո՞ր կալ , — է քան , ներգոյական հոլով բնութեան խնդիր է
կալին :

Նստաւ տապանն է լերինս Արարատայ . — քա-

պանը Արարատայ լեռներոն վրայ նստաւ :

Գտին զնա է քաճարին . — քաճարին Տե՛ջ գրան զանի :

Վանն այնորիկ է քաղաքս բնակիմք . — անոր հա-
մար քաղաքներոն Տե՛ջ կը բնակիմք :

Նստել յեկեղեցոյ . — եկեղեցի Տե՛ջ նստիլ :

Նստել յեկեղեցիս . — եկեղեցիներոն Տե՛ջ նստիլ :

¹ Նախորդի տրականն ալ ներգոյականին նման ո՞ր հարցման
կը պատասխանէ . բայց անիկա տաճկերէն ներկէս կը նշանակէ ,
և առ ներկէս . առ ջնը շարժում և ետքինը դադարում նշա-
նակելով .

Հանգչել է Կաղաթի . — Կաղաթի Տեղ հանգչել է :

Հանգչել է Կաղաթս . — Կաղաթներու Տեղ հանգչել է :

223 . Ներգոյական հոլովը ապենը ալ կը նշանակէ . ինչպէս ,

Տեղայր մարգարիտ է հարսնո-թեան Սաթինկան .

— մարգարիտ կը պեղար Սաթինիկին հարսնո-թեան ապենը :

Երբ տեղայր մարգարիտ . — է հարսնոթեան Սաթինկան , է հարսնոթեան ներգոյական բնութեան ինդիր է պեղայր բային :

Յառուս Հերովդի արքայի . — Հերովդէս Ռաֆա-
որին օրերը , կամ օրերոն Տեղ :

Ի մանկո-թեան առաւել անկի խրատ ծնողաց ի միտս մանկանց . — ծնողաց խրապը ա-եւի մանկո-թեան ապեն կը պնկո-ի մանկանց մապը Տեղ :

ԲԱՆԻ ՄԸ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

224 . Կան բայեր որոնց կրաւորականը ներգործականին մաքով հայցական ինդիր կ'առնեն , ներգործութիւնը գործողը իր վրան ըրած ցուցնելով . ինչպէս ,

Արկաւ զիւրև զսիածանելին . — սիածանելին (Իեշիմալ) վրան առաւ :

Ջսիածանելին հայցական սեռի ինդիր դրուած է աշխ-կրաւորական բային :

Եղաւ զթագն Ասիացւոց . — Ասիացոց Ռաֆա-
որաւ :

Յերեսս իւր օծաւ զվայելչութիւն . — իր երեպին օծեց վայելչութիւնը :

Բաժանեցան զաւարն ի մէջ իւրեանց . — ապրը իրենց Տեղ Բաժնեցին :

225. Հաս բայեր իրենց արմատը, կամ արմատին մօտ նշանակութիւն ունեցող աւուսները հայցական հորովով խնդիր կ'առնուն, որ գործիական կ'իմացուի. քնչպէս,

Ձի սեր սիրեցին զՅիսուս. այսինքն՝ Ռոմ սիրով. — Քի սիրով սիրեցին Յիսուսը :

Հոս սրբեօն բային արմատը սեր՝ հայցական գրուած է :

Մեռանել զյաւիթեանիան մահն. այսինքն՝ յաւիթեանիան մահոմք. — յաւիթեանիան մահով մեռանիլ :

Հոս մեռանելին արմատին մօտ նշանակութիւն ունեցող բառը մահ՝ հայցական գրուած է :

Երկեան երկիւղ մեծ. այսինքն՝ երկիւղեմեծաւ. — մեծ վախով վախցան :

Խնդացին յոյժ ուրախութիւն մեծ. այսինքն՝ ուրախութեամք մեծաւ. — մեծ ուրախութիւնով ուրախացան :

226. Հասնկ բայերու հետ յարաբերական գերածնունն ալ հայցական կը գրուի, երբ յարաբերեալը բային արմատն է, կամ արմատին մօտ նշանակութիւն ունեցող բառ է. քնչպէս,

Գիտես զճառացութիւնն շր ծառայեցի քեզ. այսինքն՝ Ռոմ ծառայեցի քեզ. — Գիտես այն ծառայութիւնը, որով յեղե ծառայեցի :

Հոս շր յարաբերական գերածնունը հայցական գրուել է փոխանակ գործիականի, վասն զի եր յարաբերեալը շառայութիւնն ծառայեցի բային արմատն է :

Բժշկելի վիրացն շր խոցեցին գնա. այսինքն՝ Ռոմ խոցեցին գնա. — Բժշկել այն վերէրէն՝ որոնցով զայն խոցեցին :

Հոս շր յարաբերականը հայցական փոխանակ գործիականի վեր-

ուած է . վասն զի եր յարարեցեալք է ձերայն՝ Խոռեոն՝ բայն
արևատն մօտ նշանակութիւն ունեցող բառ է :

227 . Երբեմն հայցական գրուած բառ
մը ուրիշ հարմար նշանակութիւն կ'ունենայ .
ինչպէս ,

Հարցից և ես զ՛իւր բան մի . այսինքն՝ յիւր բան
մի . — ես ալ յիւր բան մը հարցընէմ : Կամ
Թէ՛ հարցից և ես զձեզ բան մի . փոխանակ
բանի — միով ըսելու . — ես ալ զ՛իւր բանով մը հար-
ցուիորձ ընէմ ի պէս նշանակութիւն առնե-
լով :

Ուսուցանէք զնոսա բազում ինչ . այսինքն՝ նո-
ցա . — անոնց շատ բան կը սորվեցընէր :

Չայս միայն աղաչեսցուք զԱստուած . այսին-
քն՝ առ այս կամ այսու . — ասոր համար միայն
աղաչենք Աստուծոյ :

228 . Կախողըն տրական հորովը շատ բա-
յերու բով գործիականի սյգ կ'ունենայ . ինչ
պէս ,

Ի յայն բարձր . — բարձր յայնի — :

Խօսել յայլայլ լեզու . — խօսել այլևայլ լեզուս :

Ի իրան երեսաց ուտել զհաց . — քրքամբ երե-
սաց ուտել զհաց :

Յիրանն անցուցեր զայս ամենայն ընդ մեզ .

— Իրանս անցուցեր զայս ամենայն ընդ
մեզ :

Նիրհել է քաղցր խոն . — նիրհել բազոր շնով :

Կ'ըսուի նաև Բարձր է յայն , քաղցր է խոն . ո-
րոնք գարձեալ Բարձր յայնով , քաղցր խոնով կը նը-
շանակեն . բայց սա տարբերութիւնը կայ որ

ածականը առաջ դրուեր է , և նախդիրն ալ
ինք չէ առեր . ականջի ախորժ գալու և տա-
ղաչափութեան համար են այս տեսակ ըս-
ուածքները :

ԳՈՅԸԿԱՆ ԱՆՈՒՆԵՄՈՒՆ ԿԱՄ ԲԱՅԱՆՈՒՆԵՄՈՒՆ
ԽՆԴՐԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

229 . Մինչև ցարդ տեսանք որ խնդրա-
ռու էին բայերը և իբրև բայ գործած-
ուած դերբայները . հիմա պիտի խօսինք այն
գոյականներուն խնդրառութեանը վրայ , ո-
րոնք բայի արմատ կամ բայի արմատէ ածանց-
եալ անուն են , և քայանոն կ'ըսուին :

230 . Լ՛մէն բայի , այսինքն ներգործական
կրաւորական և չէզոք բայերուն արմատները ,
կամ արմատէ ածանցեալ անունները բնու-
թեան խնդիր կ'առնեն այն հոլովով , ինչ հո-
լով որ իրենցմէ ելած բայը կը պահանջէ .
ուստի հոս հարկ չէ երկարորէն խօսիլ բայ-
անուններու խնդրառութեանցը վրայ , վասն
զի անոնց բայերը ինչ հոլով բնութեան խըն-
դիր կը պահանջին նէ , այն հոլովն իրենք ալ
պիտի պահանջեն . քանի մը օրինակով բացատ-
րենք :

ԵԼԲ ի մարմնոյ . — Ելչ , ԵԼ արմատ է Ելանեմ
բային . և որովհետև Ելանեմ բացառական
խնդիր կ'ուզէ , ո՞սկից ելնեմ , — ի մարմնոյ .
ուստի Ելչ արմատն ալ բացառական խնդիր
կ'առնու , Ելչ ի մարմնոյ :

Մուտ յաշխարհ . — Տոբ արմատ է Տրանիմ բա-
յին . և որովհետև Տրանիմ նախորիւ տրա-
կան խնդիր կ'ուզէ . ո՞ր մտանեմ , — յաշխարհ .
ուստի Տոբ արմատն ալ նախորիւ տրական
կ'առնու , Տոբ յաշխարհ :

Ծնունդ ի կուսէն . — Ծնանիմ բային արմատը
ծինէն ածանցեալ ծնոնդ եղած է . ո՞ւրից
ծնանիլ , — ի կուսէն , ուստի ծնոնդ ի կուսէն
պիտի ըսենք :

Հայհոյութիւն զհոգւոյն . — Հայհոյել բային
արմատէն ածանցեալ անունն է Հայհոյութիւն .
որո՞ զբայ Հայհոյել , — զհոգոյն , պատմական
հորով . ուստի Հայհոյութիւն զհոգոյն պիտի
ըսենք :

Ասանկ գիտցիր միւս բոլոր բայերուն , ար-
մատներուն կամ արմատէ ածանցեալ անուն-
ներուն խնդրառութեանը համար :

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴՐԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

231 . Աճական անուններն ալ իրենց նը-
շանակութեանը համեմատ այլեւայլ հորովով
խնդիր կ'առնուն . և ասոնց մէջ պակասու-
թիւն կամ չունենալ մը ցուցընող բառերը ա-
ւելի բացառական կամ վերջահորով տրական
խնդիր կ'առնուն . ինչպէս ,

Արժանի պարտոյ . — պարտի արժանի :
Պարտոյ վերջահորով տրական խնդիր է արժանի ածականին .
Հնազանդ ծնողաց . — ծնողի հնազանդ :
Ծնողաց վերջահորով տրական խնդիր է հնազանդ ածականին .

Ազատ է Բամբասանաց . — Բամբասանչէ աղապ :
 Ի Բամբասանաց բացառական խնդիր աղապ ածականին :
 Զուրկ յիմաստոր-իւնէ . — իմաստոր-իւնէ զուրկ :
 Թափուր է շնորհաց . — շնորհչէ պարտապ կամ զուրկ :
 Անտես աչաց կամ յաչաց . — աչի կամ աչի անպես :
 Անյայտ փեսողաց կամ է փեսողաց . — փեսողնէրո-
 կամ փեսողնէրէ անյայտ :

Աղբատ մարտ . — մարտ աղբատ :

232 . Աճականները իրենց խնդրէն ետև
 ալ կրնան դրուիլ . ինչպէս ,

Պատուց արժանի :

Յիմաստութենէ զուրկ :

Մտօք աղբատ :

233 . Արտշեալ և անորտ թուականները
 ապօրաբար բացառական խնդիր կ'առնուն .
 ինչպէս ,

Մին է յէնջ . — յէնջէ մէկը :

Արտշեալ մէկը , — է յէնջ , հարցումը մէկն վրայ եղաւ , և է
 յէնջ ալ բացառական խնդիր է մէկ թուականին :

Առաքեաց զերկուս յաշիւերպացն . — աշիւերպնէ-
 րէն երկուսը իրիւր :

Արտշեալ երկուքը , — յաշիւերպացն , բացառական խնդիր զեր-
 կուս թուականին :

Ամն է նոցանէ . — անոնցմէ մէկը :

Արտշեալ մէկը , — է նոցանէ բացառական խնդիր է ամն անորտ
 թուականին :

Ա յիմաստանոց . — իմաստոր-ննէրէն ուրիշները :

Իւրաքանչիւր սք է յէնջ . — յէնջէ ամէն մէկը :

234. Քերականութեանս Ա. մասին Նախ-
դիր գլխոյն մէջ (76) ըսինք թէ կան հոլովաւոր-
կամ նախադրո-վի-ն ըսուած բառեր, որոնք
այլևայլ հօրովով կը բանին: Այլ մասին մէջ
գործածական նախադրութեանց անունն ու
նշանակութիւնը տուինք. հիմա անոնց ինչ
հօրով խնդիր պահանջելնին պիտի իմացընենք:

Վիտնալ պէտք է թէ նախադրութիւններէն
ոմանք խնդրէն առաջ, ոմանք ետքը, ու
մանք ալ առաջ ու ետքը կը դրուին:

235. Առաջ գրող նախադրո-վի-նները, ու
անոնց պահանջած հոլովով խնդիրները:

— Յե՞ս, կը նշանակէ ետքը, սեռական հօ-
րովով կը բանի. ինչպէս,

Յեա մահու. — մահու-ընէ ետքը:
Մահու սեռական հօրով խնդիր է յետին:

Յեա այսորիկ. — ասիկէ ետքը:

— Առանց, կը նշանակէ առանց, (տաճկերէն
«ըլ մասնիկ»), սեռականով կը բանի. ինչպէս,
Առանց իմ. — առանց ինձի. պէնսիք:

Առանց մեզաց. — առանց մերի:

— Իբրև, որպէս, կը նշանակեն պէս, հայցա-
կանով կը բանին. ինչպէս,

Իբրև զմարդ. — մարդու պէս:

Որպէս զգող. — գողի պէս:

— Քան, կը նշանակէ «-եղ կամ վեր, հայ-
ցականով կը բանի. ինչպէս,

Գեղեցկագոյն խան զսիրամարգ . — սիրամարգէ
աւելի գեղեցիկ :

Ոչ է աշակերտ լաւ խան զվարդապետ իւր . —
աշակերտն իր վարդապետին աւելի լաւ լի :

Չվարդապետ հայցական խնդիր խանին . խան զվարդապետ (երկուքը մէկէն) նախադրութեամբ խնդիր է բային : Ամէն նախադրութեանց համար ասանկ ըսել պէտք է . քովի հոլովը նախադրութեան խնդիր , ու յետոյ թէ նախադրութիւնն ու թէ խնդիրը՝ երկուքը մէկէն որ բային կրկնուբերին նէ , այն բային խնդիր պէտք է տրուի :

Օրինակներէն կը տեսնենք որ խան նախադրութիւնով բաղդատուութիւն մը կը ցուցուի . սիրամարգէ աւելի գեղեցիկ ըսելը՝ անանկ գեղեցկութիւն մը ըսել է , որ սիրամարգի քով չկայ : Բայց ներգոյական հոլովով ալ բաղդատուութիւն կը ցուցուի . ինչպէս , գեղեցկագոյն ի սիրամարգս՝ ըսելով պիտի իմանանք սիրամարգնեբուն մէջ էն գեղեցիկ , գեղեցիկ եղող և առաւելութիւն ունեցողը սիրամարգներուն մէջէն է , դրսէն չէ : Աշանակութիւններէն և բացատրութիւններէն կ'երևայ խան նախադրութեամբ և ներգոյական հոլովով բաղդատական խօսքերու տարբերութիւնը :

Ուրիշ օրինակով մ'ալ բացատրենք :

Արիստոտէլ իմաստունն ի Բաբա-որս չըտուիր . բայց Արիստոտէլ իմաստունն խան զԲաբա-որս կրնանք ըսել . ինչու որ Արիստոտէլ Թագաւոր չէր , որ Թագաւորներուն մէջ իմաստունն եղած ըլլար . բայց Արիստոտէլ Թագաւորներէ աւելի իմաստուն կրնանք ըսել . ինչպէս կ'երևայ ներգոյականը նմաններու մէջ բաղդատ-

տուութիւն կը ցուցընէ . բայց ինչ նախադրու-
թիւնը աննմաններու մէջ բաղդատութիւն .
ուստի Արիստոտելի մասսապոնն ի լագա-որս ըսելու
տեղ՝ կրնանք ըսել Սողոմոնի մասսապոնն ի լագա-որս .
վասն զի Սողոմոնն թագաւոր էր և թագաւոր-
ներուն մէջ ալ իմաստունը :

Ներգոյական հորովով բաղդատութեան
ինդիրը սեռական ալ կրնայ գրուիլ . Տէճն ի
Տարգարէս Սովէս ալ կ'ըսուի, Տէճն Տարգարէից
Սովէս ալ կ'ըսուի :

Բացառական հորովն ալ ներգոյականի նը-
ման բաղդատական խօսքերու մէջ կրնայ գոր-
ծածուիլ . ինչպէս ,

Մեծն ի ձէնջ . — յեղի կամ յեր Տէջն Տէճը :

Կրտսերն ի նոցանէ . — անոնցի կամ անոնց Տէջն
ողորից :

— Սիւլ, Տիւլ, կը նշանակեն Տիւլ, նախ-
դրիւ տրականով կը բանին . ինչպէս ,

Մինչ ի գետին . — Տիւլ գետին :

Մինչ ի յերկինս . — Տիւլ երկինս :

Մինչև ցրաւիթ . — Տիւլ ցրաւիթ :

Եթէ տեղ կամ ժամանակ ցուցընող ա-
նունները յով նախդրիւ տրական ձևանան ,
Տիւլ նախադրութեան ոյժ կ'ունենան . ինչպէս ,
Հալածեաց ցբաղաքն . — Տիւլ բաղաքը հալածից :

Կրնանք ըսել նաև

Հալածեաց Տիւլ ցբաղաքն .

Հալածեաց Տիւլ ի բաղաքն :

Ննջեաց ցառաւօտ . — Տիւլ ցառաւօտ :

Կրնանք ըսել նաև

Կնջեաց մինչ յառաւօրս .

Կնջեաց մինչ յառաւօրս :

— Բայ, կը նշանակէ զայ, բացառականով
կը բանի . ինչպէս ,

Բաց իբէն . — Տեղի զայ :

Բաց ի մէնջ . — Տեղի զայ :

236 . Ետքը շրոնող նախադրո-ւի-նէրը և անոնց պահանջած հղովով խնդիրները :

— Չափ, կը նշանակէ չափ, գործիականով
կը բանի . ինչպէս ,

Ոգւով չափ . — հոգիով չափ :

Մահու չափ . — Տեղի չափ :

— Կողմ, կոյս, կը նշանակեն զեղ, զի՛ն, նախ
գրիւ տրականով կը բանին . ինչպէս ,

Ի կի՛նն կողմն . — զեղ ի կի՛ղ :

Ի թիկունս կոյս . — երևի զի՛ն :

237 . Ընդ որ ետքը շրոնող նախադրո-ւի-ն-
նէրը, և անոնց պահանջած հղովով խնդիրները :

— Ընդի, կը նշանակէ անդի, սեռականով
կը բանի . ինչպէս ,

Առաջի իմ . իմ առաջի . — իմ անդի :

— Յանդիման, հանդի կը նշանակեն զի՛մայ,
սեռականով կը բանին . ինչպէս ,

Յանդիման դրախտին . դրախտին յանդիման .
— դրախտին զի՛մայ :

Հանդէպ տանն . տանն հանդէպ . պանդ զի՛մայ :

— Հանդերձ, կը նշանակէ հեթ, միկտը, գոր-
ծիականով կը բանի . ինչպէս ,

Հանդերձ մարբն . մարբն հանդերձ . — Տեղ
հեթ միկտը :

— Օ կի, շէք կը նշանակեն եպօկէն, սեռա-
կանով կը բանին . ինչպէս ,

Ջկնի չարին . չարին զկնի . կամ զչարին զկնի ,
կամ զչարին կնի . — չարին եպօկէն :

Գիտնալ պէտք է որ առաջ ու ետքը դրո-
ուիլ կրցող նախագրու թիւնները երբ նախդիր
ունենան , իրենց նախդիրը առաջ դրուած
խնդրոյն վրայ ալ կրնայ դրուիլ , և երբեմն ալ
նոյն իսկ նախագրու թեան վրայ չդրուելով .
ինչպէս վերը տեսանք , զչարին զկնի նախդիրը
երկուքին վրայ ալ կրկնուած . զչարին կնի , նախ-
դիրը միայն առաջ դրուող խնդիրն առած :

Ի՞նչանկ գիտնալու է յետագայ նախագրու-
թեանց համար ալ , որոնցմէ նախդիր ունե-
ցողներն երբ խնդրէն ետքը դրուին , իրենց
նախդիրն անոնց վրայ ալ կրկնել կամ միայն ա-
նոնց վրայ դնել հարկ կ'ըլլայ , ինչպէս պիտի
տեսնենք :

— Ի վերայ , կը նշանակէ վրայ , սեռականով
կը բանի . ինչպէս ,

Ի վերայ երկրի . յերկրի վերայ . — երկի վրայ :

— Բնիւեր , առ ընիւեր , կը նշանակեն քով , սե-
ռականով կը բանին . ինչպէս ,

Ընթեր խաչին . խաչին ընթեր . — խաչին քով :

Առ ընթեր գետոյն . առ գետոյն ընթեր . — գե-
տին քով :

— Վասն , սակս , ի սակս , յաղափս , կը նշանա-
կեն համար , սեռականով կը բանին . ինչպէս ,
Վասն մարդոյ , մարդոյ վասն . — Իտրդու համար :

Սակս ձեր, ի սակս ձեր, ի ձեր սակս. — Յեղե
համար :

Յաղագս սիրոյ . ի սիրոյ աղագս . — սիրոյ համար .

238 . Հոս երկու գիտելիք կան . Ա . կրը-
նայ ըլլալ որ նախադրութեան ու խնդրոյն
մէջ տեղ ուրիշ բառեր մտնեն . Ինչպէս ,

Վասն ի լաւութիւնս զմարդն յորտրելոյ . — փո-
խանակ ըսելու , Վասն յորտրելոյ զմարդն ի
լաւութիւնս :

Յեք զաշխարհն ընդ ձեռամբ նոսաճելոյ . — փո-
խանակ ըսելու , յեք նոսաճելոյ զաշխարհն
ընդ ձեռամբ :

Բ . Նախադրութիւն մը երբ առաջ ան-
գամ մը յիշուած է , կրնայ զեղչուիլ . միայն
թէ զեղչուած նախադրութիւնը նախդիր ու-
նենալու ըլլայ նէ , նախդիրը անոր խնդրոյն
վրայ կը կրկնուի . Ինչպէս ,

Հահու վասն խնդրես՝ այլ փրկութեան ոչ .
— այսինքն՝ այլ փրկութեան վասն ոչ խընդ-
րես . — շահոս համար ի խնդրես , և ոչ թէ փր-
կութեան համար :

Գթայր ի վերայ նորա , իբրև հայր յորդուոյ .
— այսինքն՝ իբրև հայր ի վերայ որդուոյ . —
անոր վրայ ի զվար , Ինչպէս հայր մը որդիին վրայ
ի զվար :

Իւերոյ նախադրութիւնը մէյնը գրուած է , և ետքի իօսքին մէջ
է գրուած , այլ անոր նախդիրը խնդրոյն այսինքն որդուոյն
վրայ գրուած է , յորդուոյ . յ գրուելուն պատճառը՝ բառը
որդի՝ ո՞ ձայնաւորով սկսուած ըլլալն է , փոխանակ ի ի , գր-
ուած է , Ինչպէս ըսած ենք Հոլովմանց կարգին մէջ .

Ձկնի նոցա երթան , և զվեր ոչ գան . — այս-

ինքն՝ և զմեր կնի կամ զինի մեր ոչ գանս . —
անոնց եպեհն կ'երթան ու մեր եպեհն չեն գար :

239 . Ա՛, ընդ , ըստ նախդիրներուն իբրև նա-
խադրու-նիւն գործածու-իլ :

Ա՛, ընդ , ըստ նախդիրները իբրև նախադ-
րու-թիւն գործածուելով . այլևայլ հոլովնե-
րով այլևայլ նշանակու-թիւն կ'ունենան . ինչ-
պէս .

Ա՛՛ սեռական հոլովով՝ համար կը նշանակէ .
ինչպէս ,

Առ ամօթոյ . — ամօթի համար :

Առ ասի . — վախի համար :

Առ իմոյ յիշատակի . — իմ յիշապակիս համար :

Ա՛ գործիական հոլովով կը նշանակէ ասե-
նը , երբ ատեն ցուցընող բառի կամ մարդու
անունի վրայ գրուի . ինչպէս ,

Առ ջրհեղեղան . — ջրհեղեղին ասենը :

Առ Հայկաւ . — Հայկին ասենը :

Ա՛ գործիական հոլովով քովը , քովն ի վեր .
վրայ նշանակու-թիւններն ալ կուտայ բառին .
ինչպէս ,

Առ գետոյն . — գետին քով :

Առ ասիամբ . — ելերան ի վեր :

Առ ճանապարհաւ . — ճամբուն վրայ :

Ա՛ գործիականով համեմատու-թիւն մ'ալ
կը ցուցընէ . ինչպէս ,

Ձինչէ յարդ . — ցորենով . — յարդը յորենին
քով ինչէ :

Ա յս փոքր ինչ է առ նովաւ . — անոր չով կամ
անոր նայելով ասիկա փոքր բան է :

Ը — տրական հորովով կը նշանակէ չովը . եւ
զակի բառը վերջահորով տրականով կը դրուի .
իսկ յօգնակի բառերուն նախդիրներուն տեղը
անցնելով նախդրիւ տրական հորով կ'ըլլայ .
ինչպէս ,

Առ նմա . — անոր չովը :

Առ արքայի . — արքայի չովը :

Նստէր առ դրանն . — Դրանը չովը կամ Տօբը կը
նստէր :

Կայր առ խաչին . — խաչին չովը կամ Տօբը կը կե-
նար :

Սպասէին առ դուրս . — Դրանը չովը կ'ըլլասպասէին :

Առ նոսա . — անոնց չովը :

Առ ձեզ . — ձեր չովը :

Ը — բացառականի հետ առանց անոր ի կամ
յ նախդրին՝ համար կը նշանակէ . ինչպէս ,

Առ առակէ . փոխանակ ըսելու՝ առ յառակէ .
— առակի համար :

Առ երկիւղէ . փոխանակ ըսելու՝ առ յերկիւ-
ղէ . — Վախի համար :

Առ հակառակութենէ . փոխանակ ըսելու՝
առ ի հակառակութենէ . — Եակառակութեան
համար :

Ը — բացառականի հետ կողմն ալ կը նշանա-
կէ . ինչպէս ,

Անհնարինքն առ ի մարդկանէ . — Տարրոց կողմանէ
անկարելիները :

Ոչ տկարացի առ Աստուծոյ ամենայն բան .

— Աստուծոյ կողմէն Բան ինչ չպարանար :

— ԲՆԴ սեռական հոլովով՝ Գրեանակ կամ
Կեղը կը նշանակէ . ինչպէս ,

Ընդ նորա . — անոր Կեղը :

Ընդ իմ և ընդ քո . — իմ ու քո Կեղը :

Ահն ընդ ական . — աչի Կեղ աչ :

ԲՆԴ գործիականով՝ Կախը կը նշանակէ . ինչ-
պէս ,

Ընդ ծառով . — ծառի Կախ :

Ընդ նովաւ . — անոր Կախը :

Ընդ հողովն . — հողէն Կախը :

ԲՆԴ տրական հոլովով՝ Կեփ կը նշանակէ .
Եզակի բառը վերջահոլով տրականով կը դըր-
ուի . իսկ յոգնակի բառերուն նախդիրներուն
տեղը անցնելով նախդրիւ տրական հոլով
կ'ըլլայ . ինչպէս ,

Ընդ նմա . — անոր Կեփ :

Ընդ նոսա . — անոնց Կեփ :

Ընդ վարդապետի . — վարդապետի Կեփ :

Ընդ վարդապետս . — վարդապետներո՝ Կեփ :

— ԲՍ տրական հոլովով պէս , չափ (կէօրէ)
կը նշանակէ . Եզակի բառը վերջահոլով տրա-
կանով կը դըրուի . իսկ յոգնակի բառերուն
նախդիրներուն տեղը անցնելով նախդրիւ տը-
րական հոլով կ'ըլլայ . ինչպէս ,

Ըստ պատկերի մերում . — Տեր պատկերին պէս :

Ըստ բանի քում . — քո խօսիչ պէս :

Ըստ գործս . — գործերո՞ն չափ (կէօրէ) :

Բայ՝ անորիչ դերբայի սեռականով և ուր
զականովալ չափ կամ համեմար կը նշանակէ .
ինչպէս ,

Ըստ պահատելոյ ամացն . — Կարիկներուն պահտելուն
չափ :

Ըստ ածել լուսնոյ ածէ , և ըստ պահատելն պա-
կասէ . փոխանակ ըսելու՝ ըստ ածելոյ լուս-
նոյ ածէ , և ըստ պահատելոյն պակասէ . —
լուսնոյ ածելուն համեմար (կէօրէ) կ'աճի և անոր
պահտելուն համեմար կը պահի :

Բայ առանց ի կամ յ ի բացառականով՝ յա-
ջրորո-իւնն նշանակու թիւն ունի . ինչպէս ,

Ձթագաւորն որ ըստ նմանէ էին . փոխանակ
ըսելու՝ զթագաւորն որ ըստ ի նմանէ էին .
— անոր յաջրորո կամ անկէ եփուր եկող Ռաֆա-
նելը .

Գ Լ Ո Ւ Ի Գ .

ՅԼՏԿԸՑՈՒՑԻՉ

ԵՒ ՅԼՏԿԸՑԵԱԼ ,

240 . Յատկացուցիչ կ'ըսուի այն սեռա-
կան անունը , որ մէկ ուրիշ անուան որոնն ըէ
լալը կամ անոր պատշաճիլը կը յայտնէ . ուս-
տի միւս բառն ալ կ'ըսուի յապիպցեալ . ինչպէս

Թէ որ ըսենք տուն Պեպրոսի . լոյս աշխարհի . գահայ.ք արշայից . Պեպրոսի , աշխարհի , արշայից յատկացուցիչ կ'ըլլան տուն , լոյս , գահայ.ք բառերուն , որ յապիպեալ կ'ըսուին : Վասն զի որոն տունը , — Պեպրոսի , յատկացուցիչ է քոն բառին . որոն լոյսը , — աշխարհի , յատկացուցիչ է լոյս բառին . որոն գահայ.քը , — արշայից , յատկացուցիչ է գահայ.ք բառին :

241 . Կը տեսնուի օրինակներէն թէ յատկացուցիչը որոն , իմի՞ն հարցման պատասխան է , և յատկացեալէն ետքը դրուած , որ աշխարհաբառին ու տաճկերէնին ներհակն է . վասն զի գրաբառ քոն Պեպրոսի , աշխարհաբառ Պեպրոսին քոնը , տաճկերէն Պեպրոսըն եմբ պիտի ըսենք : Ուստի կանոն ունինք թէ յատկացուցիչը սեռական հոլովով կը դրուի , յատկացեալէն ետքը , և որոն , իմի՞ն հարցման պատասխան . ինչպէս .

Անդգամն անգոսնէ զխրատ հօր . — անդգամը հօրը խրատը կ'անգոսնէ :

Որոն խրատը կ'անգոսնէ անդգամը , — հօր , յատկացուցիչ է շխրատ յատկացեալին :

Օրհնու թիւն հօր հաստատէ զտուն որդւոյ .

— հօր օրհնութիւնը զաւինն քոնը իը հաստատէ :

Որոն օրհնութիւնը , — հօր , յատկացուցիչ օրհնութիւն բառին . որոն տունը , — որդւոյ , յատկացուցիչ քոն բառին :

Որ զբռն ընկերին բառնայ , կատարէ զօրէնսն

Քրիստոսի . — ան որ ընկերին բեռը իւր Վերջէ ,

Քրիստոսի օրէնքը իը կատարէ :

Խոնարհութիւնն աղբիւր խաղաղութեան է , և

վասիք շին-վեան ելանեն ի նման է. — խոսար-
հո-վե-նը խաղաղը-վեան արե-ր է, և շին-վեան
վասիքի կ'ենեն անկէ :

Աւստի Աստուծոյ կամքը կատարել աշխարհա-
բաւը գրաբաւի թագմաները ատեն պիտի
ըսենք կատարել զիսմա Աստուծոյ . որոն կամքը, —
Աստուծոյ, յատկացուցիչ է զիսմա յատկացեալին .
անոր համար սեռական հոլովով և զիսմա յատ-
կացեալէն ետքը գրուեցաւ :

242. Յատկացուցիչը յատկացեալէն ա-
ռաջ ալ կրնայ գրուիլ . ինչպէս ,

Կրասեր որդոյն Յազկերտի դայեակն . փոխա-
նակ ըսելու՝ դայեակն կրտսեր որդւոյն
Յազկերտի . — Յազկերտի պղտիկ որդոյն դայ-
եակը :

Որոն դայեակը, — կրասեր որդոյն, յատկացուցիչ էլրայեակին,
որոն կրտսեր որդւոյն դայեակը, — Յազկերտի, յատկացուցիչ
որդոյն քն :

Յովհաննոս եղբայրն որ սպանաւ սրով . փոխա-
նակ ըսելու՝ եղբայրն Յովհաննու :

243. Մատկացուցիչը յատկացեալէն ա-
ռաջ գրուած ատեն, եթէ յատկացեալը նախ
դիր ունենայ՝ նախդիրը ինք կ'առնէ, կամ
նախդիրը երկուքին վրայ ալ կը կրկնուի . ինչ-
պէս ,

Փրկեցաւ յառիւծուցն բերանոյ . փոխանակ
ըսելու՝ փրկեցաւ ի բերանոյ առիւծուցն .

— առիւծներուն բերնէն աղապոսեցաւ :

Առիւծոյն յատկացուցիչը է բերանոյ յատկացեալէն առաջ գրու-
ած, և անոր է նախդիրը (ին յի փոխելով) վրան առած է,
յառիւծուցն բերանոյ :

Յովսէփ մեկնեաց Ղփարաւոնի զերազն . փոխանակ ըսելու՝ զերազն Փարաւոնի . — Յովսէփ Փարաւոնին երազը Տէկնեց :

Փարաւոնի յատկացուցիչը զերազն յատկացեալէն առաջ դրուած , և անոր զ նախդիրը վրան առած է : միանգամայն յատկացեալն վրայ զ նախդիրը կրկնուած : Ղփարաւոնի զերազն :

Մէք զայս յառաքելոցն վարդապետութենէ ուսաք . փոխանակ ըսելու՝ ի վարդապետութենէ առաքելոցն . — Տէր այս Բանը առաքեալներուն վարդապետութենէն սորվէցանք :

Սողոս զքարկոծողացն զհանդերձս առեալ պահէր . փոխանակ ըսելու՝ զհանդերձս քարկոծողացն . — Սողոս քարկոծողներուն հանդերձները կ'առնէր իւր պահէր :

244 . Յատկացուցիչը ըստ սովորութեան իր յատկացեալէն ետքը դրուած ատեն , կրնայ իր յատկացելոցն նախդիրն իր վրայ ալ առնել , մանաւանդ երբ երկուքին մէջ ուրիշ բառ մտնէ . ինչպէս ,

Սողոսը զխօշիւն միայն զմարդոյն առեալ . փոխանակ ըսելու՝ սողոսը զխօշիւն մարդոյ միայն առեալ . — սողոսները միայն մարդուն խըրրփոցն առնելով :

Չմիտս կամեցաւ հաճել զամբսխին . փոխանակ ըսելու՝ կամեցաւ հաճել զմիտս ամբսխին . — ամբսխին միտքը հաճեցընել ուղեց :

Մի խոտորիցես զերաւունս զեկին և շորբոյ և զայրւոյ . փոխանակ ըսելու՝ մի խոտորիցես զերաւունս եկին և որբոյ և սցրւոյ . — Երեսէրին , որբին և սցրիին իրաւունքը զխոտորցընես :

245. Լիրը միևնոյն յատկացեալէն ետքը քանի մը յատկացուցիչներ կան, յատկացեալն ամէն մէկ յատկացուցչին քով չկրկնուիր. և ան ատեն եթէ յատկացեալը նախդիր ունենայ՝ նախդիրը մօտին վրայ չկրկնուի ալ նէ՝ հեռաւորին վրայ կրնայ կրկնուիլ. *ինչպէս,*

Ատուծոյ բարբառ է և ոչ մարդոյ. այսինքն՝
և ոչ մարդոյ բարբառ. — Տարբառ բարբառ չէ
Ասործոյ բարբառ է :

Բարբառ յատկացեալը երկու անգամ չզրուելու համար, Տարբոյ յատկացուցչին քով զանց առնուեր է, խօսքին անուշաթեանը համար :

Ժանիք նորա՝ կորեան առիւծու. այսինքն՝
Ժանիք նորա (էին) Ժանիք՝ կորեան առիւծու. — անոր ախօսները առիւծի յագի ախօսներ (ախօսներու պէս) էին :

Յիշեսցես զօր մահուն և զգատաստանին. այսինքն՝ և զօր դատաստանին. — Տակոսան օրն ու դատաստանի օրը յիշէս :

Զօր յատկացեալը չէ կրկնուեր, բայց դատաստանին յատկացուցչին անոր նախդիրն առած է :

Զարմանային յոյժ ընդ գեղեցկութիւնն նորա և ընդ ամենայն որդւոցն իսրայելի. այսինքն՝ և ընդ գեղեցիկութիւնն ամենայն որդւոցն իսրայելի. — շատ կը զարմանային անոր գեղեցիկութեանը և իսրայելի բոլոր շատախոյ գեղեցիկութեանը վրայ :

Հրովարտակ եհաս յաշխարհն Հայոց, ի վերայ, յԱլլանայ. — Հրովարտակ հաստ Հայոց, վերայ, Ալլանայ ալիարհը :

Պէտք էր ըսել և ի Վրաց և յԱղձնեաց . և ի մը պահաւթիւնը կրնայ իմաստը փոխել :

246 . Երեսնամեակից չհայցական սեռի ինդրի նշանակութիւն կրնայ ունենալ ներգործական բայանուններու քով . ինչպէս ,
Ծննդեամբ կայենի . — այսինքն՝ ծնանելով
զկային :

Ճաշակմամբ պաղոյն . — այսինքն՝ ճաշակելով
զպտուղն :

Կայելի , պաղոյն սեռական հոլով դրուած են , և յատկացուցիչ են , բայց նշանակութիւնով հայցական սեռի ինդր են . ըստ որում յատկացեալները ծննդեամբ , ճաշակմամբ բայանուն են , և դերբայի դարձնելով պիտի ըսենք ծնանելով զկային . ճաշակելով զպտուղն :

Կրաւորական բայանուններու քով ալ դրուուած յատկացուցիչը բացառական հոլովի ոյժ կ'ունենայ . ինչպէս ,

Եկիր ի փրկութիւն մարդկան ծննդեամբ կոսիս . փոխանակ ըսելու՝ եկիր ի փրկել զմարդիկ ծնանելով ի կոսիս . — եկար ճարտիկ իբրեւ համար՝ կոսիս ծնելով :

Այս բնական մէջ ճարտիս սեռ . յատկացուցիչ դրուած է ի բնութիւն ներգործական բայանունին , փոխանակ ըսելու՝ ի բնութեւ ճարտիկ . և կոսիս սեռ . յատկացուցիչ դրուած է ծննդեամբ կրաւորական բայանունին , փոխանակ ըսելու՝ ծնանելով ի կոսիս :

247 . Երեսնամեակից պէս շատ անգամ գոյական անուն մը կը դրուի սեռական հոլով՝ ամականի տեղ . ինչպէս ,

Անօթ ընարութեան . այսինքն՝ անօթ ընտիր :
Բանս դառնութեան , այսինքն՝ դառն բանս :
Սպասք ոսկւոյ և արծաթոյ . այսինքն՝ ոսկեղէն և արծաթեղէն սպասք :

ԲՆՑԱՅԱՅԵՏԻՉ

ԵՒ ԲՆՑԱՅԱՅԵՏԵԱՆ ,

248 . Անունի մը կամ դերանունի մը ինչ կամ ո՛վ ըլլալը , կամ ինչ մտօք առնուած ըլլալը յայտնել ուղենք , քովը ուրիշ անուն մը կամ դերանուն մը կը դնենք , որ Բայայայտիչ կ'ըսուի , և միւսն ալ Բայայայտեալ : Ինչպէս երբ ըսենք Աշտ , չենք հասկցներ թէ որ Աշտն է ըսածնիս , իսկ երբ ըսենք Աշտ սպարապետ , կ'իմացընենք թէ Աշտ ըսածնիս սպարապետ Աշտն է : Նոյնպէս Աշտ խափար ըսելու ըլլանք , կ'իմացընենք թէ Աշտ ըսածնիս թագաւոր Աշտն է , և ոչ թէ սպարապետ Աշտ : Ուստի սպարապետ և խափար բառերը Բայայայտիչ եղան և Աշտ բառն ալ Բայայայտեալ :

Ինչհասկառակը , երբ ըսենք սպարապետ , չենք իմացընենք թէ որ սպարապետն է . իսկ երբ ըսենք սպարապետն Աշտ , կ'իմացընենք թէ սպարապետ ըսածնիս Աշտն է և ոչ ուրիշը . ուստի հոս Աշտ բացայայտիչ եղաւ , և սպարապետ բացայայտեալ : Նոյնպէս խափարն Աշտ ըսելով կ'իմացընենք թէ թագաւոր ըսածնիս Աշտն է և ոչ ուրիշը . ուստի Աշտ բացայայտիչ եղաւ , և խափար բացայայտեալ :

Այս բացատրութենէն կ'երևայ թէ բա-

ցայայտիչը միշտ իր բացայայտեալէն ետքը կը
դրուի . այսպէս , Աշոտ սպարապետ . — սյու-
բապետ բացայայտիչ է Աշոտին : Սպարապետն
Աշոտ . — Աշոտ բացայայտիչ է սյուբապետին :

249 . Բացայայտիչը թուով ու հոլովով կը
համաձայնի բացայայտեալին հետ . ինչպէս ,
Անանիա հանդերձ կնաւ իւրով Սափիրա — վա-
ճաւեաց ազարակ . — Անանիա իր Սափիրա իւ-
նով կէտ սփարակ ծախեց :

Սափիրա — բացայայտիչ է իսկ — բացայայտեալն . և եղակի գոր-
ծիական հոլով դրուած են երկուքն ալ , իրարու համաձայն :
Փախուստն Անակայ , հոր սրբայն Գրիգորի .

— սորի Գրիգորի հոր Անակին փախուստը :

Ո՛վ է եղբւր Մանկ . — սուրբ Գրիգորի հայրը , ուրեմն հոր բա-
ցայայտիչ է Անակոյ բացայայտեալն :

Մեօք բարոզեցաւ , ինեւ և Սիդուանոսի — և Տիմո-
թէի . — Տիմոզի զարդոտեցաւ , ինչո՛վ , Սիդու-
անոսով և Տիմոթէոսով :

Ինեւ , Սիդուանոսի , Տիմոթէի — երեքն ալ բացայայտիչ են Ռօսին .
վասն զի Ռօս ըստածններն անոնք են . բացայայտիչներուն է-
րեքն ալ թէպէտ եղակի են , բայց երեք հատ զգալուն համար
Ռօս բացայայտեալը յոգնակի դրուած է :

250 . Երբ բացայայտեալը նախդիր ու-
նենայ , նախդիրը բացայայտիչին վրայ սովորա-
բար չկրկնուիր . ինչպէս ,

Ղաւսու եցին ՂՅովսէփի եղբայր իւրեանց . — ի-
րենց եղբայր Յովսէփը ծախեցին :

Եղբայր բացայայտիչ դրուած է Յովսէփին . և անոր « նախդիրն
ի վրայ ալ չէ սուած :

ՂԱՍՈՍՈՒ ինազազու թեան Բրիսպոս պիտով
ի մեզ ընկալուր . — ինազազու թեան Բրիսպոս
Բրիսպոս սիրով Տիմոթէի ընդունինս :

Եկին առ Յակոբ հայրն իւրեանց . — Իբե՛նց հօրը
Յակոբին եկան :

251 . Հատ անդամ ալ բացայայտեալին
նախդիրը բացայայտիչին վրայ կը կրկնուի , և
մանաւանդ երբ երկուքին մէջ ուրիշ բառ
մտնէ , և զ , ի կամ չ նախդիրներն ունենան .
ինչպէս ,

Թողեալ ի քաց ղիսառան հայրենի՝ ղքահանա
յուլթիւն . — Տէկրի թողլով հայրենի քառաք՝ քա
հանայր-թիւնը :

Չգլուխ ամենայն առաքինութեանց ղսերն
բովանդակեալ ունի ողորմութիւնն . — ողոր
մ-թիւնն իր մէջ կը պարտ-նակի բողբ առաքինո-
թեանց Գլ-իւն սերը :

Կոչեաց ղորդի իւր զկրտսեր ղՅակոբ . — Ի-ր
կրտսեր որդին Յակոբը կանչեց :

Կոչեաց ղԵսաւ ղորդի իւր երէց . — Իր երէց
որդին Եսաւը կանչեց :

Անց նա ըսք գեան մեծ ըսք Եփրատ . — Եփրատ
մեծ գետէն անցաւ ան :

252 . Բացայայտիչը իր բացայայտեալին
վրայ այսինքն , այս է , ասե՛մ , անո՛ն բառերովալ
կը դրուի . ինչպէս ,

Ի նա հաւատասցին , այսինքն ի Յիսուս զմ :

Սաղարթօք վարսից , այս է արտաքին ղիմօք
բարեշուք կերպից :

Հրաշալի պատուով յարգեալ , բանիւ ասե՛մ
և մտօք :

Այր մի Մատթէոս անուն : Ի քաղաքն անուն
Նային :

Պէտք է գիտնալ թէ այս բառերը, այսինքն
այս է, ասի՛մ, անուան և այլն ամէն բացայայտիչ
ներու քով կ'իմացուին զօրութեամբ ։

253. Ըսինք թէ բացայայտիչք միշտ յե-
տադաս է . մինչև անգամ մարդու և տեղւոյ
յատուկ անուաններն ալ (ինչպէս վերի օրինակ
ներուն մէջ ալ տեսանք) շատ անգամ իրենց
մէ ետքը հասարակ անուն մը իբրև բացայայ-
տիչ կ'ունենան . ինչպէս ,

Դաւիթ արքայ ։ Այրարատ գաւառ ։

Ըսոնց վրայ սա հեռուեալ գիտելիքները
կան ։

Ա. Մարդու յատուկ անունը երբ իր իբ-
րև բացայայտիչ գրուած հասարակ անունէն
նախագաս ըլլայ, անոր հետ կը համաձայնի .
ինչպէս ,

Ի Տրայիանոսէ արքայէ ։ Եսայեայ մարգարէի ։

Կղէոպարա — դատերբն հանգերձ . — Կղէոպար-
րա աղջիկով Ֆիլիշ ։

Բ. Երբեմն ալ մարդու յատուկ անունը
նախագաս ըլլալով՝ անհամաձայն կը մնայ .
ինչպէս ,

Եւ հրաման յՕֆոսոս կայսերէ . — Երաման էլա-
Օֆոսոս կայսրէն ։

Ալեկն տիկնաւ ։ Յոլիոս կայսեր ։

Գ. Իսկ երբ մարդու յատուկ անունը իբ-
րև բացայայտիչ յետագաս ըլլայ իր հասարակ
անունէն, միշտ կը համաձայնի . ինչպէս ,

Մարգարէին Եսայեայ ։

Յարքայէն Սողոմոնէ ։

Դ. Տեղւոյ յատուկ անուներ իրեն բացա-
յայտիչ դրուած հասարակ անունին նախա-
դաս ըլլայ նէ, անհամաձայն կը մնայ. ինչպէս,
Ի Սիժն լեռնէ : Առ Եփրատ գետով : ՅԱ յրարար
գաւառի :

Ե. Իսկ երբ տեղւոյ յատուկ անուներ յե-
տադաս ըլլայ, սովորաբար իբրև յատկացու-
ցիչ սեռական հոլովով կը դրուի. ինչպէս,
Ի լեռնէ Սիժնի : Ի ժողովրդենէ քումմէ Իսրա-
յելի :

Ի գաւառին Այրարատայ : Զգետովն Երասխայ :

Զ. Ըմտոյ անունները տեղւոյ յատուկ ա-
նուանց պէս նախադաս անհամաձայն կը մնան .
ինչպէս .

Մարտ ամտոյ : Ի Քաղև ամսեան :

Իսկ յետադաս՝ իբրև յատկացուցիչ սեռա-
կան կը դրուին . ինչպէս .

Յամսեանն Մարտի : Յամսեանն Յուլայ , այս-
ինքն՝ Յուլիի :

Հայց ամիսները հոլովելու սովորութիւն
չկայ , ուստի անոնք յետադաս ալ ըլլան , ան-
համաձայն կը մնան . ինչպէս ,

Ամտոյն Մարտի : Յամսեանն Քաղայ :

ԸՕՒԿԱՆ ԵՒ ԳՈՅԱԿԱՆ

254 . Բանի մը Էնչ ըլլալը ցուցընող բառին Գոյական ըսինք վերը (5) , և Էնչէս կամ որչան ըլլալը ցուցընողին Մծական :

Գոյական անունն ինքնին նշանակութիւն մ'ունի , և իր մը կը ցուցընէ , ու խօսքի մէջ մինակ կ'իմացուի . Կար ըսելով կ'իմանանք այն մարմինը , որուն Գոյս , Կող կամ ուրիշ անուն մը չարուիր . նմանապէս քուն ըսելով կ'իմանանք այնպիսի շէնք մը , որ բնակութեան համար պատրաստուած է , և անոր ուրիշ անուն մը , Եկեղեցի , Կարոյ և այլն չենք կրնար ըսել . վասն զի Եկեղեցին թէպէտ տան պէս շէնք մ'է , բայց կրօնական արարողութեանց նուիրուած շէնքն է . և Կարոյ ըսուածը թէպէտ շէնք մ'է , բայց տղայոց դաստիարակութեան յատկացած շէնքն է :

Մծականը ինքնին նշանակութիւն մ'ունի , բայց իր մը ցուցընէր , և ոչ ալ խօսքի մէջ մինակ կրնայ իմացուիլ , այլ իրի մը յատկութիւնը կը ցուցընէ և գոյականի հետ կը գործածուի , ուստի միշտ գոյականի մը պէտք ունի : Ինչպէս Կարօր բառն իր նշանակութիւնըն ունի , տեսակ մը գոյն է , որուն սպիտակ , Բո՛ւ , Կանաչ և այլն անուն չենք կրնար տալ , վասն զի անոնք ալ տեսակ տեսակ գոյներ են ,

բայց կարժիւր ըսելով չենք հասկնար թէ ինչ բան կարժիւր է . կարմրութիւն ունենալու յատուկ մարմին մը ցուցնել հարկ է , օրինակի համար , խնձոր , որ տեսակ մը պտուղի անուն է , կարժիւր խնձոր ըսելով կ'իմանանք թէ կարժիւր բնական խնձորին համար է : Իսկ թէ որ ըսենք կարժիւր թուղ , հոս ալ կարմրութիւնը թուղ թին յատկացաւ : Այնպէս թէ որ ըսենք կարժիւր կաւ , հոս ալ կարմրութիւնը կտաւ ինչ յատկացաւ : Օրինակներէն կը տեսնենք որ կարմրութիւնը ինչ է նէ այն մնաց , բայց կարմրութեան ենթակայ եզոզ մարմինները խնձոր , թուղ , կաւ իրարմէ տարբերեցան ¹ :

255 . Ըսել է որ անականը խօսքի մէջ մինակ ² չգործածուիր , այլ հետը գոյական աւուն մը կ'ուղէ : Արդ պիտի աւանդենք թէ անականն իր գոյականին հետ ինչպէս կը համաձայնի :

256 . Գրաբառ լեզուի մէջ անականը գոյականէն առաջ ալ կը գրուի , ետքն ալ :

257 . Աթէ անականը գոյականէն առաջ

¹ Թէ որ բառը անական ու որ բառը գոյական ըլլալը անշնորհ համար միջոց մը կայ , որ տղայոց աւելի դիւրանալու համար է : Անական է այն անունը որ կը քովը բան (շէշ) բառը աւանդով , անոր հետ կրնայ ըսուիլ . ինչպէս կարժիւր բան , թէ՛ բան , քաղցր բան կ'ըսուի , ուրեմն կարժիւր , թէ՛ , քաղցր անական են . իսկ ջուր բան , քար բան , հող բան , քոտն բան չսուի , անոր համար ջուր , քար , հող , քոտն գոյական են : Այս կերպով դիւրաւ կ'որոշուին անական ու գոյական բառերը :

² Անական անունը երբեմն խօսքի մէջ մինակ կը գործածուի և ան անոն Գոյականացոյ աւանուած կ'ըսուի :

դրուի, ստիորաբար Համաձայնիր, մինակ գո-
յականը կը հորովի, բայց նախդիրը ւժակա-
նին վրայ կը դրուի : Օրինակ ,

Ելակի

Յ-գնակի

Ո .	Խաւարին Բանա .	Խաւարին Բանաք .
Ս .	Խաւարին Բանտի .	Խաւարին Բանտից .
Գ .	Խաւարին Բանտիւ .	Խաւարին Բանտիւք .
Հ .	Չխաւարին Բանա .	Չխաւարին Բանաա .
Տ .	Խաւարին Բանտի ,	Խաւարին Բանտից ,
	ի Խաւարին Բանա .	ի Խաւարին Բանաա .
Բ .	ի Խաւարին Բանտէ .	ի Խաւարին Բանտից :

Այսպէս պէտք է հորովին

Վայրենի ծառ , վայրենի ծառոյ , և այլն :

Մտերիմ բարեկամ , մտերիմ բարեկամի , ևն :

Իմաստուն որդի , իմաստուն որդւոյ , և այլն :

Յորդառատ աղբիւր , յորդառատ աղբեր , ևն :

258 . Բայց երբեմն , մանաւանդ միա-
վանկ և երկավանկ ւժականները առաջ դրո-
ւած ատեննին կը համաձայնին իրենց գոյա-
կանին հետ . ինչպէս ,

Մեծաւորախումբեամբ : Քաջի առն : Բարեաց
գործոց : Յեփնոյ ամբարշտութեան : Անեղ-
ծին Աստուծոյ :

Նախադաս բաղմավանկ ւժականն ալ կը
համաձայնի երբ իր ու գոյականին մէջ ուրիշ
մասն բանի ունենայ . ինչպէս ,

Երկաւորին վերակոչեաց հրաման արքային . այս-
ինքն՝ վերակոչեաց հրաման երկաւոր արքա-
յին . — Երկաւոր լազաւորին հրամանը վէր կոչեց :

Հրաշխատագրուի պարտ էր անցանել Բանի .
այսինքն՝ պարտ էր անցանել հրաշխատագրոյն
բանիւ :

Բաղոմ, Բաղմաբերս և գիներս ի նմա տնկեաց
հովիտս . այսինքն՝ տնկեաց ի նմա Բաղոմ,
Բաղմաբեր և գիներս հովիտս :

259 . Իսկ եթէ ածականը գոյականէն
ետքը գրուի, անոր հետ մէկտեղ կը հորովի,
բայց նախդիրը սովորաբար մինակ գոյականին
վրայ կը գրուի : Օրինակ .

Ելլիի

Յոգնակի

Ո . Այր	Իմաստուն .	Արք	Իմաստունք .
Ս . Առն	Իմասունոյ .	Արանց	Իմասունոյ .
Գ . Արամբ	Իմասունով .	Արամբք	Իմասունովք .
Հ . զԱյր	Իմաստուն .	զԱրս	Իմաստունս .
Տ . Առն	Իմասունոյ ,	Արանց	Իմասունոյ ,
	յԱյր	յԱրս	Իմաստունս .
Բ . յԱռնէ	Իմասունոյ .	յԱրանց	Իմասունոյ :

260 . Երբեմն անհամաձայն ալ կրնան
գրուիլ յետագաս կարգ մը ածականներ, մա-
նաւանդ անցեալ գերբայք . ինչպէս ,

Աջոյն հայրական փինկ բտելու . Աջոյն հայրականս :
Զօրէնս արչունի . " Զօրէնս արչունիս :
Հրամանաւ արչունի . " Հրամանաւ արչունիս :
Տանն Արծրունի . " Տանն Արծրունոյ :
Ոսկեհուռն հանդերձից ընդելլ-լեալ մարգար-
տով . փոխանակ բտելու . Ոսկեհուռն հան-
դերձից ընդելլ-լեւոյ մարգարտով . — Ետգը-
րով Բանտագ ոսկեհոռն հանդերձներուն :

Ի վերայ աշխարհիս Վասպուրական կոչեցաւ .
 փոխանակ ըսելու՝ Ի վերայ աշխարհիս Վաս-
 պուրական կոչեցելոյ . — Վասպուրական կոչումս
 աշխարհիս վրայ :

261 . Վերը տեսանք որ ածականը գոյա-
 կանէն առաջ ու ետքը գրուած ատենը՝ միան-
 գամայն նախդիրը առաջ գրուողը կ'առնէր .
 երբեմն նախդիրը երկուքին վրայ ալ կը կրկ-
 նուէ . ինչպէս ,

Ա . Նախդիրը յեփարտաս գոյականին վրայ ալ կրկ-
 նուած .

Յամենայն ի կեանս քո : Առ նա զաճիւննախա-
 ուրն զկրակն :

Բ . Նախդիրը յեփարտաս ածականին վրայ ալ կրկ-
 նուած .

Ասէ յարսն յ յարուցեալս ի վերայ նորա . —
 անոր վրայ ելնող ճարտոյ կ'ըսէ :

Ընդ ամենայն անապատն ընդ մեծ և ընդ ա-
 հագին . — Բոլոր մեծ ու անագին անապատը :

Նախդրի կրկնութիւնն աւելի ան ատեն
 կը գործածուի , երբ ածականին ու գոյակա-
 նին մէջ ուրիշ մասն բանի մասնէ . ինչպէս ,

Շինեաց զգուռն տանն Տեառն զբարձր . փո-
 խանակ ըսելու՝ զբարձր գուռն . — Կիրճը
 քանը Բարձր Գործը շինեց :

Իբարձրաւանդակումն կուռ կալով ի տեղ-
 ւոջ . փոխանակ ըսելու՝ ի բարձրաւանդակ
 տեղւոջ կուռ կալով . — Ինքս Բարձր Կեղ Տը
 ամուր կենալով :

262. Մի թուականը եղակի ըլլալուն, և զակի գոյական կ'ուզէ, և թէ նախադաս¹ ու թէ յետադաս կը համաձայնի. ինչպէս,

Ո.	Մի	այր .	Այր	Տի .
Ս.	Մից	առն .	Առն	Տից .
Գ.	Միով	արամբ .	Արամբ	Տիով .
Հ.	Կ'Մի	այր .	ԳԱյր	Տի .
Տ.	Միո՛՛մ	առն ,	Առն	Տիո՛՛մ ,
	ի Մի	այր .	ՄԱյր	Տի .
Բ.	ի Միո՛՛ջէ	առնէ .	յԱռնէ	Տիո՛՛ջէ :

263. Երկու, երեք, չորս՝ անեղական ըլլալով, յոգնակի գոյական կ'ուզեն, և թէ նախադաս ու թէ յետադաս կը համաձայնին. ինչպէս,

Ո.	Երկու	աւուրք .	Աւուրք	Երկու .
Ս.	Երկուց	աւուրց .	Աւուրց	Երկուց .
Գ.	Երկու	աւուրքք .	Աւուրքք	Երկու .

¹ Մի երբ գոյականն առաջ գրուի, որոշեալ թուական միութիւն կամ թէ հոգ կը ցուցնէ. իսկ երբ յետադաս ըլլայ, ո՞նք, ճշ անորոշ թուականի նշանակութիւն կ'ունենայ: Այս երկուքն մէջ քիչ տարբերութիւն կայ, և սա է որ թէ՛ ո՞նք ճշ նշանակելու ըլլայ, թէպէտ իր գոյականը թէ՛ հոգ մ'ըլլալ կի՛մացնէ, բայց անոր նման շատերու մէջէ զատուած թէ՛ հոգը կը նշանակէ, օրինակով մը բացատրենք .

Մի այր, թէ՛ Տարդ, ուրե՛ս սորմ :

Այր մի, Տարդ ճշ, սորմճն ուրե՛ս :

Ուստի մի Վատուած, թէ՛ Ասորմած կրնանք ըսել, և Աստուած մի, Ասորմած ճշ ըսել չենք կրնար, զի ան զի Վատուածց պէս ուրիշներ ալ չկան. որ անոնցմէ զատուած և անոնցմէ մէկը ըսող ցուցնէ :

- Հ. ԴԵՐԻ՞՞՞՞ աւուրս, զԱւուրս ԵՐԻ՞՞՞՞ .
 Տ. ԵՐԻ՞՞՞՞ աւուրց, Աւուրց ԵՐԻ՞՞՞՞ ,
 ԵԵՐԻ՞՞՞՞ աւուրս . Աւուրս ԵՐԻ՞՞՞՞ .
 Բ. ԵԵՐԻ՞՞՞՞ աւուրց . ԵԱւուրց ԵՐԻ՞՞՞՞ :

Այսպէս կը հօլովին ,

ԵՐԵ՞՞՞՞ վկայք, ԵՐԵ՞՞՞՞ վկայից, ԵՐԵ՞՞՞՞ վկայիւք, ՎԵ՞՞՞՞
 ը՞՞՞՞ վկայս, ԵԵՐԵ՞՞՞՞ վկայս, ԵԵՐԵ՞՞՞՞ վկայից :

Վկայք ԵՐԵ՞՞՞՞, վկայից ԵՐԵ՞՞՞՞, վկայիւք ԵՐԵ՞՞՞՞ ևն :
 Զրքք քաղաքք, շրէ՞՞՞՞ քաղաքաց, ևայլն . Քա-
 ղաքք շրքք, քաղաքաց շրէ՞՞՞՞, ևայլն :

264 . Իսկ Կի՞՞՞՞ անդին մնացած Թուա-
 կանները՝ Թէ եղակի և Թէ յոգնակի գոյականն
 կրնան ունենալ . Թէ որ նախադաս ըլլան, և
 գոյականն ալ եղակի ըլլայ, սովորաբար չեն
 համաձայնիր . Ինչպէս,

Ո. չի՞՞՞՞ օր .

Ս. չի՞՞՞՞ աւուր .

Գ. չի՞՞՞՞ աւուրք .

Հ. յչի՞՞՞՞ օր .

Տ. չի՞՞՞՞ աւուր, Ի չի՞՞՞՞ օր .

Բ. Իչի՞՞՞՞ օրէ :

Այսպէս կը հօլովին ,

Վէ՞՞՞՞ կանգուն, Վէ՞՞՞՞ կանգնոյ, Վէ՞՞՞՞ կանգնով,
 Ղէ՞՞՞՞ կանգուն . ևայլն :

Տասն կին, ասն կնոջ, ասն կանամք . ևայլն .

Հալար եկեղեցի, հալար եկեղեցւոյ . ևայլն :

265 . Իսկ եթէ գոյականը յոգնակի է,
 Կի՞՞՞՞ անդին սկսեալ բոլոր Թուականները առաջ
 գրուած ատեն կրնան Թէ համաձայնիլ և
 Թէ չհամաձայնիլ . Ինչպէս,

- Ո. Հինգ աւուրք . կամ Հինգ աւուրք .
- Ս. Հինգ աւուրց . Հնգից աւուրց .
- Գ. Հինգ աւուրքք . Հնգօք աւուրքք .
- Հ. ՂՀինգ աւուրս . ՂՀինգ աւուրս .
- Տ. Հինգ աւուրց , Հնգից աւուրց ,
 Ի Հինգ աւուրս . Ի Հինգ աւուրս .
- Բ. ԻՀինգ աւուրց : ԻՀնգից աւուրց :

Այսպէս կը հորովին ,

Վեց կանգուրք , Քեց կանգնոց կամ Քեցից կանգնոց . և այլն :

Տասն կանայք , Գասն կանանց կամ Գասանց կանանց . և այլն :

Հարար եկեղեցիք , Կարար եկեղեցեաց կամ Կարարաց եկեղեցեաց . և այլն :

266. Իսկ երբ հինգէն սկսեալ բոլոր թուականները գոյականէն յետադաս ըլլան , միշտ յոգնակի գոյական կ'ուզեն , և անոր հետ մէկ տեղ կը հորովին . ինչպէս ,

- Ո. Աւուրք հինգ .
- Ս. Աւուրց հնգից .
- Գ. Աւուրքք հնգօք .
- Հ. ՂԱւուրս հինգ .
- Տ. Աւուրց հնգից , ՂԱւուրս հինգ .
- Բ. ՂԱւուրց հնգից :

Այս օրինակին մէջ Ո-ը . Աւուրք հինգ բուռեցաւ , և ոչ թէ Աւուրք հինգ . Հայօ . ՂԱւուրս հինգ բուռեցաւ , և ոչ թէ ՂԱւուրս հինգ . Նախորդ արեւ . ՂԱւուրս հինգ բուռեցաւ , և ոչ թէ ՂԱւուրս հինգ . Գիտնալ պէտք է որ հինգէն սկսեալ բոլոր թուականները յետադաս եղած ատենին , գոյականին հետ մէկտեղ կը հորովին , բայց յոգնակիի և « քրերը շէն ատեն » ինչպէս վերի օրինակին մէջ յայտնի կ'երևայ :

Այսպէս կը հորովին ,

Կանգուկք Վեյ (չըլար Վեյ*), կանգնոց Վեյեյ ,
 զկանգուկնա Վեյ (չըլար Վեյ*), և այլն :

Կանայք փասն (չըլար փասո-նի*), կանանց փա-
 սանց , զկանայս փասն (չըլար փասո-նա) , և ն :
 Եկեղեցիք հաղար (չըլար հաղար*), եկեղեցեաց
 հաղարաց , զեկեղեցիս հաղար (չըլար հաղարս)
 և այլն :

Աբբ երկրփասան (չըլար երկրփասան*), արանց եր-
 կրփասանից , զարս երկրփասան (չըլար երկրփա-
 սանս) . և այլն :

ԱՆՈՐՈՇ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԶԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

267 . Ո՞ն , ո՞ր անորոշ թուականները մի-
 այն մարդու համար կը դրուցուին , և սովորա-
 բար գոյականէն ետքը կը դրուին և անոր հետ
 կը համաձայնին . ինչպէս ,

Եզակի

Յոգնակի

Ո .	Այր	ո՞ն .	Աբբ	ո՞մանք .
Ս .	Առն	ո-րո-ն .	Արանց	ո՞մանց .
Գ .	Արամբ	ո՞մամբ .	Արամբք	ո՞մամբք .
Հ .	զԱյր	ո՞ն .	զԱրս	ո՞մանս .
Տ .	Առն	ո-մե-ն ,	Արանց	ո՞մանց ,
	Այր	ո՞ն .	յԱրս	ո՞մանս .
Բ .	Առնէ	ո-մե-նէ .	յԱրանց	ո՞մանց :

Այր ո՞ր , առն ո-րո-ն , արամբ ո՞մամբ , զայր ո՞ր ,
 առն ո-մե-ն , յայր ո՞ր , յառնէ ո-մե-նէ :

Ո՞ր միայն եզակի ունի , անոր համար եզակի գոյականի հետ կը
 գործածուի , յոգնակին դարձեալ ո՞ն ին յոգնակիով կը շինուի ,
 Աբբ ո՞մանք , արանց ո՞մանց և այլն ըսուելով :

268. Ի՞նչ, ի՞նչ անորոշ թուականները մե-
այն հոգի չունեցող բաներուն և իրաց հա-
մար կը զրուցուին. ի՞նչ սովորաբար գոյականէն
եաքք գրուելով՝ անոր հետ կը համաձայնի,
յոգնակի գոյականի հետ ալ եղակի հօլովելով,
ինչպէս,

	Ելակի		Յոգնակի	
Ո.	Գործ	ի՞նչ .	Գործք	ի՞նչ .
Ս.	Գործոյ	ի՞րի՜ .	Գործոց	ի՞րի՜ .
Գ.	Գործով	ի-ի՜ .	Գործովք	ի-ի՜ .
Հ.	զԳործ	ի՞նչ .	զԳործս	ի՞նչ .
Տ.	Գործոյ	ի՞րի՜ ,	Գործոց	ի՞րի՜ ,
	ի Գործ	ի՞նչ .	ի Գործս	ի՞նչ .
Բ.	ի Գործոյ	ի՞րի՜ .	ի Գործոց	ի՞րի՜ :

Ինչ անորոշ թուականն ալ ամէն հօլովի
տեղ կը գրուի, այսինքն՝ անխօփօխ է. ինչպէս,
Գործ ինչ, գործոյ ինչ, զգործ ինչ, գործք ինչ,
գործոց ինչ, զգործս ինչ, ի գործոց ինչ. ևն :
269. Ի՞նչ, ի՞նչ զարդի տեղ կը գրուին եր-
բեմն. ինչպէս,

Մի՞թէ գու մեծ ինչ ո՞ք իցես քան զհայր մեր
Աբրահամ. փոխանակ ըսելով՝ մեծ ո՞ք ի-
ցես. — Մի՞թէ Դոն Տեր հայր Աբրահամէն մեծ
մե՞ն էս :

270. Այլ թէ որ նախադաս ըլլայ իր գո-
յականէն, սովորաբար կը համաձայնի. ինչպէս,

	Ելակի		Յոգնակի	
Ո.	Այլ	բազարք .	Այլ	բազարքք .
Ս.	Այլ	բազարքի .	Այլ	բազարքոց .

Գ. Այլ ը քաղաքաւ . Այլ ը քաղաքօք .
 Հ. ՂԱյլ քաղաք . ՂԱյլ քաղաքս .
 Տ. Այլ-ճ քաղաքի , Այլ ը քաղաքաց ,
 յԱյլ քաղաք . յԱյլ քաղաքս .
 Բ. յԱյլէ քաղաքէ . յԱյլ ը քաղաքաց :

Ինչպէս կը տեսնուի օրինակէս , որ այլ յոգնակի մէջ
 * և « գրեց չէ առած , Այլ քաղաք ըսուեր է , և ոչ թէ
 այլ քաղաքք , զայլ քաղաքս և ոչ թէ զայլ քաղաքս , յայլ քա-
 ղաքս և ոչ թէ յայլ քաղաքս :

Այլ նախադաս եզրած ասոնն կրնայ անհամաձայն ալ գրուիլ :

271. Այլ թէ որ յետադաս ըլլայ իր գո-
 յականէն , ստիւրաբար կը համաձայնի . ինչպէս ,

Ո. Քաղաք այլ . Քաղաքք այլ .

Ս. Քաղաքի այլ . Քաղաքաց այլ .

Գ. Քաղաքաւ այլ . Քաղաքօք այլ .

Հ. ՂՔաղաք Ղայլ . ՂՔաղաքս Ղայլ .

Տ. Քաղաքի այլ-ճ , Քաղաքաց այլ .

ԻՔաղաք յայլ . ԻՔաղաքս յայլ .

Բ. ԻՔաղաքէ յայլէ . ԻՔաղաքաց յայլ :

Ինչպէս կը տեսնուի օրինակէս , որ այլ յետադաս ըլլալով
 թէ եզակի և թէ յոգնակի հարկած է , * և « գրեն ալ յոգ-
 նակիին մէջ առած , և նախգիրնն ալ զ . յ իր վրայ կրնուած :

272. Մի-ս անորոչ թուականը եղակի
 գոյական կ'ուղէ , ու նախադաս ըլլալով՝ անոր
 հետ կը համաձայնի . ինչպէս ,

Մի-ս որ , մի-սոյ աւուր , մի-սով աւուրք , ըզ-

մի-ս որ , մի-սո-ճ աւուր , ի մի-ս որ , ի մի-ս-

մի օրէ :

273. Այնպէս թէ որ գոյականէն նախա-
 դաս ըլլայ , ստիւրաբար անոր հետ չհամաձայ-
 նիր . ինչպէս ,

ԱՖեհայն այր , ամեհայն առն . ամեհայն արբբ , ամեհայն արանց . և այլն :

ԱՖեհայն թէ որ գոյականէն յետադաս ըլլայ , սովորաբար եզակիին կը համաձայնի , իսկ յողնակիին թուով չհամաձայնիր . ինչպէս ,

Եզակի

Յոգնակի

Ա .	Այր	ամեհայն .	Արբբ	ամեհայն .
Ս .	Առն	ամեհայնի .	Արանց	ամեհայնի .
Գ .	Արամբբ	ամեհայնի- .	Արամբբբ	ամեհայնի- .
Հ .	զԱյր	ամեհայն .	զԱրս	ամեհայն .
Տ .	Առն	ամեհայնի ,	Արանց	ամեհայնի ,
	յԱյր	ամեհայն .	յԱրս	ամեհայն .
Բ .	յԱռնէ	ամեհայնէ .	յԱրանց	ամեհայնէ :

ԱԾԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

274 . Այ , Այր , Այն ցուցական դերանունները ածական են (տես 63) , և գոյականէն թէ նախագաս և թէ յետադաս կրնան ըլլալ :

275 . Այ , Այր , Այն ցուցական դերանուններուն հօլովք տեսանք Ա . մասին մէջ (տես 65) , որ զոյգ էին , մէկը կարճ և միւսը երկայն : Արդ երբ այս ցուցական դերանունները գոյականէ նախագաս են , կարճ հօլովքներով անոր հետ կը համաձայնին . ինչպէս ,

Եզակի

Յոգնակի

Ա .	Այն	տուն .	Այն	տունք .
Ս .	Այնք	տան .	Այնց	տանց .

Գ.	Այնոս	տամբ .	Այնոս	տամբբ .
Հ.	յԱյն	տոււն .	յԱյն	տոււնա .
Տ.	Այնճ	տան ,	Այնց	տանց .
	յԱյն	տոււն .	յԱյն	տոււնա .
Բ.	յԱյնճ	տանէ .	յԱյնց	տանց :

Ինչպէս կերևայ օրինակիս մէջ, այն ցուցականին կարճ հոլովները գործածուեր են . բայց դիտելով կը տեսնենք նաև որ յոգնականն * և * գրերն ալ շին դրուեր, Այն տոււնք ըսուեր է և ոչ թէ Այն տոււնք, յԱյն տոււնա և ոչ թէ յԱյն տոււնա, յԱյն տոււնա և ոչ թէ յԱյն տոււնա : Դոյնպէս կը տեսնենք որ եզակի բացառական կարճ հոլով չըլլալուն, վերջահոլով տրականն, գործածուեր է, յԱյնճ տանէ, և ոչ թէ յԱյնճանէ տանէ . յոգնակի գործիական կարճ հոլով ալ չըլլալուն եզակի գործկարճ հոլովը գրուեր է, այնոս տամբբ և ոչ թէ այնոստ տամբբ :

276. Իսկ երբ այս, այդ, այն ցուցականները գոյականէ յետադաս են, Երկայն հորովներով անոր հետ կը համաձայնին . Ինչպէս ,

Լ; շակի

Յոգնակի

Ո.	Տոււնն	այն .	Տոււնքն	այնոսիկ .
Ս.	Տանն	այնորիկ .	Տանցն	այնոցիկ .
Գ.	Տամբն	այնոսիկ .	Տամբքն	այնոսիսք .
Հ.	զՏոււնն	զայն .	զՏոււնն	զայնոսիկ .
Տ.	Տանն	այնիկ ,	Տանցն	այնոցիկ ,
	ի Տոււնն	յայն .	ի Տոււնն	յայնոսիկ .
Բ.	իՏանէն	յայնճանէ .	իՏանցն	յայնցանէ :

Օրինակիս մէջ կերևայ որ այն ցուցականին Երկայն հորովները գործածուեր են . Նմանապէս կը տեսնուի որ գոյականին ծայրը ն դիմելու յոգը դրուած է, Տոււնն այն . թէ որ այն ցուցականն ըլլար * պիտի գրուեր, այդն ըլլար դ պիտի գրուեր, Տոււնն այս, Տոււնք այդ : Սիայն ան գիտնալ պետք է թէ այն ցուցականը երբ գոյականէ յետադաս ըլլայ, յոգնակի հայցական և նախդիր տրական հոլովներուն մէջ կամ * դիմելու ընթացք չուներ, կամ * ու կ'ըսուի . Ինչպէս, չըլլար զտոււնն

շայտոսիչ , հաւրս սիրտի ըսուի կամ գրուես ղայտոսիչ , կամ բզ-
տոււնքս ղայտոսիչ : Ուրիշ գիտողութեան արժանի կէտ մ'ալ
կայ , այն է՝ Թէ նախագաս գոյականին և Թէ յետագաս ցուցա-
կանին վրայ նախգիրներուն կրկնուիլը . ղտուեն ղայն , ի տանցն
յայնցանէ , և այլն :

277 . Սոյն , Դոյն , Եոյն ցուցական գերա-
նուեններն ալ ածական են ըսինք վերը (63) ,
ասոնք միշտ գոյականով կը վարուին , և նա-
խագաս գրուելով՝ անոր հետ կը համաձայնին .
ինչպէս ,

	Ելալի		Յոգնալի
Ո .	Եոյն մարմին .	Եոյն մարմինք .	
Ս .	Եոյին մարմնոյ .	Եոյին մարմնոյ .	
Գ .	Եոյի մարմնով .	Եոյի մարմնովք .	
Հ .	Եոյն մարմին .	Եոյն մարմինս .	
Տ .	Եոյն մարմնոյ ,	Եոյն մարմնոյ ,	
	ի Եոյն մարմին .	ի Եոյն մարմինս .	
Բ .	ի Եոյն մարմնոյ .	ի Եոյին մարմնոյ :	

Եոյն եզակի բացառական չունի , անոր համար եզակի վեր-
ջահորով տրականը գործածուել է բացառականի տեղ , ի նոյն
մարմնոյ : Յոգնալիին մէջ ալ ուզգրականը նոյն մարմինք ըսուել է ,
և ոչ Թէ նոյին մարմինք . հայցական ու նախգրիւ տրականն ալ
ընոյն մարմինս , ի նոյն մարմինս , և ոչ Թէ ղնոսին մարմինս , ի
նոսին մարմինս : Յոգնալի գործիականին մէջ ալ նովին մարմնովք
ըսուած է , և ոչ Թէ նովինք մարմնովք , բացառականն ալ ի
նոյն մարմնոյ ըսուել է , և ոչ Թէ ի նոյնոսն մարմնոյ :

278 . Իճ , Բո , Սեր , Չեր , Ի-ր ստալա-
կան գերանուենները սովորաբար գոյականէն
յետագաս կ'ըլլան , ու անոր հետ կը համա-
ձայնին . ինչպէս ,

	Ելալի		Յոգնալի
Ո .	Եղբայր	Իճ .	Եղբայր Իճ .

Ս.	Եղբօր	Իմոյ .	Եղբարց	Իմոյ .
Գ.	Եղբարբ	Իմով .	Եղբարբբ	Իմով .
Հ.	Գեղբայր	Իմ .	Գեղբարս	Իմ .
Տ.	Եղբօր	Իմոմ .	Եղբարց	Իմոյ .
	յԵղբայր	Իմ .	յԵղբարս	Իմ .
Բ.	Եղբօրէ	Իմէ .	Եղբարց	Իմոյ :

Գոյականէն նախադաս ըլլան , կը համաձայնին սոյնպէս . զոր օրինակ ,

Եղբայր

Յոգնակի

Ո.	Իմ	Եղբայր .	Իմ	Եղբարբ .
Ս.	Իմոյ	Եղբօր .	Իմոյ	Եղբարց .
Գ.	Իմով	Եղբարբ .	Իմով	Եղբարբբ .
Հ.	Դիմ	Եղբայր .	Դիմ	Եղբարս .
Տ.	Իմոմ	Եղբօր ,	Իմոյ	Եղբարց ,
	Եղբայր .	Դիմ	Եղբարս .	
Բ.	Եղբօրէ	Եղբօրէ .	Եղբարց	Եղբարց :

Այս երկու օրինակին մէջ , իմ ստացականը թէ՛ յետադաս և թէ՛ նախադաս համաձայնած է , առանց յոգնակի ուղղակաւնին մէջ + գիրը և հայցական ու նախդրիւ արական հորիմտութուն մէջ ալ « գիրը ընդունելու . եղբարբ իմ ըսուել է փոխանակ եղբարբ իմ + ըսուելու . իմ եղբարբ՝ փոխանակ իմ + եղբարբ ըսուելու . նոյնպէս գեղբարս իմ՝ փոխանակ գեղբարս իմ » ըսուելու , և այլն :

Սակայն գիտնալ պէտք է որ այս ստացական գերանունները երբ գոյականաբար գործածուին , ան ատեն յոգնակիի + և « գրեցրը կ'ընդունին . ինչպէս ,

Իմ , զիմ , Քոյ , զքոյ . Իւր , զիւր . Եւն , ճանաչեմ զիմն . — Իլ ճանչեմ իմներս :

Յիւրան եկն և իւրքն գնա ոչ ընկալան . — Ի բններուն եկաւ և իբնները զնալ ընդունեցին :

Ք, Քր, Քր, իւր ստացականներն ալ ի՞նչ
 նման կը համարուին իրենց գոյականներուն
 հետ թէ՛ նախադաս և թէ՛ յետադաս. ինչպէս,
 Հայր քո, հօր քո, հարբ քով, հարբ քո,
 հարց քոց, և այլն :

Տուն մեր, տան մերոյ, տամբ մերով, տունք
 մեր, տանց մերոց, և այլն :

Զօրութիւն ձեր, զօրութեան ձերոյ, զօրու
 թեամբ ձերով, զօրութիւնք ձեր, զօրու
 թեանց ձերոց, և այլն :

Բան իւր, բանի իւրոյ, բանիւ իւրով, բանք
 իւր, բանից իւրոց, և այլն :

Մեր տուն, մերոյ տան, և այլն : Իւր բան,
 իւրոյ բանի, և այլն : Ձեր զօրութիւն,
 ձերոյ զօրութեան, և այլն :

Գ Լ ՈՒ Ի Թ Ջ .

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ

279. Յարաբերական դերանունին հա
 մար խօսեցանք Քերականութեանս Լ. մա.
 սին մէջ (68), թէ ինք դէմք չունի, բայց ա
 մէն դէմքի անուն կամ դերանուն մէջ կը բե
 րէ. ինչպէս .

Ես որ խօսիմ, դու որ խօսիս, նա որ խօսի :

Առաջինին մէջ որ յարաբերականը կը յարաբերէ էս բ, երկրորդին մէջ գոն, երրորդին մէջ նան :

Յարաբերականին ցուցրցած անունը կամ դերանունը յարաբերեալ կ'ըսուի . վերի օրինակներուն մէջ էս, գոն, նա բառերը յարաբերեալ եղան :

280 . Յարաբերականը իր յարաբերեալէն ետքը կը դրուի , ինչպէ՛ս իր յարաբերեալին հետ կը համաձայնի , իսկ հոլովը իր բային հետ . բայն ինչ հոլով որ սահանջէ , այն հոլովով կը դրուի . ինչպէ՛ս ,

Ժամայ՝ որ գիտացէ վրամն տեսանն և ոչ առնիցէ , արբցէ դան բազում . — այն ժաման որ պիտիջը կամչը գիտնայ ու չընէ , շաք ծեծ պիտի ուսի :

Հոս որ յարաբերականը կը յարաբերէ ժամայ յարաբերեալը . ժամայ եզակի ըլլալուն՝ որ եզակի դրուեր է . հոլովով ալ համաձայն են անոր համար , որ ժամայն իր բային , այսինքն արբցէ ին տէր բային է , ուղ. դրուեր է : որ ալ իր բայերուն այսինքն՝ գիտե՛ս , տեսե՛ս բայերուն տէր բայի ըլլալուն , ուղ. դրուեր է :

Բանն զոր խօսեցայ ձեզ , հոգի է և կեանք .

այն խօսքը՝ որ յեղի խօսեցայ , հոգի ու կեանք է : Բանն և զոր երկուքն ալ թուով համաձայն են , բայց հոլովով անհամաձայն . վասն զի Բանն տէր բայի պաշտօն ունի իր բանին , այսինքն՝ է ին քով , և զոր սեռի խնդիրի պաշտօն ունի իր բային , այսինքն՝ խօսեցային քով :

281 . Այս օրինակներուն վրայ կ'աւելցնենք հետեւեալ երկու դիտողութիւնները :

Ա . Յարաբերականն իրեն վերաբերեալ բայն և ուրիշ բաներն ունի , և յարաբերեալն ալ իրեն բայն և ուրիշ բառերը , յարաբերականն իր բառերովը զնոյնէալ իօտ կ'ըսուի , յարաբերեալն ալ իր բառերով՝ գլխաւոր իօտ . ինչպէ՛ս ,

Տառայ որ գիտիցե Ղիմա Տէառն և ոչ առնիցե՝ արքցէ դան բա-
ղում :

Բանն՝ զոր խօսեցայ Յէշ, հոգի է և կեանք :

Այս օրինակներուն մէջ նօսր գրով նշանակուածները Գ-
շանիէալ խօսք են, և միւսները Գլխաւոր խօսք : Ինչպէս կը տես-
նուի Բշանիէալ խօսքերը՝ Գլխաւոր խօսքերուն մէջ մտած են,
բո՛ւ է որ յարաբերականներն իրենց բառերովը՝ յարաբերակնե-
րուն անմիջապէս բոլը դրուած են, և յարաբերակներուն վե-
րաբերեալ մնացած խօսքերը Բշանիէալ խօսքէն ետքը : Թեպէտ
այս կարգը լեզուին բաղդութիւնը պահող բնական կարգն է,
բայց կրնանք բո՛ւ նաև՝

Գան բաղում արքցէ Տառայ՝ որ գիտիցե Ղիմա Տէառն և ոչ առ-
նիցե :

Հոգի և կեանք է բանն՝ զոր խօսեցայ Յէշ :

Այս օրինակներուն մէջ ալ կ'երևայ որ յարաբերականներն
իրենց յարաբերակներուն քովէն չեն բաժնուեր, բայց յարաբեր-
եալներն իրենց վերաբերեալ բառերէն ալ չեն զատուած :

Բ. Վերի օրինակներուն աշխարհաբառները կրնանք նաև
Թարգմանել սպալէս :

Տերուէ իմժԷ գիտցող ու լէնող Ժառան շար ԺԷԺ պիտի ոսպէ :

Չերէ խօսած խօսքս հոգի ու կեանք է :

Ասոնցմէ կը տեսնուի թէ յարաբերականն ու իր բայը, որ
գիտիցէ և ոչ առնիցէ, ոչ վերջաւորած բայածականի վերածուեր
են, գիտցող ու լէնող. նշանակէս զոր խօսեցայ, անցեալ դերբայի
վերածուեր է, խօսած :

Գրաբառին մէջ յարաբերակնով ու գիմաւօր բայով բու-
ուածները գրեթէ առ հասարակ աշխարհաբառին մէջ ոչ վեր-
ջաւորած բայածականով կամ անցեալ դերբայով կը բացատրուին
իրբե ածական յարաբերակնն :

Գրաբառ լեզուի մէջ ոչ բայածականով և անցեալ դերբա-
յով բացատրութիւնը խորթ է, մանաւանդ երբ անոնք իրենց
հետ սեռի¹ կամ բնութեան խնդիր ունենան, ինչպէս վերի

¹ Ոչ կամ էլ կամ լի վերջաւորած բայածականները միայն
իրենց քով սեռի խնդիր կ'ունենան, փոխանակ հայրականի
յաակացուցի պէս սեռական հարիով կ'առնեն, ինչպէս, գոր-
ծող կամ գործիչ այնպիսեաց, առնելք օրինաց, փոխանակ բ-
սելու, գործող կամ գործիչ զայնպիսիս, առնողք գորէնս կամ :
Այս բացատրութիւնը տես թուահամար (246) :

օրինակներէն և ոչ մէկը իրենց աշխարհարաւներուն նման ,
 գրաբառի չեն վերածուիր • բայց Կարգադրը ըսող հասկընայ աշ-
 խարհաբառը գրաբառ կրնայ լրաւել , որ ընկենտնան ի միտ առ-
 ցէ • կամ ընկերոջին ի միտ առցէ : Գլխաբէս մեր լրածը ին պատ-
 մէնս յեւի , գրաբառ կրնանք ըսել որք լրապէս պատմմք ձեզ •
 կամ զլրուեալն մեր պատմմեք ձեզ :

Այս օրինակներուն մէջ եղած յարաբերականներուն յարա-
 բերեալները զօրութեամբ կ'իմացուին , որոնք գերանունն են •
 սպիներն՝ նա որ ընթեռնու իմիտ առցէ • զայն՝ զոր լրապ
 պատմմեք ձեզ : Աշխարհարաւներէն կ'երևայ որ Կարգադրը և
 մեր լրածը ըսուածներն իրենց հետ ինդիս չօտնենալով , գր-
 րաբառ ըսուեր են որ ընկենտնան կամ ընկերոջին , զոր լրապէս կամ
 զլրուեալն մեր : Բայց պիտոջ նամք գիտցող ու լընող ծառայե
 չեմք կրնար գրաբառ ըսել • ծառայ գիտացող պիտմս պէտան և լրա-
 նող • հապա պիտի ըսենք , ծառայ՝ որ գիտիցէ պիտմս պէտան և ոչ
 առնիցէ : Ուստի մայկուչ և ընդհանուր գործածական կերպն է
 զիմաւոր բայով և յարաբերականով եղած բացատրութիւնը •
 Թէ ոչ բացածականը և Թէ անցեալ գերբայը եթէ ներկայի նը-
 շանակութեամբ ըլլան աշխարհաբառի մէջ , գրաբառի մէջ գի-
 մաւոր բայը ներկայ կը գրուի • ինչպէս ,

Կարգադրը (ան՝ որ հիճա ին Կարգայ) ըսող հասկընայ • — Որ ըն-
 թեռնուն ի միտ առցէ :

Ունեցածս (զայն՝ որ հիճա ունիճ) ասմ • — Չոր ունինն տայ :

Իթէ անկապա ի նշանակութեամբ ըլլան , զիմաւոր բայը ան-
 փաք կը գրուի • ինչպէս •

Կարգադրը (ան՝ որ ին Կարգար) լեւ հասկընար • — Որ ընթեռնոյրն
 ոչ առնոյր ի միտ :

Ունեցաքին (զայն՝ որ ունեքին) ասին • — Չոր ունիինն ետուն :

Իթէ փապաբէալ նշանակութեամբ ըլլան , զիմաւոր բայը
 փապաբէալ կը գրուի • ինչպէս •

Տեսնողը (ան՝ որ պէտա) ին Վիպե • — Որ ետանն վկայե :

Լսածիս (զայն՝ որ լսեցինս) պապմեցինս • — Չոր լրապն պատմեցար :

Իթէ ապառնի նշանակութեամբ ըլլան , զիմաւոր բայը ա-
 պառնի կը գրուի • ինչպէս •

Լս ընողը (ան՝ որ պիտի ընէ աս) պիտի աղբի • — Որ պրասցէ զայս
 կեցցէ :

Ընկերոք (զայն՝ որ պիտի ընէս) լրապով ըրէ • — Չոր առնելոյն ևս
 արա վաղվաղակի :

Եթէ ստորագրատանի նշանակու թեամբ ըլլան, դիմուոր բա-
յր ստորագրատան կը դրուի. ինչպէս :

Արբէ երբ (ան՝ որ արբն ըլլայ) էք լքատնայ. — Որ իցէ յան-
դի մի դարձցի յետս :

Չունկեցողէն ունկեցածն ալ (ան՝ որ ունկեայ) դիպի ատուով. —
Յորմէ ոչ ունկի՛ն և զոր ունկիցին բարձցի :

Հարցական խօսքերու մէջ՝ ներկային տեղ ստորագրատան պէտք
է գործածուի. ինչպէս :

Կարգացածդ (զան՝ որ հիմա ինչ կարգաս) գիտէ՞ն. — Գիտիցէ՞ս զոր
ընթեռնուցուող :

282. Վերն ըսինք թէ յարաբերականը
յարաբերեալէն ետքը կը դրուի. բայց շատ
անգամ առաջ ալ կրնայ դրուիլ. ինչպէս,

Ո՛ւր է որ ծնաւ արքայն հրէից. փոխանակ ըսե-
լու՝ Ո՛ւր է արքայն հրէից որ ծնաւ, — ո՛ւր
է հրէից թագաւորը որ ծնաւ. կամ հրէից կամար
ծնած թագաւորն ո՛ւր է :

Որ ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ Բանն հաս-
տատունն եղև. փոխանակ ըսելու՝ Բանն՝
որ ի ձեռն հրեշտակաց խօսեցաւ հաստա-
տունն եղև. — այն խօսքը՝ որ հրեշտակներուն մի-
ջոցով ըստեցաւ հաստատունն էլաւ. կամ հրեշ-
տակներուն միջոցով ըստած խօսքը հաստատունն էլաւ :

Վասն զի սուրբ է որ եմուտ անգր աստանակն
տեառն. փոխանակ ըսելու՝ Վասն զի սուրբ
է տապանակն տեառն որ եմուտ անգր. —
ինչո՞ր սուրբ է փրոջը աստանակը որ հոն մտաւ.
կամ ինչո՞ր որ փրոջը հոն մտած աստանակը սուրբ է :

283. Վերն ըսինք դարձեալ թէ յարա-
բերականը յարաբերեալին հետ թուով կը հա-
մաձայնի. բայց եզակի յարաբերականը յոգ-
նակի բառ կրնայ յարաբերել, մանաւանդ է.

զակի ուղղական և հայցական հոլովներուն մէջ . ինչպէս ,

Երանի այնոցիկ , որ սուրբ են սրտիւք . փոխանակ ըսելու՝ որ սուրբ են սրտիւք . — Երանի անոնց որոնք սրտով աւրբ են . կամ՝ սրտով աւրբ եղողներուն երանի :

Չգործան զոր ես գործեմ . փոխանակ՝ զորս ես գործեմ . — այն գործերը , որոնք ես ին գործեմ , կամ իմ գործած գործերս :

Որ բարւոյք վերակացու լինին երէցոնք կրկին պատուոյ արժանի եղիցին . փոխանակ՝ Երկցունք որք բարւոյք վերակացու լինին՝ կրկին պատուոյ արժանի եղիցին . — այն երէցները՝ որ աղէի վերակացո՞ւն իւրան իրեն պատիւի արժանի պիտի ըլլան . կամ՝ աղէի վերակացո՞ւն իւրան ընդ երէցները իրեն պատիւի արժանի պիտի ըլլան :

284 . Եթէ յարաբերեալը դերանունն է , շատ անգամ զօրութեամբ կը գրուի . ինչպէս ,

Որ կամի փոխ առնուլ իքէն՝ մի դարձուցաներ զերեսս . փոխանակ՝ Մի դարձուցաներ զերեսս յայնմանէ որ կամի փոխ առնուլ իքէն . — երես մի Դարձնէր անիկ , որ յեղմէ փոխ առնուլ ի՞նչ . կամ յեղմէ փոխ առնուլ ուղղէն երես մի Դարձնէր :

Մատեայ առ մի ոմն որ անդ կային . փոխանակ՝ Մատեայ առ մի ոմն յայնցանէ որք անդ կային . — Տօպեցայ անոնցմէ մէկուն որ հոն կային . կամ հոն եղողներէն մէկուն Տօպեցայ :

285 . Երբ դերանունն յարաբերեալը զօ

բուժեամբ մնայ, յարաբերականոր անոր հորս
վսիլ ալ կը գրուի. ինչպէս,

Որո՛ճ խնդրէ ի.բէն՝ սուր. փոխանակ ըսելու՝
Տուր այն՝ որ խնդրէ ի.բէն. — Կոր՝ անոր՝ որ
յեզմէ կ'որոզէ. կամ յեզմէ ուղղուն Կոր =

Դու ոչ մտանես, և զըս մտանեն՝ ընդգէմ
կայեալ արդեւուս. փոխանակ ըսելու՝ Դու
ոչ մտանես, և զայնոսի որ մտանեն ընդգէմ
կայեալ արդեւուս. — Դո՛ն լես ճպնէր, և ա
ննէ որ կը ճպնէն՝ Դե՛մ կեցած կ'արգիլես. կամ
Դո՛ն լես ճպնէր և ճպնողները Դե՛մ կեցած կ'արգիլես =

Դուք երկիրապառանէք որո՛ճ ոչն գիտէք, թէ
երկիրապառանեմք որո՛ճ գիտեմքն. փոխա
նակ ըսելու՝ Դուք երկիրապառանէք այնձ,
զոր ոչ գիտէք, մեք երկիրապառանեմք այնձ
զոր գիտեմք. — Դո՛ւ էրկրպագո՞ւնիւն կ'ընէ
անոր՝ որ չգիտէ, թէն էրկրպագո՞ւնիւն կ'ընէ
անոր որ գիտէն. կամ Դո՛ւ յեր չգիտածին եր
կրպագո՞ւնիւն կ'ընէ, թէն թեր գիտածին երկր
պագո՞ւնիւն կ'ընէն =

286. Յարաբերականը յարաբերեալին հոլովով գրուած կայ
հեղինակաց գրուածոց մէջ, և անոնք դիւրաւ հասկընարու հա
մար արժան կը համարինք թէ այս ձեւը և թէ սերիչ քանի մը
ձևեր հաս գնել. Օրինակ,

Հատուցէ զաւանդն, զոր աւանդեցաւ նմա. փոխանակ ը
սելու՝ որ աւանդեցաւ նմա =

Վանեցուն որոց էք ի Հաովմ ողջն. փոխանակ ըսելու՝ ողջն
ամենեցուն որ էք ի Հաովմ =

Չնա ի գոլբուժենն յորն գրեցին. փոխանակ ըսելու՝ յո
րո՛ճ գրեցին =

287. Ընդհանուակը, յարաբերակը յարաբերականին հա
ջովով ալ գրուած կայ հեղինակաց գրուածոց մէջ. ինչպէս,

Ջ Բանն զոր խօսեցար , հաւատարիմ լիցի . փոխանակ ըսելու՝
Բանն զոր խօսեցար :

Յերիէն յոր հատեր քեղ լիցի ի ժառանգութիւն . փոխանակ
ըսելու՝ երիէն յոր հատեր :

Անեայն ճարդիկ որ ըմպեն զնա՝ յինարեցուցանէ զմիտն . փո-
խանակ ըսելու՝ զմիտ ամեայն ճարդիան որ ըմպին :

288 . Յարաբերական ու յարաբերեալ իրարու հոլովով ,
փոփոխակի հոլով առած գործածուած կայ հեղինակաց գրուա-
ծոց մէջ . ինչպէս :

Ապտամբութիւն ուսուցանեա ի Մոսխես որոյ ի հեթանոսս ա-
մենայն հրեայք են . փոխանակ՝ ամենայն հրեէց որ ի հեթա-
նոսս են :

Չորս վասն կռնոտի և Արամազդայ պարսո-ւթի-նոք իցին , ամա-
շեմ ասել . փոխանակ՝ պարսո-ւթի-նոս որք վասն և այլն :

Մարգարէանոց զոր առ յապա անդ ընդ Սաւուղ անցանկըց էին ,
փոխանակ՝ զանոս որք առ յապա ընդ Սաւուղ և այլն :

289 . Յարաբերականը հոլովելու տեղ կրնայ իր ձևովը մը-
նալ , ու ետքը իր դրուելիք հոլովով դերանուն մը կամ ուրիշ
յարմար բառ մը ընթուսեալ . ինչպէս ,

Որ ոչն ունիցի , և զոր ունիցին բարձցի ի նմանէ . փոխանակ ը-
սելու՝ յորեք ոչն ունիցի և զոր ունիցին բարձցի :

Գլխացաւ ի նոսա այն՝ որ ոչ երբէք պակասեցաւ գութ նորս .
փոխանակ ըսելու՝ որոյ գութն ոչ երբէք պակասեցաւ :

(Որ յարաբերականը իր այն յարաբերեալին համաձայնածէ հոս ,
բայց դիտելու է որ ուղղական հոլովը մէջ պատահած է այդ
համաձայնութիւնը , ուրիշ հոլովով համաձայն գրուած ատեն
իրմէ ետքը դարձեալ իր հոլովով դերանուն աւելցնել չըլլար :)

Այն որ Մոսխես և Եղևա իբրև զժառայս եկեալ կային առ նմս .
փոխանակ ըսելու՝ առ որո՞՞մ Մոսխես և այլն կային :

290 . Յարաբերեալին հոլովով ուրիշ դերանուն խօսքի մէջ
կրնայ կրկնուել . ինչպէս ,

Այրն զոր տեսեր , նա արասցէ զայդ , — այն ճարդը՝ որ պէսար ,
ան պիտի ընէ այդ բանը . կամ պէսած ճարդդ է որ պիտի ընէ
այդ բանը :

(Այրն յարաբերեալ է զոր յարաբերականին , և տէր բայի արասցէ
բային , ուստի նա դերանունը այրնին հոլովով աւելորդ դըր-
ուած է , կրկնուած է :)

Ջ Յիսուս զոր դուք սպանէք , զնա յարոց Մատուած . — այն

Յետո՛ւք՝ որն որ դո՛ւս ստաննեցիտ՝ զանիկա Աստուածո՛ց յարոյց՝
կամ յեր ստաննած Յետանն է՝ որուն Աստուածո՛ց յարո-
ւթին պոտու : Ի Բարեկամի անտի զար գովէիք , ի նմանէ զգոյշ լինելիք . — այն
Բարեկամին՝ որն որ ին գուէիք , անիկ զգոյշ եղիք . կամ գոված
Բարեկամդ է որմէ զգոյշ ըլլալու ես :

291 . Յարաբերականին հոգովով ուրիշ գերանունն ալ դըր-
ուած կայ . ինչպէս ,

Յորոց իմաստունքն տեղի տուեալ փախչին ի նոյնն . — փոխա-
նակ ըսելով՝ յորոց իմաստունքն տեղի տուեալ փախչին . ի նո-
յնն աւերորդ գրուած է :

292 . Յարաբերական գերանունն յատ-
կացուցիչ եղած ատեն՝ իր յատկացեալէն ա-
ռաջ կը դրուի . և ան ատեն եթէ յատկացեա-
լը նախդիր ունի , նախդիրը երբեմն մինակ
յարաբերականին վրայ կը դրուի , և երբեմն
ալ երկուքին վրայ կը կրկնուի . ինչպէս ,

Կինն՝ որոյ անո՛նն պատմի ընդ ամենայն աչ-
խարհ :

Որոյ յատկացուցիչ է և անան յատկացեալ :

Դաւ իթ ընդ որոյ իմաստու թիւնն զարմանա-
լին Յոյնք :

Ընդ նախդիրը իմաստու թիւնն բաւին է , բայց անոր յատկացու-
ցիչ որոյ ինքն աւեր է :

Դարեհ զորոյ զմայրն կարաւ Աղէքսանդր :

Ն նախդիրը որոյ յատկացուցչին և մայրն յատկացեալին վրայ ալ
կրկնուած :

293 . Որ , անորոշ ածականի պաշտօնն ալ
կը վարէ , և անձանց ու իրաց վրայ կ'ըսուի ,
բայց ան ատեն յարաբերական գերանունն չէ ,
և Քի՛մ , հա՞նկը նշանակու թիւնն կ'ուենենայ . գո-
յականէն ալ նախադաս՝ կը համաձայնի անոր
հետ . ինչպէս ,

Որ քաղաք , որո՞նք քաղաքի , որո՞վք քաղաքաւ , ըն՞

բաղաբ, յորմէ բաղաբէ . ո՞ր բաղաբբ, որո՞ց
բաղաբաց, որո՞վ բաղաբօք, ըն՞ր բաղաբս,
յորո՞ց բաղաբաց :

Որ, հարցականն չեղող խօսքերու մէջ ալ կը
գործածուի . ինչպէս,

Յոր տուն մտանիցէք . — որ փոսն որ հանէք :

Ոք, մտնեալ բառերուն հետ ալ գործած-
ուելով, ո՛վ որ կը նշանակէ . ինչպէս,

Որ ոք բուծցէ . — ո՛վ որ ըծէ :

Որք մտնեալ փափաքին . — որոնք որ կը փափաքին :

Որ անձանք ինչ բառին հետ ալ կը գործ-
ածածուի, և կը նշանակէ ինչ որ, և կը հօլովն
այսպէս,

Որ ինչ, որոյ իրեք, որով իւրեք, զոր ինչ, ո-
րում իմիք, յորմէ իմեքէ :

Գ Լ Ո Ւ Ի Ի Է .

Դ Ի Մ Ո Ր Ո Շ, Յ Օ Դ

294 . Ս . Դ . Ն երեք գրերուն ԳԻՄՈՐՈՇ
յօդ կ'ըսուի :

295 . Կիմորոշ յօդերը որ բառի վրայ որ
գրուին, այն բառին որոշեալ ըլլալը, այսինքն
որոշ բան մը կամ որոշ բաներ ցուցընելը կ'ի-
մացընեն . ինչպէս,

Մանուկ ծնաւ, անորոշէ .

Մանուկ ճնաւ, որոշեալ է, վասն զի այս
մանուկը ճնաւ ըսել է :

Եմուտ ի պարտէզ, անորոշ է .

Եմուտ ի պարտէզդ, որոշեալ է, վասն զի այդ
պարտէզը մտաւ ըսել է :

Գայր յագարակէ, անորոշ է .

Գայր յագարակէն, որոշեալ է, վասն զի այն
աղարակէն կուգար ըսել է :

296 . Իշական դերանուններուն վրայ դըր-
ուած թէ գոյական և թէ ածական անուններ
ըը դիմորոշ յօդ կ'առնեն . ինչպէս ,

Ես տէր : Ես խոնարհ :

Քեզ արարչիդ : Ի քէն ի մարդասիրէդ :

Ինքն փրկիչն :

Աւանն գէմք էական դերանունի հետ եղող անունը « , երկ-
րորդ գէմքի հետ եղողն դ , երրորդ գէմքի հետ եղողն ն ա-
ւած են :

297 . Յարաբերականին յարաբերեալ դե-
րանունը զօրութեամբ դրուելու ըլլայ, յա-
րաբերականէն անմիջապէս ետքը եկող բառը
դիմորոշ յօդ կ'առնէ . « կ'առնէ , երբ զօրու-
թեամբ դրուած յարաբերեալը էս , սա , այս
դերանուններն են , դ կ'առնէ , եթէ դո՞ ,
դո՞ , այդ դերանուններն ըլլան , ն կ'առնէ , ե-
թէ նա , այն դերանուններն են զօրութեամբ
յարաբերեալ . ինչպէս ,

Որ այժմն կեամ . այսինքն՝ էս որ այժմ կեամ .
կըսուի նաև Որ կեամն այժմ :

Ջոր ասեմն . այսինքն՝ զայս զօր ասեմ :

Որ ետք տէր . այսինքն՝ Դո՞ որ տէր ես . կըս-
ուի նաև Որ տէրդ ես :

Գ ի ա ի ց ե ն զ որ ը ն թ ի ռ ն ու ը ց ու ս Ե . ա ց ս ի ն ք ն ՝ շ ա Ե
 զ որ ը ն թ ե ռ ն ա լ ս :

Որ բազմեալն էին ընդ նմա . այսինքն՝ Նոյս որ
 բազմեալ էին ընդ նմա . կ'ըսուի նաև Որ
 էինն բազմեալ ընդ նմա , կամ Որ ընդ նը-
 մայն բազմեալ էին :

Յարարերանհանէն անմիջապէս ետքը դրուող բառը կ'առնէ դե-
 ժորոյն , ընդ նմա բառը դիմորոշ ն առնելու համար , զի
 մ'ալ աւաւ , շտուիք ընդ նման :

Մէք ոչ կարեմք զոր տեսարն և լուսք չխօսել .
 այսինքն՝ շայն զոր տեսար :

298 . Ը ա ն ն ց յ ա ռ ա ր ե ր ա ի ա ն դ ե ր ա ն ու ռ ն ի
 ե զ ա ծ ի յ ու ք ե ր ու մ ջ ջ ա լ շ ա ռ ա ն զ ա մ " , Ե , ն
 դ ի մ ո ղ ը շ յ զ ե ր ր Ե , ա ց , ա Ե , ա ց ն ց ու ը ց ա ի ա ն
 դ ե ր ա ն ու ռ ն ն ե ր ու ա ն զ կ ր դ ր ու ի ն , և ե ր ք ե մ ի
 ա լ ի ճ , * ռ , Ֆ ր , Յ ր , Ի - ը ս ռ ա ց ա ի ա ն դ ե ր ա -
 ն ու ռ ն ն ե ր ու ա ն զ . ի ն չ ա լ է ս ,

Չարիքս որ լինին ուստի իցեն . այսինքն՝ չա-
 րիքս այսո՞ւի :

Ի մասնէ Ե կարող էք զը ոլորն ճանաչել . այսին-
 քնն՝ ի մասնէ Կ յայտմանէ :

Թոյլ առք մանկաւոյդ դալ առ իս . այսինքն՝
 մանկաւոյդ այտ՞ի :

Ճաճ կեա զգլուխդ . այսինքն՝ զգլուխ * ռ :

Ի դարնանային եղանակս ամենայն զգայու-
 թեամբքս զուարճանամք . այսինքն՝ ամե-
 նայն զգայութեամբք Ֆերովչ :

299 . Ա , Ի , Ն , յ զ ե ր ր ռ - ը , ռ - ս ար ի , Ֆ ի ն ը ,
 Ֆ ի ն չ Ե - , յ ր թ ա մ բ ա ռ ե ր է ն ե տ ք ք ե կ ո ղ բ ա ռ ե -
 լ ու ռ ն վ լ ա ց դ ր ու ե լ լ Վ , ա ն Ե ր , ա ն Ե , ա ն ար ի , ա ց թ ճ ,

յորժամ մակբայներու կամ անոնց իմաստը ունեցող բառի ոյժ կ'ունենան . ինչպէս ,

Ուր ետն երթամ դուք ոչ կարէք գալ , այսինքն՝ անոր՝ ուր ես երթամ . — Ի՞մ գացած փեղ շոք չէ՞ կրնար գալ :

Ուր ետն իցեմ . այսինքն՝ անոր ուր ես իցեմ . Ուստի գամն գիտիցէք . այսինքն՝ գիտիցէք լիւրջն ուստի գամ . — Եկած փեղս պիտի գիտնայ : Մինչ մանուկն էիր . այսինքն՝ յայնժամ կամ ի ժամանակին մինչ մանուկ էիր . — Կողայ եղած ապեմ :

Մինչ առ ձեզ եմ . այսինքն՝ այժմ մինչ առ ձեզ եմ . — Յեղե կես եղած ապեմ , կամ քանի որ յեր քովն եմ :

300 . 'Իմնորչ յօդ կը դրուի որպէս շաղ կապէն անմիջապէս ետքը եկող բառին վրայ , և ան ատեն նախընթաց բայը լռելեայն կ'իմացուի , փոխանակ կրկնուելու . ինչպէս ,

Պաշարեցից գքեզ որպէս և Դաւիթն . այսինքն՝ որպէս և Դաւիթ պաշարեաց :

Ելից և արարից որպէս միշտն . այսինքն՝ ելից և արարից որպէս միշտ առնելի :

301 . 'Իմնորչ յօդ կը դրուի յատկացուցչին վրայ , երբ յատկացեալը զօրութեամբ է . ինչպէս ,

Այս առակ և դատաւորին . այսինքն՝ և դատաւորի առակն :

Ե բարկութիւն որ գովելի է ի դրոց , որպէս Մովսէսին . այսինքն՝ որպէս Մովսէսի Բարկութիւնն .

302 . Յարաբերականը յատկացուցիչ եւ զած ատեն անոր յատկացեալը գիմորոշ յօդ կ'առնէ . ինչպէս ,

Հարիւրապետ մի , որոյ որդին հիւանդ կայր .

303 . 'Իմորոշ յօդ կը դրուի ածականին վրայ , երբ անոր գոյականը զօրութեամբ է . ինչպէս ,

Եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն ընդ չորն զինչ լինիցի . այսինքն՝ ընդ չոր փայտն :

304 . 'Իմորոշ յօդ չդրուիր ցուցական ածականներու հետ եղող գոյականներու վըրայ , երբ ցուցականը գոյականէն նախադաս է (տես 275) . ինչպէս ,

Այս այր . Զայն տեղի . Յայնմ տան : Զըսուիւր Այս այրս . Զայն տեղին . Յայդմ տանը :

305 . 'Իմորոշ յօդ կը դրուի ցուցական ածականներու հետ եղող գոյականներու վըրայ , երբ ցուցականը գոյականէն յետադաս է (տես 276) . ինչպէս ,

Այրս այս . Զտեղին զայն . Ի տանէդ յայդմանէ :

306 . 'Իմորոշ յօդ չդրուիւր անորոշ թըւականներու հետ եղող գոյականներու վըրայ . ինչպէս ,

Այր ոմն . Արբ ոմանք . Զայլ տուն . Ի Միւսում տան . Զամենայն այր . Ո՞ր տուն . Լայլն : Զըսուիւր Այրն ոմն . Արբն ոմանք . Զայլ տունն . Ի միւսում տանն . Զամենայն այրն . Ո՞ր տունն . Լայլն :

307 . Ստացական դերանունները խօսքի մէջ առանց գոյականի ըլլան , դիմորոշ յօդով կը բանին . ինչպէս ,

Իմ , զիմն . Քոյումք , ի քոյոցք . Չերք , ձերոցք . Մերով , ի մերմէն . և այլն :

308 . Երբ յօդ առնելու բառեր և , կամ շարկապներով կապուած են , յօդը կամ առջինը և կամ վերջինը կ'առնէ . ինչպէս ,

Կարկուտն և անձրևն : Զքաղցրութիւն և ըզսաստիութիւնն նոյն :

Աղբառն և տնանկ : Արծաթեղինօք և սակեղինօքն :

Զխուլն և զհամր : Վասն հարց և մարցն :

Քահանայապետքն և դպիրք և փարիսեցիք :

309 . Ընունի մը յօդը իրմէ նախագաս ածականին վրայ կը դրուի . ինչպէս ,

Կորուսեալն հոգւոյ . փիննի՛ կորուսեալ հոգւոյ : Միածինն որդի . ” Միածինն որդին :

Ի ծայրածաւալն ծովէ ” Ի ծայրածաւալծովէն : Երկուցն եղբարց . ” Երկուց եղբարցն :

310 . Ըձականը յետագաս եղած ատենն ալ կրնայ յօդ առնել վրան , երբ զատելով մը կ'առնուի . ինչպէս ,

Օր Տեառն մեծն և երևելին . — Կիրովը այն օրն որ Ֆժ է ու երևելէ :

Անկաւ Բաբելոն մեծն :

Ուր էր Ղազար մեռեալն :

Օրհնեցէք զԱստուած բարերարն :

Յետագաս ածականները առելն յատկութիւն մը կուտան իրենց գոյականներուն , իրենց վրայ դիմորոշ յօդ առնելով :

Բայց թուական և ստացական ածականներուն համար այս չքար . չքուիր , եղբարց երկուցն , բանից իմոց , և այլն . հապա ըսելու է , եղբարցն երկուց , բանից՝ իմոց , ևն :

311 . Յատուկ անուններուն նախադաս ածականին վրայ յօդ կը դրուի սովորաբար .
ինչպէս ,

Մեծն Պաւղոս : Անսուտն Աստուած :

Արին Վաղարշակ : Ի մարդասիրէն Աստուծոյ :

Քաջին Հայկայ : Մերոյն Հայկայ :

312 . Յատուկ անունները երբ իրենց հասարակ գոյականը իբրև բացայայտիչ իրենցմէ ետքն ունենան , յօդը իրենք կ'առնեն .
ինչպէս ,

Դկլաթն գետոյ :

Ի Սինն անապատէ :

Զկուաշն աւան :

313 . Ինդիր կամ մակբայ ունեցող գերբայներուն կամ ուրիշ անուններուն յօդն ալ իրենցմէ առաջ եղող ինդրին կամ մակբային վրայ կը դրուի . ինչպէս ,

Ինդրին վրայ յօդ

Զինչ իցէ ի մեռելոցն յառնել . այսինքն՝
յառնելն ի մեռելոց :

Զարն ի չարն գործելոյ առնու զանուն . այսինքն՝
ի չար գործելոյն :

Յաղագս առ մեզն գթութեան . այսինքն՝
յաղագս գթութեանն առ մեզ կամ որ առ
մեզ :

Մակեայի վրայ 307

Միւսանդամն դալատեան դատատանն, այսինքն՝ միւսանդամ դալատեանն :

Վաղն առնելով, ցանդն հայելով, այսինքն՝ վաղ առնելովն, ցանդ հայելովն :

314. Յատկացուցիչն ալ նախադաս ըլլալով յատկացեալին յօդք կ'առնէ, ինչպէս, Ջարբութեանն օրէնս, այսինքն՝ զարբութեան օրէնսն :

Ջինջ օգտեցուցանէ ոմանցն լուսաւորութիւնն զհասարակացն անտեսութիւնն, — այսինքն՝ ոմանց լուսաւորութիւնն զհասարակաց անտեսութիւնն :

Գ Լ ՈՒ Խ Ը

Դ Ե Ր Ր Ը Յ

315. Բերականութեանն առաջին մասին մէջ (139) խօսեցանք դերբայներուն վրայ, թէ իբրև անուն և իբրև բայ ինչպէս կը դորձածուին :

316. Մինչև ցարդ Համաձայնութեան կարգին մէջ ալ տեսանք որ դերբայները իբրև անուն դիմաւոր բայի ինդիք կ'ըլլան. բայց բայի պէս ալ սեռի ինդիք և բնութեան խորն դիր կ'առնեն, տէր բայի ալ կ'առնեն սեռական հարցով (տես 170) :

317. Հոս քանի մը գլխաւ որ գիտելիքներ պիտի աւանդենք դերբայներուն վրայ :

318. Անորիչ դերբային գործիականը դիմաւոր բայի տեղ կը դրուի, որպէս զի երկու և աւելի դիմաւոր բայեր քովէ քով շարուելով խօսքը անշնորհք չընեն. ինչպէս,

Գնալով խօսելին ընդ միմեանս. — երթալով ինչ խօսելին միմեկոս հետ :

Հոս գնալովը՝ որ գնալ անորիչ դերբային գործիականն է, քովէ բային եղանակին, ժամանակին, դեմքին ու թիւին համեմատ գործընենք գիմաւորի, և շարկապով ալ իրարու հետ կապենք, կ'աւանանք, Գնային և խօսելին ընդ միմեանս, որ ճիշդ առջև նշանակութիւնն ունի :

Բայց երբ բռնք, գեղեցիկ է Կետանելով. հոս Կետանելով բայի տեղ գործածուած չէ, այլ անունի տեղ է, գեղեցիկ է Կետանամք բռնքու տեղ է, և նշանակութիւնն է Կետով (Կետելելիչ էլ է) աղտոր է, ուստի է բային նայելով Կետանելովն ալ սահմ. ներկ. եղ. Գ. դեմք ընենք նէ, նոյն նշանակութիւնը շտար. գեղեցիկ է և Կետանէ բռնք գեղեցիկ է Կետանելովին նշանակութիւնը շտար :

319. Բայց երբ դիմաւոր բայ մը իր անորիչ դերբային գործիականն իր քովն ունենայ, ան ատեն խօսքին հաստատութիւն և սաստկութիւն կուտայ. ինչպէս,

Օրհնելով օրհնեցից զքեզ. — շնք պիտի օրհնեմ ձեզ :

Աճելով աճելին և բազմանալով բազմանային.
— Ես եւ Ես կամ երթալով կ'աճելին ու ինչ շարունային :

320. Անորիչ դերբային ուղղականն ու հայցականն ալ իրենց դիմաւոր բայերուն վրայ կրկնուելով՝ հաստատութիւն կուտան խօսքին. ինչպէս,

Ունեւ ռւնէր . — արդարեւ ունէր :

Զսիրելն սիրեն . — արդարեւ իւր սիրեն :

321 . Ինչպէս վերը տեսանք անորիչ դեր-
բային գործիականը դիմաւոր բայի տեղ կը
դրուի , ասանկալ անորիչ դերբային ուղղա-
կանը դիմաւոր բայի տեղ կը դրուի . բայց իր
քովի դիմաւոր բային եղանակովը , ժամանա-
կովը , դէմքովը ու թուովը դիմաւորի չգառ-
նար , հասպա խօսքին համեմատ դէմք և թիւ
առնելով ստորադասական եղանակի կամ ա-
պառնի ժամանակի կը դառնայ լի շաղկապով .
ինչպէս ,

Կամին փեսանել զքեզ . — ի՞նչպէն յեղ փեսանել :

Թէ որ այս խօսքը վերի կանոնով դիմաւորի դարձնել ուղեմք ,
պիտի ըսենք իսին և փեսանեն զքեզ . որ ի՞նչպէն և ինչ փեսանեն յեղ
ըսել կ'ըլայ , և ոչ թէ ի՞նչպէն յեղ փեսանել : Ինչպէս յայտնի է ,
այս կերպ դիմաւորի դարձնելը սխալ է , ուստի լի շաղկա-
պով պիտի ըսենք , իսին լի փեսանեն զքեզ , ըսել է ի՞նչպէն որ
յեղ փեսանեն , որուն հետ նոյն է ի՞նչպէն յեղ փեսանելը : Օրինա-
կէն կ'երևայ թէ սպառնի ժամանակի յոգ . Գ . դէմք եղեր է
փեսանել դերբայը :

Պատուիրեաց նմա մի ումէք ասել . փոխանակ
ըսելու՝ Պատուիրեաց նմա լի մի ումէք ասել .
սիցէ . — պարտաւորեց անոր որ մեկն իւր լըսէ :

Ահա անորիչ դերբայը ստորադասական եզր . Գ . դէմքի դարձաւ :

Ահնարկէին որսակցացն՝ գալ օգնել նոցա . փո-
խանակ ըսելու՝ Ահնարկէին որսակցացն լի
եկեացեն և օգնեացեն նոցա . — ասլ ի՞նչպէն որսի
ընկերներն որ գան օգնեն իրենց :

322 . Այս օրինակներուն վրայ նայելով
կը հետևեցրնենք նախ թէ , ինչպէս և շաղկա-
պով դրուած ու միևնոյն ժամանակը դէմքը

ու թիւը ունեցող երկու գիմաւոր բայերու
առաջինը անորիչ գերբայի գործիականով կըր-
նայ գրուիլ, ասանկ ալ գիմաւոր բայի մը ետ-
քը ՚ն շաղկապով գրուած ստորագասական կամ
ապառնի գիմաւորը անորիչ գերբայի ուղղա-
կանով կընայ գրուիլ :

Կը հետևեցնենք նաև թէ, ՚ն շաղկապով
ստորագասական կամ ապառնի գիմաւոր բա-
յի տեղ գրուած անորիչ գերբայները նախ-
գրիւ տրականի մօտ նշանակու թիւն կուտան
խօսքին, ինչպէս աչ ի՛նքն որսի ընկերներնո՞ն որ
գան օգնեն իրենց աշխարհաբառը կրնանք ըսել
նաև աչ ի՛նքն որսի ընկերներնո՞ն՝ գալո՞ օգնելո՞-
իրենց . և վերը ծուծեան մէջ սովորու թիւն
եղած է այս անորիչները աննախդիր արական Բը-
նո՞րեան ինքիւր ըսելու :

Երբեմն ալ այս անորիչ գերբայներուն վը-
րայ նախդիրը յայտնի կը գրուի . ինչպէս,

Եկիր ի փրկել զարարածս . փոխանակ՝ Եկիր
փրկել զարարածս, կամ Եկիր ՚ն Ինչպէս
զարարածս . — Եկար արարածները Ինչպէս՝, կամ
Եկար որ արարածները Ինչպէս :

Ի լսել կամ առ ի լսել եկեալ եմ ես . փոխա-
նակ՝ Եկեալ եմ ես ՚ն լսեմ, կամ ՚ն լո՞ւս .
— լսելո՞ համար եկած եմ ես, կամ եկած եմ որ
լսեմ .

323 . Իբրև, փնչ, յորժամ մակբայներով գի-
մաւոր բայի տեղ է, ընդ նախդիրներով անո-
րիչ գերբայ կընայ գրուիլ . ինչպէս,

Ի պեսանելն գրեզ բերկրեցի . փոխանակ ըսե-

լու՝ Յորժամ Կեանքի գրեզ բերկրեացի . — Քեզ
Կեանքի լուսաբեր յիսկի ուրախանայ . կամ երբ ըն
Քեզ Կեանքի յիսկի ուրախանայ :

Ի Կեանքի նախորդ տրական խնդիր գրուած է Բերեանքի գե
մաւոր բային . երբ ինք ալ յորժամ մակբայով կրնայ գիմաւոր
գրուիլ . յորժամ Կեանքի . կայն :

Ի ճաննելն Յիսուսի ի Բեթղէհէմ՝ եկին մոգք
յարևելից . փոխանակ ըսելու՝ Ի՞նչն ճան
Յիսուս ի Բեթղէհէմ, եկին մոգք յարևե
լից :

Ընդ երկնայն նորա նեղէին զնա ժողովուրդք .
փոխանակ ըսելու՝ Մինչ երկնայն նա նեղէին
զնա ժողովուրդք :

324 . Լնորիչ դերբայը , մանաւանդ էա
կան բայի անորիչ դերբայը գրաբառ լեզուի
մէջ շատ անգամ գիմաւոր բայով կը գրուի ա
ւելի վայելաբար . ինչպէս ,

Եւ ի բարեաց կամեցող է Աստուած , ու
սուցանէ մեզ Տէր մեր . փոխանակ ըսելու՝
Զլինելն Աստուծոյ կամեցող բարեաց՝ ուսու
ցանէ մեզ Տէր մեր . — Տեր Կերբ Տեղէ իւր յի
յընէ Աստուծոյ կամեցող բարեաց ըլլալ :

Եւ ի այս այսպէս է ամենեցուն յայտնի է
որ կամին ուսանել . փոխանակ ըսելու՝
Այսպէս ինչն ամենեցուն յայտնի է
որ կամին ուսանել . — ասոր այսպէս ըլլալ՝ որ
վէլ ուղղեցուն ամենուն յայտնի է :

Այլ ի դեզդե ոչ հանէ , զայն իսկ յայտ ա
րար . փոխանակ ըսելու՝ Զոչ հանելն դիւի
զդե յայտ արար . — Դեմն Դե չհանելն ալ իմա
յոյ :

325. Անցեալ դերբայը իբրև ածական ա-
նուն կը հօլովի ըսինք Ա. մասին մէջ (141) :
Իբրև ածական սովորաբար իր գոյականէն
յետադաս կ'ըլլայ, և համաձայն, ինչպէս,
Գանձի ծածկելոյ յազարակի. — արարալի Ռջ
Ծածկո՞ւմ գանչի :

Ուսկանի արիւնջ ի ծով. — ծովը յգո՞ւմ ուսկանի :
Անհամաձայն ալ կ'ըլլայ տես 260 :

326. Առաջին մասին մէջ ըսինք թէ անց-
եալ դերբայով կը շինուին յարակատար, գե-
րակատար և ստորադասական անցեալ ժամա-
նակները : Այս ժամանակներուն մէջ, այսին-
քըն էական բայի ու անցեալ դերբայի մէջ
ուրիշ բառեր կրնան մանել և երկուքն իրար-
մէ հեռացընել. ինչպէս,

Ես ծնեալ իսկ ի դմին ե՞մ. փոխանակ ըսելու՝
Ես ծնեալ եմ իսկ ի դմին :

Չե իցէ հաւու խօսեալ. փոխանակ ըսելու՝
Չե իցէ խօսեալ հաւու :

Վերջուծութեան ժամանակ ալ անցեալ
դերբայները ուղղական հօլով խնդիր կը տըր-
ուին էական բայերուն, փոխանակ յարակա-
տար : գերակատար և այլն ժամանակ ըսելու :

327. Ինչպէս անորիչ դերբային համար
ըսինք (318), նոյնպէս անցեալ դերբայը՝ ա-
նորիչ դերբայի գործիականի նշանակութեամբ
իբրև բայ կը գործածուի. ինչպէս,

Մտեալ ի տուն բազմեցաւ. փոխանակ ըսելու՝
Եմո՞ւ ի տուն և բազմեցաւ. — գո՞ւն մտնելով

Բաղձեցաւ, կամ փոքն Տպաւ ու Բաղձեցաւ :

Աս ալ ձիւղ անպիշ գերբային նման՝ և շողիապով կապուած երկու գիմուոր բային մէկուսն տեղ գրուեր է . և երբ դիւմուորի գարձընէլ հարկ եղաւ, քովի բայը ինչ ժամանակ, թիւ, դեմք որ ունի, նշնպէս վերածուեցաւ ինքն ալ :

Տեսեալ արդարաց ծիծաղեցան. փոխանակ ըսելու՝ պեսին արդարք և ծիծաղեցան . — ալ Գարնէրը պեսնէրով ծիծաղեցան. կամ արդարնէրը պեսան ու ծիծաղեցան :

Արդարո՞յ սեռական հրով տէր բայի գրուեր է պեսնալին համար . երբ միանգամայն ծիծաղեցանին ալ տէր բայի է, ինչպէս գիմուորի գարձընէրով տեսանք :

Տեսեալ Յիսուոյի զհաւատոս նոցա ասէ . փոխանակ ըսելու՝ Տեսանէ Յիսուս զհաւատոս նոցա և ասէ . — Յիսուս պեսնէրով անոնց հաւասարը կ'ըսէ, կամ Յիսուս անոնց հաւասարը իբր պեսնէ ու կ'ըսէ :

328. Չէզոք բայերուն անցեալ դերբայը գոյականաբար կրնայ գործածուիլ գրաբառի մէջ, և աշխարհաբառի մէջ ոչ բայածականի՝ նշանակուածին կ'ուսնենայ . ինչպէս,

Ո՞վ է մեծ, Բաղձալն եթէ սպասաւորն . — ո՞վ

Պէճ է, նստո՞ղ ինչ սպասաւորը :

Եւ ասէ յեկեալն ի վերայ նորա . — ու իր վրայ եկողներուն կ'ըսէ :

329. Անորիչ և անցեալ գերբայները իբր

¹ Բայի արմատ կամ բայի արմատէ ամանցեալ գոյականն աւանդներուն Բայանուն ըսել սովորութիւն եղած է (տես 229) . ասանկ ալ բայի արմատ կամ բայի արմատէ ամանցեալ ամական անուններուն Բայածական ըսել սովորութիւն եղած է . ասանք յիւրիւր վերջաւորութեամբ իբր գործածուին, և իրենց նշանակութեանը համեմատ ինպէր կ'աւանդեն :

ըն բայանունն կը հորովին և խնդիր կ'ըլլան բա-
յի . և իրենք ալ ըստ պատշաճի խնդիր կ'առ-
նեն : Խնդիրը եթէ առաջ անցնի և այս դեր-
բայներն ալ նախդիր ունենան , նախդիրը սո-
վորաբար խնդրոյն վրայ կը դրուի . ինչպէս ,

Ջգուշանալ ի կոոց զհեւոյ . փոխանակ ըսե-
լու՝ Ջգուշանալ ի զհեւոյ կոոց :

Կոոց վերջ . տրական խնդիր ըլլալով զհեւոյ անորիչ գերբային
(որ բացառական հորովով դրուած է) , անոր ի նախդիրն ինք
առած է , ի կոոց զհեւոյ :

Գհուրբ կիղեալն և զհորմով հոսեալն և զժանեօք
գազանաց ծախեալն յարուցանես . փոխա-
նակ ըսելու՝ Ջկիղեալն հուրբ և զհոսեալն
հորմով և զծախեալն ժանեօք գազանաց
յարուցանես :

Այս օրինակին մէջ ալ հորբը կիղեալին , հոզմը հոսեալին ,
ծանեօ գազանացը (գազանաց յատկ . է ծանեօքին) ծախեալին
գործիական հարմներով խնդիր են , անոր համար ամենքն ալ
իրենց խնդրառաններուն զնախդիրներն իրենց վրայ առած են :

Առաքինի գործոցն խոսպոյեալ վարձոց . փո-
խանակ ըսելու՝ Ի վարձուցն խոստացելոց
առաքինի գործոց :

Առաքինի գործոց (առաքինի ամական է գործոցին) վերջ . տրա .
խնդիր է խոսպոյեալ անցեալ գերբային , որ ամական ըլլալով
նախագոս դրուեր է իր գոյականէն և եղեր է ի խոսպոյեալ
վարձոց . կը տեսնուի որ խոսպոյեալը թէպէտ ամական է ,
բայց իրեն խնդիր ունենալով , իր գոյականին նախդիրը՝ որ նա-
խագոս դրուելով իր վրան առած է , ինք ալ տուեր է իր
խնդրոյն՝ որ առաջ դրուեր է իրմէ , և եղեր է յառաքինի գոր-
ծոցն խոսպոյեալ վարձոց : Թէ որ ուզենք խնդրոյն վրայէն նախ-
դիրն առնել , պիտի ըսենք ի խոսպոյեալ վարձոց առաքինի գոր-
ծոց . բայց այս խօսքը աղէկ չկազմուեցաւ , վրան զի գործոցը
վերջ . տր . խնդիր է խոսպոյեալին , և հիմա անկէ հետո
դրուեր է վարձոց ինքով իրեն յառկացուցիչ , ուստի խնդիր

ըն իր ինդրառուին քօլը բերելու համար պիտի ըսենք ի վերջ
 3-րդ խոսքածեւոյ աստիկի գործոց . հիմա մտքի սխալ շեղայ , վա-
 րն զի ինդրառու անականն իր ինդրոյն քօլն ըլլալու համար
 իր դոյականէն ետեւ դրուեցաւ , և անոր համաձայն : Այս դի-
 տողութիւնը սերիշ բառերու և ամէն ինդրառուներու հա-
 մար ընել պէտք է . նոյեւու է որ իմաստի երկդիմութիւն չը-
 պատահի :

330 . Լըբ պատահի որ թէ ինդրառու
 գերբայը և թէ ինդիրը միւսնոյն նախդիրն ու-
 նենան , նախադաս ինդրոյն վրայ նախդիրը կը
 մնայ , և ան կը բաւէ յետագայ ինդրառուին
 ալ . ինչպէս ,

Ի քուն լինել մարդկան եկն թշնամի . փո-
 խանակ ըսելու՝ ի ի քուն լինել մարդկան .
 այսինքն՝ ի լինել մարդկան ի քուն :

Ի լինել , ի գուն , երկուքն ալ ի նախդիր ունին . ի գուն ինդիր
 ըլլալով ի լինելին , առաջ դրուեր է , և ի լինելին ին զեղուե-
 րով բառեր է ի գուն լինել , փոխանակ ըսելու՝ ի գուն ի լինել ,
 որ ազէկ չէ :

Ի ճանապարհ անկանել նորա , փոխանակ ը-
 սելու՝ ի ի ճանապարհ անկանել նորա . այս-
 ինքն՝ յանկանել նորա ի ճանապարհ :

Յարի և այս ի Բաբելոնէ դարձեալսն . փո-
 խանակ ըսելու՝ ի ի Բաբելոնէ դարձեալսն .
 այսինքն՝ ի դարձեալսն ի Բաբելոնէ :

Ի Քրիստոսէ պարգևեալ փառսն վայելչ սցուք .
 փոխանակ ըսելու՝ ի ի Քրիստոսէ պար-
 գևեալ փառսն . այսինքն՝ ի փառսն պար-
 գևեալ ի Քրիստոսէ :

Ի Քրիստոսէ բացառական ինդիր պարգևեալին , պարգևեալ ա-
 ծական շատնին , անոր համար շտուեցաւ . ի պարգևեալ շատն
 ի Քրիստոսէ :

331 . Ապառնի գերբայը ե՛մ էական բային

հետ բուն ապառնի նշանակութիւն կ'ունենայ ըսինք Մ. մասին մէջ (149) :

332. Ապառնի դերբային տեղ, հեղինակները նոյն նշանակութիւնով ուրիշ բայեր կը գործածեն, ինչպէս,

Համարս ունիմ տալ. փոխանակ ըսելու՝ Համարս տալոց եմք :

Հանրերթեալ էս մեռանել. փոխանակ ըսելու՝ մեռանելոց ես :

Ունիմ և հանրերթեալ էմ (էմ էական բային հետ իբրև յարակատար, գերակատար և ստորադասական անցեալ ժամանակներով գործածուած) ապառնի դերբային տեղ ճիշդ կը գործածուին, անոր ցուցրցած ժամանակը, դէմքն ու թիւն ալ ցուցնելով :

Իսկ կան նաև երեք բայեր, հասանէ, հայ, կայ, որոնք միշտ եզակի երրորդ դէմք կը մընան, և իրենց քով ունեցած վերջ. տրական խնդիրէն դէմքն ու թիւը կ'որոշուին. ինչպէս, Հասանէ քեզ մարգարէանալ, այսինքն՝ մարգարէանալոց ես :

Կայ հայ մարդոյ միանգամ մեռանել. այսինքն՝ մարդ միանգամ մեռանելոց է :

Մնայ քեզ տանջել. այսինքն՝ տանջելոց ես :

Հանրերթեալ էմն ալ եզակի երրորդ դէմքով կը գործածուի, և քովի վերջ. տրական խնդիրէն իր դէմքն ու թիւը կը ճանչցուի. ինչպէս, հանդերձեալէ ինձ գալ, ըսելէ Գալոյ էմ, և այլն :

Մ Լ Կ Բ Լ Ե Յ

333 . Մակբայներուն համար առաջին մասին մէջ (153) ըսինք որ բայերուն վրայ դրուելով, անոնց գործողութեան պարագաները, այսինքն՝ կերպը, տեղը, ատենը և այլն կը ցուցնեն :

334 . Միայն բայերուն վրայ չդրուիր մակբայը, այլ բայի նշանակութիւն ունեցող ամէն բառերու վրայ, այսինքն դերբայներու և բայի արմատներու կամ բայի արմատէ ածանցեալ բառերու վրայ :

Մակբայները ածականի մը և ուրիշ մակբայի մը որպիսութիւնն ալ կը ցուցնեն . ինչպէս ,

Յոյժ բարի . կարի չար . յոյժ բարւոք . կարի չարաչար :

Յոյժ . կարի մակբայները բարի , չար ածականներուն , և բարւոք , չարաչար մակբայներուն որպիսութիւնը ցուցրցած են :

335 . Դերբայները և բայի արմատները կամ արմատէ ածանցեալ անունները երբ նախդիր ունենան , նախդիրը նախագաս մակբային վրայ կը դրուի . և երբեմն ալ երկուքին վրայ . ինչպէս ,

Ղենդդէմ դառնալ նոցա :

ԳՅառաջագոյն ասացեալ պատգամն :

ԽՄԻԼՍՈՒՆՈՎԱՄԻ Ի ՎԱՐՍՏՈՒՆԱՆՆԻ :

ԳՅառաջագոյն զննջեցեալն :

336 . Շատ դորձածական մակբայները իրենց նշանակումովեամբը առաջին մասին մէջ աւանդեցինք . հոս անոնցմէ մէկ քանիին վերայ քանի մը կարևոր գիտելիքներ պիտի աւանդենք :

337 . Այս , այդ , անոր , աստ , անո , աստի , այսի , անսի մակբայները ս , ղ , ն գիմարոշ յօդէրուն , և երբեմն ալ այս , այդ , այն ցուցական դերանուններուն տեղ կը դորձածուին :

Այս , այդ , անոր մակբայները նախգրիւտրական հորովի ոյժ ունենալով , նախգրիւտրականի հետ կը բանին . ինչպէս ,

Ի քաղաք այս . փոխանակ՝ ի քաղաքս , կամ ի քաղաքս յայս :

Ի քաղաք այդ . փոխանակ՝ ի քաղաքդ , կամ ի քաղաքդ յայդ :

Ի քաղաք անոր . փոխանակ՝ ի քաղաքն , կամ ի քաղաքն յայն :

Աստի , այսի , անսի մակբայները բացառական հորովի ոյժ ունենալով , բացառական հորովի հետ կը բանին . ինչպէս ,

Ի քաղաքէ աստի . փոխանակ՝ ի քաղաքէս կամ ի քաղաքէս յայսմանէ . կ'ըսուի նաև ի քաղաքէ աստի յայսմանէ :

Ի քաղաքէ այտի . փոխանակ՝ ի քաղաքէդ կամ ի քաղաքէդ յայդմանէ . կ'ըսուի նաև ի քաղաքէդ այտի յայդմանէ :

Ի քաղաքէ անտի . փոխանակ՝ ի քաղաքէն , կամ ի քաղաքէն յայնմանէ . կ'ըսուի նաև ի քաղաքէ անտի յայնմանէ :

Ըստ, անդ մակբայները ներգոյական հորովե
յցժ ունենալով, ներգոյական հորովե հետ կը
բանին . ինչպէս ,

Ի քաղաքի աստ . փոխանակ՝ ի քաղաքիս , կամ
ի քաղաքիս յայտիկ . կ'ըսուի նաև ի քաղաքի
աստ յայսմիկ :

Ի քաղաքի անդ . փոխանակ՝ ի քաղաքին , կամ
ի քաղաքին յայնմիկ . կ'ըսուի նաև ի քաղաքի
անդ յայնմիկ :

Ի քաղաքի այդր՝ . փոխանակ՝ ի քաղաքիդ ,
կամ ի քաղաքիդ յայդմիկ :

338 . Ոչ կամչ մակբայները խօսքը կը բա-
ցասեն . ինչպէս ,

Ոչ է բարուք առնուլ զհայ մանկանց և ար-
կանել շանց . — պղաճներուն հայն առնել և ը-
ներուն առջեւ յիջել աղէկ բան չէ :

Չերկնչին յԱստուծոյ զի ի նմին պատժի կաս .
— չէ՞ վախնար Աստուծոյ , Երբն ալ նոյն պատժին
Տըն ես :

Ոչ մակբայը հարցական խօսքերու մէջ ոչ
պայտէն , չէ՞ թի կը նշանակէ . ինչպէս ,

Ոչ երկուտասան ժամէ աւուր . — օրը քանի՞ր
ի՞ր ժամ չէ՞ թի :

339 . Ոչ, թի մակբայները սովորաբար բա-
յեն առաջ կը դրուին միշտ . բայց երբեմն
կրնան վերջնալ դրուիլ , խօսքին վայելու-
թեանը համեմատ . ինչպէս ,

Գրեցաւ իսկ ոչ . փոխանակ՝ ոչ գրեցաւ իսկ :

¹ Այս Դ ղ իմաստը կամ այդ դերանունը ցուցնելու հա-
մար թի նախորիւ տրականի և թի ներգոյականի հետ կը բանի :

Որ ոչն գործիցէ , և կերիցէ Տի . փոխանակ՝ Որ
 ոչն գործիցէ մի կերիցէ :

340 . Ոչ , Տի մակբայներէն հարբ՝ միևնոյն
 բայը իր բառերովը մէկտեղ սովորաբար չը-
 կրկնուիր , այլ զօրութեամբ կ'իմացուի . ինչ-
 պէս ,

Թէպէտ և ամենեքին գայթակղեսցին , այլ
 ես ոչ . — այսինքն՝ այլ ես ոչ Գայթակղեսցայ :

Գովեսցէ զքեզ ընկերն և մի քո բերան , օ-
 սարն և մի քո շրթունք . — այսինքն՝ Գո-
 վեսցէ զքեզ ընկերն և մի Գովեսցէ զքեզ քո
 բերան . Գովեսցէ զքեզ օսարն և մի Գովեսցէ
 զքեզ քո շրթունք :

341 . Ուր , տեղ ցուցընող մակբայ է ,
 և յարաբերական դերանունին ներգոյական
 հոլովին , այսինքն՝ յորո՞ժ ի նշանակութիւն կ'ու-
 նենայ . ինչպէս ,

Ի տեղում , ուր անուն տեառն զօրութեանց
 կոչեցաւ . այսինքն՝ յորո՞ժ կոչեցաւ :

342 . Ուստի , մակբայն ալ յարաբերական
 դերանունին բացառական հոլովին , այսինքն՝
 յոր՞ի նշանակութիւն կ'ունենայ . ինչպէս ,

Ի դրախտին՝ ուստի ելանեն գետք քառավտա-
 կըք . — այսինքն՝ յոր՞ի ելանեն :

Շ Ա Գ Կ Ա Գ

343. Մաշին մասին մէջ (155) ըսինք թէ Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը, որ բառաւոր և խօսք խօսքի հետ կը կապեն, և դրսխառ որ շաղկապները նշանակեր էինք միայն: Հիմա այն շաղկապներուն մէկ քանիին վրայ մէկ քանի կարևոր գիտելիքներ պիտի աւանդենք:

344. Թէ, ելէ շաղկապները քանի մը կերպ նշանակու թեամբ կը գործածուին.

Ա. Թէ, ելէ կը նշանակեն հէճ, կապելու բառերուն երկուքին ալ վրայ կը դրուին զատ զատ. ինչպէս,

Ելէ կենօք և ելէ մահու. — հէճ կենդանի քան լի հէճ թռնելով:

Բ. Թէ, ելէ կը նշանակեն որ, թի. ինչպէս, Գրեալ է թէ ոչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ. — Գրած է որ միայն հացով չարիք ճարդ:

Գրաբար առանց թէ Շաղկապն ալ կ'ըսուի, թէին տեղ միջակա մը գներով. Գրեալ է, ոչ հատի- միայն կեօք ճարդ:

Գ. Թէ, ելէ, կը նշանակեն թէ որ, եյէր. ինչպէս,

Վայ է ինձ, ելէ ոչ աւետարանեցից. — Վայ է ինձի թէ որ չա-եգարանեմ:

Դ. Ելէ, կը նշանակէ չէ նէ, եօզա, հարցական խօսքի բառ մէջ կը գործածուի. ինչպէս,

Գաւաղանա՞ւ եկից առ ձեզ ելի սիրով. — Գաւաղանով մի գամ յեղի չե նե սիրով :

Կամ շաղկապը անանկ երկու բառեր կը կապէ, որ երկուքէն մէկը միայն կը ցուցնէ. ինչպէս, Եղբայր կամ քոյր իցէ քո :

Ինչ բայր եզակի գրուեր է, վասն զի կամ եղբայրը տէր բայի է, կամ քոյրը, երկուքին մէկը :

Այս օրինակը հարցականի դարձնել ուղենք, կամ շաղկապը չենք կրնար գործածել, պէտք է ելի գործածենք անօր տեղ. ինչպէս, Եղբայր իցէ քո եթէ քոյր :

Ասոր ընդհակառակը. Գաւաղանա՞ւ եկից առ յեզ ելի սիրով խօսքին հարցական ձևը փոխել ուղենք, պիտի ըսենք. կամ Գաւաղանա՞ւ եկից առ յեզ, կամ սիրով :

345. Օ՛խ շաղկապն ալ քանի մը կերպ նըշանակութեամբ կը գործածուի .

Ա. Օ՛խ կը նշանակէ քանզի, ինչո՞ւ որ. և իրմէ ետքը եկած խօսքը իրմէ առաջ եղածին պատճառ ըլլալը կը ցուցնէ. ինչպէս,

Դուք յոյժ մտրորեալ էք, զի ոչ գիտէք զգիրս և զզօրութիւնն Աստուծոյ. — Դո՞ւք խիստ մը լորած էք, ինչո՞ւ որ գրեցին ու Աստուծոյ զօրութիւնը չէք գիտեր :

Ուրեմն երբ բանի մը համար ինչո՞ւ համար հարցումն ըլլայ, պատասխանն սոսի չի շաղկապով սկսելու է : Այլ թէ պատասխանը մէկ բառով պիտի ըմնայ, կամ պատմական հօրով կը դրուի այն բառը, կամ վասն նախադրութիւնով սեռական հօրով :

Իսկ երբ մէկ բառով չլիննար պատասխանը ,
այն ատեն ան խօսքը ղէ շաղկապով կ'ըսկաուի :

Ըսկէ կը հետեցնենք թէ ղէ շաղկապն ալ
յարաբերականի նման պաշտօն մ'ունի : Երբ
բանի մը ինչպէս ըլլալը իմացնել ուզես , ու
մէկ անական բառով չկրնաս իմացնել , յարա-
բերական գերանունով իր բայովը և խնդրո-
վը ամբողջ խօսք մը կը շինես , որ ամէնը մէկէն
անականի մը ոյժ կ'ունենան . ինչպէս որ վերը
յարաբերականին կանոններուն մէջ տեսնուե-
ցաւ . այսպէս ալ երբ բայի մը խնդիրը՝ ինչ-
համար հարցման մը պատասխանն ըլլայ , և այն
պատասխանը չկրնաս բառով մը լմացնել , ու
բանի մը բառ դնել պէտք ըլլայ , ղէ շաղկա-
պով ամբողջ խօսք կը շարագրես :

Վերի օրինակը գրաբառ կրնանք ըսել նա-
եւ այսպէս ,

Դուք յոյժ մոլորեալ էք , վասն ոչ գիտելոյ ձեր ըզ-
գիրս և զգորութիւնն Աստուծոյ :

Ինչպէս կը տեսնուի , վասն ոչ գիտելոյ ձեր ըսուէր է փոխանակ
ղէ ոչ գիտէս ըսուելու : Բայց այս կերպը լաւ չէ , ղէ շաղկա-
պով բացատրութիւնն աւելի գործածական է :

Զայս ասաց ոչ ղէ զաղքատաց ինչ փոյթ էր
նմա , այլ ղէ գող էր . — ասիկա ըսաւ ղէ թէ
աղքատներուն վրայ հոգ մ'ընելո՛ւ համար , այլ գող
ըլլալն համար :

Ըյս մտքին համեմատ , գրաբառ վասն նա-
խադրութեամբ ըսուածները՝ կրնանք ղէ շաղ-
կապով դիմաւոր բայի դարձնել . ինչպէս ,

Վասն ահին Հրէից . կրնանք ըսել նաև զի
երկնէին ի Հրէից :

Բ. Օ. ի շաղկապը կը նշանակէ նաև որպէս
 ղ. որ. և իրմէ ետքը եկող բայը սպառնի կամ
 ստորադասական կ'ուզէ. ինչպէս,

Ասա ղէ քարինքս այսոքիկ հաց լինիցին. — ըսէ
 որ սա քարերը հաց ըլլան :

Վերը անորիշ դերբային (321) մէջ խօսե-
 ցանք թէ անորիշ դերբայը ղէ շաղկապով դե-
 մաւոր բայի կը դառնայ, ահա ղէ շաղկապը
 այս երկրորդ նշանակուածեամբ առնուածն է.
 ինչպէս վերի օրինակը կ'ըսուի նաև,

Ասա քարանցս այսոցիկ լինել հաց. փոխանակ
 Ասա ղէ քարինքս այսոքիկ հաց լինիցին :

346. Օ. ի շաղկապը, նոյնպէս քան ղէ շաղ-
 կապը իրենցմէ առաջ բառ չեն ընդունիր. և
 շաղկապն անգամ ասոնցմէ առաջ չկրնար դր-
 ուիլ, եթէ ոչ նշանակուածիւնը կը փոխէ :

Եւ ղէ, և քան ղէ, որովհետև, այս երեք շաղ-
 կապներն ալ մէկ նշանակուածիւն ունին, ինչ-
 որ. թէպէտ պատճառ կը ցուցնեն, բայց ի-
 րենցմէ առաջ դանուող խօսքին պատճառը
 չէ ցուցրցածնին, իրենցմէ ետքը եղած խօս-
 քինն է. ինչպէս,

Որովհետև ի սակաւուն հաւատարիմ ես, ի վե-
 րայ բազմայ կացուցից դքեղ. — ինչ-
 ղին մէջ հաւատարիմ ես, շարին վրայ դնեմ չեղ :

Որովհետևն տեղը կրնանք և քան ղէ, կամ և ղէ շաղկապները դը-
 նել, ամենևին խօսքին նշանակուածիւնը չփոխուիր :

Ինչպէս օրինակէն կ'երևայ. քիչն մէջ հաւատարիմ ըլլալը (որ
 առաջ դրուած խօսքն է) շատի վրայ դրուելուն պատճառ
 կ'ըլլայ (որ ետև դրուած խօսքն է) :

Եթէ ուղենք այս խօսքը ղէ շաղկապով բսել, պիտի ըսենք

Ի վերայ բազմաց կացուցից զքեզ, ղէ ի սա-
կաւուն հաւատարիմ ես :

Պատճառը տեղ փոխածին պէս, պատճառ ցուցնող շաղկապն
ալ կը փոխուի :

Հեղինակաց գրուածոց մէջ ղէ, չանղի շաղ-
կապները և, չանղի, և ղէ, որովհետև շաղկապնե-
րու տեղ գործածուած կայ :

347. Ե- ղէ, և չանղի, որովհետև շաղկապ-
ներէն ետքը գալու խօսքին սկիզբը վասն նա-
խադրութիւնով ցուցական դերանունի մը սե-
ռականը կը դրուի, կամ թէ ուստի բառը, որ
ասանկ տեղ գործածուինէ շաղկապ է. ինչ-
պէս վերի օրինակը,

Որովհետև ի սակաւուն հաւատարիմ ես,
վասն այնորիկ կամ ուստի ի վերայ բազմաց կա-
ցուցից զքեզ :

Կրնայ ըլլալ որ վասն այնորիկ, ուստի բառերը
լռելեայն իմացուին :

348. Թեև, ինչպէս և շաղկապները կը նը-
շանակեն ֆարսղա, իրենցմէ ետքը ուրիշ խօսք
կ'ուղեն, այլ, բայց, սակայն շաղկապներով. և
մէյ մ'ալ գելի, գոնեա շաղկապներով. ուր տեղ
որ թեև, ինչպէս և շաղկապներէն ետքը եկած
խօսքին բայը ապառնի չէ, այն խօսքին վրայ
այլ, սակայն, բայց շաղկապներէն մէկը կը դրուի,
իսկ երբ ապառնի ըլլայ բայը, գելի, գոնեա շաղ-
կապները կը դրուին ան ատեն. ինչպէս,

Թեև ոչ յիւրում ետեզ, գելի ի կարգ ընկե-
ցեալ լիցի :

Թէև ոչ յխրում կտեղ, սակայն ի կարգ ընկեցեալ էղև :

Թէև յԱստուծոյ ոչ երկնչիմ, և ի մարդկանէ ոչ ամաչեմ, գոնէ վասն աշխատ առնելոյ զիս այրւոյն արարից նմա դատ :

Թէև յԱստուծոյ ոչ երկնչիմ, և ի մարդկանէ ոչ ամաչեմ, սակայն վասն աշխատ առնելոյ զիս այրւոյն առնեմ նմա դատ :

Գեթ, գոնէ, գոնեա գրուած են ապառնի բայերու քով, իսկ բայը ուրիշ եղանակի կամ ժամանակի փոխուելուն պէս այլ, սակայն, Բայց գրուեր են :

Թէև, ինչպէս և շաղկապներէն ետքը եկող խօսքին ապառնի բային վրայ ոչ մակբայ դրուելը ըլլայ, ան առեն այլ, սակայն, Բայց շաղկապները կը դրուին, և չէ թէ գեթ, գոնէ, գոնեա շաղկապները. ինչպէս,

Թէ և մեռանել հասանիցէ ընդ քեզ, այլ ըզքեզ ոչ որայայց :

349. Արբ շաղկապը հիմա կը նշանակէ .

Արբ ում նմանեցուցից զազգս զսյս . — հիմա էս այս ազգը որոն նմանեցնեմ :

Արբ մակբայ ալ է, և դարձեալ հիմա կը նշանակէ. ինչպէս,

Արբ յարեայց, ասէ տեր, արբ փառաւորեցայց . — հիմա կ'ելլամ, կ'ընէ րեւը, հիմա կը փառաւորուիմ :

Արբը թէ շաղկապ և թէ մակբայ հիմա կը նշանակէ. սա տարբերութեամբ որ, մակբայ եղած առենը ժամանակ կը ցուցնէ. արբ յարեայց, արբը ելելը ժամանակը կ'իմացնէ, որպէս թէ ժամանակ սխախ չանցնի, բայց առենը սխախ երայ, Հազկապ եղած առենը միայն խօսքին կարգը կը ցուցնէ, բան մը

պատմելու ատեն խօսքը կը կորէ, և նորէն խօսքին կարգը շարունակէ նէ՛ հիմա ըսելով կ'ըսկսի. արդ ո՞ւմ նմանեցո՞ւցից. հոս ժամանակի վրայ չէ խօսքը, հապա ընդմիջուած խօսք մը նորէն ձեռք կ'առնու :

350. Լ'պա շաղկապ է, և կը նշանակէ ուրբեմն. ինչպէս,

Եթէ որդիք, ապա և ժառանգք. — Են որ Երչաքն էն նէ, ուրբեմն ժառանգներն էն :

Լ'պա, մակբայ է, և կը նշանակէ եփալ. ինչպէս,

Ապա եկի ի կողմանս Ասորւոց. — Եփալ Ասորւոց կողմերը եկայ :

Լ'պա շաղկապը ուրբեմն, ելիէ շաղկապներով ալ կ'ըսուի. ապա ելիէ, ապա ուրբեմն :

351. Իսկ շաղկապ է, և կը նշանակէ Բայց, ալ. ինչպէս,

Իսկ Պետրոս ուրացաւ և ասէ. — Բայց Պեփրոս, կամ Պեփրոս ալ ուրացաւ և կ'ըսէ :

Իսկ, գերանուներու հետ կը գործածուի և կը նշանակէ նոյն ինքն, ալ. ինչպէս,

Ի մեզ իսկ. — նոյն ինքն մեզի, կամ մեզի ալ :

Ջրեզ իսկ, — նոյն ինքն յեզ, կամ յեզ ալ :

Նորին իսկ. — նոյն ինքն անոնք, կամ անոնք ալ :

Իսկ, անունի, բայի, մակբայի վրայ կը գործածուի Բուն նշանակուածեամբ. ինչպէս,

Ի մարդոց իսկ օրինակ առ. — Բուն մարդէն օրինակ առ, կամ մարդէն ալ :

Այն իսկ մեծ և զարմանալի է. — ան ալ մեծ ու զարմանալի է :

Գիտէր իսկ թէ պարտաւորեն զնա օրէնքն. — Գիտէր ալ որ օրէնքը զայն պարտաւոր կ'ընէն :

Արդարեւ իսկ :

Բնաւ իսկ :

352. Մինչ նախադրութիւն է, և կը նը
շանակէ ինչո՞ւն. ինչպէս,

Երթիցուք մինչ ցեեթղեհէմ. — մինչ բեթ-
ղեհէմ երթանք :

Մինչ, շաղկապ է, և կը նշանակէ այնպէս,
ան աստիճան որ, և իրմէ ետքը գրեթէ միշտ ա-
ներևոյթ կ'ուզէ. ինչպէս,

Եւ գայ միւսանգամ ընդ նոսա ժողովուրդն,
մինչ հաց ևս ոչ ժամանել ուտել նոցա. —
ժողովուրդը Դարձեալ անոնց կէտ կո՛գայ, այնպէս
որ հաց անգամ չեն կրնար ուտել :

353. Եւ, շաղկապ է երբ ու կը նշանակէ,
մահբայ է, երբ ալ կը նշանակէ. ինչպէս,

Արա և զիս իբրև զմի ի վարձկանաց քոց. —
զիս ալ ու վարձուորներէր մէկն ըրէ :

Սոոյզ և սա ընդ նմա էր. — գոյց աս ալ անոր
կէտ էր :

354. Իբրև, որպէս նախադրութիւն են,
երբ իրենցմէ ետքը քովերնին հայցական հո-
լով խնդիր ունենան. ինչպէս,

Իբրև զաղաւնի. — աղաւնիի պէս :

Որպէս զուշան. — շուշանի պէս :

Իբրև, որպէս, շաղկապ են, երբ հայցական
հոլով խնդիր չունենալով, ուրիշ հոլովով ա-
նուն ունենան քովերնին, և այն հոլովեալ ա-
նունին նման ուրիշ հոլովեալ անուն մ'ալ
գտնուի նոյն խօսքին մէջ. ինչպէս,

Փախչիլ ի շարու թենէ իբրև ի կատարի դազանէ :
 Չարութիւնը կատարը դազանի կը նմանցնէ . ինչպէս որ կա-
 տարը դազանէն փախչիլ պէտք է , անանկ ալ շարութենէն
 պէտք է փախչիլ :

Երկնչել ի կեղծաւորութենէ որպէս յանհաւա-
 տութենէ . — անհաւապութենէ վախնալ — պէս՝
 կեղծաւորութենէ վախնալ :

355 . Քան , նախադրութիւն է , երբ իր-
 մէ ետքը հայցական հորով խնդիր ունենայ
 քովը . ինչպէս ,

Գեղեցիկ քան դքեղ . — չեղձ գեղեցիկ :

Քան , շողկապ է , երբ քովը հայցական հո-
 րով խնդիր չունենալով , ուրիշ հորովով անուն
 ունենայ , և այն հորովեալ անունին նման ու-
 րիշ անուն մ'ալ գտնուի նոյն խօսքին մէջ . և
 ան ատեն կը նշանակէ քան լի . ինչպէս ,

Չգազանս սիրով քան բռնութեամբ սովոր են
 մարդիկ վարժել . — Տարդիկ սորված են գազան

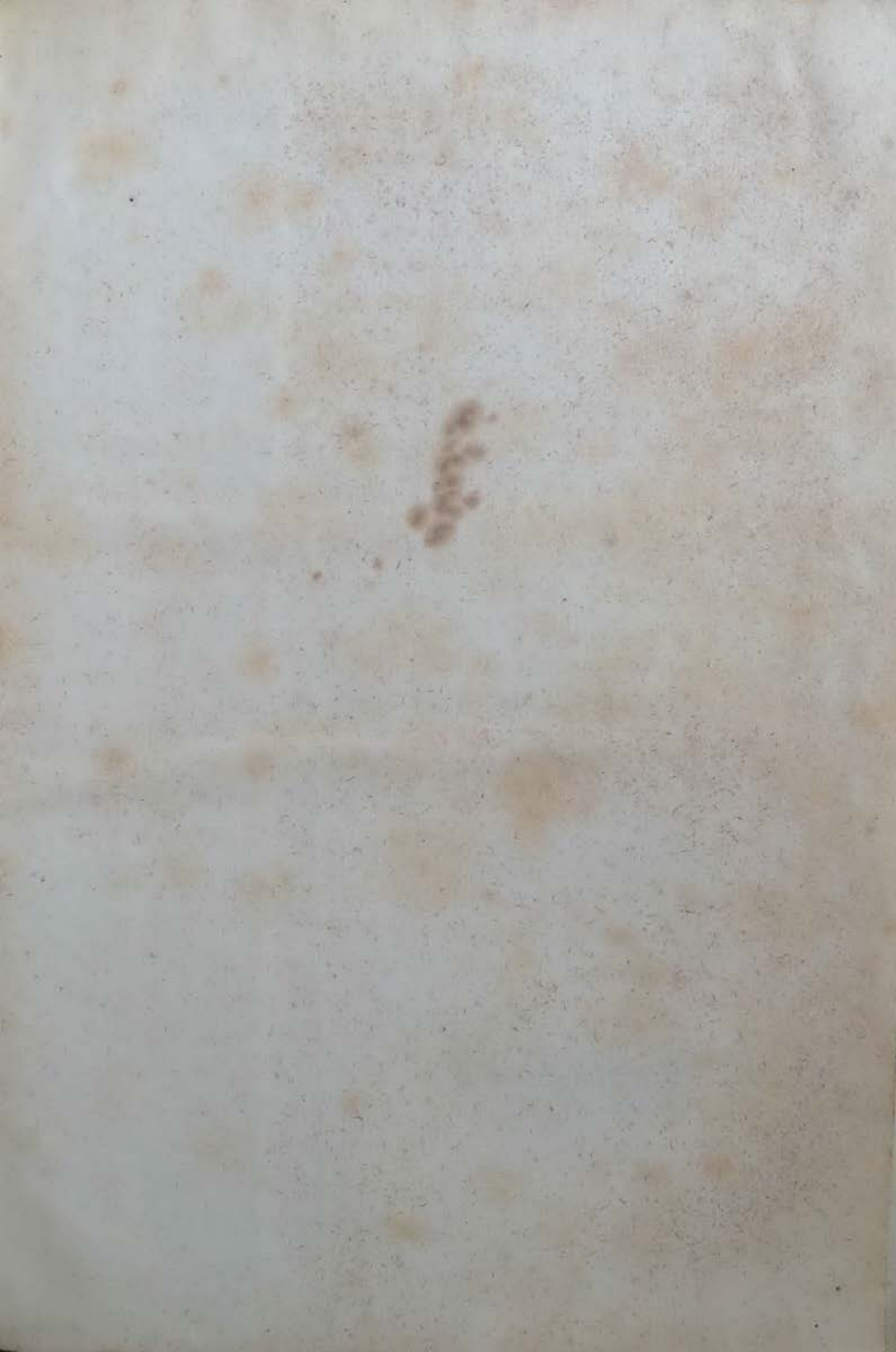
ները աւել սիրով վարժելը — քան լի բռնութեամբ :
 Բռնութեամբ բառը քան շողկապէն ետքը և անոր քովը գրուած
 ըլլալով քիչ կը ցուցնէ . սիրով բառն ալ որ շողկապէն ա-
 ռաջ է , շատ ըլլալ կ'իմացնէ :

Յ ԸՆԿ

Մ Ա Ս Ն Ա . Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Տ ՈՒ Թ Ի Ի Ն		4
Գ Լ ՈՒ Խ Ա .	Ա Ն ՈՒ Ն	4
	Հ ու ղ լ ճ ու ն ի անոսանց	3
	Ա ր ք ու ղ ի հ ու ղ լ ը մ ն ու ն է ղ ո ղ անոսանէրը	12
	Գ ի ր է լ ի ի հ ու ղ լ ճ մ ն ց Վ ր ա յ	17
	Ո ր ո շ է ա լ Լ ն ո ս ի անէրոսն հ ու ղ լ ճ ու ն ի ղ	22
	Ա ն ո ր ո ղ Լ ն ո ս ի անէրոսն հ ու ղ լ ճ ու ն ի ղ	26
Գ Լ ՈՒ Խ Բ .	Դ Ե Ր Ա Ն ՈՒ Ն	23
Գ Լ ՈՒ Խ Գ .	Ն Ա Մ Դ Ի Բ	36
Գ Լ ՈՒ Խ Դ .	Բ Ա Յ	40
	Խ ո ն ա ր հ ճ ու ն ի Բ ա յ ի յ	41
	Կ ր ա ս ր ա ի ան Բ ա յ	60
	Գ ի ր է լ ի ի Խ ո ն ա ր հ ճ մ ն ց Վ ր ա յ	67
	Ա ր ք ու ղ ի Խ ո ն ա ր հ ճ մ ն ու ն ու ն է ղ ո ղ Բ ա յ է ր	72
Գ Լ ՈՒ Խ Ե .	Դ Ե Ր Բ Ա Յ	99
Գ Լ ՈՒ Խ Զ .	Մ Ա Կ Բ Ա Յ	107
Գ Լ ՈՒ Խ Է .	Շ Ա Կ Ա Պ	109
Գ Լ ՈՒ Խ Ը .	Չ Ա Տ Ն Ա Ր Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն	109
Մ Ա Ս Ն Բ . Հ Ա Մ Ա Չ Ա Յ Ն ՈՒ Թ Ի Ի Ն		110
Գ Լ ՈՒ Խ Ա .	Տ Ե Ր Բ Ա Յ Ի Ե Ի Բ Ա Յ	111
Գ Լ ՈՒ Խ Բ .	Խ Ն Դ Ի Բ Ե Ի Խ Ն Դ Ի Ա Ռ ՈՒ	118
	Ս Ե ի Խ ն ղ ի ր	119
	Բ ն ու Բ է ան Խ ն ղ ի ր	122
	Խ ն ղ ի ր Վ ր ա յ Կ ա ն ի ճ Գ ի ր է լ ի Կ ն է ր	145
	Գ ո յ ա ի ան անոսանէրոսն ի ս ճ Բ ա յ ա ն ո ս ն է ր ո ս Խ ն ղ ի ր բ ա ս ո ս Լ ի ն է ղ	146
	Ա ծ ա ի ան անոսանէրոսն Խ ն ղ ի ր բ ա ս ո ս Լ ի ն է ղ	147
	Ն ա խ ա ղ ր ո ս Լ ի ն է ղ ի ր ո ս ն Խ ն ղ ի ր բ ա ս ո ս Լ ի ն է ղ	149
Գ Լ ՈՒ Խ Գ .	Յ Ա Տ Կ Ա Յ ՈՒ Ց Ի 2 Ե Ի Յ Ա Տ Կ Ա Յ Ե Ա	158

ԳԼՈՒԽ Դ	•	ԲԱՅՍՅԱՅՏԻՉ ԵՒ ԲԱՅՍՅԱՅՏԵԱԼ	164
ԳԼՈՒԽ Ե	•	ԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՅԱԿԱՆ	169
		ՈՐԼԵՍԸ ԲՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՏՅԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆԸ	174
		ՎՆՈՐԱԸ ԲՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՏՅԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆԸ	177
		ԱԺՈՒՆ ԳԵՐԱՆՈՒՆԵՐՈՒՆ ԿԱՏՅԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆԸ	180
ԳԼՈՒԽ Զ	•	ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՅԱՐԱԲԵՐԵԱԼ	184
ԳԼՈՒԽ Է	•	ԴԻՍՄՐՈՇ ՅՕԻ	195
ԳԼՈՒԽ Ը	•	ԴԵՐԲԱՅ	200
ԳԼՈՒԽ Թ	•	ՄԱԿԲԱՅ	210
ԳԼՈՒԽ Ճ	•	ՇԱԼԿԱՊ	214

طوبی و نیام

1866 Eylül 20

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM1085

255.07.02.01.06.00/

ՀԱՅԵՔԻ ԱԶՆՈՒ ԿԵՐՈՅՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԻ
Բ. Տարգրութեամբ ի լոյս բերուցուած . կը ծախ-
ուի Հոյ գրականամեկուսիքի քով զին 10 դրոշի :

Այնպէս Հոյ գրականամեկուսիքի քով 10 դր-
ոշի կը ծախուի :

ԴԱՐՄԱՆԻ ԲԱՆՈՒՄ ԳԵՏԻՈՒՆԵՆԸ . Բ. ՏԵ-
պոլիս-իւն . որ Ազգային Գառնութիւնը մինչև 1860
մայիս 24 Ազգային Սահմանադրական Ազգութեան
հաստատութեան օրը կը հասցնէ . և ազգային վեր-
ջին անցքերն ալ կը սրտով : Գարձարանաց մէջ
Ազգային Գառնութեան դասադիրք մ'ըլլալու և հա-
սարակ ընթերցանութեան հանդէս ալ դարձանու-
լու յարկարութեան ունի :

ԿԵՆՏՐՈՆՈՒԹԻՒՆ ԶԱՐԹԻՒՆ ԳԵՂՃԵՆ ԲԱՆՈՒՄ
ԵՆՆՈՒԹԱՅԵՆ ԲԱՐԵՐԱՒ : Հոյց Ազգին այս մեծ բա-
րեբարին կեանքը , մեծադրձութիւնները և բող-
մութիւ երախտիքները ա թէ՛ Տէրութեան և թէ՛
Ազգին մասուցած ծառայութիւնները , և ծանանա-
կարական կարգին մէջ ազգային դիմաւոր անցքերը
կը սրտով :